BAPTISTÆ MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI ADOLESCENTIA,

seu Bucolica, breuibus Iodoci Badij *commentarijs illustrata.*

Syn. 8. 56. 125.

His accesserunt Ioannis Murmellij in singulas eclogas argumenta, cum annotatiunculis eiusdem in loca aliquot obscuriora.

Accessit, & Index, non ille vetus, & indigestus, sed nouus omnino, ac locupletior multo, opera Barthol. Laurentis.

LONDINI.

Excudebat Ioannes Kyngstonus,

Anno Domini. 1569.

INDEX VOCABVLORVM AC RERVM, DE QVIBVS per hæc Badiana in Baptiſt. Mantuani eclogas commentaria menſio fit, copioſior ſolito, & fidelius iuxta ſeriem Alphebeti digeſtus.

Aditus 14
Abdua 77.79
Abel 57
Abraham Ibidem
Ac 7
Accipiter 52
Acernus 15
Aries 30
Atta 44
Actæon 15
Ad 85
Adam 57
Adigere 51
Aditus 60
Admeti oues quis aliquando panerit 57.79
Adorare 48
Adria 70.78
Adriani inepta ſententia Folio 44
Adulator 45
Adulta ſeges 4
Adulter 45
Aedes 9
Aegeria 54
Aegon 63
Aegyptus rex 33
Aegypti numina 79
Aenea Siluij aſſertio 9
Aenobarbus 42
Aeolus 66
Aer 19
Aerarium 41
Aes 47
Aeſopi patina 42
Aeſopi aſtutia 62
Aeſtimare 19
Agnati 9
Agreſtis 5
Agretij (alida per c ſcribitur, ſentimentum 42
Ahenus 16
Agena 77
Alauda 65
Albion 54
Alcides 33
Alchimia vel alkimia 51
Alea 60
Alexis 26
Alga 79
Aliger 71
Alius 34
Alma 13
Alter 34
Altum 60
Alueus 85

Amaror

Amaror 6
Ambages 6.46
Ambigo 6
Ambire deues 37
Amens 9
Amicus 29
Amita 85
Amor 3
Amphion 79
Amphitrionides 33
Amynomai 11
Amynticus Ibidem
Anas 65
Anemos 23
Angina 68
Annosus 70
Anser 65
Anteus 35
Ante 21
Antenna 63
Anticum 3
Antonij Campani excellentia 31
Aones 41
Apella 19
Appendix 13
Apollo 37.79
Arar 30
Area 86
Augus 70
Aristeus 34
Arcys 19
Arma 43
Aruus 71
Arnicolæ Ibidem
Artocopi 50.15
Artopoios 51.93
Artos Ibidem
Artocrea 63
Arx 3
Asilus 68
Asphaltus 81
Assentator 45
Assyria 79
Astræa 69
Astus 33.51
At 45
Athesis 77
Athos 35.64.
Atrides 33
Atticus 32
Auarus 52
Aucupium 35
Auectus 77
Auersor 24
Auerto Ibidem
Auertor Ibidem
Augustus 43
Aureolus 16
Auster 6

B

Abylonia 8
Baccatus 74
Bacchus 72
Bacillum 41
Balare 76
Saldus 10
Beleares 53
Ballo Ibidem

Barathrum 60
Bardi & Bardus 59
Bardocucullus Ibidem
Bardocucullatus Ibidem
Batrachos 80
Belides 33
Belus Ibidem
Benacus 13,14.100
Biblis 33
Bifidus 36
Bilis 57. 85
Bimestris 30
Binium Pythagoricum 59
Boare 76
Bombyces 41
Bombycinus Ibidem
Boreas 47.80
Bruchus 68
Bruma 39.68
Bryseis 33
Bufo 86
Bustum 23
Buxus 14
Cacabus 77
Cacumen 61
Cacus 35
Caduceus 40
Cadus 68
Cæcias 36
Cain 57
Calais 37
Calamitas 19
Calces 24
Caldaria 77
Caligo 54
Callus 19
Calyces 5
Calypso 25
Camaldula 65
Campe 68
Campestris 56
Candidus 31.85
Canicula 32
Canis 32
Canis & cati natura 7
Cantharus 62
Capellæ 67
Caprea 85
Capreolus 54.74
Carbo 18
Cardiacus 73
Cardinales 43
Cardo 6.20
Carex 72
Carmelus 87.61
Carmelitæ 80
Carpere 50
Carthusia 64
Casa 19
Casses 29
Cassiopeia 66
Castor 34
Castrare 64
Catelia 49
Catones 19
Catuli 68
Catulli inepta sententia 44
Catus 7

Caula 57
Causari 10
Centauri 70
Cerauuia 30
Cercopithecus 51
Ceres 20.66
Chaones 70
Charybdis 24
Chryseis 33
Cicendula 10
Ciconcs 33
Cicuta 46
Ciere 27
Cimex 63
Cinaras 33
Circe 26
Circus 43
Cithara 40
Clarum 85
Clauiculus 16
Clauus 8
Clitumnus 84
Cloaca 64
Coarctare 54
Codrus 42
Cœnacula 37
Cogere 27
Coinquinare 54
Coitus 13
Colluere 72
Compilo 54
Compita 11
Componere 80
Conor 26
Concinnus 58
Concitare 6
Condere 39
Considere 77
Consulere 48
Consulti 21
Conuitia 50
Cordum 48
Cornicis omen 73
Corui omen Ibidem
Coryli 69
Cos 76
Cosmas medicus 20
Cosmus 41
Crassi cuiusdam non crassum dictum 42
Creta 54
Crinale 36
Crocodilus 35
Crudus 43
Crumena 41
Cucullus 56
Cuium 86
Culmen 47
Cura 23.84
Curare 26
Cymbia 38.77
Cyprus 61
D Amon 6
Dan 81
Danaus 33
Dauid 35
Deos utriusque sexus fictos esse 48

Deducere 63
Deglabare 36
Deianira 33
Delphin 75
Demens 48
Demoliri 19
Demum 13
Dentale 10
Deplumare 54
Deucalion 55
Diana 6
Dibapha 42
Dies genialis 10
Discrimen 19
Dissimulare 29
Diuus 19
Dolia duo in foribus Iouis 13
Domina 23
Domitij cuiusdam superbia 42
Dorcas 85
Dryades 23
Dryas 66
Drys 33
Dumeta 26
Boſos 53
Effœminatum 34
Erein 13
Dliſij campi 23
Enucleare 5
Epicœdion 23
Epicuri ſententia 19
Epithaphion 19
Erebus 60
Eribennos Ibidem
Eremus 86
Eridanus 12.31
Erynnis 26
Eriphyle 33
Et 29
Euentus, & Euenta 21
Eurotas 80
Eurus 83
Eurydice 34
Examen 98
Excandeſcentia 53
Excubare 22
Exertus 76
Exhauſtus 28
Exilis 73
Exoſſare 5
Exſtare 83
Extemplo 61
Extimari 19
Fabella exortæ nobilitatis 49
Fabula inſtitutarum mercedum 49
Facio 57
Facul 31
Facula 53
Fæx 87
Faginem 77
Fagus 64
Falco 72
Farrago 48
Fartores 50
Faſces 49

Fascinare 6
Fasti 69
Fastidia 36
Fata 20
Fatalis 26
Fatum 15
Faustus 3
Faxo 40
Feralis 22
Ferre 8
Fides 46
Fines 53
Fiscella 5
Fiscina Ibidem
Fistulicen 56
Flaccus 27
Fluentini 71
Fluuius 67
Fœniseca 49
Fœnus 51
Fœta 68
Fœtare 12
Fœtura 67
Formago 77
Formica 39
Fornicarium fabula 85
Fortuna 48
Fortunatus 3
Fossæ frons 30
Frigidior 28
Fuci 68
Fulica 34.65
Fuligo 65
Fulminare 33

G
Galathea 29
Galbula 65
Galla 6
Galerus 76
Ganea 32.44
Garganus 64
Gelida. 3
Gemelli 76
Gener 10
Genius 54
Genethliaci 39
Gerion 35
Gestire 74
Goliath 35
Gorgones Ibidem
Grando 19
Gratis 30
Gregorij Tifernatus excellentia 30
Gregorio Ibidem
Gurges. 85
Gynæcoum 70

H
Hamadriades 23
Harculus 29
Harpyiæ 36
Hebrus 26
Hecubæ somnium 57
Hedera 26
Helena 33
Heliæ 61
Helisæus Ibidem
Hercules 35.41
Hernica 32

Heroicum carmen cui debetur. 40
Hic 60
Hilarare 13
Hippodamia 33
Hippolytus 33
Hippos Ibidem
Hircus sine cornibus 49
Hispidus 63
Histrio 36.49
Humor 14
Hyæna 35
Hydra 24
Hyems 47
Hymen 6
Hymenæus Ibidem
Hypermestra 33

Iacchus 20
Iactura 69
Iberi 40
Ibis 85
Ida duplex 57
Icrichus 81
Ignis 4
Ilaros 13
Iliaca 7
Illac 21
Illætabilis 13
Illepidi 46
Immaturus 26
Impendere 20
Imperiosus 32
Implumis 38
Improbus 37
Improuidus 46
Incallescere 79
Incestare 36
Inconsultus 21
Indefessus 50.63
Indignus 65
Indigus 39
Indocilis 46
Indoctus 46
Inepti Ibidem
Iners 4
Infestus 13
Influxus 76
Ingemere 4
Insomnia 26
Insomnis Ibidem
Instar 5.58.
Instauro 86
Iustitia 16
Insulsi 46
Interuallum 71
Ior 81
Iordanes Ibidem
Irretire 51
Iste 6
Iudæa 82
Iunonis auis 38
Iurgia 20
Iurisconsultus 21
Iuuentus 50

Kardia 73
Kercos 51
Kopos Ibidem

Kosmos 41
Kosmeo ibidem.
Creas 63
L Acertus 13
Lacteus 67
Lætamen 48
Læti 41 Læuus 77
Lamia 68
Lamiæ 74
Lampyrides 10
Laùtium, vel lanicium 38
Lanij 50
Lappæ 68
Larius 14.77
Laruæ 68
Latus clauus 8
Lauerna 65
Lauinia 33
Laureta 65
Laxatus 40
Lego 35
Lena 32
Leno 45
Lepor 32
Leucosia 15
Leuitas 29
Leuis 8.21
Libra 70
Libum Ibidem
Libethrides 31
Libethris 66
Liber 61 72
Libs 44
Ligo 49
Limbus 26
Linguosus 85
Liqui 12
Litus 75
Liuens 23
Liuor 78
Lixæ 50
Lolium 54
Loth 36
Luculli 41
Ludere 6.13
Lumina 26.30
Luna 78
Lupæ 44
Lupanar Ibidem
Lupus vbi nullus 54
Luscus 6
Lustra 25.63.87
Lux 12.14
Lyeus 10.72
Lycaon 55
Lycoris 34
Lycos 55
Lygia 15
Lympha 85
Lymphaticus 9
Lympidus 83
Lynter 13
Luo 33
M Acra 79
Macri Ibidem
Maga 32
Magalia 29.87
Magi 58

Magii 87
Magus 32
Mains 75
Malis auibus 46
Malus punica 75
Manica 6
Mantes 63
Manto 84
Manous 50
Manubria 44
Manus 51
Mapalia 21.87
Maria cui visa 59
Mariſca 62
Marius 18
Martialis ſentimentum 44
Martius 35
Maſculus 45
Matertera 85
Matronæ Herculi viſæ 60
Medea 33
Medicorum licentia 53
Meditari 30
Meduſa 35
Melampodion 73
Melampus Ibidem
Melan Ibidem
Melota 74
Mercari 65
Mergus Ibidem
Meſſis Ibidem
Meuania 84
Midas 45
Miles 19.68
Milium 68
Milui 65
Mimus 45
Mincius (alij Minitius ſcribunt 13.77
Minotaurus 33
Mueia 31
Modus 32.77
Mœror 20
Molorchus 69
Monoſyllabarū priuilegiū 30
Mors varia 21
Moyſes 57
Mox 14
Mugire 47.76
Mulcta 11
Mulctrale 38
Multra Ibidem
Multralia 77
Multoties 11
Mundus 14
Murex 8.50
Myrmix 80
Myrra 33

N

Naaman 81
Naiades 37
Napea 23.61
Narciſſus 15
Nates 36
Nauci 63
Neæra 47
Nemea 69
Nemus Aegeriæ 54
Neoptolemus 42

Nepæ 85
Nereides 21
Neronis sumptuositas 43
Nerui 80
Neruosus 63
Neu 74
Neue 63
Nicolaitæ 74
Nihil 39
Nitedule 10
Noctuæ vbi vel plurimæ, vel nullæ 54
Nodus herculis 41
Nomius quis dictus 57
Noster 12
Nugæ 43
Nugari 29
Num 26
Numantia 35
Numerus 61
Numina ruris 67
Nursia 65
Nurus 71
Nymphæ 67

OBba 13.73
Obductus 29
Obmissus, & Omissus 12
Otiosus 80
Odire 32
Oenomaus 33
Oenone 57
Oenophilus 10.72
Oenophorum Ibidem
Oestrum 14.68
Ogdoas 70
Oinos 10
Olympica 46
Olympus 37
Omasum 50
Omem 12.73
Onocrotalus 65
Onoo Ibidem
Operæ 68
Operor 57
Ophiusa 53
Opulescere 77
Ora 51.72
Orare 48
Orcus 34
Ordo potuum 72
Oreades 23.66
Oregomai 4
Orexis Ibidem
Orgia 14
Orithya 37
Oros 66
Orpheus 34.79
Ossa 30
Ostentum 57
Ouidij opinio 44

PAdus 30.79
Palastra 5
Palmes 65
Palustris 68
Pampineus 30
Pan 67
Pannosus 28
Papyrus 63

Par 74
Paradisus 67
Paranymphus 70
Parascene 18
Parcere 44
Paris 57
Parnasus, aut parnassus 26
Parthenope 15
Participia an comparentur 52
Parturire 54
Pasiphae 33
Pastillus 63
Pastinum 49
Pastor 80
Pastus 5.73
Patina Aesopi 42
Patulus 10
Pauliſper 46
Pauperies 7
Peculia 69
Pecunia 43
Pedepreſſim 54
Pedes 43
Pedica 6
Pedum 72.76
Pegasus 35
Penates 49
Penſum 74
Penula 38
Peragere 51
Perna 7
Pernicitas 13
Pero 76
Porſeus 35
Peſſum ire 33
Petaſo 68
Petulci 48
Pera 6
Phædra 33
Phagin 64
Pharetra 62
Philomelæ, ſeu philomenæ etymologia 5
Philtra 26
Phyllirides. 63
Phineus 39
Phlegeton 23.26
Phocis 80
Phœbus 71
Phœnices 81
Phorcynides 37
Phyllinus 32
Phillis 34
Piacula 69
Piceus 69
Pietas 53
Pierides 23
Pierius liquor 20
Pignora 80
Pila 49
Pilare 54
Pileolum 40
Pithecos 51
Plorans 5
Pollux 34.56
Poios 57
Polenta 42

Poly 31
Polymnia Ibidem
Pondo 22
Popina 64
Populare 30
Populari Ibidem
Populus 79
Populus cui sacra 60
Posſ 21
Posthabere 20
Polys. 63
Præcox 26
Præcordia 6.36
Præstigiæ 6
Prima lux, & primis dies 12
Prodicus 60
Propago 82
Propter 13
Proserpina 34
Prospicer 14
Prostituere 50
Proximare 11
Pruina 44
Pubes 69
Pubescere 75
Pueri 35
Puerpera 71
Pulex 63
Puls 55
Purpura 63
Pyramis 48
Pyrylapes 10
Pyrrha 54
Pyrrhus 42
Pythagoras Ibidem
Pythiusa 53
Quàm 15
Quando 94.55
Quæstio de Magorum adventu 57
Querulus 32
Quò 21
Rabula 53
Ranarum fabula 49
Rebecca 33
Refert 24
Referre 27
Regius 22
Reor 12
Resipiscere 21
Restauro 26
Rhodope 30
Rima 7. Rimula 36
Romanus 46
Romphæa seu Romphea 36
Romuli fabula 44
Rostrum 5
Rubigo 68
Rulla 10
Sambucus 75
Sacrum offerre 98
Salax 32
Sales 27
Saligmus 79.75
Salamone 36
Saltidicus 11
Saltus 29
Saluia 78

Samſon 36
Sarcinula 62
Sarmenta 24
Satan 16
Saka 78
Scidi à Scindo 13
Scipio 35
Scipionis dictum 80
Scomma 50
Scrutari nidos 5
Scurrilitas 44
Scylla 33
Secare 29
Secundare 39
Securis 49
Securus 19
Secus 7
Segnis 44.86
Semiramis 33
Senſim 54
Senectus 69
Sentes 8.68
Sepes 38
Sepire 85
Septenarij myſterium 55
Septiforis 31
Sepulcrum leue 23
Seres 41
Serica Ibidem
Sero 62
Serra 41
Seruij error 44
Seruitium 38
Serus 11
Setoſus 65
Sic 57
Simiarum fabula 49
Simulare 22
Sina 65
Sion 36
Sirenes 15
Sirius 32
Sitoſus 65
Situs 60
Socer 10
Socrus Ibidem
Sodalitium 72
Sogona) alias Sagona 30
Soli foſſor 49
Soliuagus 25
Solſticia duo 63
Solum 4
Solymi 80
Sonipes 54
Sopitus 28.38
Sopor 3
Soracte 65
Sortiri digitis 5
Specimen 26
Spectacula 43
Spelæa 61.64
Spicatus 10
Spineta 76
Squarroſus 41
Sterno 4
Stimulus 49
Stipites 74
Stiria 47.80

Stiua 10
Stratus 4
Striare 36
Striges 29
Strix 68
Strophades 36
Stygius 60
Styx 26.60
Succida 68
Sulfuris arx 41
Super 5
Supini posterioris constructio 4
Supra 5
Surculus 23
Susarion 31
Suspicere 60
Susurrus 74
Susurri magici 16
Syluanus 67
Sylueſtris 26
Syrtes 6

T
Tabescere 28
Tantalus 9
Terpia 33
Taxatus 83
Teges 73
Telum 28
Tempe 31
Tentans 29
Tentare 36
Tentare fugam 59
Teſtes 10
Tethys 66
Tetricus 57
Thalaſſio 5
Theſeus 35
Theſtylis 34
Thomæ Aquinati quid contigerit 61
Tiberias 81
Tiberis 30
Tibia 10
Tibicen 14
Tityrus 12.26.79
Titan 69
Tmeſis 12
Tonans 66
Tonus 10
Tragica vox 32
Tricornis 25
Triua 6
Triualis 36.46
Troia 35
Tumulus 26
Tyndaridus 76
Tyndarus 33

V
Vallæ documentum 42
Valſaſinus 63
Vates 89
Ve 74
Vecordia 87
Vecors 28.51
Vellera 85
Vena 53
Ventriculus 10
Ventroſus 36
Venus 20

Venus 36
Ver 75
Verbanus 77
Veribus, & Verubus 75
Verna 33
Verona 77.84
Vertex 18
Vestigare 53
Vices 78
Victus 38
Viden' 11
Villa 58.68
Vimen 5
Vimina 75
Vindemia 53
Vineta 11.44
Vipera 86
Virus 36
Vis 68
Vita fungi 37
Vitis 49
Vitta 60
Vitula facere 57
Vligo 81
Vlua 63
Vmber 30.78
Vmbria pars Thuſciæ 84
Vrendi cadauera mos vnde 23
Vrna Ibidem
Vt 14.70
Vtres 11
Vuidus 25
X *Enophon* 69
Xerxes 35
Z *Elus Heliæ* 82
Zetus 37

FINIS.

BAPTISTA MANTVANVS CARMELITA PARIDI CERESALIO. S. P. D.

AVdi ô Pari ænigma perplexum, quod Oedipoder ipse non solueret. Ego quinquagenarius, & iã canescens, adolescentiã meã reperi, & habeo adolescentiã simul, & senectã. Sed ne longa ambage te teneã, nodũ hunc dissoluo. Anno prẽterito quũ Florẽtiã rediẽs Bononiã peruenissem, intellexi apud quẽdam literatũ virum esse quendã libellum meũ, quẽ olim ante religionẽ, dum in gymnasio Paduano philosophari inciperem, ludẽs excuderam, & ab illa ætate adolescentiã vocauerã. Carmen est bucolicũ in octo Eclogas diuisum, quod iam diu tanquã abortiuum putabam abolitũ. Vbi id resciui, Saturnina fame repentè sum percitus, & cogitaui quonã pacto possem proli meæ inferre perniciem. Iuuãtibus ergo amicis libellũ mihi vendicaui, vt perderẽ, quem suspicabar erratis non posse nõ scatere. At vbi intellexi, & alia quædã exemplaria supersse, visum est prẽstare hoc quod vendicarã emẽdare, emendatũq; edere, vt eius editione cætera, quę cõtinent multa, nimis iuuenilia, deleãtur, Hoc igitur sic castigatũ duab⁹ aljis eclogis quas in religione lusi, in calce subiũctis, tibi ô Pari iuuenis antiquę nobilitatis, & studiorum ac omniũ bonarum artiũ amãtissimè, nostręq; vrbis decus egregiũ, libẽtissimè dono: vt quando tetricis illis philosõphię, ac Theologię lucubrationibus, quib⁹ assiduè vacas, fatigatus fueris, habeas iucũdulã hanc lectiunculã, qua tanquam ludo quodam blandulo, sed liberali, lassum legendo reparetur ingenium. Omnes autẽ, penes quos immatura illa sunt exẽplaria, quæ dixi, rogatos volo, vt si quid vnquã fuit eis dulce meũ, confestim exurant, nec vllo pacto supersse permittãt. Accipe ergo Pari suauissime libellum, & auctorem, & ambobus, tanquam rebus tuis tuo deinceps vtaris arbitrio. Vale Calendis Septembris. Anno M. CCCC. XCVIII.

ANNOTATIVNCVLAE ALIQOT IN SVBSEQVENtem librum, ex epistola quadam Ioannis Murmellij, ad Paulum Ruremundensem.

SED vt ex ordine à te quæsitis respondeam, hæc accipe: In tertia ecloga, quod Thracius Hebrus Orphea fleuisse dicitur, rectè ais id tibi ex quarto Georgicon Virgilij non constare, quum ibi non Orphea, sed eius vxorem Euridicen Hebrus fleuisse dicatur. Addudendum itaq; suis testimoniũ Ouidij, in secundo Metamorphoseos ita scribẽtis.

Te mœstæ volucres Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi siluces, tua carmina sæpe secutæ
Fleueruut syluæ, positis ne frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lacrymis quoque flumina dicunt
Increuisse suis.

Hic enim per flumina, Thraciæ fluuij, & cum primis Hebrus, quod sequentia indicant, significatur.

Venio ad patinam Aesopi, cuius mentio fit in quinta ecloga. Qualis autem ea fuerit, docet Plinius in decimo naturalis historiæ, capite decimoquinto, his verbis: Maximè tamen insignis est in hac memoria Clodij Aesopi tragici histrionis patina, sexentis sestertijs taxata, in qua posuit aues cantu aliquo, aut humano sermone vocales, nummis sex singulis coemptas, nulla alia inductus suauitate, nisi vt in ijs imitationem hominis manderet, ne quæstus quidem suos reueritus, illos opimos, & voce meritos, dignos prorsus filio, à quo diximus deuoratas margaritas. Non sit tamen (vt verum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis, nisi quod minus est, summas rerum naturæ opes, quàm hominum linguas cœnasse, Hactenus Plinius. Tertio loco quæsitum est, super illud sextæ eclogæ: Nec nemus Aegeriæ sonipes, nec vir bonus vrbem: Cur Aegeriæ nemus quod ab Aricia non procul abest, equi difugiant. Huius rei causam apud Græcos Callimachus

machus (teste Seruio) tradidit, apud nostros verò Ouidius in 3. Fastorum inquit.

Vallis Aricinæ sylua præcinctus opaca,
Est locus antiqua religione sacer.
Hic latet Hippolytus loris distractus equorum,
Vnde nemus, nullis illud aditur equis.

Et ante Ouidium. Maro in septimo Aeneidos:

Vnde etiam templo Triuiæ, lucisq; sacratis
Cornipides arcentur equi. quòd littore currum
Et Iuuenem monstris pauidi effudere marinis.

Præterea cognoscere cupis, quem accipiendum censeam per Nursinum senem in octaua ecloga, cuius fato iuga inclyta dicuntur. Senex hic, diuus pater Benedictus intelligendus est, qui in Nursia, vel ciuitate Piceni, vel prouinciæ ortus, monasteriũ condidit primum in monte aliquo regionis illius, deinde cũ religionis fratribus in Cassinum mõtem migrauit, ibiq; Apollinis phano in diui Ioannis Baptistæ sacellum commutato, virtutibus, miraculisq; claruit, & tandem vita defunctus, ibiq; in sacello prædicto sepultus, iuga illa montana, immortali nominis sui memoria illustrauit. Postremò rogas, quonam modo defendatur latinitas orationis illius in ecloga nona. Hæc armenta, quibus caput à tellure leuatur Altius, & cui sunt longa internodia crurum. Miraris enim antecedenti pluralis numeri subiectum alterum pluralis numeri alterũ singularis relatiuum. Scito igitur figuratam esse poetæ loquutionẽ. Teste namq; Prisciano libro decimo septimo, diuersi interdum numeri construuntur. Salustius in Catilinario: Interea seruitia repudiabat, cuius initio ad eum magnæ copiæ concurrebant. Cuius enim singulare, ad rem retulit, id est, cuius rei seruitiorum, Tibullus: Vos quoque abesse procul iubeo, discedite ab aris, Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus. Cui, subintellige turbæ, vel multitudini. Ita et hic, cui gregi armentorũ, vel armẽto. Hactenus Murmelius.

ADELON.

Totum hoc poëma constat dramatico genere. Nam auctor nusquam loquitur, nisi pastorali persona assumpta, quam, vt inquit Badius, interdum sub Candidi nomine assumit, &c. Contendit idem Badius pastorale decorum, sermonisq; Bucolici tenuitatem hic magis anxiè obseruatam quam in Marone.

Qualitas carminis est Hexametra Bucolica, stylus gracilis, bucolicæ congruens, personæ ferè argumento nomen sortiuntur.

MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI ADOLESCENTIA, in decem Eclogas diuisa.

Ad Paridem Ceresarium.

ECLOGA PRIMA, DE HONESTO amore, & felici exitu, inscripta Faustus.

Ioannis Murmellij Argumentum.

Antiquos repeti vult Fortunatus amores.
Obsequitur Faustus, referens connubia læta.

COLLOQVVTORES.

FORTVNATVS, ET FAVSTVS.

FAVSTE, precor, gelida quando pecus omne sub vmbra
Ruminat, antiquos paulùm recitemus amores.
Ne, si fortè sopor nos occupet, vlla ferarũ,
Quæ modo per segetes tacitè insidiantur adultas,
Sæuiat in pecudes, melior vigilantia somno.

Fauste, precor. &c. Hæc prima ecloga, de honesto amore, feliciq; eius exitu inscribitur, non sine ratione. Nam licet nõdum religionem professus, hæc veluti ingenij sui præludia cõposuerat, ad poësim haud dubiè natus auctior, tamen quia ne tunc quidem quidquam inhonestum, aut concipere, aut edere voluisset nunc cùm recognosceret, si offendisset nimirum reiecisset. Proinde, ne si de amoribus titulum quispiam

quiſpiam ſeuerus religioſus lectitans aufugeret, inſcripſit de amore honeſto, quo reuera nihil eſt homine dignius. Hic autẽ amor honeſtus deſcribitur, quia affectione matrimoniali initus. Additur autem, & felici eius exitu, vt eos qui amare volent, ad honeſtum amorem inuitet: quippe cuius felix eſt exitus. Nam de lubrico, & inhoneſtis fere dicitur à compatriota eius, in conſimili opere, Et quiſquis amores, Aut metuit dulces, aut experietur amaros. Perſonæ, vt in præambulis diximus, etiam hic ab officio, & rebus denominantur, Fortunat⁹ Fauſtus, & Fortunatus. Nam vtrumque in bonum ſonat: Fauſtus. vt, Fortunate ſenex, &c. Et, O fortunatos nimium, bona ſi ſua norint, Agricolas, Et rurſus, O fortunati, quorum iam mœnia ſurgunt. Præterea. Fortunatus, & ille, deos qui nouit Agreſtes, Fauſtus autem, ſi ad vocem alludere lubet, videtur quaſi fatim aut fauore auctus, aut fauore ſtans. Ordo, quem non vbique, quia opus non erit, repetemus hic eſt: O Fauſte, quando. i. quandoquidem, omne pecus ruminat. i. remandit prius in ventrem immiſſa: ſub vmbra gelida. i. temperate frigida. Perſius autẽ dicit: Et patula pecus omne ſub vlmo eſt. Ego precor, recitemus amores antiquos. i. honeſtos, qualis erant antiquis. Vnde Phauorinus apud Gellium, libro primo capite decimo, ad iuuenem nimis antiquè loquentem. Sed antiquam tibi placere ais, quod honeſta, bona, & ſobria & modeſta ſit. Viue ergo moribus præteritis, loquere verbis præſentibus. Antiquũ. Antiquum etiã ſolet accipi pro charo, quod amici, & vina, et catera id genus, vt quæque veterima, ita chariſſima nobis eſſe ſoleant. Vnde Macrob. in prin. Saturnalium: Amor. Hinc eſt quòd mihi quoque inſtitutione tua nihil antiquius æſtimatur. &c. Veruntamen hic potius accepero pro honeſtis, & antiquis congruentibus. Id autem epitheton decenter additur, quòd ſine eo Seruius velit amores lubricos dici. Nã qui honeſtatis, et religionis eſt, numero vnitatis efferri ſolet. Veruntamen amores etiam honeſtos dici teſtatur Cicero, in Officijs, ſic dicens: Faciem honeſti vides, quæ ſi

oculis

oculis cerneretur, mirabiles amores (vt ait plato) citaret sapientiæ. Reticemus ergo amores antiquos. Ne si fortè sopor) id est, profundus somnus, nos occupet, videlicet oscitantes, vlla) id est, quæuis ferarum, quæ insidiantur modo tacitè per segetes aduitas) id est maturas. Sæuiat in pecudes) quod docet Maro in culice. Vigilantia) scilicet est melior somno) Generale Adagium quo sententiam confirmat.

FAVST. Hic locus, hæc eadē, sub qua requiescimus, arbor,
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arsi,
Ante duos, vel (ni memini male) quatuor annos,
Sed tibi, quando vacat, quando est iucunda relatu,
Historiam, prima repetens ab origine pandam.
Hic ego, dum sequerer primis armenta sub annis,
Veste solo strata, sedi, iacuiq; supinus,
Cum gemitu, & lacrymis, mea tristia fata reuoluens.
Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, ægro
Pectore, sensus iners, & mens torpore sepulta.
Vt stomachus languentis erat quem nulla ciborum
Blandimenta mouent, quem nulla inuitat orexis,
Carminis occiderat studium. Nam nulla sonabat
Fistula disparibus calamis, odiosus, & arcus,
Funda odiosa, canes odiosi, odiosa volucrum
Præda, nucum calyces cultro enucleare molestum.
Texere fiscellam iunco, vel vimine piscem
Fallere, scrutari nidos, certare palæstra,
Sortiri digitis, res iniucunda, voluptas
Magna prius, tanti dum mens erat insscia morbi,
Colligere agrestes vuas, & fraga perosus.

Hic locus) Sermo est, vt dixi, merè pastoralis, & ita aptus ac proprius. Scit quibus ingemui curis) Testimonium rem firmat, & ad tela Cupidinis alludit, qui altera manu tela, altera gestat flammas, vnde Maro Mantuanus. At regina graui iamdudum saucia cura, Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. Nam vnum telo sit, vnde saucia curis dicta, Cura.

Nam cura secundũ Seruiũ dicitur, quòd cor vrat. Quocirca hic bene dicit: Ingemui, id est, intus, et in præcordijs, vel multum ingemui curis, quia res est soliciti plena timoris amor. Quibus ignibus) quasi dicat, efflagrantissimis, aut cæcis, vt ille. Et cæco carpitur igni, Ignis autẽ aliquando amor dicitur vt: Si quos aut Phillydis ignes, Aut Alconis habes laudi. Aliquãdo amatus, vt: Ac se offert vltro meus ignis Amyntas

Ignis.

Vel ni memini male) quod factum non censet, quia meminerunt omnia amantes. Quando) id est, quandoquidem. Iucunda relatu) id est, dum refertur, & recensetur, vel vt referatur. Est autem posterius supinum, quod eo modo cum nominibus adiectiuis construi docet Valla. Prima repetens ab origine) Maronianum est. Sub primis annis) quia primus furor amorum grauissimus est, cum inexperta exerceat pectora. Veste solo) id est, per terram. Strata) id est, extensa. Dicitur etiam solum sterni floribus, Sedi) id est resedi defessus. Dum sequerer) id est, sequi debere. Iacuit & supinus) quod amentis est. Sensus iners) id est, sine arte, & industria. Mẽs erat sepulta) id est, habetata torpore ex languore orto, vt stomachus languentis erat, quem) scilicet stomachum. Nulla inuitat orexis) id est, nullus appetitus, aut nullus vomitus

Orexis.

sine ructatio. Orexis enim Græcum est, & idem est, quod appetitus. Ex vomitu autem appetitus nascitur, vnde etiam apud Plinium in epist. pro vomitu accipitur. Erant autem, qui Latinè oris exitum interpretantur. Nam os oris primam producit, hoc autem corripitur, vt hic, & à Iuuenale Satyra sextai. Rabidam facturus orexim, & Sat. 11. hinc surgit orexis. Hinc stomacho bilis. Carminis occiderat studium) Commemorat ferè quæ pastorem oblectare solent, & primum fistulam, de qua Aeneidos tertio: de Polyphemo loquens, ait Maro: Solamen & mali de collo fistula pendet. Disparibus calamis) emphaticos quidem dicit, nec etiam arti ficiosissima, vt est disparibus calamis cõpacta, vt in Buc. Maronis: Est mihi disparibus septem com-

pacta

pacta cicutis Fistula, & alibi: Aut vnquam tibi fistula cera iuncta fuit? Nam vt alibi dicit: Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit. Odiosus, et arcus) Plus est quàm si eius studium occideret. Id autem pastorale studium est vnde illud: et figere seruos. Etiam de venatu intelligere potest. Funda odiosa) qua se pubes rustica ad futurā militiā exercere solebat. Nucū calyces) id est, testas. Enucleare) .i. nucleis euacuare, et nucleos extrahere, sicut exossare, Texere fiscellā) id est, vās vimeneū. Maro in Alexi: Quin tu aliquid potius, quorum nūc indiget vsus. Viminibus, mollīq; paras detexere iunco, Et in fine Bucol. Dum sedet, et gracili fiscellam texit hibisco. Est autem diminutiuum à fiscina, de qua Georgicor. primo: Nunc facili rubea texatur fiscina, virga. Vel vimine) id est, tenui pertica seu virga. Scrutare nidos) Maro: Parta meæ Veneri sunt numera. Nāque notaui ipse locum, aeriæ quò congressere palumbes. Certare palæstra) cursu, & luctā, Sortiri digitis) id est, micare, qui Italorum est ludus. Erigit autem micantium vterque quot vult digitos, & diuinat quot sint ambobus erecti: & qui prior enuntiat, depositū sortitur. Agrestes vuas) labruscas, & fraga humi nascētia. Virgil. Qui legitis flores, et humi nascentia fraga.

Enucleare
Exassare
Fiscella

Mœrebam, vt pastu rediens philomela, cibumq;
Ore ferens natis, vacuo sua pignora nido
Cum sublata videt, rostro cadit esca remisso,
Cor stupet, & contra nidos super arboris altæ
Fronde sedet, plorans infeliceis hymenæos.
Seu veluti amisso partu formosa iuuenca,
Quæ postquam latos altis mugitibus agros
Compleuit, residens pallenti sola sub vmbra,
Gramina non carpit, nec fluminis attrahit vndam.
Sed quid circuitu pario tibi tædia longa?
Dum sequor ambages, & verba, & tempora perdo.
Summa hęc, vitales auras inuitus agebam.
Quod si forte volens cognoscere singula, dicas:

Fauste, quis in Syrteis Auster te impegerat istas?
Me mea (verum etenim tibi Fortunate fatebor)
Me mea Galla suo sic circumuenerat ore,
Vt captam pedicis circundat aranea muscam,
Namq; erat ore rubens, & pleno turgida vultu.
Et quamuis oculo pænè esset inutilis vno:
Cùm tamen illius faciem mirabar, & annos,
Dicebam triuiæ formam nihil esse Dianæ.

Mærebã. &c.) Similitudinẽ affert, qua res sit clarior, sed rustico non impertinentẽ. Pastu) nomen est, vt sit è pastu seu pastura. Nã posteriora supina non ponunt periti cum verbis de loco, quod tamen imperitorũ præcipit manus. Ore ferens) Virgil. de apibus: Ore ferunt dulcem natis immitibus escã.

Pastu.

Philomela

Philomela) dicitur luscinia, ea autem querula fingitur propter amissam linguam, vt in Buc. Virgil. dici solet: Quæ illi philomela dapes, Legunt autem alij philomellæ, non simplici, quia melos primam corripit, vt sit amatrix dulcis cantus. Nihil enim artificiosius canit, vt auctor est Plinius, dicens: Est luscinijs diebus atque noctibus continuis quindecim cantus, densante se frondium germine. Mira profectò res est, quòd tanta vox in tãtulo corpusculo sit, tam pertinax spiritus, & musicæ perfectæ modulatus sonus. Caniant inter se, & victa morte quiescit, prius vita, quàm cantu deficiens. Audit disciplinam attentè, & corrigit, propter hæc paria illis ac seruis pretia erant. In Stesichori poëtæ adhuc infantis cecinit, &c. Alij verò Philomena pernegant hic. Rostro remisso) id est, non amplius escam tenente. Negant autem rostrum dici nisi sit incuruum. Super arboris altæ fronde) antiquè, vt Maro: Fronde super viridi, & gemina super arbore sidunt. Nam nunc, super frondem, dicimus, Volunt præterea super dici, vbi res contingitur, supra, vbi distantia est. Plorans) id est, cõquerens. Hymenæos) id est, nuptias, in quibus Hymæneus à Græcis inuocari solet, vt Thalassio à Latinis, quod in epithalamijs, id est, carminibus nuptialibus vi-

dere

dere est. Vt autem docent Donatus, & Seruius. Hymenæum quidam Liberi, et Veneris filium dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit, ideoque per laudem cantari in virginalibus nuptijs ob huiusmodi meritum. Alij virum fortem Atticum, qui raptas prædonibus virgines oppressis latronibus patriæ restituerit. Hinc etiam inquit Seruius, apud Romanos Thalassio inuocatur, cum enim in raptu Sabinarū plebeius quidā raptā pulcherrimam duceret ne ei auferretur alijs Thalassionis cuiusdam nobilis esse simulauit, cuius nomine fuit puellæ tuta virginitas. De qua re Liuius lib. 1. decados primæ certus est auctor. Plura tamen, et quædam his diuersa apud Plutarchum legas. Alij, inquit Donatus, quòd hymen dicatur membrana quædam, qua est munita virginitas, quæ primo diruptur coitu, Himenæum dictum putāt. Alij hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergo sic accipe hymenæum in nuptijs, quemadmodum in funere vel in sacris hymnum. Ter. in Adelph. Verùm hoc mihi mora est tibicina, & hymenæum qui canat: hæc ille. Hic autem accipitur pro coniunctione quasi nuptiali. Seu veluti) Alia similitudo rusticis congrua. Gramina non carpit) Sic Maro: Vlla neq; amnem. Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam. Dum sequor ambages. i. dubios, & longos verborū circuitus, et inuolucra, ab ambigo, quod est circumago. Maro: Non hic te carmine ficto. Siue per ambages, aut longa exorsa tenebo. Vitales auras) sic Aeneid. 1. Si vescitur aura Aethe ria, nec adhuc crudelibus occupat vmbris: Quis auster) quius ventus importunus. Maro, Dare classibus austros. Est autem meridionalis, tēpore corrūpens, vnde amoribus quadrat. Maro, Eheu quid volui misero mihi? perditus austrum Floribus, & liquidis immisi frontibus apros. Corrumpentem obsonia docet iuuenalis, Et properat velut vrgeat auster. Syrtes) sunt loca arenosa, habentia vada breuia, in quæ si inciderint naues, euelli nequeunt, de quibus Maro Aeneid. 1. In breuia, & Syrtis vrget. Sunt autem in Getulia. Idem

Aen.

Aen. 6. Hunc ego Getulis agere ẽ ſi Syrtibus exul. Hinc metaphoricôs aut allegoricôs pro inextricabilibus amorum nexibus. Nam qui amant quod obtinere nequeunt, lupum auribus tenent, cũm neque tenere, neque dimittere compotes ſint. Impegerat) ab impingo, nam pango etiam pegi facit. Iſtas) tuas, & viles. Pertinet enim iſte ad ſecundam perſonã, et ad cõtemptũ. Maro: Aut quid petis iſtis? Me mea Galla)

Galla.

In Iuuenale etiã tenuis clientis vxor. Galla mea eſt inquit.

Pedica

Profer Galla caput, &c. Suo ore) formoſitate oris. Pedicis) laqueis, & vinculis pedum, ſicut manicæ ſunt manuũ vincula. Geor. 1. Tum gruibus pedicas, & retia ponere cerui. Auritoſq; ſequi lepores, tũ figere damas. Et Aeneid. 2. manicas, atq; arcta leuari Vincla iubet Priamus. Eſt etiã manica, manuum, & brachiorum tegumentum. Idem: Et tunicæ manicas, et habent redimicula mitræ. Et pleno turgida vultu) Terent. Succi plena, ſed id vrbanius. Nam turgida .i. inflata nõ ſuo pingui, non niſi ruſtico placeat, vt luſca) id eſt, altero oculo capta: ſed dicit, pænè, vt non merè luſcam, ſed pætam, id eſt, tremulis oculis putes. Nam & Venus pæta dicitur. Dianæ triuiæ) id eſt, tres vias habentis in cœlo, vbi Luna dicitur, in ſyluis, vbi Diana venatrix, & apud inferos, vbi Proſerpina, quod fingitur, quia Lunæ lumẽ nũc ſuperis, nũc inferis, nũc nobis conſpicitur. Legi poſſet, ducebã. i. iudicabã in aio meo. Nihil eſſe) videlicet ad hanc noſtram.

Manica

Turgida

Pæta

Triuia

FORT. Ludit amor ſenſus, oculos præſtringit, & aufert
Libertatem animi, & mira nos faſcinat arte.
Credo, aliquis dæmon ſubiens præcordia, flammam
Concitat, & raptam tollit de cardine mentem,
Nec Deus (vt perhibent) amor eſt, ſed amaror, & error.

Ludit amor ſenſus) Interloquitur Fortunatus, ne durior ſit perpetuus tenor vnius. Ludit) eludit. Oculos præſtringit) Vnde præſtigiæ, & præſtigiatores, qui Mercurium principem habent, Faſcinat) illigat quaſi faſce quodam incantamento. Maro, Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos. Aliquis

Faſcinat

quis dæmon)id est. vafer spiritus. Præcordia) id est,membranulus cor cingentes,in quibus sunt affectiones,seu passiones animorum. Concitet) à concito frequentatiuum, id est, prouocet,aut commoueat. De cardinẽ)de stabilitate, & firmitudine sua.Nec deus)Maro:Nunc scio quid sit amor,duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamãtes.Nec nostri generis puerũ nec sanguinis edũt. Amaror)amarities,amaritas,et amaritudo,ab amaro dicitur. Præcordia

Faust. Adde,quòd optatis nec spes erat vlla potiri,
Quamuis illa meo miserata faueret amori,
Monstraretq; suos oculis,ac nutibus igneis. *Amator*
Nam quocunq; isset semper comes aspera,semper
Nupta sequebatur soror,& durissima mater.
Sicq; repugnabant votis contraria vota,
Non secus ac muri catus: ille inuadere pernam
Nititur, hic rimas oculis obseruat acutis.

Adde,&c.) Docet quomodo in Syrteis incidisse probetur. Non secus)id est, non aliter ac .i.quam,scilicet repugnat catus.id est,felis,animal reuera cautũ,id est vafrum, et callidum,& corripit catus primã, vnde per t simplex scribitur. Horatius.1.carminum.Voce formasti catus, & decore.Veruntamen multi pro animali per tt duplex scribendũ putãt.

Perna)à pede dicitur secundũ Varronem quasi sit pes porcinus cum carne,precipuè priores pernas vocãt, posteriores verò petasones. Rimas)id est,fissuras, è quibus mus exiliat.

Fo. Qui satur est,pleno laudat ieiunia ventre,
Et quem nulla premit sitis,est sitientibus asper,

Iterum interloquitur Fortunatus,cuius dictum si ad durissimam matrem respicit,sensus est, matrem iam saturatam amoribus,non ignoscere filiæ amare incipienti. Si ad catum,illum inuidere muri,aut sorici famelico, cum satur sit, quia tunc precipuè venatu intendit, cũ contra faciat canis.

Fau. Tempus erat curua segetes incidere falce,
Et latè albebant flauentibus hordea culmis.

Affuit

Affuit (vt moseſt) natis comitata duabus,
Collectura parens, quæ prætent horrea meſſor.
Ignorabat enim, vel diſsimulabat amorem.
Diſsimulaſſe puto, quoniam data munera natæ
Nouerat, exiguum leporem geminasq; palumbes.
For. Pauperies inimica bonis eſt moribus, omne
Labitur in vitium, culpæ ſcelerumq; miniſtra eſt,
Fau. Farra legens, ibat mea per veſtigia virgo,
Nuda pedem, diſcincta ſinum, ſpoliata lacertos,
Vt decet æſtatem, quæ ſolibus ardet iniquis,
Tecta caput fronde intorta, quia ſole peruſta,
Fuſca fit, & voto facies non ſeruit amantum,
Iam tergo vicina meo lateriq; propinqua,
Sponte mea delapſa manu frumenta legebat.
Nec celare ſuas, nec vincere ſœmina curas,
Nec differre poteſt, tantum leuitatis in illa eſt.
For. Quiſquis amat, leuis eſt, nec fœminua ſola, ſed ipſi,
Quos ſapere, & præſtare alijs mortalibus aiunt,
Qos operit latus fulgenti murice clauus.
Quos vidi elatos regali incedere paſſu.
Tu quoq;, ſic affectus, eras dementior illa,
Forſitan & leuior. data farra legebat,
At tu farra dabas. dic, quæ dementia maior?
Perge, opus eſt verbis aliquando arcere ſoporem.

Tempus erat curua ſegetes incidere) Grecè & duriter, vt ruſtico competit. Nam Latinè dicas, tempus incidendi, auctoribus Seruio, & Valla. Virg. tamen Aeneidos. 2. dixit: Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros.

Collectura parens) Hic locus videtur ſumptus ex Ruth. Pauperies inimica bonis eſt moribus) Id eſt ruſticis viſum, quibus nondum intellecta deorum munera, aut quia indigentem difficile eſt bene operari, aut reuera, quia per paupertatem coguntur mulierculæ munera accipere, quæ diuitibus eſſent reſpuenda. Omne labitur in vitium) Sic Co-

micus

micus: Inopia, & cognatorum negligentia coacta. Et post, ita vt ingenium est omnium hominum procliue ab arbore ad libidinem. Est quidem hæc sententia rustico digna. Nã neque paupertas virium est, neq; in vitium impellit, si eam ferre nouerimus, quin munus deorum à Lucano rectè dicitur. sed nondum intellectum. Verum quia proclines sumus ad libidinem, nostro, non paupertatis vitio sæpe peccamus. Vnde Prouerb. 30. Aut egestate furer, & periurem nomen domini. Et tamen idem dixit: Paupertas, & honestas à Deo sunt. Dicemus ergo paupertatem in spiritu sanctam, sed difficilem eius vsum. Pauperies propria accipitur pro damno, vt, Si quadrupedes pauperiẽ fecisse dicatur. Nuda pedem) Græca & Poëticæ locutiones sunt. Maro Aeneid. 1. Nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentes. Sunt autem oratoribus vitandæ.

Sponte mea) Sic & Booz ipsi Ruth fieri præcepit. Latus clauus) vestis est senatorum Romanorum, Murex, conchilij genus, cuius sanguine sit purpureus color. Dic, quæ dementia) In prosa potius dixero, vtra, vel vtrius.

Fau. Continuò aspiciens ægrè tulit aspera mater.
Et clamans, quò dixit, abis? cur deseris agmen?
Galla veni. namq; hic almos prope mitior vmbra,
Hic tremulas inter frondeis immurmurat aura.
O inuisa meis vox auribus, ite, precabar,
Ite (malum) venti celeres dispergite vocem,
Si quis pastor oueis ad pinguia pascua ducat,
Et vetet adductas præsens decerpere gramen,
Vel si iam pastas potum compescat ad amnem,
Et sitibundo ori salientem deneget vndam,
Nonne importunus naturæ inimicus, & excors?
Illa mihi vox ipsa Iouis violentior ira,
Cùm tonat, & pluuijs terris irascitur aër:
Non potui, & volui frontem non flectere. virgo
Demisi in cilium de sub velaminis ora
Me aspiciens, motis blande subrisit ocellis

Affuit (vt moseſt) natis comitata duabus,
Collectura parens, quæ prætenit horrea meſſor.
Ignorabat enim, vel diſsimulabat amorem.
Diſsimulaſſe puto, quoniam data munera natæ
Nouerat, exiguum leporem geminasq; palumbes.
For. Pauperies inimica bonis eſt moribus, omne
Labitur in vitium, culpæ ſcelerumq; miniſtra eſt,
Fau. Farra legens, ibat mea per veſtigia virgo,
Nuda pedem, diſcincta ſinum, ſpoliata lacertos,
Vt decet ætatem, quæ ſolibus ardet iniquis,
Tecta caput fronde intorta, quia ſole peruſta,
Fuſca fit, & voto facies non ſeruit amantum,
Iam tergo vicina meo lateriq; propinqua,
Sponte mea delapſa manu frumenta legebat.
Nec celare ſuas, nec vincere fœmina curas,
Nec differre poteſt, tantum leuitatis in illa eſt.
For. Quiſquis amat, leuis eſt, nec fœminia ſola, ſed ipſi,
Quos ſapere, & præſtare alijs mortalibus aiunt,
Qos operit latus fulgenti murice clauus.
Quos vidi elatos regali incedere paſſu.
Tu quoq;, ſic affectus, eras dementior illa,
Forſitan & leuior. data farra legebat,
At tu farra dabas. dic, quæ dementia maior?
Perge, opus eſt verbis aliquando arcere ſoporem.

Tempus erat curua ſegetes incidere) Græcè & duriter, vt ruſtico competit. Nam Latinè dicas, tempus incidendi, auctoribus Seruio, & Valla. Virg. tamen Aeneidos 2. dixit: Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros.

Collectura parens) Hic locus videtur ſumptus ex Ruth. Pauperies inimica bonis eſt moribus) Id eſt ruſticis viſum, quibus nondum intellecta deorum munera, aut quia indigentem difficile eſt bene operari, aut reuera, quia per paupertatem coguntur mulierculæ munera accipere, quæ diuitibus eſſent reſpuenda. Omne labitur in vitium) Sic Comicus

micus: Inopia, & cognatorum negligentia coacta. Et post, ita vt ingenium est omnium hominum procliue ab arbore ad libidinem. Est quidem hæc sententia rustico digna. Nã neque paupertas virium est, neq; in vitium impellit, si eam ferre nouerimus, quin munus deorum à Lucano rectè dicitur. sed nondum intellectum. Verum quia proclines sumus ad libidinem, nostro, non paupertatis vitio sæpe peccamus. Vnde Prouerb. 30. Aut egestate furer, & periurem nomen domini. Et tamen idem dixit: Paupertas, & honestas à Deo sunt. Dicemus ergo paupertatem in spiritu sanctam, sed difficilem eius vsum. Pauperies propria accipitur pro damno, vt, Si quadrupedes pauperiẽ fecisse dicatur. Nuda pedem) Græca & Poëticæ locutiones sunt. Maro Aeneid. 1. Nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentes. Sunt autem oratoribus vitandæ.

Sponte mea) Sic & Booz ipsi Ruth fieri præcepit. Latus clauus) vestis est senatorum Romanorum, Murex, conchilij genus, cuius sanguine sit purpureus color. Dic, quæ dementia) In prosa potius dixero, vtra, vel vtrius.

Fau. Continuò aspiciens ægrè tulit aspera mater.
Et clamans, quò dixit, abis? cur deseris agmen?
Galla veni. namq; hic alnos prope mitior vmbra,
Hic tremulas inter frondeis immurmurat aura.
O inuisa meis vox auribus, ite, precabar,
Ite (malum) venti celeres dispergite vocem,
Si quis pastor oueis ad pinguia pascua duear,
Et vetet adductas præsens decerpere gramen,
Vel si iam pastas potum compescat ad amnem,
Et sitibundo ori salientem deneget vndam,
Nonne importunus naturæ inimicus, & exors?
Illa mihi vox ipsa Iouis violentior ira,
Cùm tonat, & pluuijs terris irascitur aër:
Non potui, & volui frontem non flectere. virgo
Demissi in cilium de sub velaminis ora
Me aspiciens, motis blande subrisit ocellis

Id cernens iterum, natam vocat improba mater.
Galla operi magis intendens, audire recusat.
Vt pede, sic animo sequitur. tum prouidus ipse
(Namq; dolos inspirat amor, fraudesq; ministrat)
Nunc cantu, nunc solicitans clamore metentes,
Velamenta dabam sceleri, quò credere possent
Et soror, & mater, non audiuisse puellam,
Falce repellebam sentes, ne crura sequentis
Leuia, ne teneras ausint offendere plantas.
For. Quisquis amat, seruit, sequitur captiuus amantem,
Fert domita ceruice iugum, fert verba tergo
Dulcia, fert stimulos, trahit & bouis instar aratrum,

Continuo aspiciens, &c) Recitat argumentum amorum suorum. Si quis pastor) Indicat similitudine, quam incommoda fuerat matris reclamatio. Nã sicut pastor ouibus esset importunus, si eas à præsentibus herbis, aut fluminib⁹, cũ famerent ac sitirent, arceat, quæ Tantali pœna dicitur: ita importuna visa est mater, quæ præsentia puellæ vetabat frui. Iouis violẽtior ira) Amatoriè dictum, Audire recusat) id est, hic (vt videtur) dissimulat. Velamenta dabam sceleri) id est, fraudi, quæ nõ semper scelerata est. Nam est in puella non audienti monitis maternis. Sentes) id est, spinas & vepres. Crura sequentis) scilicet virginis. Leuia) non aspera nec pilosa, Teneras plantas) Maro: Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas. Quisquis amat, seruit) Ideo Ouidius: Dum licet, iniusto subtrahe colla iugo. Fert) id est, patitur verbera. Satyricus Solea puer obiurgabere rubra. Bouis instar) id est, in statum & in morem, quod valla non approbat. Vult enim instar, ad æquiparationem, non ad similitudinem pertinere.

Sentes

Fert.

Insta

Fau. Tu puoq;, vt hic video, non es ignarus amorum.
For. Id commune malum, semel insanauimus omnes.
Fau. Hoc animi tam triste bonum, tam dulce venenum,
Quotidie crudele magis, crescebat in horas.

Vt calor, in nonam dum lux attollitur horam:
Pellebam attonito fimilis, lymphaticus, amens,
Immemor, inſomnis, nec erat res ardua, morbi
Noſſe genus, frons eſt animi mutabilis index.
Vt pater aduertit, mitem ſe præbuit, vltra
Conſuetum, quod & ipſe ſuos expertus, amorum
Sciret onus, blandoq; loquens humaniter ore,
Dic, inquit, dic Fauſte, quid hoc, quod pectore voluis?
Infœlix puer, hæc facies teſtatur amorem.
Dic mihi, ne pudeat curas aperire parenti.
For. Sit licet in natos facies auſtera parentum:
AEqua tamen ſemper mens eſt, & amica voluntas.
Fau. Vt facilem pater affectum præ ſe tulit, vltrò
Rem confeſſus, opem petij. promiſit, & ante,
Quàm brumale gelu borealibus arua pruinis
Spargeret, agnati vnanimes cum patre puellam
Deſpondêre mihi, nec adhuc ſine teſtibus illi
Congrediebar, eram medio ſitubundus in amne
Tantalus. ô quoties, miſſo cum bobus aratro,
Vt vacuis aliquando eſſet ſola ædibus, ibam.

Tu quoq;) Aeneas Syluius, qui, & Papa Pius, aſſerit neminem ad trigeſimum peruenire ætatis annum, qui non ſenſerit aliquando amoris ignem. Vnde prouerbialiter dicitur hic, Semel inſanauimus omnes. Quod Maro in Geor. lib. 4. ſic dicit: Omne adeò genus in terris, hominumq; ferarumq;, Et genus æquoreum, pecudes, pictæq; volucres, In furias, ignemq; ruunt, amor omnibus idem, &c. Hinc) id eſt, ex his à te dictis. Lymphaticus) .i. furore percitus, vt hi qui lymphas, id eſt, nymphas ſe vidiſſe in aquis credunt. Errant autem qui vinũ lymphaticum dicunt, pro diluto. Amens) id eſt, ſine mente. Terentius, Nam hæc incœptio non amantium, ſed amentium eſt. Frons eſt animi mutabilis index) Prouerbiale, ſed quia cœperunt homines diſſimulare, dicit Iuue.

Fronti nulla fides) ea dicata fertur verecundiæ atque pudo-
ri. Frons index.) Sunt ergo indices, & similia, communia. Cic.
Hanc vocem stultitiæ indicem. Vt pater aduertit). i. resciuit,
agnouit, annotauit animaduertendo. Mitem se præbuit) ta-
lem præstandum docet Mitio Teren. in Adel. Vltra consue-
tum). i. præter consuetudinem, quia solent patres esse seueri
in mores filiorum. Vnde Menedemus Terentianus in heaut.
Cœpi non humaniter, neq; vt decuit, animum ægrotum ado-
lescentuli tractare, sed vi, & via peruulgata patrum quo-
tidie accusabam, &c. Caussam autem, quare pater mitior
fuit, addit, quod, & ipse suos ex, &c. Vnde & diuum Petrũ
labi contigit, vt sciret ignoscere. Dic mihi, ne pudeat, &c.) ex
loco Terentiano. Sit licet in natos, &c. Confirmat, vt vero
simile sit quod ille dixerat. Agnati). i. affines, Despondere) id
est, desponderunt mihi puellam. Nec adhuc sine testibus). i.
arbitris, & præsentibus. Illi) id est, cum illa congrediebar, id
est, licet mihi esset desponsata, tamen non licebat conuenire
eam, nec cum ea loqui, cum sola esset, quo custodiam eius at-
testatur pudicitiam. Est autem locutio Virgiliana, nã Vir-
gilius verba ad certamen pertinentia, cum datiuo construit,
quæ alij cum ablatiuo, mediante cum, vt: Placido ne etiam
pugnabis amori? .i. cum amore. Certat tibi. i. tecum. Infœlix
puer, atque impar congressus Achilli. i. cum Achille. Eram
medio sitibundus in amne, Tantalus. i. Tantali similis, de quo
Horatius primo Sermonum: Tantulus à labris sitiens fugi-
entia captat Flumina. Quia enim deorũ secreta reuelauit, Tantulus.
aut quia Pelopem filium dijs epulandum apposuit, hac pœna
apud inferos damnatus dicitur, vt mento tenus, imò labio-
rum tenus habeat dulcissima flumina, quibus dum sitim re-
stinguere conatur, delabuntur. Et naso tenus fragrantia po-
ma, itidem dum apprehendere conatur, subterfugiunt. Si-
gnantur autem auari, vt auctor est Horatius, subdens ibi-
dem: Quid rides? mutato nomine, de te Fabula narratur,
congestis vndique saccis Indormis inhians, & tanquam
parcere

parcere ſacris Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Vt ædibus) id eſt, domibus priuatis, ſcilicet paternis. Vacuis)
ſcilicet patre, matre, ſorore, & reliquis familiaribus. Eſſet
ſola) ſcilicet domi. Ibam) ſcilicet ad eam.

Omnia cauſabar, ſtiuam, dentale, iugumq́;,
Lora iugi, rullam, deerant, quæcunque petebam
Et ſoceri lare, ſola tamen deerat mihi virgo.
Non deeram mihi: piſcator, venator, & auceps
Factus eram, & ſolers ſtudia intermiſſa reſumpſi.
Quicquid erat prædæ, quicquid fortuna tuliſſet,
Ad ſoceros ibat, gener officioſus habebar.
Nocte ſemel media ſubeuntem limina furtim,
(Sic etenim pactus fueram cum virgine) furem
Eſſe rati inuaſere canes: ego protinus altam
Tranſiliens ſepem, vix ora latrantia fugi.
His tandem ſtudijs hyemem tranſegimus illam.
Ver redijt, iam ſylua viret, iam vinea frondet,
Iam ſpicata ceres, iam cogitat hordea meſſor,
Splendidulis iam nocte volant lampyrides alis.
Ecce dies genialis adeſt, mihi ducitur vxor.
Sed quid opus multis? nox expectata duobus
Venit, & in portum vento ratis acta ſecundo eſt.
Tum boue mactato, gemina conniuia luce
Sub patulo inſtructis celebrauimus arbore menſis,
Adfuit Oenophilus, multoque ſolutus Iaccho.
Tempeſtiua dedit toti ſpectacula vico.
Et cum multifori Tonius, cui tibia, buxo,
Tandem poſt epulas, & pocula multicolorem
Vtriculum ſumpſit, buccasq́; inflare rubentes
Incipiens, oculos aperit, cilijſq́; leuatis,
Multotieſq́; altis flatu à pulmonibus hauſto
Vtrem implet, cubito vocem dat tibia preſſo.
Nunc huc, nunc illuc digito ſaliente, vocauit
Pinguibus à menſis iuuenes ad compita cantu

Saltidico, dulcique diem certamine clausit.
Et iam tres hyemes abiêre, & proximat æstas
Quarta, dies rapidis, si qua est bona, præterit horis,
Si qua placent, abeunt: inimica tenacius hærent.
For. Fauste viden' vicina pecus vineta subintrat.
Iam, ne forte graui multa taxemur, eundem est.

Omnia causabar) Pergit, quò occœperat, docens Faustum amorum suorum exitum, optatis videlicet nuptijs. *Omnia causabar, scilicet excusabam, seu accusabam, & in excusationem intermissæ operæ adducebam, vt in Mœri: Causando nostros in longum ducis amores. Stiuam, id est, manicam aratri, qua regitur. Dentale*) id est, lignũ ad quod inducitur vomer, vt dicit Seruius ad illud. 1. Gor. Duplici aptantur dentalia dorso. *Rullam*) est partem à ruendo dictam. *E lare*) id est, domo. *Soceri*) scilicet futuri, quia desponsatione facta. *Non deeram mihi*) id est, officio meo, aut vtilitati meæ. *Studia intermissa, s. tempore languoris, vt prius dixit. Gener*, est coniunx filiæ, & dicitur ad socerum, & socrum correlatiue. *Iam ceres*) id est, seges, aut frumentum. *Spicata*), i. spicas habens, *Lampirides* sunt papiliones quædam, quæ Nitedulæ, & Cicendulæ dicuntur, de quibus Sipont. sic: Cicendula à Græcis Lampyris dicta, quidam Noctilucam, quod noctu luceat, Nitedulamq; vocant. Non ante matura pabula, aut post desecta conspicitur, nunc pennarum hiatu refulgens, nunc compressu obumbrata. Huius animalis stellanies volatus, maturitatis hordei signum rusticis præbent, mira benignitate naturæ. Ab hac lychnus pensilis, quem vulgo lampadem vocant, Cicendula appellatur, quæ nocte tota seruatur accensa, & lampyridos instar lucet. Mart. de Cicendula: *Ancillam tibi sors dedit lucernæ*, Tasquè simul exigat tenebras. Scribitur autem Græcè Lampuris, sed pro u etiam y scribi à nobis solet. Quia ergo hordei maturitatem denotant, bene dicit. Iam cogitat hordea messor. *Splendidulis*, &c. Dies genialis) id est, in quo

Stiua.

Dentale.

Rulla.

quo gignendis liberis in genialí thoro opera detur. Ratis actæ id est, res de qua parum sperabatur, optatum sortita est exitum Gemina luce) solis, & tedarum. Sub patula) id est, semper patente. Oenophilus) id est vini amator. Oenophorũ autem vas magnum, in quo vinum affertur. Iuuenalis: Totũ œnophorum sitiens, Lyæus Græce dicitur vinum. Iaccho) .i. Bacche: hoc est, vino solutus, soluit enim curas. Vnde Lyæus à lyo. i. soluo, dicitur, Liber pater. Tonius) à tonando dictus cantor, Cui tibia buxo) Ex buxo enim ferè fiunt nunc fistulæ, olim ex tibijs gruum: vnde, & tibiæ dictæ, Multicolorem ventriculum) id est, folliculum, quem inflare solent varijs panniculis tectum, vulgo musam cornutam vocant, eo quòd obcuruam fistulam annexam habet. Buccas rubentes) ex vino. Multorum) satis humile aduerbiũ, quo idonei abstinere dicuntur. Vtrem) id est, saccum illum ex corio. Pinguibus à mensis iuuenes ad compita) id est, loca, quæ plures petere solent, in quibus rustici choreas, & cæteros ludos exercent. Cantu saltiaco) .i. saltandi farmam dictante. Et proximat) id est, proxime appropinquat, aut inflat. Aestas quarta, quia æstate post messem duxerat. Dies rapidis, & cæt. Si qua) id est, aliqua dies) id est, tempestas, est bona) id est, læta, prospera: præterit horis rapidis) .i. velociter transeuntibus. Id enim videtur lætis. Inimica, tenacius hærẽt) Generali sententia, qua finẽ facit, plura tamẽ, vt videtur, dicturus, sed à Fortunato ad coërcitionẽ pecoris auocatur. Viden) .i. vidésne. Pecus subintrat vineta) .i. loca vitibus consita vicina. Eundũ est) id est, ire nos oportet ad custodiam pecoris. Ne taxemur) id est damnemur graui mulcta) .i. pœna pro delicto danda.

Patula. Cenophil⁹. Iaccho. Lyæus. Tonius. Tibia. Ventriculus. Viden. Vineta Mulcta.

ECLOGA SECVNDA, DE INSAnia amoris, inscripta Fortunatus.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Quæ padus exundans tulerit dispendia, primum,
Insanum memorat mox Fortunatus Amyntam.

Fortunatus, & Fauſtus.

CVr tam ſerus ades? quid te (iam ſeptima lux eſt)
Detinuit? gregibus ne nocent hæc paſcua veſtris?
FOR. Fauſte, Padus, noſtros qui præterlabitur agros,
Creuerat, & tumidis ripas æquauerat vndis.
Nos, cura gregis omiſſa, priuata coëgit
Publicaq; vtilitas, ripam munire diurnis
Nocturniſq; operis, fluuiumq; arcere fluentem,
FAV. Fert Padus exundans mala ſæpius omnia, noſter
Tityrus eſt auctor, qui paſcua dixit, & arua.
FOR. Forſitan id verum, quando extra tempora, & vltra
Menſuram atque modum ſubitò concreuerit æſtu.
Nunc autem id poſcit tempus, nam liquitur altis
Nix hyberna iugis, implent caua flumina montes:
Se exonerant, fluuioſq; onerant: ſic flumina rurſum
Se exonerant, pelagusq; onerant, hominum quoq; mos eſt,
Quæ nos cunque premunt, alieno imponere tergo.

Cur tam ſerus ades?) In hac ecloga damnabitur amoris inſania, qua Amyntã paſtorem deperiſſe memorabit Fortunatus. Non enim nomini congrueret, vt Fortunatus amores experiretur amaros. Amyntas à Marone inducitur paſtor

Amyntas. *æmul⁹. vnde dicit: Inuidit ſtultus Amyntas. Amy'ticos autẽ dicitur vindicatiuus. Talis autem, proximus eſt ad furorem & inſaniam, quum cœptis deſiſtere cogitur. Vtrumq; deduci videtur ab* amynomai *q. eſt vlciſcor, punio, repugno. Principium colloquutionis eſt de inundatione Padi, quam Fauſtus accuſat, quominus affuerit illis diebus cum pecore. Cur*

Serus. *tam ſerus) id eſt, tardus: ſed vtrunque ſic accipio, vt ad tempus referatur. Virgilius: Tardi venere ſubulci. Nam lentus, piger, oſcitans etiam mane venire poſſit, ſerus autem, veſpere duntaxat, etiam ſi celer, & præceps. Iam ſeptima lux) ſeptimus dies. Prima tamen lux, & primus dies differunt*

auctore

auctore valla. Nam prima luce facio, quod in prima diei: primo die, quod toto ipso die qui primus est. Gregibus ne nocent) Quasi dicat, nimirum, quum ager Mantuanus sit optimus. Vnde Maro: Et qualem infœlix amisit Mantua campum, Padus fluuius est maximus Italiæ, in quem iuxta Mãtuam incicidit Mincius, Vnde de utrog. dicit Maro, in Tityro: Hic inter flumina nota. Et fontes sacros, frigus captabis opacum) Nostros ergo agros, id est, Mantuanos. Nos cura gregu obmissa) aut omissa vulgaris, Horatium sequuti, deposito b, dicimus omissa, & omisi prima breui. Nocturnisq; operis). i. operationibus aut operarijs, nam utrunque significat hæc opera. Fert Padus exundans mala sæpius omnia) .i. portenta, aut indicia futuræ calamitatis. Noster). i. nostras aut compatriota noster. Tityrus) id est, Maro: qui in primo Bucolicorum per Tityrum intelligitur. Est auctor) in fine primi Georgicorum, post cædem Cæsaris, quam tot mala sequuta sunt, quia fluuiorum rex Eridanus, camposq; per omnes Cum stabulis armenta tulit. Idem enim est Padus, & Eridanus ab Eridano seu Phaëtonte filio Solis, qui in eo submersus dicitur, denominatus, Idem dicit Horatius. 1. Carminum de Tiberi: Vidimus flauum Tiberim, retortis Littore Hetrusco violenter undis, Ire deiectum monumenta regis, Templaq; Vestæ. Qui pascua dicit, & arua) id est, Bucolica, & Georgica. Prudenter Aenæida tacet, ut cuius lectio ad rusticum non spectat. Horatius autem in sermonibus reticet, quia tunc nondum erat emissa. Forsitan.) Bene forsitan, ne portentis fidem priscorum edere censeatur: quæ verò intempestiuè fiunt, nihil portendere uidentur præter se, Nam liquitur) id est, liquescit, et defluit. Virgilius Georgicorum primo: Vere nouo gelidus canis, quum montibus humor Liquitur. Montes nominatiuus est, quia montes implent caua flumina, id est, alueos fluminum. Se exonerant) uidelicet montes, & onerant flumina, flumina rursus onus suum in mare deuittunt. Nam omnia flumina intrãt mare, et mare

Omnia

Noster.

Eridanus

Liquitur,

non redundat, Vnde rusticè dixit: Pelagusque onerant. Quæ
nos cunque) Tmesis, id est, incisio est, pro Quæcunque nos. Di-
citur autem Tmesis, non Temesis. Alieno imponere tergo.)
Vnde de Phariſæis ſaluator Matthæi vigeſimo tertio: Alli-
gant autem onera grauia, & importabilia, & imponunt in
humeros hominum. digito autem ſuo nolunt ea mouere.

FOR. Sed iam contractum reuocat ſuus alueus amnem.
FAV. Decreſcente Pado, dictu mirabile, noſter
Fortunate lacus maioribus æſtuat vndis.
Vrbs natat, obſcuræ fiunt cellaria foſſæ,
Lyntre cados adeunt, labens ad vina miniſter
Ridet, & ex imis fertur grauis obba lacunis.
Multa, licet nati fuerint melioribus horis,
Multa, & magna ferunt aliquando incommoda ciues.
FOR. Commoditas omnis ſua fert incommoda ſecum,
Et ſorti appendix eſt illætabilis omni.
FAV. Hactenus Eridianus noſtros repetamus amores,
Quandoquidem nunc alma Venus mouet omnia, cœlum
Luce tepet nitida, tellus viret, arua volucres
Cantibus exhillarant vernis, nunc omnia fœtant.
FOR. Tu tua luſiſti, ſed nos aliena ſequamur:
Namque tibi noti referam paſtoris amores,
Vt doceam Veneris nihil eſſe potentius igne.
Pauper, & infeſto ſub ſidere natus Amyntas.
Sex vitulos, totidemq; pareis ætate iuuencas,
Armentiq; patrem ducens in paſcua taurum,
Venerat ad Doitum, nitidis vbi Mincius vndis
Alluit herboſos fugiens perniciter agros.
Arx noua propter aquas, pinnatis ardua muris
Eſt Doitus, campo moles fundata paluſtri.
Hic igitur recubans, vitrei prope fluminis vndam,
Vitis vbi amplectens longis dumeta lacertis,
Inuada curuata ripæ ſupereminet vmbra.
Piſcibus inſidias tendebat arundine, & hamo.

Meſsis

Messis erat, solis rapidi violentia adustos
Proscinderat campos. finem philomela canendi
Fecerat, & neque lux, passim morientibus herbis,
Pascere queis poterat, neque nox humore cicadas.
Dumq; incumbit aquis, studioq; intendit inani,
Taurus (vt auditum est) primum vexatus ab œstro,
Mox canibus, demum furace à milite syluis
Abditus, ex toto confestim euanuit agro.

Sed iam contractum.) Non interrogatiuè, sed indicatiuè legatur. Suus alueus.) id est, proprius, aut debitus, aut hypallage, id est, suum amnem. Decrescente Pado, dictu).i. vt dicatur, vel dum dicatur, mirabile. Noster lacus, vicinus vrbi nostræ Mantuæ, scilicet Benachus. Mincius enim ex Benaco fluit. Lyntre) id est, scapha, aut alia naucula. Graues obba) id est, lagena. Persius sessilem vocat, eo quod lato fundo quasi sedeat, dicens Satyra quinta, Exhalet vapida læsum pice sessilis obba. Melioribus horis) Vnde Iuuenalis: Distat enim quæ Sydera te excipiant, modo primos incipientem. Edere vagitus, et adhuc à matre rubentem. Sed in Ethnicis quàm Christianis consonantius. Verum si non trahimur, aut compellimur inuiti, ducimur tamen zelo, et incitamur. Appẽdix illætabilis.) quia in hoc mundo non sunt solida, nec plena gaudia, quæ nihil habeant amaroris. Nam extremum gaudij luctus occupat. Appendix dicitur quod appenditur. Illætabilis, de qua non est letandum. Sic Aeneidos quarto: Hinc Drepani me portus, & illætabilis ora. Multa sunt prouerbialiter dicta, notatuq; digna. Boetius dicit se didicisse, in foribus Iouis esse duo dolia, alterum boni, alterum mali, neminemq; nasci, qui non aliquando ex vtroq; bibat, Hactenus i Eridanus) scilicet dictus est. i. inundatio Padi. Nostros repetamus amores. Quandoquidem nunc) scilicet in vere, præcipuè dñ nix liquitur, tunc enim Veneri potissima datur opera. Vnde vernæ dicti, quòd ferè verno tempore gignuntur. Alma) quia diua creatrix, ab alendo dicta, nam propagationem con

Mincius
Lynter
Obba

Appendix

Alma.

ſeruat genus noſtrum. arua volucres) Ma. Hinc volucrum conſentus in arua. Exhilarant, hilaros Grece, vnde hilarũ: Terentius dixit, facit hilaro verbum, quod eſt, hilarem, & letũ facio. Nunc omnia fœtant). i. fœtus producunt. Tu tua luſiſti). i. tuos amores faciliter ceciniſti. Eſt enim ludere, res non graues canere. Vnde Virgilius in Bucolicis, Et ipſum ludere quæ vellẽ calamo permiſit agreſti. Et Ouid. Ille ego qui fueram tenerorum luſor amorum, Ingenio pery Naſo poeta meo. Itẽ Mar. in Culice: Luſimus Octaui gracili modulante Thalia. Atq; vt areneoli tenuem formauimus orſum. Sed nos aliena ſequamur.) Non enim Fortunato, vt dixi, infortunia amorum congruunt, ea enim dicturus eſt. Veneris nihil eſſe potentius igne.) Maro. Omnia vincit amor, et nos cedamus amori. Et ideo de tempore, quo amant beluæ, dicit Georg. 3.

Tempore non alio catulorum oblita leæna,
Sæuior errauit campis, nec funera vulgo
Tam multa informes vrſi, ſtragemq; dedêre
Per ſiluas, tum ſæuus aper, tum peſſima tigris,
Heu male tum libræ ſolis erratur in oris.

Et infeſto ſub ſidere) id eſt, moleſto, & inferenti quaſi vim quod plus eſt, quàm ſi, infauſto, legendum ſit. Ad coitum) id eſt, ad arcem ſic dictam, quòd eſſet ad confluentem Padi, & Mincij ex Benaco, vt dixi, naſcentis. Perniciter) velociter Arx noua) caſtellum notat. Propter aquas). i. iuxta. Virgilius Georgicorum tertio: Et viridi in campo templa de marmore ponam Propter aquam, tardis ingens vbi flexibus errat Mincius, & tenera prætexit arundine ripas. Sed quærã, quum ille in laudem Mincy (eſt enim ſic vtilior nauigantibus, aduerſo præſertim flumine) dixit, tardis flexibus, cur hic dicat, fugiens perniciter: Sed dicemus id ad inundationem pertinere, qua flumina tarda aliàs, pernicia ſiunt. Longis lacertis, id eſt, brachijs, quia labruſcæ non putantur, nec reſecantur. Arundine, & hamo) id eſt, hamata arundine, id eſt, virga tenui. Sciderat, mutauit, fecitq;. Proſciderat campos,

Coitus.

Perniciter

Arx.

Scidi.

finem

finem philomela, &c.) nam scindo scidi priorem corripit Aeneid. 3. Hesperium Siculo latus abscidit, arua, et vrbes. Vbi Seruius tamen videtur sentire, deberi produci, nam metri, inquit, caussa sciſyllabam corripuit. Verum non legitur correpta, quum contrà sæpe reperiatur. Hora. 1. Carmi. Nequicquam Deus abscidit, &c. Posset fortè legi. Soluerat aut quid simile. Neq; lux) id est, diurnum tempus. Neq; nox humore). i. rore. Virg. Dumq; thymo pascentur apes, dū rore cicadæ. Studioq; intendit inani). i piscandi hamo, vnde parum vtilitatis consequitur, præsertim prætermissa custodia armentorum. Ab æstro) Vespæ genus est, sic Græcè à sono dictum. Mox) id est, paulò post, vexatus à canibus. Demum). i. tandem aut vltimo. Abditus) id est, abscondit. A milite) i. viro belligero humilis conditionis, vnde furaci addit. Non enim militem dicemus equitem auratum, sed millesimum quenq;, id est, quemlibet è munero millenario, etiam viliſsimum. Vnde milites Romani potiſsimum pedites vocabant.

Quod puer vt nouit, tumulum conscendit, & alta
Voce bouem clamans, longo rura omnia visu
Prospicit, vt frustra niti se comperit, arcum
Corripit, & pharetram, sequiturq; per inuia taurum,
Illum per caulas, & per stabula omnia quærens,
Per colles Benace tuos, per consita oliuis
Iugera, per virides ficis, & vitibus agros.
Venerat ad sublime iugum, quod sulfuris arcem
Sustinet, & longis aperit prospectibus illinc
Benacum, hinc campos longè, lateque patentes.
Lux ea sacra fuit Petro, frondente sub vlmo
Mixta erat ex omni pubes post prandia vico,
Ducebatque leues buxo resonante choreas.
Faust. Rustica gens, nulla genus arte domabile, semper
Irrequietum animal, gaudet sudore peracto,
Mane sacra, festa (quando omnibus otia) luce
Ipsa oti ac famis impatiens epulatur, & implet

Ingluuiem

Ingluuiem, audito properat tibicine ad vlmum,
Hic furit, hic saltu fertur bouis instar ad aras.
Quam rastris versare nefas, & vomere, terram
Calcibus obduris, & inerti mole fatigat,
Ac ferit, & tota Baccho facit Orgia luce,
Vociferans, ridens, saliens, & pocula siccans.
FOR. Stulte, quid hæc faris? solatia rustica damnas
Rusticus ipse tuis malus es, tibi pessimus ipsi?
FAV. Dicta ioco fuerint, nostrum repetamus Amyntam.

Prospice. *Quod puer.) Prosequitur historiam aut argumentum cœptum. Prospicit) porrò aspicit. Aeneidos primo. Nauem in conspectu nullam, treis littore ceruos Prospicit errantes. Vi) id est, postquam. Per caulas, & per stabula omnia quærens, per colles Benace tuos.) Non longè ergo distat, ita vt de eo intelligi posset, quod dixit: Noster lacus, &c. Sulfuris arcem, à sulfure denominatam. Benacum) qui vt Larius ex Alpibus augetur. Sacra fuit Petro) ad vincula, vt videtur. Kalendis Augusti. Buxo) id est, fistula ex buxo. Maro. Tympana vos buxusq; vocat herecynthia. Ipsa oti ac.) Sic Maro in fine Georgicorū: Ignobilis oti, pro otij dixit. Nā vt hic otij scribas versus non patitur. Bouis instar) id est, in morem, quod Valla, vt dixi, improbat. Quam rastris) scilicet in cœmiterio aut alio loco sacro, aut area publica. Facit Orgia Baccho). i. celebrat Bachanalia. Orgia autem generaliter dicuntur oia festa. Calcibus) à nominatiuo calces, sic enim scribendū præcipiūt, estq; incerti generis. Virg. Ferrata calce fatigat, Alibi masc. leges. Inerti mole) i. pōdere corporis ĩertis. Tibi pessimus ipsi) Confessus enim fuerat suos amores, vnde posset in eum dici illud Hor. Quàm temerè in nosmet legē sancim⁹ iniquā*

Continuit gressum, baculoque innixus acerno
Intermisit iter, donec mitesceret æstus.
Ah puer infelix, æstus te maior in vmbra
Corripiet, nudam videas ne in fonte Dianam,
Claude oculos, blandis neu des Sirenibus aurem.

Sors

Sors tua Narciſſo ſimilis: Narciſſus in vndis
Dum ſedare ſitim properat, ſitit amplius, at tu
Exteriorem æſtum fugiens, intrinſecus ardes.
Quàm melius fuerat, (niſi te ſic fata tuliſſent,)
Ad reliquum redijſſe pecus, ſeruaſſe iuuencas,
Amiſsi bouis æquo animo diſpendia ferre,
Quàm, dum conaris nil perdere, perdere teipſum?
Fau. Sed poſt iacturam, quis non ſapit, vtile non eſt,
Conſilium poſt facta dari, quod oportuit ante.
Conſilium poſt facta, imber poſt tempora frugum.

Continuit greſſum) reliqua proſequitur. *Baculo acerno)* ex acere arbore. *Acer enim prima breui, huius acceris ſecundum Priſcianum, facit Vnde acernus, a um. Intermiſit iter)* quod habuit ad inquirendum taurum. *Ah puer infœlix.)* Acclamatio Fortunati. *Sic illic: Ah virgo infœlix, quæ te de mentia cœpit? Nudam videas ne in fonte Dianam, Claude oculos)* id eſt auerte oculos tuos, ne videas vanitatem. *Sed ad fabulam, alludit: Actæon enim, quia Dianam prudens nudã vidit, à canibus diſcerptus eſt, Blandis neu des Sirenibus aurem.)* Nam Sirenes, vt aiunt, ſurda aure tranſire oportet, vt inquit diuus Hieronymus. Fuerunt autem, auctore Seruio in fine tertij Aeneidos, tres, in parte virgines, & in parte volucres, Acheloi fluminis, & Calliopes Muſæ filiæ. Harum vna voce, altera tibijs, tertia lyra canebat. Et primo iuxta Pelorum in Capreis inſulis habitauerunt, quæ illectos ſuo cantu, in naufragia deducebãt. Secundum veritatem meritrices fuerunt, quæ tranſeuntes quoniam deducebãt ad egeſtatẽ, his fictæ ſunt inferre naufragia, Has Vlyſſes contemnendo deduxit ad mortem. Hæc ille. Harum nomina dicuntur Parthenope (à qua, quæ nunc Neapolis, id eſt, noua vrbs dicitur, olim fuit denominata) Leucoſia, & Lygia. Dicuntur autem ab eo quod eſt, Heirein quod ſignificat connectere, & retinere, & aſpiratio conuertitur in S. Harum cantum ad vlyſſem traſtulit Cicero in carmine, cuius

Sirenum.

Actæon

principium

principium est. O decus Argolicum, quin puppin flectis Vlysse, &c. Sors tua Narcisso similis.) Is enim secundum Ouidium. Metamorph. quarto, quum superbia formæ clarus, cæteros contemneret, amore sui in fonte visi exarsit, & cum sui compos esse non posset, in margine languens, tandem in sui nominis florem couerti meruit. Dum sedare sitim properat) in fonte videlicet. Sitit amplius) amore sui illic visi. Intrinsecus ardes) æstu amoris. Quàm melius) id est quãto. Sic Virgilius in septimo: Tam magis illa tremens, & tristibus effera flammis. Quàm magis, &c. Nisi te sic fata tulissent) Imputat fatis, sed tamen immeritò, vt legitur apud Aulum Gellium libro sexto, capite secundo.

Hei mihi, quid damnant mortales numina cœli?
Esse aiunt etenim per nos mala, quum tamen ipsis
Vecordi, præter fatum, sint mente dolores.

Fatum. *Multi ergo fatis imputant. Iuuenal. Hunc ego fatis imputo. Et alibi: Fata regunt homines. Et Manlius libro tertio Fata quoque, & vitas hominum suspendit ab astris. Sic fœlix, aut triste venit per singula fatum. Verum fatum variè accipi solet: vtcunque tamen accipiatur, dicemus non imponere arbitrio nostro necessitatem, etiam si fata viam inueniunt. Consilium post facta est, inquit, imber post tempora frugum) Bene ad suum institutum conuertit, ne non rusticus putetur. Vt autem Maro inquit, Dulce satis humor.*

For. Vna puellares inter pulcherrima turmas
Virgo erat, alba comas, alijs procerior, annos
Nata quater quinos, vel circiter, ore nitenti,
Vrbanis certare potens, & vincere nymphis,
Aureolis radians guttis, ad tempora lymbus
Ibat, & ad pectus clausum velamen aheno
Clauiculo mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in augustum, noua candicat instita lapsu
Linea rugoso, pedibusq; allabitur imis.
Hanc puer vt vidit, periit, flammasq; tuendo
Hausit, & in pectus cæcos absorbuit ignes:

Ignes

Ignes, qui nec aquis perimi potuêre, nec imbris
Diminui, neque graminibus, magicisue susurris,
Oblitusq; greges, & damna domestica, totus
Vritur, & noctes in luctum expendit amaras,
Sæpe graueſcentem verbis compescere flammam
Nixus, & insanum iuuenis cohibere furorem.
Dicebam: miserande puer, quis te deus istas
Misit in ambages? sed non deus, imò satanum
Pessimus, ex illis, quos noctibus, atque diebus
Ter tribus, in terras fama est exæthere lapsos,

Vnâ puellares.) Non attendens ad interloquutionem Faustinam, pergit Fortunatus describens puellam, cuius amore exarsit. Nata quater quinos. i. viginti: quæ ætas rusticis, uxorem ad laborem expetentibus grata; cum urbana iunior placeat, vt in Eunucho: Anni quot? sedecim, flos ipse, &c. Vrbanis nymphis) .i. sponsis aut puellis pro nymphis habẽdis: Est autem datiuus, more Virgiliano: Montibus in nostris solus tibi certat Amintas. i. tecum & cum nymphis sed durius additur, & vincere, quum sequatur, nymphis, nam subaudire oportet eas, Aureolis). i. parum aureis, ficut à luteo luteolum deduxit Maro. Limous). i. vestis oblonga. Aheno) .i. aureo clauiculo). i. spintre. Fulgenti ferro) ex vsu, aut artificio, aut ex eo quod album ferrum vocant. Stringit in angustum) vt gracilior habeatur. Nam si qua est habitior paulò, pugilem esse aiũt. Noua instita linea). i. fascia annexa stolæ. Sunt autem duo epitheta, quæ Latina lingua refugit, nisi diuisum construantur: sed tamen hæc tolerantur, quia perinde est ac si dicat. Instita noua ex lino, quæ rusticæ conuenit. Nã instita lanea, & serica stolæ matronali congruit. Allabitur imus pedibus). i. ad imos pedes defluit. Horatius Sermonum primo: Nil medium est, sunt qui nolint tetigisse nisi illas. Quarum subsuta talos tegat instita veste. Est autem instita tenuissima fasciola, quæ prætexta dicitur, vt inquit Acrõ ad dictũ locum, Lapsu rugoso). i. in plicas contracto. Hanc puer vt vidit, perijt) Maro: vt vidi, vt perij, vt me mal' abstulit

Aureolis

Limbus

Aheno.

Instita.

abſtulit error flammasq́ tuendo (.i. inſpiciendo: hic actiuè accipitur. Ignes, Ignes) Bona, & artificioſa repetitio, qui nec aquis, &c.) vnde aduituus apud Gellium libro decimonono capite nono.

Quid faculam præfers phylires, qua nil opus nobis-
Ibimus, hic lucet pectore flamma ſatis.
Iſtam non potis eſt vis ſæua extinguere venti.
Aut imber cœlo candidus præcipitans.
Ac contra hunc ignem Veneris, niſi ſi Venus ipſa,
Nulla eſt quæ poſſit vis alia opprimere, &c.

Neq́ gramineis.) Id conqueritur Apollo apud Naſonem.

Suſurrus. *Hei mihi quòd nullis amor eſt medicabilis herbis. Magicisue ſuſurris) id eſt, incantationibus, quæ obſcure remordente cõſcientia proferuntur. Quis te deus) ex veteri conſuetudine interrogandi, nam hodie, cum vnum credimus deum, inepta eſſet niſi abuſiue (vt dixi) ex poëtico more inferos dicamus deos, & amorem, aut virtutes, & vitia. In iſtas ambages) id eſt, inextricabiles errores. Sed non deus) Corrigit ergo quod dixerit deus. Imò, inquit. Satanum peſſimus) à nominatiuo Satan, huius Satanos, ſicut Titan titanos. Pæan pæanos. Pecant ergo qui etiam Satanas ſatanæ media breui proferunt Ter tribus) id eſt, nouem noctibus, & totidem diebus, ex nouem choris Angelorum.*

Dic age, ſi noſti quenquam: reminiſcere, ſi quem
Videris hoc pacto diteſcere, ſurgere in altum,
Dilatare domum, maioribus horrea aceruis
Complere, his ſtudijs extendere latius agros,
Multiplicare greges, acquirere paſcua bobus?
Inter tot populos, quot habet latiſsima tellus,
Sunt qui noſtra ferant menſis epulando cruentis
Corpora, & humanos abſumit dentibus artus.
Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexet Erinnys.
Sed nullum eſt tam immane genus, tam barbara nuſquam
Gens, quæ fœmineos non execretur amores.

Hinc

Hinc veniunt rixæ, veniunt, & iurgia, & arma,
Sæpe etiam diræ multo cum sanguine mortes.
Hinc quoque deletis euersæ mœnibus vrbes.
Ipsæ etiam leges, rubrisque volumina loris
Clausa, vetant scelus hoc, & detestantur amores.
Vt leges audiuit ad hæc respondit Amyntas,
(Ciuis enim fuerat puer, & versatus in vrbe)
His monitis prudens, & circumspectus haberi
Niteris, & sensu tetricos anteire Catones.
Error hic, hæc passim sapiens dementia regnat.
Ipse sibi blanditur homo, solersq; putari
Vult animal, tamen incautus sibi multa tetendit
Retia, & in foueam cecidit, quam fecerat ante.
Liber erat, seruile iugum sibi condidit ipse.
Pondus id est legum (vidi ipse volumina) quas nec
Antiqui potuêre patres, nec possumus ipsi,
Nec seruare ætas poterit ventura nepotum.
Aspice quàm stulta est hominum prudentia, cœlum
Sperat, & esse sibi sedem inter sidera credit.
Forsitan in volucrem moriens transibit, & altum
Spiritus assumptis tranabit ad æthera pennis,
Tunc ego, quid latras? legum deus auctor, & ipsis
Non parêre, sapit magnam nimis impietatem.
Fau. Grandia de magnis hæc sunt certamina rebus.
For. Quid fuerim rens? quamuis pannosus, & asper
Sim modo, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam,
Nec mihi sese alius poterat componere pastor.
Fau. Nunc quoque si rectus vultu gradiare supino,
Alter eris Marius, raso ore videbere Carbo.
For. Talia respondit sic obiurgatus Amyntas:
Facto homini deus inuidit, concessa voluptas
Visa bonum nimis excellens, & vota repressit
Legibus inuentis, vt equi legat ora capistro,

Ne quocunque libet, flectat vestigia, sessor.
Quæ mea sit, me cogit amor, sententia fari,
Liberaq; ora facit: qui non communicat vsum
Coniugis, inuidus est, liuorem excusat honestas,
Introducta vsu longi liuoris iniquo,
Nam dum quisq; sibi retinet sua gaudia, nec vult
Publica, communis mos, ac longæuus honestas
Factus, & hunc morem fecit dementia legem,
Inuida res amor est, res inuidiosa voluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere contra
Amplius, insano rediens ab amante recessi.
Faustus. Cernis, vt hic malus affectus, sic lumina mentis
Claudat, in errores vt sponte feramur apertos?
FOR. Cernis, vt a summo liuentia nubila Baldo
Se agglomerent? oritur grando, ne fortè vagantes
Tempestas deprendat oueis, discedere tempus.

Dic age.) Progreditur in detestationem amorum, quo illum auertat: facitq; id quasi satyricè, docens nullum ex amoribus emolumentum, nullumq; per eos ditescere. Sunt qui nostra ferant) Tyranni qui sanguinem, et sudorem pauperum absumunt, aut ad Cyclopas, & Læstrigonas aspexit, aut ad Aegyptios à Iuuenale damnatos: sed verius ad auaros, qui quicquid pauperes sudore pariunt, deuorant. Euersæ vrbes) vt Troia, & aliæ (vt Horatius primo sermonum sentit) multæ:

Tantulus. Nam fuit ante Helenam cunnus, teterrima belli
Caussa, sed ignotis perierunt mortibus illi.
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus æditior cædebat, vt in grege, taurus.

Tetricos) seueros & rigidos, à tetricis montibus asperis. Anteire) collisio est, sicut in deinde, proinde, deesse, fieri solet. Catones) duo nominati sunt seueriſsimi, maior ille Censorius, & minor Vticensis. Ipsæ etiam leges) vt lex diuina. Non mœchaberis, lex humana, vt lex Iulia in adulteros. De

qua

qua Iuuenalis: Lex Iulia dormis? &c. Quas nec antiqui potuere patres) Sic beatus Petrus. Act. 15. Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neq; nos, neq; patres nostri portare potuimus. Sapiens dementia) bona implicatio, sicut apud Iuue: Inter Socraticos notissima fossa cinædos, quum nihil sit magis repugnans, quàm Socraticum et cinædum esse, sed vt in prologo Andriæ dicitur, multi faciunt ea intelligendo, vt nihil intelligant. Videntur ergo sibi sapientes, quam sint dementes, iniquam in se ferentes legem. Horatius: Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam? Quàm fecerat ante) Sic Dauid. Incidit in foueam quam fecit. Forsitan in voluerem) Tanta est amantibus insania, vt etiam quæ fidei sunt irrideant. Graphice ergo docet, quã non sit sui cõpos quisquis amat Grandia de magnis) Ne decori personarum immemor videatur poeta (videtur enim altior hæc disputatio) quàm vt rusticis conueniat: inducit alterum interloquẽtem quasi minus habeat fidei, vnde Fortunatus more senũ, qui se laudant, & sua tempora, vt Nestor apud Homerũ, vnde Flaccus in arte. Laudator temporis acti Se puero: dicit in adolescentia se fuisse præstanti ingenio, & prudentia magna præditum. Quid fueris reris) id est, arbitraris. Quamuis pannosus) id est, veste multis panniculis consuta, et crasso panno, & aspersim modo, id est, pannis annisq; obsitus, vt inquit Comicus. Nunc quoque si rectus vultu gradiare Iupino, Alter eris Marius) Qui procerus erat, & vt Appianus docet, vultu seuero, qui ex vultus diritate, cum nihil loqueretur, satis proferre visus, quam ingentem machinaretur cædem. Papyrius autem Carbo, illa tempestate qua cum iuniori Graccho conspirabat, adhuc inuestis seu imberbis erat. Vnde ait. raso ore videbere Carbo) aliudens, ni fallor ad carbonem quo nihil nigrius. Vt equi ligat ora capistro sessor) id est, qui insidet equo. Me cogit amor) Non ergo sui iuris aut liberum se fatetur, sed amore coactum.

Reris, Pannosus

Carbo.

Ne quocunque libet, flectat vestigia, sessor.
Quæ mea sit, me cogit amor, sententia fari,
Liberaq; ora facit: qui non communicat vsum
Coniugis, inuidus est, liuorem excusat honestas,
Introducta vsu longi liuoris iniquo,
Nam dum quisq; sibi retinet sua gaudia, nec vult
Publica, communis mos, ac longæuus honestas
Factus, & hunc morem fecit dementia legem,
Inuida res amor est, res inuidiosa voluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere contra
Amplius, insano rediens ab amante recessi.
Faustus. Cernis, vt hic malus affectus, sic lumina mentis
Claudat, in errores vt sponte feramur apertos?
FOR. Cernis, vt a summo liuentia nubila Baldo
Se agglomerent? oritur grando, ne fortè vagantes
Tempestas deprendat oueis, discedere tempus.

Dic age.) Progreditur in detestationem amorum, quo illum auertat: facitq; id quasi satyricè, docens nullum ex amoribus emolumentum, nullumq; per eos detescere. Sunt qui nostra ferant) Tyranni qui sanguinem, et sudorem pauperum absumunt, aut ad Cyclopas, & Læstrigonas aspexit, aut ad Aegyptios à Iuuenale damnatos: sed verius ad auaros, qui quicquid pauperes sudore pariunt, deuorant. Euersæ vrbes) vt Troia, & aliæ (vt Horatius primo sermonum sentit) multæ:

Tantulus. Nam fuit ante Helenam cunnus, teterrima belli
Caussa, sed ignotis perierunt mortibus illi.
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus æditior cædebat, vt in grege, taurus.

Tetricos) seueros & rigidos, à tetricis montibus asperis. Anteire) collisio est, sicut in deinde, proinde, deesse, fieri solet. Catones) duo nominati sunt seueriſsimi, maior ille Censorius, & minor Vticensis. Ipsæ etiam leges) vt lex diuina. Non machaberis, lex humana, vt lex Iulia in adulteros. De

qua

qua Iuuenalis: Lex Iulia dormis? &c. Quas nec antiqui potuere patres) Sic beatus Petrus. Act. 15. Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neq; nos, neq; patres nostri portare potuimus. Sapiens dementia) bona implicatio, sicut apud Iuue: Inter Socraticos notissima fossa cinædos, quum nihil sit magis repugnans, quàm Socraticum et cinædum esse, sed vt in prologo Andriæ dicitur, multi faciunt ne intelligendo, vt nihil intelligant. Videntur ergo sibi sapientes, quum sint dementes, iniquam in se ferentes legem. Horatius: Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam? Quàm fecerat ante) Sic Dauid. Incidit in foueam quam fecit. Forsitan in volucrem) Tanta est amantibus insania, vt etiam quæ fidei sunt irrideant. Graphice ergo docet, quã non sit sui cõpos quisquis amat Grandia de magnis) Ne decori personarum immemor videatur poeta (videtur enim altior hæc disputatio) quàm vt rusticis conueniat: inducit alterum interloquẽtem quasi minus habeat fidei, vnde Fortunatus more senũ, qui se laudant, & sua tempora, vt Nestor apud Homerũ, vnde Flaccus in arte. Laudator temporis acti Se puero: dicit in adolescentia se fuisse præstanti ingenio, & prudentia magna præditum. Quid fueram veris) id est, arbitraris. Quamuis pannosus) id est, veste multis panniculis consuta, et crasso panno, & asperrimo modo, id est, pannis annisq; obsitus, vt inquit Comicus. Nunc quoque si rectus vultu gradiare Iupino, Alter eris Marius) Qui procerus erat, & vt Appianus docet, vultu seuero, qui ex vultus dignitate, cum nihil loqueretur, satis proferre visus, quam ingentem machinaretur cædem. Papyrius autem Carbo, illa tempestate qua cum iuniori Graccho conspirabat, adhuc inuestis seu imberbis erat. Vnde ait. raso ore videbere Carbo) alludens, ni fallor ad carbonem quo nihil nigrius. Vt equi ligat ora capistro sessor) id est, qui insidet equo. Me cogit amor) Non ergo sui iuris aut liberum se fatetur, sed amore coactum.

Veris, Pannosus

Carbo.

Qui non communicat vſum coniugis. inuidus eſt) Vult, errore & hereſi Nicolaitum etiam coniuges debere communes eſſe, et per inuidiam ſuam cuiq; datam, & legem Iuliam in adulteros latam, quæ res, quia honeſta viſa, liuorem excuſat honeſtas. Honeſtatem autem introduxit longus, ſed iniquus inquit vſus, quæ omnia ſunt ab inſano & demente amatore dicta. Vnde quam vidit, non maritali affectione amauit.

Inuida res amor eſt) id eſt, inuidere faciens, quia nec regna pati, nec ferre Venus poteſt. Liuentia) ſubnigra & denſa, à liuore, qui eſt macula plumbei coloris, ex compreſſu facta, Tibullus: Tum ſuccos herbasq; dedi, quis liuor abiret, Quem facit impreſſo mutua dente Venus. Et quia talẽ inuidi contrahunt colorem, ideo) liuidi dicuntur, & liuor inuidia. Baldo, id eſt, à monte vicino. Eſt autem futuræ eclogæ paraſceue, id eſt, præparatio.

ECLOGA, TERTIA, DE INſani amoris exitu & infœlici, inſcripta Amyntas.

Ioannis Murmellij Argumentum.

Agricolæ duram ſortem miſeriq; furores,
Fortunatus & exitium deplorat Amyntæ.

FAVSTVS ET FORTVNATVS

ILla heſterna ruens Baldi de vertice grando,
Fortunate, fuit nobis innoxia, diuis
Gratia, noſtrarum quibus eſt cuſtodia frugum.
Sed veluti ex illis veniens ait Herculis oris,
Veronenſem agrum, pecudes & ouilia, ſic eſt
Demolita, caſas & paſtoralia tecta
Sic euertit, vt agricolis ſpes nulla ſuperſit.
Agricolis etenim pecus eſt ſubſtantia, & arua

His subiecta malis, grandis thesaurus in arca
Ciuibus est, quem nulla queat contundere grando,
Nulla pruina, gelu nullum, nullæ aëris iræ.
Nescio quis ventos, tempestatesq; gubernat,
Id scio, sed neque si scio, sat scio, sed tamen ausim
Dicere. quid vitáne ideo mulctabor in ipsa?
Numina si, vt perhibent, orbem moderantur ab alto,
Aestimo nil duros hominum curare labores,
Aspice, quò tenuem victum sudore paramus.
Quot mala pro grege, pro natis, pro coniuge pastor
Fert miser. infestis æstate caloribus ardet,
Frigoribus riget hybernis, dormimus ad imbrem
Coubus in duris, vel humi contagia mille,
Mille premunt morbi pecudes, discrimina mille
Solicitant, latro insidias intentat ouili,
Atque lupus, milesq; lupo furacior omni.
Vt manus assiduo detrita incalluit vsus.
Squaluit os, barba obriguit, cutis aruit æstu.
Vna repentino rapit omnia turbine grando.
Hoc superi faciunt, quibus inclinamur ad aras,
Et quibus offerimus faculas & cerea vota.
Nescio, quæ pietas, & quæ clementia tantis
Cladibus inuoluat pastores omnium egenos.

Illa hesterna ruens) Facto ex euentu pastoribus colloquio, prosequitur Fortunatus infœlices amores Amyntæ. Stylus, quia pastoralis, facillimus est: quocirca breuissimus pro illa grando hesterna cuius meminit in fine præcedentis eclogæ. de vertice) id est, summitate. Vertex enim dicitur summitas, à qua vertendū est, cum altius ire nequeas, vt in capite, & monte. Baldus, mons est Diuis, id est, sanctis Harculis) rustici nomen, quasi bonus cultor, aut agricola, aut retiarius, arcus enim dicitur rete. Demolita est) id est, deiecit, postrauit, calamitatem inferendo) Casas tuguria pastoralia &) pastoralia tecta. Agricolis etenim) Ordo est

Vertex.

Baldus.

Diuis.

Harculus.

do est etenim substantia, id est, possessio & peculium, est agricolis pecus, & arua. Nullæ aëris iræ)id est, tempestates, quasi ab irato Ioue, qui & aër dicitur, illatæ. Nescio quis, &c.)rusticè id dicit, sed graphicè. Sunt enim rustici impatientes calamitatis, ita vt in aduerbio fit: Qui sua amittit, & sensus amittit. Vnde & Aeneas amissa coniuge (quanquam summus alioqui deorum cultor) ait Aenei. 2. Quem non incusauu amens hominumq; deumq; ? Aut quid in euersa vidi crudelius vrbe? Et in Bucol. amisso nato: Atque deos atque astra vocat crudelia mater. Vita ne ideo multabor in ipsa) id est, an ne ob id viuens puniar? id quoq; de more rusticano. Nam illis durum non videtur, quod differtur malū, vtpote post fata. Numina si vt perhibent) Epicurei enim negabant, vnde Maro in Bucol. Nec curare Deum credis mortalia quenquam. Lucr. Nec bene pro meritis capitur nec tangitur ira. Horat. 1. sermo. Credat Iudæus apella. Nō ego: namq; deos didici securum agere æuum. Iudæū vocat apellam, id est, sine pelle præputij, hoc est, circumcisum. Securum æuum, id est, seorsum à cura mortalium. Vnde Epicurus iactabat se leuasse genus humanum duobus summè malis, metu, & superstitione deorum Metu quidem, quia dixit vnum esse spiritus humani, & beluini interitum, & ita non esse metuenda, quæ post mortem eueniunt, & superstitione, id est, anxia religione, cum dij non curent mortalia sed vtrunque impium, & scelestum est, omnem pietatem, et religionem destruens. Extimo) pro existimo, id est, censeo & iudico: per x plurimi scribunt. Aestimo autem, id est, æris pretium constituo & liceor, per æ & st.

Apellas

Extimo. Aestimo.

Discrimina Miles. Grando.

Discrimina) id est, pericula. Milesq; lupo furacior) miles, dicitur, quicunq; stipendium belli gratia suscipit. Vna grādo) Vna calamitas, quæ dicta est quod calamos, id est, culmos segetum terit. est autem in sermone multiplex pathos. Quibus inclinamur) adorādo, et sacrificādo, nutu. Sic Hiarbas Aene. 4. Dicitur ante aras media inter numina diuum

Multa,

Malta Iouem manibus ſupplex oraſſe ſupinis. Et infra: Nos munera templis, Quippe tuis ferimus, famamq́; fouemus inanem incalluit) id eſt, callum, hoc eſt tumorem & durities induit, paſtores omnium egenos) Aeneid. primo: Omnibus exhauſtos iam caſibus, omnium egenos.

Fauſt. Fortunate, ſcelus nobis hæc omnia noſtrum
Ingerit, ætherei ſententia iudicis æqua eſt.
For. Quod ſcelus? an fuimus Chriſti vitæ inſidiati?
Fau. Iurgia, furta, iræ, Venus, & mendacia, rixæ.
For. Quid meruere boni? nec enim ſcelus obruit omnes,
Et tamen vna omnes pariter peſſundat Erynnis.
Fau. Heu neſcis, male de ſuperis ſentire nefandum.
His igitur, quæ ſcire nefas, neſcire neceſſe eſt,
Poſthabitis, curas iterum repetamus Amyntæ,
Quas ſumus experti, quas ignorare negatum eſt.
Res vulgarisamor, ſtudium commune iuuentæ.
For. Mæror, & affectus alij de cardine mentem
Sæpe leuant, animo ſermo venit æger ab ægro.
Fauſt. Intellecta licet pro re, pro tempore fari:
(Sic habitus Coſmas ſapiens) incognita nunquam.
For. Fauſte ſapis: notos igitur repetamus amores,
Reſtat. Amynteos poſtrema in fata furores
Dicere, & in miſero lacrimas impendere caſu,

Fortunate, &c.) Ne approbanda videatur ſententia Fortunati, caſtigat eum Fauſtus, dicens illud notum verbum: Omnia mala quæ patimur, peccata noſtra meruere. Aetherei ſententia iudicis æqua) Auguſtinus enim docet occulta quidem eſſe interdum diuina conſilia, ſed tamen nunquam iniuſta. Hoc Maro Aeneid. 6. Aut æquus amauit Iuppiter, & 10. Aeneid. Rex Iuppiter omnibus idem. Quod ſcelus) graphicè exprimit ruſticorum opinionem, qui ſeſe inſontes putant, dum capitalibus criminibus vacant. Reſpondet autem Fauſtus: Quæris quod ſcelus? Iurgia) id eſt, contẽtiones quæ frequentes inter ruſticos ſunt, vnde pro magno bono

duxit Maro sepem, dicens: Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes, &c. Venus) *id est, luxuria carnis. Quid meruere boni*) *Nō respōdet ad hoc Faustus, aut quia festinat ad narrationem exitus amorū Amyntæ, aut quia nō decuit rusticum, quæ Theologorum sunt, enodare. Vnde dicit nefas esse de factis dei inquirere. Satis enim esse debet. quia deus id vult, qui nihil iniustum velle potest. Ideóque vbi diuina est præceptio, nulla debet esse percūctatio, vt Abraham nobis præclarè ostendit, dicente Diuo Augustino. Nam filium non dubitauit mactare, in quo tamen propaginis promissionem acceperat. At si quæras, cur boni cum malis puniantur: Dicetur tantum temporaliter puniri bonos, vt plus mereantur, malos autem ad vindictam. Et ita pretiosa in cōspectu domini mors sanctorum eius, mors autē peccatorum pessima. Nescire necesse est*) *Altiora te ne quæsieris. Mitte arcana dei. &c. Posthabitis*) *id est, prætermissis aut minoris habitis, vt: Posthabui tamen illorum mea seria ludo &c. posthabita coluisse Samo. Quas*) *i. cuiusmodi sumus experti, quia hoc commune malum, semel insaniuimus omnes. Mœror & affectus alij*) *i. affectiones & passiones, & perturbationes. De cardine*) *id est, de stabilitate. Sæpe leuant*) *id est, amouent. Animo sermo venit æger ab ægro*) *quia ex abundantia cordis os loquitur. Vnde Flaccus in arte. Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum, iuuat aut impellit ad iram. Aut ad humum mœrore graui deducit & angit. Post effert animi motus interprete lingua. Sic habitus Cosmas sapiens*) *Cosmas* (*vt opinor*) *Medices Florentinus ille ditissimus & memoratissimus, pater Laurentij, & auus Petri Medicis hic intelligitur. In postrema*) *i. in vltima. fata*) *i. mortem. vsq; impendere*) *id est, impertiri. in misero casu*) *id est, infœlici exitu.*

Posthabitis. Quas. Cardine. Cosmas. Medices.

Præteriens illac paruo post tempore, rursum
Insanire hominem video: & miseratus amantem,
O iterum, dixi, mens inconsulta, veneno

Ebria

Ebria fatali, populo iam fabula factus,
Non resipiscis adhuc? & adhuc in amore sepultus,
Te rapis, atque tuos, pecus, atque mapalia tecum,
Vt quondam moriens rapuit secum omnia Samson,
Quum senio curuatus eris, si forte senectam
Fata tibi dederint, quis sustentabit inertem,
Somnolentum, inopem, cùm iam defecerit omne
Robur, & ingenium, sensusq; receſſerit omnis?
Hæc tibi cuncta ferat, nisi mors præuenerit, ætas.
Esto domi, vigila, obserua, super omnia semper
Prospice, quò tendas, & quò veniſſe dolendum est,
Ire caue, discerne vias, hominemq; memento
Non ad delicias, non ad muliebria natum
Blandimenta, leui tam pernicioſa iuuentæ.
Ipse ego, cui pecudes, cui lac, cui caseus, ægrè
Vitam ago: tanta agros omneis inuasit egestas,
Tot duri rerum euentus, incommoda passim,
Tanta, tot aduersis totus conuoluitur orbis.

Illac.

Præteriens illac, Principium narrationis. Illac) id est, per locum illum, vbi dixi Amyntam amore languentem iacere.

Post & ante.

Paruo post tempore) Sic Maro: Resſpexit tamen, & multo post tempore venit. Vnde post, & ante gratia excessus, ablatiuum regunt cum suo, si volumus, casu, vt: post dictam diem paruo tempore. Sine autem casuali, videntur aduerbia, vt postea, et antea. O iterum) bonus est versus quia in principio carminis monosyllaba vocalia non abijciuntur, vt: ô vtinam, ô ego neq; corripiuntur, sicut interdum in medio, vt in Buc. Te Coridon, ô Alexi trahit sua quemq; voluptas.

Inconsulta.

Mens inconsulta) id est imprudens, cui nihil est consilij aut pensi. Carpitur enim inconsultus passiuè pro eo cui non est datum consilium, vt Aene. 3. Inconsulti abeunt, sedemque odêre Sibyllæ. Et tamen consulti videntur, qui consilium dent, sed renera qui consuluntur sæpe, id est, à quibus prudentibus consilium petitur. Vnde non solum iurisconsultus

D. v. sed

Sed etiam iureconsultus dicitur quasi in iure aut de iure. Veneno ebrio fatali)id est,amore ad fata,id est, ad mortem ducente. Est enim amor venenum,quia per venas it, vnde: Vulnus alit venis, nec tamen fato imputandum, sed nobis, vnde D. Augustſuper illud: Ego dixi,miserere mei,sana animam meam,quia peccaui tibi,ait: Ego peccaui,non fatum non fortuna,de hoc tamen plura iam diximus. Populo iam fabula)id est,argumentum fabulandi, non tamen dicit,iam fabula facta,quia ordo est, factus iam populo fabula. Resipiscis)id est,iterum sapis,& ad sapientiam redis. Pecus atque mapalia)id est, casas, & caulas. Dicuntur etiam sic à Virg. vt,raris habitata mapalia villis,& magalia,sed prima longa: vt, Aeneid. 1. Miratur molem Aeneas magalia quondã. Rapuit secum oĩa Samson) vt Iudi. 16. latè describitur, nota est historia. Senectam fata tibi dederint.) Qui enim,vt Seneca dicit, ad extremum fati peruenerit, senex morietur. Posuerunt antiqui multiplicem mortem, vt fatalem, quæ quatuor cursus saturninos explebat, id est, centum viginti annos, vltra quos fata,id est, deorum constituta,negabant posse viuere. Et naturalem, quæ tres explebat id est .90. annos. Tunc enim natura deficit,diciturque mors merita,id est,pro merito in remedium tot malorum quæ sequuntur,concessa. Et fortuitam, ac violentam, quæ etiam in primo cursu contingere possunt,quas omnes tangit Maro Aeneidos quarto,ad finem:

Nam quia nec fato,merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem,subitoq; accensa furore

Hæc tibi cuncta ferent)Vnde Flaccus in arte: Multa ferunt anni venientes commoda secum, Multa recedentes adimunt. De incõmodis senectæ vide Iuuen. Satyram 10. in qua dicit: Sed quam continuis, & quantis longa senectus Plena malis? Prospice quò tendas)id est, ad quem statum. Persius: Est aliquid quò tendis? Et quò, id est ad quem statum. Ordo est, & caue ire eò, quò venisse dolendum est.

Esto

Eſto domi)aut ſimpliciter dicit, aut quod Perſius: Tecum habita,et noris quàm ſit tibi curta ſupellex. Leui).i.facili,et inconſtanti. Te duri rerum euentus) Licet vt Valla docet,in plurali frequentius dicatur euenta genere neutro,tamen etiam euentus legimus, vt Aenei. 6. Cecoſq́ volutat euentus.

Accipe rem non auditam,non tempore factam
Præterito,ſed quam lux hæc mihi protulit ipſi.
Vt mos,autumno pecudes creſcente totondi,
Manè foro expoſui lanæ venalia pondo
Sexaginta,hodie grande æs conflare putabam.
Vix vitam gregis eduxi,vix pabula poſſum
Mercari hybernis niuibus,quo cætera pacto
Sit victura domus,nondum mihi conſtat Amynta,
Quiſquis amat,dominæ munuſcula mittat oportet.
Tu verò,cui vix tectum fortuna reliquit,
Sub quo luce habitat,ſub quo pernoctat egeſtas,
Quid poteris cupidæ gratum donare puellæ?
Mittere mala decem ſatis eſſe ſolebat amanti.
Purpurei flores,& raptus ab arbore nidus,
Gramen odoriferum,memini quo tempore magnæ
Credebantur opes,ventum eſt à gramine ad aurum.
Regia res amor eſt hac tempeſtate,receſsit
Mos vetus,& quædam mala lex inoleuit amandi,

Accipe rem non auditam) Continuat ſermonem,quem ad Amyntam habuit,in quo quod Amyntæ dicit,omnibus dicit qui ſimili capti ſunt morbo. Recitat ergo argumentũ præexcogitatũ. Non auditam) quia falſa ſunt ſæpe audita. Vnde Plautus: Plus valet vnus oculatus teſtis,quàm auriti decem .i. vnus qui ſe vidiſſe dicat,quàm decẽ qui audiuiſſe dicãt.

Autumno totondi) alibi in Maio tondentur. Sexagita pondo)id eſt,libras. Mittere mala decem) Virgill. in Bucol. Aurea mala decem miſi,cras altera mittam.

Purpurei flores) Idem ubi lilia plenis. Ecce ferunt nymphæ calathis. Sed id Amaſij poëte huberius dicunt, & raptus

tus ab arbore nidus) *Idem: Parta meæ Veneri sunt munera, namq; notaui, Ipse locum aeriæ quo congessere palumbes. Gramen odoriferum*) *Idem: Tum casia atque alijs intexens suauibus herbis. Mollia luteola spargit vaccinia caltha. Crebantur opes*) *vnde: Qui potuit violas addere, diues erat. A gramine ad aurum*) *Ouid. Melius nunc omen in auro est. Regia res*) *id est, regalis, quod potius dicerem, sed tamen, & morbum regium vocant, qui regalem expetit sumptum.*

Hac tempestate) *hoc tempore turbulento.*

Talia suadenti, toruo mihi rettulit ore.
Si cupis optatam mihi Fortunate salutem,
Da quod amo, nostro bæc vna est medicina dolori,
Cætera, quæ memoras, mihi sunt tormenta, reuelli
Ex animo furor iste nequit, mea pectora imago
Virginis obsedit, mecum est, mecum itq; reditque,
Excubat, & dormit mecum, caput, ossa, medullas,
Cor complexa, potest cum sola excedere vita.
Ac veluti quoties aliena ex arbore secto
Sirenus. Surculus inseritur trunco, natura duorum
Iungitur, & mixto coalescit corpore virga:
Aëæon Sic dominæ dilecta mihi se immersit imago
Et fecit duo corda vnum, duo texit in vnum
Pectora: sensus inest nobis, & spiritus idem
O me fœlicem, si, cum mea fata vocabunt,
In gremio, dulciqúe sinu, niuciqúe lacertis,
Saltem animo, caput hoc languens, abeunte, iaceret,
Illa sua nobis morientia lumina dextra
Clauderet, & tristi, fleret mea funera voce,
Siue ad fœliceis vadam post funera campos,
Seu ferar ardentem rapidi Phlegetontis ad vndam.
Nec sine te fœlix ero, nec tecum miser vnquam.
O Dryades, florumque deæ, nymphæque decentes,
O nemorum Syluane pater, seruate precamur,
Collibus in vestris, gelidisque in vallibus omne

Syluarum

Syluarum ruriſq; decus, circundate ſaltus
Sepibus, & prohibete pecus, ne floribus obſit.
Iſta precor, dominæ ſeruate in funera noſtræ.
Tunc omnis ſpargatur humus, redolentia ſerta
Texite, quæ circa tumulum, ſupraque iacentem
Componantur heram, triſtes ad buſta puellæ
Pierides aderunt, & lamentabile carmen
Ore canent madido, ſignataque verba relinquent
Iſta ſepulturæ, relegenda nepotibus olim:
Hic tegitur virgo, cui nil, quin diua vocari
Debuerit, decerat, niſi dura fuiſſet amanti.

Talia ſuadenti) Recitat reſponſum miſere amantis, ſolã puellam deposcentis, vt Carinus Terentianus: Nihil aliud volo niſi Philumelam. Bene dicit, ſuadens, et non, perſuadet .i. quia nihil efficit Furor iſte) id eſt, quem tu cõmemoraſti, et dixiſti in me eſſe. Excubat) .i. excubias agit, hoc eſt, vigilat mecum. Aene. 4. Illum abſens abſentem auditq; videtq;. Id quoq; Phædria optat ſibi à Thaide fieri in Eunuch. Me ames, me adeſideres, me ſomnies, me expectes, de me cogites, me ſperes, me te oblectes, mecum tota ſis, &c. Caput) vnde furor in amante. Oſſa, medullas) Aeneid. 4. Eſt mollis flãma medullas Interea, & tacitum viuit ſub pectore vulnus. Vnde hic addit: Cor complexa) Hinc enim dicitur cura, quòd cor vrit. Surculus) id eſt, inſita, quæ pullulat, virgula. Duo corda vnũ) Vnde Cori. 6. Et erunt duo in carne vna. Hic autem non ex te, ſed ex affectione dicitur, quia nondũ adhæſit qui autem adhæret, vt ibidem dicitur, meretrici, vnum corpus efficitur. Et ſpiritus) id eſt, animus, quia Græce nous ſpiritus, ſeu ventus dicitur. O me fœlicẽ) graphice exprimit affectionem miſere amantis, cui dulce videtur in complexu amata mori. Virgil. in Bucol. Hic ipſo tecum conſumerer æuo. Illa ſua nobis, &c.) Ex Tibullo ferè ſumptus locus, aut ex epiſtolis Ouidij. Triſti voce næniis canendo. Siue ad fœlicem campos) id eſt, elyſios, de quibus Aeneid. 6. Deuenêre locos,

Cura. Surculus. Elyſium.

locos, & amœna virета Fortunatorũ nemorum, sedesq; beatas, &c. Hos paradisum vocamus Phlegetō fluuius infernalis ab ardore dictus. Nec sine te fœlix ero, nec tecum miser vnquam) Ex affectione, vt dixi, loquitur, non ex debito consilio, itaque non est putandum, eam esse poetæ mentem. Quod dico propter imperitos, qui non discernentes, quando ex sua sententia, & quando ex alterius introducti loquuntur poëtæ, indifferenter citant quasi ita senserint. Maro autem sentit etiam amores perdurare post fata: vnde ait in eodem. 6. Curæ non ipsa in morte relinquunt. Quin putauit easdem permanere affectiones, dicens: Quæ gratia currum Armorumq; fuit viuis, quæ cura nitentes Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos. Iuxta quod dictum est: Qualem te inuenio, talem te iudico. Et ita quia æterna est damnatis peccandi libido (non enim immutari possunt) merito est æternum supplicium. Sed ad rusticum redeamus Amyntam, cui insanus amor non persuasit, quòd Prophetæ diuinitus persuasum erat, dicenti: Non auertas faciem tuã à me, & similis ero descendentibus in lacum. O Dryades) id est, nymphæ arborum, & præcipuè quercuum, quia Drys Dryos, quercus dicitur. Florumque dcæ) quæ Napeæ dicuntur, Nymphæq;) scilicet aliarum rerum, vt montium, quæ Oreades, & fluminum quæ Naiades dicuntur, & marium quæ Nereides, & arborum quoq; quæ Hamadryades. O nemorum Syluane pater) vnde a syluis denominatus. Hic quoque aduenisse dicitur ad Gallum amore pereuntem, à Virgilio in Bucolicis:

Venit, & agrestis capitis Syluanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

Vnde dicit: Seruate, precamur, quia Nymphæ amare, & amari solent. Seruate inquit, decus.) id est, ornamentum florum, & herbarum. ne floribus obsit) Virgil. Georg. 4. Nec oues, hœdiue petulci Floribus insultent, aut errans bucula campo, Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas. Ista) id est,

Phlegeton.

Dryades.

Napea.

Oreades.

est, vestra dona, dominæ nostræ) sic enim, & Græci, & Latini, & Barbari vxores vocant. Vnde Maro in diris: Quod mea non mecum domina est. Circa tumulum) Credebant enim veteri superstitio beatas animas, quarum corpora molliter requiescerent. Vnde Persius: Nunc non cius ille poëte Fœlix? non leuior Cippus nunc imprimit ossa: Laudant conuiuæ, nunc non è manibus illis. Nunc non è tumulo, fortunataq; fauilla, Nascentur violæ? Et Iuuenalis: Dij maiorum vrbis tenuem, & sine pondere terram, Spirantesq; crocos, et in vrna perpetuum ver, Qui præceptorem sancti voluere parentis Esse loco. Et Martialis: Sit tibi terra leuis, mollique tegaris arena. Ouid. Ossa quieta, precor, tuta requiescite in vrna. Et sit humus cineri non onerosa tuo. Contra imprecatur Tibullus: O tu qui Venerem docuisti vendere primus, Quisquis es, infœlix vrgeat ossa lapis. Tristis ad busta puellæ Pierides) id est, Musæ. Iuuenalis: Pierides, profit mihi vos dixisse puellas. Bustum dicitur quasi bene vstum, locus vbi vrna condebatur: vrna autẽ ab vrendo dicta, quòd vstorum teneret cineres. Ideo autem Romani, qui tunc vt nunc faciunt, terra condere solebant corpora defunctorum, cœperant ea concremare, quia per bella, & inuidiam, eruta videbant aliquando ossa. Diuersitatem tamen hanc ex philosophis ortam putant, vt qui ex terra potissimum sumta putarent, terræ mandarent corpora: qui ex igne, & igne. &c. Lamẽtabile carmen) Namq; funebrẽ, aut corpore nondũ sepulto epicœdion, & eo sepulto epitaphiõ. In Daphnide autem dicit Maro: Et tumulo superaddite carmen. Relegenda nepotibus) id est minoribus aut posteris,

Sepulchris leua.

Bustum. Vrna.

O virgo, si te tantus consumeret ardor,
Per centum Scyllas ad te, per mille Charybdes
Tranarem laturus opem. Tu sæuior hydra,
Me fugis, at culpæ nihil est in virgine. Nam me
Nescit adhuc. Si sciret enim, succurreret vltrò.
Nec puto sub miti tam ferrea pectora vultu,

Signa

Signa tamen vultus fallacia, ſub cute molli
Mens fera, ſub blanda ſunt corda immania fronte.
Alloquar, & faciam noſtros intelligat igneis.
Si tamen illa meos vultos auerterit, ibunt
In lachrymas oculi, triſte in ſuſpiria pectus.
Oderit illa licet ſemper, fugiatque ſequentem:
Iſta tamen, quocunque ferar, me cura ſequetur.
Ite procul medicæ, non ſum ſanabilis, artes.
Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum eſt)
Carmine pallentes animas reuocatis ab orco.
Ite procul, vanis precibus qui flectere diuos
Credidit. Aduerſum eſt, & inexorabile cœlum.
Me rapit impatiens furor, & iuuat ire per altos
Soliuagum montes, & per luſtra ignota ferarum.

O virgo. &c.) Sunt verba Amyntæ per apoſtrophen, puellam abſentem alloquentis. Per centum Scyllas) numerus finitus pro numero infinitio. Scylla autem, & Charibdis, pericula ſunt maxima in mari Siculo. Finguntur autē à Poëtis eſſe monſtra marina, ex puellis tranſmutata. Nam Scylla Phorci fuit filia, Charybdis, mulier vorax. De Scylla dixi in Bucol. Quid loquar aut Scyllam? Niſi aut quam fama ſequuta, &c. De charibdi, & etiam Scilla. AEneid. 1. Dextrum Scylla latus, lævum implicata Charybdis Obſidet. Et ita quia vt dixit Horatius in arte: Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt, Ducit enim in vitium vitij fuga, ſi caret arte. Ideo de eo qui vnum periculum euitans, in aliud incidit, dici ſolet: Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybim. Tu ſeuior hydra) quam Hercules tandem exuſſit, cum amputato capite, ille ſemper bina repullulare videret. Erat enim lacus quem exuſſit, & locum fertilem reddidit, ſed ſerpens aquatica fingitur. At culpæ) id amatoriè: Nam ſemper amicas aut purgant aut non credunt peccaſſe. Vnde ille: Nec ſi mihi credere tantum. Signa tamē vultus fallacia ſcilicet ſunt. Iuuenalis: Fronti nulla fides, quis

quis enim non vicus abundat Tristibus, obscœnis? Mens fera) Vnde notius, sed minus idoneus auctor: Omnis quæ nitido volucris plumescit amictu. Non est, si simulat, vera colŭba tamen. Sæpe sub agnina latet hyrcus pelle lycaon. Subq; Catone pio perfidus ille Nero. Si tamen illa meos vultus auerterit) videtur hypallage, vt sit, si auerterit suos vultus à me. Id enim indignabundi faciunt. Aeneid. 2. Diua sola fixos oculos auersa tenebat. Sed si accipiatur à verto, sicut auersor, & auertor accipi solent pro eo, quòd est, per indignationem auertendo contemno, sicut Seruius fieri posse asserit, qui dicit auerto, & auertor in vna significatione declinari posse, dicetur recta loquutio, & non figurata, qualis est illa apud Boetium: Heu, heu quàm surda miseros auertitur aure, &c. Vnde est frequentatiuum auersor, quo frequentius vtimur. Ouid. in Fastis: Officioq; leuem non auersatus honorem.

Medicæ artes) vnde Appollo apud Ouidiũ Metamor. primo dicit? Inuentum medicina meum est, opiferq; per orbẽ Dicor, & herbarum subiecta potẽtia nobis. Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis. Nec prosunt domino quæ prosunt omnibus artes. Ite procul) quia Romanis etiã erat odiosa professio. Vnde Aenei. 4. Magicas inuitam accingier artes. quod nec credere dignũ est) Vnde de Phythonissa quæ Samuelem excierat, dubitant Theologi, an Samuelem reuera, an nequam spiritum in illum transfiguratum, quod Augustinus potius asserere videtur. Animas reuocatus ab orco, id est, ab inferno vrgente. Vnde orcus quasi vrgus à quibusdam dictus videtur. Sic in Bucol.

Has herbas, atque hæc ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima ponto,
His ego sæpe lupum fieri & se condere syluis
Mœrim. sæpe animas imis excire sepulchris,
Atque satas alio vidi traducere messes.

Vanis precibus.) Id est impiis, sed ex amentia amantium.

Epicuro tamen dignum. Soliuagum) non in ſolo, ſed ſolum vagantem. Soli autem ſibi videntur amantes, dum ſunt ſine amato. Per luſtra) per latibula aut latebras. Ignota) ſcilicet hominibus, hoc eſt, inuia, Aeneidos quarto, de Didone: Semper & relicta, Sola, ſibi ſemper longam incomitata videtur Ire viam, & Tyrios deſerta quærere terra, Eumenidum veluti &c. Id autem tunc erat illi, & eſt nunc huic, futuræ mortis indicium.

Talia iactantem verbis conabar amicis
Flectere, ſed vulnus nihil inſanabile curat.
Illum per campos nox intempeſta ſilentes,
Illum exorta dies inter dumeta videbat
Inſomnem ſemper, raro ſylueſtria poma
Carpentem, & potu contentum ſimplicis vndæ,
Poſt longos gemitus, exhauſtaq; lumina fletu
Aſsiduo, poſt lamenta & conuulſa frequenti
Pectora ſingultu, moriens finiuit amores.
Exanimum corpus, tumuli ſine honore relictum,
Nocturnæ abſumpſure feræ, volucresq; diurnæ.
Fau. Heu funeſta lues, fatalis machina paſsim
Corda venenatis penetrans humana ſagittis,
AEquiparans hominem pecudi, quæ pocula Circe?
Quæ peiora vnquam potuit dare philtra Calipſo?
Quæ ſtyx? quis Phlegeton grauior? quæ maior Erinnys?
Tantulus. O ſtulti, quicunque deum dixiſtis amorem.
Num natura nocens Deus eſt? vbicunq; locorum
Sit Deus, eſt homini clemens, innoxius, æquus.
Fortu. Heu miſerande puer, tenera ſublata iuuenta,
Quæ tibi naſcenti luxerunt ſidere? quæ tam
Noxia pars cœli eſt, vt te nil tale merentem
Læſerit, & primis infortunarit ab annis?
Nec tamen omnino cœlum tibi defuit, omne
Carmen & argutis quicquid modulamur auenis,
Doctus eras, niſi te mors immatura tuliſſet,

Dignum

Dignus eras hederis, dignus Parnaſside lauro,
Nec melius cecinit pugnas, ac triſtia bella,
Hordea & agrorum cultus, & paſcua noſter
Tityrus, à magno tantum dilectus Alexi.
Namque tui præcox animi ſolertia, nobis
Cognita iam pridem, magnam producere frugem
Cœperat, & ſpecimen tulerat virtutis, & artis
Non vulgare tuæ, poteras iam gloria dici
Ruris, & ætatis decus indelebile noſtræ,
Te padus, & noſter lugubri Mincius ore,
Cum nymphis fleuere ſuis, vt Thraicus Hebrus
Orpheae te triſtes ouium fleuere magiſtri,
Vt Daphnim luxiſſe ferunt, te paſcua, & agri
Vndiq;, & audita eſt totis querimonia campis
Spargite paſtores tumulum redolentibus herbis,
Atque ſacerdotum cantus, ac thura quotannis
Dicite, & æternam requiem cantate poëtæ.
Fauſtus. Tu tamen arua tenes patriæ melioris, & altum
Incolis. Elyſium, nos hic te flemus Amynta.
For. Flendum hodie nobis fuerat, nam triſtia nocte
Neſcio quæ mœſtis cernebam inſomnia formis.
Sed iam veſper adeſt, & ſol ſe in nube recondens,
Dum cadit, agricolis vicinos nuntiat imbreis:
Cogere, & ad caulas pecudes conuertere tempus.

Talia iactantem) Fortunati eſt in ſua perſona loquētis, & impietatem atque amentiam Amyntæ damnantis. Aeneidos primo: Talia iactanti, &c. Verbis amicis) id eſt, quæ amicos decent. Eſt enim amicus, a, um adiectiū. Vnde amitior & amiciſſimus leguntur, Conabat) id verè, quia ſine effectu conamur. Sed nihil) id eſt, nulla res curat) id eſt, purgat vulnus inſanabile. Nullum tamen eſt in moribus tale ante ſuprema fata. Aut vulnus inſanabile nihil) id eſt, nihili curat verba. Inter dumeta) vbi dumi & vepres creſcūt. Inſomnem) id eſt, nullum ſomnum admittentem, quod mi-

ſerè amantium eſt. Aeneidos quarto: At non infœlix animi Phœniſſa, nec vnquam Soluitur in ſomnos, oculisue aut pectore noctem Accipit. Syluęſtria poma) in ſyluis naſcentia. Exhauſtaq; lumina) id eſt, oculos exhauſtos. Moriens finiuit amores.) Vnde & Comicus: Hanc niſi mors mihi adimet nemo, Dixit tamen Maro: Curas non ipſa in morte relinquens. Sine honore tumulti) id eſt, inſepultum. Fatalis machina) Alludit ad equum Troianū, de quo Maro Aeneidos ſecundo: Scādit fatalis machina muros. Fatalis igitur machina, id eſt, inſtrumentum ad exitium fatale ducens. Aequi parans hominem pecudi,) Vnde fictæ ſunt transformationes, quas Circe in ſocios Vlyſſis exercuit. Pſalmiſta: Homo quum in honore eſſet, non intellexit, &c. Philtra) id eſt amatoria pocula, ad amorem inducentia. Circe autem & Calypſo ex Odiſſea Homerica notiſſimæ ſunt, ad quas Vlyſſes appulſus dicitur, &c. De Circe quidem Solis filia, ad principium ſeptimi Aeneidos plura videbis, Calypſo autem, auctore Heſiodo, Oceani & Tethios, aut Homero iudice, Atlantis filia, inſulam à ſe denominatam, in mari Ionio tenuit, ad quam Vlyſſes, vt à Circe diſceſſerat, naufragus peruenit, & amatorio illectus, ſeptem annos permanſit, vixq; diuelli potuit. Philtra autem dicuntur, quia philos amator dicitur, pocula, aut carmina, aut alia ad amorem inducētia. Quæ ſtyx) infernalis palus à triſtitia dicta, Phlegetō fluuius ab ardore denominatus. Erinnys) dicitur furia. Num) id eſt nunquid natura nocens, Phyſicè hoc dicit: nam virtutes naturales, deos dicebant. Vnde plinius libro ſecundo naturalis hiſt. Fragilis & laboriosa mortalitas in partem iſta digeſſit, fragilitatis ſuæ memor, vt portionibus quiſque coleret quo maximè indigeret, &c. Vim ergo amoris cupidinem genere maſculino, quia deum dicebant. Quæ tibi naſcenti luxerunt ſidera) iterum fatale putat. Vide vbi de fato loquuti ſumus. Cœlum defuit) id eſt, benigna influentia cœli. Doctus eras) Quemuis ergo ſui temporis doctum deflet, ſequatus

Calypſo.

Philtra.

quatus Maronem in Daphnide. Mors immatura, id est) ante maturitatem veniens. Id enim dicitur immaturum, quod nondum est maturum. Præcox autem quod ante tẽpus maturum, quasi præcoctum, & præcoquum. Illud autẽ inquit, Quintilianus, præcox ingenium, haud temere ad frugem peruenit, quia præcoci ingenio præditi, aut citò moriuntur aut studia deserũt. Dignus eras hederis) quibus coronantur poetæ, eo quòd sunt in tutela Liberi patris, qui eis coronatus ex India rediit. Horatius: Me doctarum hederæ præmia frontium dis miscent superis. Persius: Quorum imagines lambunt hederæ sequaces. Iuuenalis: Vt dignus venias hederis, & imagine macta Virgilius in Bucolicis: Atque hanc sine tempora circum, Inter victrices hederam tibi serpere lauros. Et iterum: Hedera crescentem ornate poetam. Dignus Parnaside lauro) id est, in Pernaso monte Phocidis Bœotiæ versũ, Musis & Apollini sacro, nascẽte. Est ergo Parnasis patronimicum à patria sumptum: sed hic pro nomine patrio ponitur, quasi sit Parnasica. Nec melius cecinit pugnas) vt in Aeneid. Et agrorũ cultus) vt in Georg. Et pascua) id est, pastores, vt in Bucol. nam etiam pascua in Georgicis dicit. nostri) id est, nostras: hoc est, Mantuanus. Tityrus) id est) Virgilius: qui sẽper Tityrum in primo bucolico carmine significauit, à magno Alexi) id est, Augusto. Præcox solertia) quia ante barbam. Et specimen tuleras) scilicet præte, aut abstuleras specimen, id est, ornamentum. Nõ vulgare) egregium. Cum nymphis fleuere.) Sic Maro de Daphnide in Daphnide. vt Thracius Hebrus) scilicet fluuius. Orphea scilicet fleuit, vt quarto Georgicorũ innuit poeta, vt Daphnim, de quo in Bucolicis Virgilius latè. Spargite pastores.) Sic in Daphnide, Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras Pastores, mandat fieri sibi talia Daphnis, Et tumulum facite. Et hæc pro epicœdio sunt, quod canitur ante inhumationem. Sequentia epitaphij, quod post inhumationem canitur, vicem habent. Tu tamen arma tenes.) Hoc

Maturum Præcox.

Heder.

Parnasus. Parnasis.

quidem videtur minus quadrare superioribus. Nam quum furo & amentia atque impietas in superos, & vilipensio legum in Amynta dixerit, & ita mortuum, nec pœnituisse significauerit, non videtur congruè dicere, & altum Incolis Elysium) id est, paradisium. Sed purgari potest, tum quòd pastoribus hæc dicuntur, tum quòd asserendo Elysium incolere tacitè pœnitentiam egisse significat. Cernebam insomnia) Phantasmata nocturna: quasi futuræ lacrymationis prognostica, idq; ex superstitione rustica. Vicinos nuntiat imbres. Georgicorum primo.

Sol quoq; & exorieus, & quum se condet in undas,
Signa dabit, solem certissima signa sequentur, &c. Sed illis de ortu dicit, quod hic de occasu. Addit enim:
Ille vbi nascentem maculis violauerit ortum.
Conditus in nubem, medioq; refulserit orbe.
Suspecti tibi sint imbres.

Cogere, & ad caulas) id est, ouilia. Virgilius in Sileno: Cogere donec oues stabulis, numerumq; referre Iussit. Tempus cogere) pro cogendi. Græca loquutio, vt: Et iam tempus, equum fumantia soluere colla.

ECLOGA, QVARTA, DE NATura Mulierum, inscripta Alphus.

Ioannis Murmellij Argumentum.

Amissum memorat caprum, puerique furorem
Ianus, & ingenium notat hinc Alphus muliebre.

Alphus & Ianus.

IAne, caper (video) macer est tuus: esse solebat
Acer, & elatis in cœlum cornibus ire.
Nunc deiectus humi, flaccis piger auribus herbam
Olfacit, & summis attingit gramina labris,
Ianus. Languet, & ex isto languore facetia surgit?

Quæ,

Quæ, quoties memini, risum ciet: edita nondum est:
Edita quum fuerit, totus mirabitur orbis.
Alphus. Iane, soles narrare sales lepidissimè, & ore
Suauiloquo, dic ergo, tuus cur langueat hircus?
Ianus. Res non ficta, deus testis, sed facta recenter,
At dulce id facinus non est narrabile gratis.
Quid pretij sperare licet, quæ dona reporto?
Alphus. Iane, vbi congesit nidos philomena, docebo.
Ian. Qui leuiter spondet, promisso eludit inani.
Alphus. Qui non credit, inops fidei, sed pignore tutum
Te faciam, duo tela mea deprome pharetra.

Iane, caper.) Principium huius eclogæ, ex macie capri captat occasionem facetæ narrationis de pastore mercenario qui captus amore puellæ, in foueam feris positam incidit: vbi inuentus, & à vicinis rusticis extractus, furorem amoris non destituit, occasione cuius graphicè mulierum ingenia describuntur, Macer est, qui solebat esse acer, & elatis, &c. Vnde quod in Hecyra de hominibus dicitur, etiam quibusdam beluis competit: Profectò hoc sic est, vt puto: omnibus nobis vt res dant sese, magni atque humiles sumus. Flaccis auribus) id est, auriculis laxis, & pendentibus, quia mollibus. Herbam olfacit) Id morbi indicium est. Risum ciet) id est, excitat à Cieo secundæ coniugationis, est enim præsentis temporis. Totus mirabitur orbis) rustica iactantia & garrulitate hoc dicit. Nã si ex persona poetæ dicatur, verè illi dici posset: Parturiunt mõtes, nascetur ridiculus mus. Quid enim mirum, si rusticus imprudens in foueam cecidit? Iane, soles narrare sales) id est, non insulsos apologos. Vbi congesit) Latinius Marc: Namque notaui Ipse locum, aeriæ quò congessere palumbes. Nam quæ ferre, aut tendere ad locum significant: vt conuenio, confluo, congero, aduerbium ad locũ desiderãt, & non in loco: Potest tamen dici. Vbi congesit id est, concinnauit, & construxit, postquam allata fuit materies. Qui leuiter spondet) Prouerbiale est:

Nã ferè vsu venit, vt qui citò promittunt, difficulter promissa exhibeant, & e conuerso. Qui non credit.) Alio diuerbio ex arte rhetorica respondet: Qui non credit inops est fidei, quia qualis quisque est, talem iudicat quemlibet, & ita, qui fidus non est, neminem fidum existimat. Deprome) id est, exime. Duo tela) id est, duo spicula, aut duas sagittas, quæ sunt pastoribus apta. Virgilius: Cum Daphnidis arcum Fregisti & calamos.

IAN. Incipiam, nymphæ Parnassides ora mouete,
Et memorare mei dira infortunia capri,
Ac philomenæos Alpho concedite nidos.
Conductus mercede puer, præfectus ouili.
Assiduè pascebat oueis, caprum atq; capellas,
Seruitium nobis pueri fuit vtile, donec
Virgine conspecta, quæ tum huc veniebat aquatum,
Tabuit, ex illo vecors iam tempore factus,
Frigidius curare gregem, contemnere caulas
Cœpit, & exhausto subuertere cuncta cerebro.
Quum sopitus erat, poterat vigil esse videri.
Nugabatur enim quando vigilabat, inerti
Corporis officio, soluebat somnia mente.
Hunc ergo in saltu sudens per cornua caprum
Viminibus validis inter dumeta ligarat,
(Quarta dies hodie) tentans an vincula posset
Vincere ceruice, ac præduræ robore frontis.
Quæsitum interea nidos nemus omne pererrat.
Corda subit virgo, dilecta recogitat ora,
Ora, sinus, &, quæ fari pudor, omnia voluit,
Lux fugit interea, capri redit immemor, alta
Nocte recordatus surgit, pauidusq; per vmbras
Dum graditur, ruit in foueam, quæ fronde salignâ
Captandis obducta feris & stramine sicco,
Instar erat putei fundo irremeabilis alto.
Est caper in vinclis, puer est in carcere, pastor

Nullus

Nullus oues curat: iam tertia luxerat, hora.
Miror, oues refero, ac munero, caprumq; requirens,
Obstupeo: puerum clamo, magalia lustro.
Vera loquar: magicis ne forte liquoribus vnctus,
Extimui, ascenso migrasset in aëra capro.
Namque striges tali fama est ope, nocte vagantes,
Ad quædam longinqua procul conuiuia ferri.
Attonitus tandem pecudes ad pascua duco.
Dumq; nemus subeo meditans mecum, ecce per vmbras,
Ecce procul caper in dumis strepit, atque reluctans
Cornibus aduersis contra sua vincula pugnat.

Incipiam.) Sic *Aeneidos secundo. Incipiam: Fracti bello, &c. Nymphe Parnasides, id est, musæ Parnasium frequentare solitæ Ora mouete.)* Virg. *Pandite nunc Helicona deæ, cantusq; mouete. Sed quia præcipitur ab Hor. in arte. Nec deus interfit, nisi dignus vindice nodus Inciderit: videbitur quibusdam non apta inuocatio, quia non debet deus inuocari, aut induci difficultatem dissoluisse, nisi res tanta sit, vt opibus humanis fieri, aut geri nequeat. Verum poëte aliquando ridiculè, aliquando iuxta æstimationem inuocantis inuocationem faciunt. Vnde Iuuen. descipturus rhombum, dicit Satyra quarta: Incipe Calliope, licet hic considere, non est Cantandum, res vera agitur, narratè puellæ Pierides: prosit mihi, vos dixisse puellas. Hoc autem ridicule dicit, hic verò loquitur rusticus: cui, quam dicturus est, res summam difficultatem habere visa est. Vnde prius dixit: Totus mirabitur orbis. Philomenæos) quos philomena congesit. Conductus) ergo mercenarius. Seruitium, id est, famulatus. Tabuit) id est, lenta tabe exhaustus est. Vecors) id est, praui aut peruersi cordis. Frigidius) id est, negligentius, sicut in re diligenti dicit per contrarium Maro: Feruet opus. Exhausto cerebro) nimia solicitudine effœto. Quum sopitus erat) id est, somno obrutus, poterat videri esse, virg. Nugabatur enim) id est, secum inaniter loquebatur. Horatius:*

Tabuit. Vecors. Frigidius. Sopitus.

Nugari. *Nescio quid meditans nugarum. Persius: Nugari solitos. Ludens) i. ad ludū, vt curam animi premeret. In saltu) in pascuis vbi pecudes saliunt. Tentans) i. periculū faciens. Quæsitum pererrat) i. pererrando. i. quæsitum: non enim cōstruitur prius supinum sine motu saltem latente. Et quæ fari pudor) scilicet est, id est, gremium, & intra gremium pudenda. Frō-*

Saligna. *de saligna) id est, salicum foliis. Obductā) i. obstructa in super-*

Obductas *ficie, captandis feris) id est, ad captandas feras. Iam tertia luxerat hora) scilicet posteriori diei. Referro) recenseo, aut*

Magalia. *separo Magalia) i. casas, & tuguria, Striges) sortilegæ, & magicis vtentes. Ad quædam longinqua.) Id enim sibi persuadent dæmonibus illusæ. Ecce) quasi diceret: Præter spem.*

Terruit incautum subitò feralis imago,
Et nil tale ratum, firmato pectore tandem
Noſco animal, subiensq; rubos, seco vincula runca
Serò domum rediens, video per pascua longè
Turbam exultantem risu iuueniliter alto.
Vt prope constitimus, meque agnouêre, salutant,
Et tuus ecce, aiunt, puer hic, ô Iane luporum
Erutus è foueis, dum nocte perambulat agros
Incidit in casses, & sic inuentus vterque,
Et caper, & pastor: caper hæc incommoda passus,
Languet adhuc: puer imprudens, insanior hirco est.
Virgo superbiuit mox, vt se audiuit amari,
Et pueri simulans curam ignorare, pudorem
Fingit, vt ad formam faciat pudor, ora, sinumque
Ornat, & in terram versis incedit ocellis,
Callida vulpina rem simplicitate gubernat.
Hæc studia, hi casses, hæc sunt mulieribus arma.
Ille sua sperans Galathea aliquando potiri,
Contempta mercede, suos sectatur amores.
Propterea plaustro, stiua, bobusque relictis,
Ad pastoris opus redeo, subiecta furori
Ista iuuentutis leuitas, rura omnia vexat,

Terruit

Terruit incautum.)Rem prosequitur.Feralis)id est terribilis. vt fera) id est,mors.Nam si dicatur imago feralis,id est,ipsi feræ,non videtur ratio carminis stare:nam fera primam corripit, feralis producit, Aeneidos quarto : Solaque culminibus feralı carmine bubo.Incautum,& nil tale ratũ. Firmato pectore tandem,nos co animal) scilicet vbi propius accesserat.Seco)id est,abrumpo vincula quibus in vepribus alligatus erat.Incidit in casses) in foueam,in laqueos.Ouidius ; Incidit in casses præda petita meos.Virgo superbiuit) Principium principalis narrationis. Et pueri simulans curã ignorare.) Non simulans curam , sed simulans se ignorare curam.s.amorum.Nã simulamus id quod non est,esse,dissimulamus id quod est,non esse.Pudorem fingit)id est,simulat & fallaciter præ se fert.Ora,sinũq; (in quibus est muliebris species.In terram versis)Id enim pudicas decet.Vnde Aeneidos primo. Tum breuiter Dido vultum demissa profatur. Hæc sunt mulieribus arma)Mulieribus natura ante penultimã corripit,sed necessitate producit.Lucanus : Si qua deũ soboles,si qua est mulieris origo . Sua Galathea) puella lactea,sed rustica.Vnde Maro:Nãq;(fatebor enim)dũ me Galathea tenebat.Nec spes libertatis erat,nec cura peculi.Contempta mercede)scilicet quã à Iano acceperat .Ista) scilicet vilis.Leuitas)i.inconstantia,propter amores,& leues mores

Fera. *Seco.* *Simulare.* *Dissimulare.* *Galathea* *Leuitas.*

Alph. Quod nequit ingenium , casus facit,ô stupor,ô sors,
Ingeniosa,ô res risu celebranda bimestri.
Iane,vides seruanda,tibi philomena laborat:
Sed quod tam vafro memoras de virginis astu,
Retulit in mentem,quo psallere sæpe solebat
Carmina fœmineis olim de fraudibus Vmber.
Ianus. Dic Vmbri,dic,si quid habes,meditare parumper
Et verba,& numeros.Vmbri est memorabile carmen.
Alphus. Est,vt ais,sed non gratis memorabile carmen.
Quas referes grates ? & quid mercedis habebo?
Ian. Accipe,promissis absoluo,& spicula reddo,

ALPH.

ALPH. Dum vado ad ventrem post hæc carecta leuandū:
Iane, meum tu coge pecus, ne vitibus obsit.
IAN. O aries, aries, qui totis cornibus atrum
Dæmona præsentas, semper vincta subintras,
Non sapies, donec fossa tibi lumina fronte
Eruero. Non sunt porrecta in iugera centum
Pascua sat, nisi pampineos populeris & agros?

Quod nequit ingenium, casus facit.) Interloquitur Alphus, ne vnus sermo fastidio sit. Sensus autem est: Multa, quæ per ingenium excogitare nequeas, casu in mentem veniunt. Risu bimestri) id est, duos menses durante. Tibi Philomena laborat) id est, nidificat. Vnde Maro: Sic vos, non vobis, nidificatis aues. Fœmineis de fraudibus Vmber) homo ex Vmbria. Sunt qui Attonium Campanum intelligant. Dic vmbri) Ordo est: Dic, dic inquam, si quid habes vmbri. i. de Vmbro, aut de carminibus eius. Virg. Quin age, si quid habes, in me mora non erit vlla. Et iterum: Si quos aut Phyllidis ignes, Aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri. Meditare) exerce, experire. Virgilius: Syluestrem tenui musam meditaris auena. Et verba, et numeros.) Id est: Numeros memini, si verba tenerem. Non gratis) id est, non sine mercede. Promissis) scilicet palumbinis pullis. & spicula) id est, sagittas. Dum vado ad ventrem.) Hoc profecto nimis rustice è, tametsi rustico congruit: facit tamen poëta ad exprimendum morem rusticum. Tu coge) id est compelle id vnum, ne diuagetur Virgilius: Tytere tu coge pecus. Ne vitibus obsit, depascendo pampinos, aut vuas detrudendo. O aries, aries) Alloquutio rustica ad pecus. Sic Maro ad arbores: Et vos ô lauri carpam, & te proxima myrte, Sic positæ quoniam suaues miscetis odores. Non abijcitur autem, nec corripitur ô, quia vox monosyllaba in principio carminis posita. Atrum dæmona) id est, spiritum male callidum, qui quum pingi vere non potest, cornutus tamen pingitur. Non sapies) id est, sed non eris sapiens, & fugitans malorum, donec ego e-

Bimestris.

Vmber.

Meditare.

Vero tibi lumina) id est, oculos, & hoc fronte. fossa, id est, perforata, & excauata, euulsis oculis. populeris) id est, depræderis, spolies, agros pampineos) id est, vineas in quibus vites sunt, quarum frondes pampinos vocamus. Dicitur etiã populo. Virg. in Aeneid. Non vos aut Lybicos ferro populare penates Venimus, &c. Populeris.

Alphus. Iane, recordatus redeo, sed plurima forsan
Nondum tota tibi referam, cognouerat vmber
Omnia, quæ fas est homini perdiscere, cœlos,
Sydera, tellurem, ventos, mare, flumina, fontes.
Viderat, & Rhodopen, atque alta Ceraunia, & Ossan,
Gallica regna, Ararim, Rhodanum, Tiberimq;, Padumque,
Attica Romanis referebat carmina verbis,
Ore vtroque potens, & lingua primus vtraque.
Hunc vnum nobis inuidit Græcia, & ipsi
Arcades, & Thracum saltus, & Thessala Tempe.
Candidus illius semper documenta sequutus,
Non procul hinc: hæc ille tenet, nos ille docebat.
Sed iam septiforem flatu experiamur auenam.
Ante tamen nymphæ precor, vt Libethrides adsint.
Præsertim, quæ plus meminisse Polymnia fertur.

Iane, &c. Purgata aluo redit ad narrationem) Viderat) Hac periphrasi videtur Gregorium Tifernatem dicere, qui ea tempestate vixerat. Nã Gregorco significat vigilo. Vigilare, est multa videre. Viderat ergo Rhodophen) id est, Thraciam, vbi Rhodope mons est, atque alta Ceraunia) montes Epiri à fulminibus dictos, & Ossan) montem Thessaliæ. Ararim) qui à Lugdunensibus nunc Sogona dicitur. Vterque autem, tam Arar seu araris, quàm Rhodanus, Lugdunum confluit, ad cuius confluentem erat olim illa ara, de qua Iuuenalis: Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram. Tiberim) fluuium Hetruriæ, qui Romam perfluit. Padum) fluuiorũ regem in Italia, in mare Adriaticũ ex Alpibus inferioribus incidentem. Vnde Homerus Eridanum, Rhodophe. Ceraunia. Ossa. Ararus. Tiberis. Padus. Eridanus.

qui

qui, et Padus dicitur, ex inferis ad superos tendere dicit. Attica, id est, Græca, & potissimum Attica, quia Attica lingua è quinque Græcorum linguis cultissima est. Romanis) id est, Latinis verbis. Nam aliter ea non intellexisset rusticus. Ore vtroq) & Græco sermone, & Latino. Et primus) id est, peritissimus vtraq; lingua. Hũc vnum nobis inuidit Græcia) id est, inuidè nobis esse conspexit, quum similem non haberet, quod in vita Antony Cãpani etiam de Turcis commemorant, verùm hic Tifernatem intelligam, & ipsi Arcades) Ipsi, emphasim habet, quasi dicat, peritissimi musici, & cantare pares, & respondere parati. & Thratum saltus) vbi Orpheus, Amphion, alíq; complures versati sunt vates, & Tempe) id est, amœnissima loca Thessaliæ, in quibus etiam musicus chorus versatus est. Candidus illius, &c.) Per Candidum credo poëtam intelligi, cuius exterior vestis, vt Camœlitis cæteris, & mens ferè candida est. hæc) i. documenta Vmbris. Sed iam septiforem) id est, septem foramina habentem. Virg. Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula. Libethrides nymphæ) id est, Musæ, aut Libethrum locum quendam in Thracia, aut Libetrum fontem in Magnesia, regione Thessaliæ adiũcta, incolẽtes. Maro. Nymphæ noster amor Libethrides, &c. Præsertim quæ plus) subaudi cæteris, alióqui dixisses plurimũ. Polymni) Poly, id est multũ mneia. i. memoria, vt à memoria dicatur, cuius filiæ Musæ sunt aut Polymnia multarum laudum. Horatius: Nec Polyhymnia Lesboum refugit tendere barbiton.

Attica

Tempe.

Libethrides.

Polymneia.

Polyhymnia.

Fœmineum seruile genus, crudele, superbum
Lege, modo, ratione caret: confinia recti
Negligit extremis gaudet, facit omnia voto
Præcipiti, vel lenta iacet, vel concita currit
Fœmina: semper hyems, atque intractibile frigus,
Vt canis ardentes contristat fidere terras,
Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat.
Vel te ardenter amat, vel te capitaliter odit.

Si grauis est, mœret, toruo nimis hernica vultu.
Si studeat comis fieri, grauitate remissa
Fit leuis, erumpit blando lasciuia risu,
Et lepor in molli tadiat meretriceus ore.
Flet, ridet, sapit, insanit, formidat, & audet,
Vult, non vult, secumque sibi contraria puguat,
Mobilis, inconstans, vaga, garrula vana, bilinguis,
Imperiosa, minax, indignabunda, cruenta,
Improba, auara, rapax, querula, inuida, credula, mendax,
Impatiens, onerosa, bibax, temeraria, mordax.
Ambitiosa, leuis, maga, lena, superstitiosa,
Desidiosa, vorax, ganeæ studiosa, palatum
Docta, salax, petulans, & dedita mollitiei,
Dedita blanditijs, curandæ dedita formæ,
Iræ, odijque tenax, in idonea tempora differt
Vlciscendi animos, infida, ingrata, maligna,
Impetuosa, audax, fera, litigiosa, rebellis.
Exprobrat, excusat tragica sua crimina voce.
Murmurat, accendit rixas, nil fœdera pendit.
Ridat amicitias, curat sua commoda tantum.
Ludit, adulatur, defert, sale mordet amaro.
Seminat in vulgus nugas, auditaque lingua
Auget, & ex humili tumulo producit Olympum,
Dissimulat, simulat, doctissima fingere cauillas,
Ordirique dolos, fraudique accommodat ora,
Ora omneis facili casus imitantia motu.

Fœmineum seruile genus) *Multa in mulierem sexum superfluose dicuntur, quæ omnia in malas dici possunt, sed rarissimæ sunt bonæ secũdum Lucilium, qui dicit. Heu facul est homini inuentu bona fœmina nusquã, vbi facul, pro facili antiquè dixit. Et Susarion Megarensis antiquæ Comœdiæ princeps: Audite populus, Susarion hæc dicit filius Phyllini Megarensis tripodiscius: Malum sunt mulieres, sed tamen ô populares non adest inuenire domum sine malo*

Multa,

Multa tamen etiam in ſanctis literis in bonarum commendationem dicuntur. Sed mulierem fortem quis inueniet? Modo)id eſt,moderatione,de qua Horatius. 1.ſer. Eſt modus in rebus,ſunt certi denique fines, Quos vltra citraq; nequit conſiſtere rectum. Extremus gaudet, quæ ambo mala ſunt: quia vni virtuti duo vitia opponuntur,alterum per abundantiã,alterum per defectum peccans. Aut canis)id eſt,canicula aut ſirius. Odit)præteritæ eſt vocis, & ita producitur, nec reperies apud idoneos odio,niſi ſemel in Cicerone odias. Nimis hernica)id eſt,aſpera, vt Hernici mõtes in Italia aſperrimi. Grauitate remiſſa ſit leuis) quia dum vitant ſtulti vitia,in contraria currunt: Ducit enim in vitium vitij fuga ſi caret arte, Lepor meretriceus). i. ſuauiloquium,et blanditiæ meretricibus dignæ. Sibi contraria)id eſt,inconſtans, Vnde addit: Mobilis,inconſtans) Aeneid. 4. Varium, & mutabile ſemper Fœmina. Imperioſa) .i. affectatrix imperij. Indignabunda)faſtidiens frequenter. Cruenta)cruoris, et ſanguinis appetens,& maxime,vt Iuuenalis docet, vindictæ. Improba)id eſt,improbanda. Auara)quia rapax, ſed tamen inutiliter expendit. Iuue. Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum, Ac velut exhauſta reduuius pullulet arca. Nummus,& è pleno ſemper tollatur acerno. Non vnquam reputat quanti ſibi gaudia conſtent. Rapax ergo) vt expendat. Querula)quia vt dicit Iuuen. Aut odit pueros,aut ficta pellice plorat. Maga) id eſt,ſortilega,magicæ arti intendens, vt Iuuenalis docet: Hic magicos affert cantus,hic Theſſala vendit Philtra,quibus valeant mentem vexare mariti. Lena etiam)filiarũ venditrix. Iuue. Scilicet expectans,vt tradat mater honeſtas, Aut alios mores, quam quos habet, vtile porrò, Filiolam turpi vetulæ producere turpem. Superſtitioſa)quod idem Iuuenem .i. 6. docet, vt cætera ferè quæ hic habentur. Ganeæ) ſic,& alij Chriſtiani poëtæ, ſed ganeo primam producit. Satyricus: Occultas ganeo pultes,Palatum docta)id eſt,delicata. Salax) id eſt, luxurioſa.

Tragica

Tragica voce) id est, quali vtuntur tragici dum infortunia regum lamentantur. Litigiosa) quia nulla fere causa est, in qua non fœmina litem moueri. Nil) id est nihil pendit fœdera. Ludit, id est, illudit. Adulatur, defert) id est, clàm diffamat, & crimen occultum pandit. Sale amaro) id est, callida reprehentione. Seminat) id est, dispergit in vulgus Nugas) id est, res friuolas. Ex humili tumulo producit Olymphum) id est, nil sibi non promittit posse efficere. Ora omnes) Ordo: Accommodat, inquam, ora, imitantia facili motu omnes casus, id est, euenta omnia, hoc est, scit se accommodare rebus, & videre cum ridentibus, & flere cum flentibus, imo interdum vtrunque simul.

Non potes insidias euadere, non potes astum
Vincere: tantæ artes, solertia tanta nocendi.
Et quanquam videas oculis præsentibus, audet
Excusare nefas; potis est eludere sensus
Sedulitate animi: nihil est quod credere possis,
Et nihil est, quod non, si vult, te credere cogat.
His facient exempla fidem: quæ crimina non sunt
Fœminea tentata manu? dedit hostibus arcem,
Decepta ornatu brachi Tarpeia sinistri.
Sæuijt in natos manibus Medea cruentis.
Tyndaris AEgeas onerauit nauibus vndas.
Scylla hosten sequitur, patri furata capillum.
Fratrem Biblis amat, subijcit se Myrrha parenti.
Concubitus nati longæua Semiramis ardet,
Causa necis vati coniunx fuit Amphiarao.
Occidêre viros nocturnis Belides armis.
Orphea membratim Cicones secuere poëtam.
Cognita luxuriæ petulantia Pasiphaeiæ.
Phædra pudicitiam contra crudeliter ausa est.
Decepit Iudæa virum Rebecca, suamque
Progeniem, velans hircino guttura tergo.
Porrigit Alcidæ coniunx fatale venenum

Decipit Hippodame patrem, Lauinia Troes
Implicat ancipiti bello, Bryseis Achillem
Depulit ê castris, demens Chryseide factus
Fulminat Atrides, & sentit Apollinis iras.
Eua genus nostrum fœlicibus expulit aruis.

Non potes) Eandem rem prosequitur. *astum*) id est, astutiam. Nihil est quod credere possit, quia, & quanquam videas oculis, &c) Iuuenalis: Nihil est audacius illis Deprensis iram, atq; animos à crimine sumunt. Quæ crimina non sunt Fœminea tentata manu) Quasi dicat, nulla non sunt, & ita omnia sunt. Tarpeia virgo) vt armillas quas in brachijs hostium vidit, haberet, tradidit illis arcem Capitolinam. vnde armis brachiorum obruta, interijt. Dicitur autem hic brachi, pro brachij: quia aliter versus non staret. Sauijt in natos) Virg. Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem Commaculare manus. nam Media ab Iasone spreta, omnes communes liberos præter Thessalum, trucidauit. Tyndaris) id est. Helena Tyndari (vt putabatur) filia, à Paride rapta, aut ipsum secuta, mille carinis à Græcis repetitia est.

Scylla. Scylla) Nisi Megarensium regis filia, abscisso purpureo capillo, quem pater sacratum habuit, ad Minoa hostem pertulit.

Byblis. Byblis) vt Ouid. Met. 9. docet, exarsit amore Cauni fratris, à quo spreta, in fontem sui nominis conuersa est. Subicit se Myrrha parenti) scilicet Cinaræ, de quo libro decimo Met. quæ etiam in Myrrham arborem illis conuersa dicitur Est autem in verbo subicit, syncopa. Nam si (vt debet) subjecit scriberetur, esset positio breuis: fecerunt tamen id alij quoq;.

Semiramis. Semiramis) regina Babiloniæ, & regni Assyriorum moderatrix exarsit amore Nini filij, quem diu simulauerat, vt Iust. docet lib. 1. Causa necis vati coniunx fuit) i. Eriphyle, de qua in Thebaide Statij multa leguntur. Belides) Belli neptes filij Danai fratris Aegypti regis, quæ quinquaginta nupserunt totidem patruelibus. i. Patri Aegypti

Belides. filijs, coactæ ab eo, sed à patre, qui ab oraculo habuit sibi cauendum

tauendum à tali genero, persuasæ, prima nocte omnes maritos suos interfecerunt, præter Hypermestram, quæ Lino Cicones.
pepercit, à quo Danaus obtruncatus. Cicones) Mulieres Thraciæ, vt auctor est Virgil. in fine Georg. Pasiphae) vxor Minois regis Cretensium, amore tauri incensa, se in ligneam vaccam à Dædalo effictam includi fecit, sic cum tauro concumbens, & postea cum Minoe Minotaurum genuit. Ordo est: petulantia luxuriæ Pasiphaëiæ .i. ipsius Pasiphaës scilicet est cognita. Phædra) Pasiphaës, & Minois filia, Hippolytum priuignum cui desponsata, sed non tradita à Theseo fuerat, interpellauit de stupro. At cum ille reuereretur ne patri iniurius sit, detulit apud patrem, quasi ille interpellasset ipsam, vnde credulus pater, à Neptuno siue a patre Aegeo impetratis phocis marinis belua, equi Hippolyti in furorem versi, ipsum dissoluerunt: Vnde Hippolytus Hippos. Lyo.
ab hippos, quod est equus, & equa, & lyo. i. dissoluo, dictus præsagio quodam videtur. Nam ab Hippolyte matre id nomen prius habere potuit. Decepit Iudæa Rebecca virum) scilicet Isaac, cuius oculi caligauerunt suamq; progeniem Rebeccæ.
.i. filium chariorem Iacob, velans hircino tergo .i. pellibus hircorum aut caprorũ, vt pilosus perciperetur, vt erat Esau. Coniunx) scilicet Deianira. Fatale venenum) i. tunicam sanguine veneno Nessi intinctam dedit. Alcidæ) i. Herculi Alcidæ Deianira. Alcides.
nepoti putatiuo. Nam Amphitryonides dicitur, cum Iouis sit filius. Hippodamia) Oenomai Helidis, & Pisæ regis filia, patrem decepit, quia Pelopi in patris perniciem nupsit: Erat enim in fatis tunc patrem decessurum, quando illa nuberet: nupsit autem superata in curuli certamine, dolo tamen Myrtili aurigæ. Dicitur etiã Hippodamia, quasi equorum domitrix. Lauinia) filia Latini, Turno desponsata à Hipodamia.
matre Amata, & Aeneæ per oracula, & patris assensum. Troianis multis exitij caussa fuit. Bryseis) quæ Achilli sorte Lauinia.
obuenerat, quum abducta Chryseide quæ Agamemnoni obuenerat, hanc Agamemnon quum vi abstulisset, effecit vt Bryseis.

Achilles iratus armis abstineret, multos Græcorum interimi sineret, donec Patrocli amici necem vlcisci vellet. Atrides). i. Atrei filius saltem putatiuus Agamēnon. fulminat ira, et amore æstuat). factus demēs Chryseide, id est, per amorem Chryseidis filiæ Chryseis sacerdotis Apollinis, qui cum insulatus in exercitum Græcorum filiam expetitum venisset, nec obtinuisset, sæua pestilentia ab Apolline impetrata, tandem eam abduxit. Sentit ergo iras Apollinis) .i. pestem qua totus exercitus multabatur. Felicibus aruis, paradiso.

Credite pastores per rustica numina iuro,
Pascua si gregibus vestris innoxia vultis,
Si vobis ouium cura est, si denique vobis
Grata quies, pax, vitali, leues prohibete puellas,
Pellanturque procul vestris ab ouibus, omnes,
Thestylis, & Phyllis, Galathea, Neæra, Lycoris,
Dicite quæ tristem mulier descendit ad orcum,
Et redijt? potuit, si non malè sana fuisset,
Euridice reuehi, per quas descenderat vmbras,
Rapta, sequi renuit fessan Proserpina matrem.
At pius AEneas redijt, remeauit, & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,
Vnus equis, alter pugnis bonus atque palæstra,
Et noster Deus, vnde salus, & vita resurgit.
Hæc sunt pastores, hæc sunt mysteria vobis
Aduertenda, animi fugiunt obscœna viriles.
Fœmineas loca delectant infamia mentes.
Vt semel in scopulos vento contortus, & vnda
Nauta, scit, incautis monstrare pericula nautis?
Sic senior longo factus prudentior vsu
Præteritos meminit casus, aperitque futuri
Temporis euentus, vitæque pericula monstrat,
Si fugiunt aquilam fulicæ, si retia cerui,
Si agna lupum, si mama canem, muliebria cur non
Blandimenta fugis, tantum tibi noxia pastor?

Credite

Credite paſtores) Conuertit ſermonem ad paſtores, quorum docendi gratia hac de fœminis dixit. *Per ruſtica numina)* Id antiquè, niſi ad deum, & ſanctos, quibus arua cuſtodiæ ſunt, referamus. *Theſtylis, &c.* Harum enim meminit Virg. in Buc. dicens: *Theſtylis, &)* rapido feſſis miſoribus æſtu, Allia ſerpillumq; herbas contundit olentes. Et iterum. *Iam pridem à me illos abducere Theſtylis orat.* Itẽ: *Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis, Iola: Phyllida amo ante alias, nam me diſcedere fleuit.* Item: *Malo me Galathea petit laſciua puella.* Et: *Huc ades ô Galathea, &c.* Itẽ *ille Neæram dum fouet.* Item: *Tua cura Lycoris, perq; niues alium, perq; horrida caſtra ſecuta eſt.* Theſtylis. *Dicite)* Ingenioſa excogitatio, Raptæ leguntur mulieres ab inferis, et verè raptæ, ſed non redyſſe. *Euridice)* Orphei coniunx, cum eam Ariſteus paſtor inſequeretur, à ſerpente, qui in herbis delituit extincta, ab Orpheo citharæ beneficio redempta ab inferis fuit, ea lege, vt ea non reſpiceret, quod tamen fecit, vnde reuerti coacta eſt, quod quarto Georg. ad finem graphicè deſcribitur, & à Boëtio non ſeguiter, Proſerpina) Cereris filia, à plutone ſurrepta, & à Cerere matre inuenta, redempta fuiſſet, ſi nihil apud inferos guſtaſſet. ſed granum pomi guſtauit vt non rediret. Vnde Georg. Nec repetita ſequi curet Proſerpina matrem, At pius Aeneas redyt) poſtquam illuc duce Sibylla patris videndi gratia deſcendiſſet, vt. 6. Aeneid. latẽ dicitur. Remeauit, & Orpheus) relicta tamen coniuge. Maximus Alcides) id eſt, Hercules, vt Pirithoum redimeret. Virg. Quid Theſea magnum, Quid memorem. Alciden? Et duo fratres, vnus) ſcilicet Caſtor, tamen Virg. ponens nomen pro nomine, dixit: Domitus Pollucens habenis, alter pugnis ſcilicet Pollux. Fratres gemini in cœlum tranſlati vbi. geminos conſtituunt ſignum tam latum, vt dũ alterum occidat, alterum oriri incipiat, vnde fabulæ locus eſt, vt alter mortalis, quippe à Tyndaro genitus, alter immortalis ab Ioue ſatus dicatur, ſed mutua charitate ita de-

uincti, vt immortalitatem communicarent, & altero moriente alter reuiuiscat, vnde. 6. Aene. Si fratrem Pollux alterna morte redemit, Itq́ reditq́ viam toties. Melius autem legitur alter, quam alius: quia alter de duobus, alius de pluribus dicitur. Et noster Deus) dominus noster Iesus Christus, qui descendit ad inferna, & tertia die resurrexit à mortuis. Aduertenda) consideranda. Animi viriles fugiunt obscœna) naturaliter quidem vsq́ adeo, vt qui non fugiunt effœminati dicantur, aut muliebres. Vnde est illud Ennij apud Ciceronem in. 1. de officijs. Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres, Illaque virgo viri. Fœminas loca delectant infamia mentes). i. quidem de turpibus verum est. senior) Vult sibi in ea re experto fidem adhiberi, sicut nautis veteranis de periculis marinis creditur. Fulicæ) aues sunt marinæ. Docet autem beluas prudentiores esse in fugiendis nociuisa, c infidiosis, quàm nos simus.

Alter.
Alius.
Fulica.

Est in eis pictas crocodili, astutia hyenæ.
Cùm flet, & appellat te blandius, insidiatur.
Fœmineos pastor fugito (sunt retia) vultus.
Non animis, non virtuti, non viribus vllis.
Fidito, non clypeo, cuius munimine Perseus
Vidit saxificæ colubros impune Medusæ,
Monstra peremerunt multi, domuêre gigantes,
Euertêre vrbes, legem imposuêre marinis
Fluctibus, impetui fluuiorum, & montibus aspris,
Sacra coronârunt multos certamina, sed qui
Cuncta subegêrunt, sunt à muliere subacti,
Rex qui pastor erat, funda spolioq́ue leonis
Inclytus, & natus, qui templa Sionia fecit
Primus, & excellens inuicto robore Samson,
Fœmineum subiêre iugum. minus officit ignis,
Saxa minus, romphæa minus, minus hasta, minus mors,
Nec formæ contenta suæ splendore, decorem
Auget mille modis mulier, frontem ligat auro,

Purpurat

Purpurat arte genas,& collocat arte capillos,
Arte regit gressus,& lumina temperat arte.
Currit,vt in latebras ludens perducat amantem.
Vult dare,sed cupiens simplex,& honesta videri:
Denegat,& pugnat,sed vult super omnia vinci.
Fœmina cæciaco(res mira)simillima vento est,
Qui trahit,expellens mendaci nubila flatu.

Est in eis pietas crocodili.) Crocodilus *est animal terrestre, & aquatile, crescit ex minimo ad decem, & septem, & amplius cubitos, quibusdam Aegyptiorum crocodili sacro sancti sunt, quibusdam non sunt, sed veluti hostes exagitantur. vnde Iuuen. Crocodilon adorat Pars hæc. Est aut ẽ bellua hæc, quæ oua parit instar anserinorum, contra fugaces terribilis, contra insequentes autem fugax, hebetes oculos habet in aqua. extra aqua, acerrimi visus est, conspecto homine emittit lacrimas, mox appropinquantem deuorat. vnde factum est prouerbium: Lacrimæ crocodili, de his qui sub specie pietatis homines fallunt. Graphicè ergo dicit: Est in eis pietas crocodili. Hyæna autem animal est, in Africa præcipuè nascens, vtramq; ei naturam esse nonnulli existimant, & alternis annis marem, alternis fœminam Hoc Aristoteles negat, Collum ei, & iubæ continuatæ spinæ porrigitur, flectiq; nisi circumactu totius corporis, non potest. Humanum sermonem inter pastorum fabula assimilare dicitur, nomenq; alicuius discere, quem foras euocatum dilacerat, vomitionem etiam hominis imitari ad sollicitandos canes, quos inuadit. Solet præterea id animal sepulchra eruere, vt corpora inquirat. Hæc Sipontinus, ob quæ rectè dicitur, astutia hyenæ. Fidito)i. confidito. Non clypeo)scilicet crystallino ipsius Palladis, cuius munimine protectus Perseus, Medusam interemit, è cuius sanguine natus fingitur Pegasus equus alatus. Erat aut ẽ medusa vna triũ Gorgonum, quæ vnum habuisse oculum, quo vicissim vterentur, dicuntur: hoc est vnionem seu margaritam: erat au-*

Crocodilus

Ayæna

Fidito.

Medusa.

tem pulcerrima, vnde se insipicientes, in stuporem traxit, & ita in saxa vertere dicta est: Hanc enim visam Neptunus ardens amore, in templum vsque Palladis insequutus illic oppressit. Vnde irata dea, ipsius capillos, quibus Neptuno placuerat, in angues mutauit, deditq; vt omnes eam insipicientes in lapides verterentur.

Perseus autem dicitur Danaes Acrisij regis Argiuorum filia ab Ioue oppressæ, filius. Monstra peremerunt multi) vt Hercules, Theseus, Perseus. domuere gigantes) vt dij in bello gigantco, & Hercules Antæum in Libya, & Gerionē in Hispania, Cacum in Italia, et alios alibi. Euertere vrbes) vt Scipio Carthaginem in Africa, & Numantiam in Hispania, Græci Troiam, et alij alias. Legē imposuere marinis fluctibus) vt Cæsar, & Augustus Lucrino lacui. Xerxes, qui pontem super mare extruxit, & cum diruptum videret, flagellis cædi iussit. Et montibus asperis) vt idem Xerxes, qui Athon montem æquauit solo, & pro parte nauigabilem fecit. Iuuen. Velificatus Athos. Dicitur autem asperis, per synecdochen pro asperis. Sed qui cuncta subegērunt) Iuue. 6. Nūc patimur longæ pacis mala sæuior armis Luxuria incubuit, & victum vlciscitur orbem. Rex qui pastor erat) Dauid funda, qua Goliath strauit spolioque leonis, quem se adhuc pastorem interemisse dicit, inclytus, et natus. i. filius eius Solomon, qui templa Sionia, id est, Hierosolymitana. Nam Sion principalis pars Hierosolymæ est. De his in lib. Regnorum & de Samsone lib. Iud. dicitur. Romphæa) framea qua angelus à paradiso terruit Adam, & Euam. Plebeij ac triuiales sunt versiculi: Adam, Samsonem, Loth, Dauidem, Solomonem Fœmina decepit, quis modo tutus erit? Frontem ligat auro) quod crinale vocant, aut reticulo aureo seu auro. Purpurat) i. purpureas facit, hoc est, rubicundas arte, scilicet fucatoria. Lumina. i. oculos. Currit vt in lateb. ludens perducat amantem) vnde Poëta: Malo me Galathea petit lasciua puella, Et fugit ad salices, & se cupit ante videri

Xerxes.

Sion.

Rompi

Purpur.

deri. Aut ad eâ respicit, de qua Prouerb. 7. mirum in modũ graphicè loquitur Salomon. omitto verba, quia in manibus sunt. Vult dari) .s. stuprum, & copiam sui, sed vult super omnia vinci) vt vim sibi illatam dicat. Caciaco vento) Cæcias enim trahit ad se nubes, quas alij venti propellunt.

Quisquis es (experti moneo) tentare recusa.
Dum licet, hic fragilis quod habet fastidia sexus,
Immundum natura animal, sed quæritur arte
Mundities: id luce opus est, ea somnia nocte.
Deglabrat, atq; lauat, pingit, striat, vngit, & ornat:
Tota dolus, tota ars, tota histrio, tota venenum.
Consilio speculi gerit omnia, labra mouere
Discit, & inspecto vultum componere vitro:
Discit blandiri, discit ridere, iocari:
Incidens humeros discit vibrare, natesque.
Quid sibi vult nudum pectus? quid aperta supernè
Rimula, quæ, bifidam deducit ad vbera vallem?
Nempe nihil, nisi quo virus penetrabile sensum
Plus premat, & stygiæ rapiant præcordia flammæ,
Hi iuuenum scopuli, syrtes, scyllæ, atq; charybdes.
Hæ immundæ Phinei volucres, quæ ventre soluto,
Proluuie fœda thalamos cœnacula, mensas,
Compita, templa, vias, agros, mare, flumina, montes,
Incestare solent. hæ sunt Phoryncides, ore
Monstrifico, extremis Libiæ quæ in finibus olim
Aspectu mutare homines in saxa solebant.

Quisquis es, (expertus moneo) parenthesis est, tentare, id est, attẽtare & periculum facere recusa, dum licet indigno subtrahe colla iugo. Et iterum: Principiis obsta, serò medicina paratur, Dum mala per longas conualuêre moras. Fastidia. i. superbos contemptus. Immundum natura animal si animo vituperandi hoc diceret, ineptiret: nam si naturæ immundæ, & cura, ac arte mundæ sunt, in hoc veniunt laudandæ quòd arte naturam corrigunt: verum animo debor-

randi

tandi ab earum illecebris, & fucata venustate, id dicit. Id luce opus est) id est, nihil aliud faciunt noctes & dies, siue noctu & interdiu. Deglabrat) leucm, & glabram facit cutem rugis & pilis amotis. Striat) in tricas colligit capillos. Tota) scilicet ens, aut existens dolus, tota histrio) ludia, & scurrilis. tota venenum) quia vritq; videndo fœmina & tactu inficit. Vnde quidem: Est tactu viscus mulier, visu basiliscus. Humeros dicit vibrare) id nimium petulantes faciunt, quæ humeros agitant sicut in amplexu. Nam honestæ matres studet esse demissis humeris. Nateſq;) id est, clunes, Satyrus: Tremulo descendunt clunæ puellæ. Rimula) id est, fissura vestium in sinu inter mamillas quæ bifidam, id est, in binas partes diuisam. virus) id est, venenum quo visa inficit. Flammæ Stygiæ) id est, infernales, potius dixissem phlegetontæ. præcordia) sunt tenues membranæ circa cor, quæ dicuntur affectionum siue passionum sedes. Hi inuenum scopuli, Syrtes) id est, breuia vada arenoso, in quæ qui inciderit, difficulter euadit. Allegoricè ergo summa pericula intelligit, sicut sunt scylla & charibdis in mari Siculo. Immundæ Phinei volucres) i. harpyiæ, de quibus Aen. 2. Excipiunt strophades, Graio stant nomine dictæ insulæ Ionio in magno, quas dira Celæno, Harpiæq; colunt aliæ, Phinecia postquam Clausa domus, mensæque metu liquere priores, Tristius haud illis monstrum, nec sæuior vlla Pestis & ira deum Stygiis sese extulit vndis. Virgineus volucrum vultus) fœdissima ventris Proluuies, vncæq; manus, & pallida semper Ora fame. Phineus autem rex Arcadiæ, liberis nouercam subinduxit, eosq;, vt illi complaceat, excæcauit, ob quam rem irati dij, ei oculos sustulerunt & immiserunt Harpyas, quæ illi cibum abriperent, quod & diu fecerunt, sed quia argonautas hospitio susceperat, miserunt ad eum Zetum & Calaim Boreæ regis ac venti Thraciæ ac Orithyiæ ab eo raptæ filios iuuenes alatos: qui eos ad Strophades vsque pepulerunt.

Bifida.
Virus.
Præcordia
Harpyiæ.

Conatæ-

Cœnacula) altiora domus, aut pro locis in quibus cœnatur) *Incestare*) id est, polluere & non castum reddere. *Aenei. 6. Et totam incestat funere classem. Hæ sunt Phorcynides*) id est, Gorgones. *Ouid. Finibus extremis Libyes, vbi feruida tellus Accipit Oceanum demisso sole calentem*) *Squallebant latè Phorcynidos arua Meduſæ.* Cœnacula. Incestare.

Carmina doctiloqui cursim recitauimus vmbri,
Quæ si visa tibi nimium prolixa, memento
Ipsius id rei vitium, non carminis esse.
Non longum est carmen, mulierum amentia longa est.
O memorande senex quo se vetus Vmbria tantum
Iactat, & ipse tuæ Tiberis conterminus vrbi,
Martia non abs re tantum te Roma vocabat.
Ipsa tuas arteis & non triuialia norat
Carmina: te vita functum fleuêre Latinæ
Maiades & Graiæ, tua molliter ossa quiescant
Semper, & in summo mens aurea viuat olympo.

Carmina doctiloqui) *Hunc, vt dixi, licet aut Antonium Campanum intelligere, aut Franciscum Petrarcham, aut alium quemuis ea tempestate doctum.*

Ipsius id rei) *contra artem producit syllabam, nam quintæ declinationis nomina, non producunt e ante i, nisi præcedat i, & ita rei, spei, fidei. plebei. penultimam corripiunt. Possumus versum emendare sic: Ipsius esse rei vitium, non carminis, illud. Non longum est carmen*) *Vnde Martialis: Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis. Martia Roma*) *aut bellicosa olim, aut Martem auctorem habet vnde Liuius in præfatione: Si cui populo licere oportet consecrare origines suas, & ad deos referre auctores, ea belli gloria est P. R. vt cum suum conditorisq; sui parentẽ Martem potissimum ferat, tam hoc gentes humanæ patiantur æquo animo quàm imperium* patiuntur. *Et non triuialia*) *non vulgaria. Virg. Non tu in triuiis indocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen? Te vita functum.* Naiades. Graiæ.

Naiades Graiæ. ctum)i.defunctum.Latinæ Naiades)id eſt,fluuiorũ,et fontium Italicorum nymphæ, propter ſermonem Latinum.& Graiæ)i. Græcæ,propter Græcum. Tua molliter oſſa quieſcant)vnde prius,vbi de ſepulcro leui loquuti ſumus,diſſeruimus. hoc ad veterem pertinet ſuperſtitionem, nam verius Mar.dicit:Facilis iactura ſepulcri,& Seneca. Quid refert,humi an in ſublimi putreſcã. Mẽs aurea) id eſt,pulcherrima, viuat Olympo) id eſt,cælo hoc catholico viro dignum eſt. Olympus autem Macedoniæ mons altiſſimus,pro cælo à Græcis potiſſimum poni ſolet.

Olympus.

ECLOGA QVINTA, DE CONSVETVDINE diuitum erga Poetas, inſcipta Candidus.

Ioannis Murmellij Argumentum.

Otia Syluanus miratur inertia vatũ:
Candidus abiectos queritur nunc eſſe poetas.

Syluanus,& Candidus.

CAndide, nobiſcum pecudes aliquando ſolebas
Paſcere, & his gelidis calamos inflare ſub vmbris,
Et miſcere ſales, ſimul & certare palæſtra.
Nunc autem quaſi paſtores & rura peroſus,
Paſcua ſopito fugis,& trahis otia,cantu.
Cand. Vos,quibus eſt res ampla domi, quibus vbera vaccæ
Plena ferunt,quibus alba greges mulctralia complent,
Cymbia lacte niuent,& pinguia prandia fumant,
Carmina laudatis,ſi quid concinnius exit,
Plauditis, ac læti placidas extenditis aureis.

Pro numeris vanas laudes,& inania verba
Redditis,interea pastor sitit,esurit, alget.
Syl. Nonne potest curare greges,& dicere versus
Cum vacat,& positis vitam traducere curis?
Cand. Omnem operam gregibus pastorem impendere oportet.
Ire,redire,lupos arcere,mapalia sæpe
Cingere,mercari paleas,& pabula,victum
Quærere,nil supereſt oti.laudabile carmen,
Omnem operam,totumq; caput Syluane requirit.
Grande vtrumq; opus est,& nostris viribus impar.
Qnum cecini sitio,sitienti pocula nemo
Porrigit, irident alij: tibi penula,dicunt,
Candide trita,genu nudum riget, hispida barba:
Iam syluæ implumes,& hyems in montibus albet.
Iraſcor,doleo,indignor,fert omnia victus,
Lanitium,fœtusq; mares,nos vendimus agnas.
Sed qui lac pascunt, premitur nihil,vbera siccant.

Candide nobiscum, &c.) Argumentum huius eclogæ, est detestatio tenacitatis diuitum in poetas, quorum ingratitudine & auaritia,aurea vena in poetis extinguitur. Per candidum autem mihi verisimile fit, poetam posse intelligi, per Syluanũ, quemuis diuitem auarum. Inducit tamẽ vtrumque pastorem. Vnde dicit: Sub his vmbris,q. dicit, sub quibus sumus,nec quicquàm aptius Syluano, quam esse in syluis. Est autem ferè eadem farrago,quæ in Iuue. Sat.7. Et miscere sales) id est, lepores sermonis. Sopito)i.oppresso & neglecto cantu,quæ res doluit Syluano. Nam diuites auari, licet nihil conferunt in poetas bonos, admirantur tamen eos, & oblectantur eorum carminibus. Vnde Iuuenalis in dicta Satyra. Spes nulla vlterior, didicit,nam diues auarus Tantum admirari,tantum laudare disertos. Vt pueri Iunonis auem)id est,pauonem admirantur,& laudant,quia lac dato nihil porrigunt,sed si possunt, plumas auferunt. Plena,

ferum

Mulctra. ferunt. Maro significantius distenta dixit. Alba mulctralia) id est, mulctras, hoc est, vasa in quæ mulgetur, lacte albicantia. Cymbia) id est, vasa incurua, in morem cymbarum facta. Carmina laudatis) sicut iam Iuuenalis dixit. Si quid cōcinnius) id est, modulatius, & vt Persius. Si quid tamen aptius exit. Plauditis) id est, applauditis. Vanas laudes) quia nihil commodi afferentes: Nam probitas laudatur, & alget. alget) quia nudus, & ita algore conficitur. Iuuenalis;

Cymbia.

Cōcinnius.

Tædia tunc subeunt animos, tunc seq̄, suamq̄
Terpsichoren odit facunda, & nuda senectus.

Et post, neq̄ enim cātare sub antro Pierio Thyrsumue potest contingere sana Paupertas, atque æris inops, quo nocte dieq̄ Corpus eget, satur est, quum dicit Horatius ohe, &c. Omnem operam gregibus.) Iuuenalis: Pectora nostra duas nō admittentia curas. Magnæ mentis opus, &c. Mapalia) i. casas & tuguria. Sepe) sepimento. Est ablatiuus à nominatiuo sepes. Nil superest oti) pro otij. Enumerat autem negotia pastoralia, volens à consimili etiam alia intelligi. Tibi penula) i. vestis exterior attrita. Syluæ implumes, id est, foliis spoliatæ. Fert omina victus, id est, aufert. Sicut Maro: Omnia fert ætas, animum quoque. Victus autem) id est, necessitas edendi vt viuas, aut victus) id est, cibus quo viuas, Fert id est, absumit. Lanitium) id est, lanam. fœtusq̄ mares) id est, arietes, & hœdos aculeatos reliquos. Non vendimus agnas) quia ad futuram propagationem recipiunt eas. Lac pascunt, id est, sugunt, & absumunt dum pascuntur. Premitur nihil) id est, non fit caseus mollis. Maro: Et pressi copia lactis. Vbera siccant ex Marone est, vt alia multa.

Penula.

Victus.

Lanitium

Pœnitet ingenij, si quid mihi, pœnitet artis,
Pœnitet & vitæ, postquam mihi nulla secundant,
Et tot syderibus, quot sunt in nocte serena.
Hactenus, vt nosti, gratis cantauimus, ætas
Indiga paucorum, merces fuit: altera longè
Conditio senij, quod nunc subit; omnium egenos

Reddit

Reddit,& extinctus lucri ſpem viribus aufert.
Mox erit vtendum partis,modo quærere tempus.
En formica breuis,ſed prouida beſtia.condit
In brumam noua farra cauis æſtate latebris.
Néue renaſcantur,fruges ſecat ore ſepultas,
Syluanus. Scire genethliacos fatalia ſydera dicunt,
Hi ſub Mercurio vates,& ſub Ioue reges
Magnatesq; locant,iſtis dat Iupiter aurum
Atque magiſtratus,dat Maiæ filius illis
Ingenium,linguam,citharas,& carminis artem.
Hæc tua ſors,quid quæris opes?deus omnia in omnes
Diuidit,vt melius nobis videt eſſe futurum,
Sorte tua contentus abi,ſine cærera nobis.
Candidus.Sunt tibi diuitiæ,mihi carmina,quid petis ergo,
Carmen,& inuadis parteis Syluana alienas?
Syluanus. Non tibi ſurripio carmen, nec Apollinis arma,
Sed dare dulciſonis aureis concentibus opto.
Candidus. Si gaudere meis igitur concentibus optas,
Nos gaudere tuis opibus Syluane decorum eſt.
Syl. Ille meis opibus gaudet,qui diligit:odit
Inuidus,atque animo bona fert aliena moleſto.
Candidus. Sic quoq; tu noſtris abſens gaudere camœnis
Sat potes, hæc artis ſat ſint tibi gaudia noſtræ.
Carmina ſunt auris conuiuia,caſeus oris.
Si cupis auditu,fac nos gaudere palato.
Hoc amor,hoc pietas,hoc vult deus,omnia non dat
Omnibus,vt nemo ſibi ſit ſatis,indigeatq;
Alter ope alterius,quæ res coniungit in vnum
Omne genus,Gallos,Mauros, Italos,& Iberos.

Pœnitet ingenij.) Proſequitur Candidus querelas ſuas. Pœnitet ingenij)id eſt,habere ingenium ad carmen aptum. ſi quid mihi) ſcilicet eſt ingenij: Multa ſecundant)i. proſpera ſunt,vt ventus,& fluctus ſecundus,id eſt,ſequens & à tergo

tergo veniens nauigantibus. Quot sunt)i. apparent. Non enim plura sunt.gratis)id est, sine mercede, sed ætas)scilicet iuuenilis. Indiga)id est, indigens paucorum)non enim subiecta est morbis, nec tanto egct munimento contra frigora. Quod scilicet senium nunc subit)id est, subrepit non animaduertentibus nobis. Omnium egenos reddit) videmus Iuuenalem : Extinctis lucri spem viribus aufert. Mox erit vtendum partis)id est, acquisitis in iuuenta, nunc quærere) pro quærendi, id est, acquirendi, tempus subaudi, est: En formica)Salomon Prouerb. 6. Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ quum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Et 30. Formicæ populus infirmus,qui præparat in messe cibum suum. Horat. 2. Sermonum: Sicut Paruula(nã exemplo est)magni formica laboris, Ore trahit quodcunq; potest, atque addit aceruo. Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri. In brumam, id est,ad breuissimum diem, vt est in solstitio hyberno. Ordo est : Condit.i. abscondit,æstate, id est,per æstatem cauis latebris farra noua. Neue) pro neq; & ne renascantur, id est, germinent. secat ore)id est, germen auferendo dirumpit. fruges sepultas) i. absconditas in terris. Genethliacos) id est,de genesi & natiuitate iudicantes, qui inspecto natiuitatis horroscopo,futuram vitam prædicunt. Hi) scilicet genethliaci,& mathematici. locant sub Mercurio,id est, hora nascendi qua Mercurius dominatur. Vates) id est, prophetas & poetas, & omnes prudentes cautos ac ingeniosos. Et sub Ioue reges magnatesque) Vnde secundum Homerum in Iliade. Honor autem ab Ioue est. Maiæ filius)id est, Mercurius)dat illis) scilicet vatibus sub se natis. Ingenium) & ita vult eos contentos esse debere suasorte,dicens : Sorte tua contentus abi. fine). id est, relinque.cætera)i.diuitias & opes)nobis.i.qui ingenium & carminis artem non habemus. Quid petis ergo carmen?)

Indigna.

Formica.

Brumam. Condit. Neue.

Genehtlia tus.

subtilis

subtilis obiectio. Non tibi surripio carmen) *Callida quoque responsio. Nec Apollinis arma*) *citharam scilicet, cuius est inuentor, ac cætera instrumenta musica, quia in medio residens complectitur omnia Phebus. Est enim princeps musicorum. Horatius: Lyræ solers, & cantor Apollo. Vnde secundum Plinium Heroicum carmen oraculis Apollinis debemus. Et ideo Augustus illi ædem consecrauit, ad quam carmina Phœbo digna ferantur. De qua Perseus: Ad sacra vatum carmen affero nostrum, & Iuue. Musarum, & Apollinis æde relicta. &c. Si gaudere*) *Rursus acris obiectio, et subtilior purgatio, sed subtilissima rursum reiectio. Carmina sunt auris conuiuia, caseus ora*) *Pulchrum, & prouerbiale. i. Que res coniungit in vnum.*) *Id verè dicit. Nam propter egestatem, & mutua auxilia, sunt inter varias nationes commercia. Iiberos*) *i. Hispanos.*

Sydera iungamus, facito mihi Iuppiter adsit,
Et tibi Mercurius noster dabit omnia, faxo,
Pileolum, virgam, citharas, nodum herculis, alas.
Sy. Vana superuacuis incusas plurima verbis.
Cand. Vana inquis, quæ damna tuis inferre videntur
Diuitijs. si vis nostras audire camœnas,
Erue sopitam de solitudine mentem,
Vult hilaros animos, tranquillaque pectora carmen.
Torpeo, vt esuriem patiens, & frigora miluus.
Iamdudum squamosa cutis, situs occupat ora.
Nec pecus in stabulis, nec in agro farra, nec aurum
In loculis, & vis positis me viuere curis?
Non facit ad nostros talis medicina dolores.
Fac alacrem, tege, pasce, graui succurre senectæ,
Iuuenies promptum versu, & cantare paratum.
Plena domus curas abigit, cellaria plena.
Plena pecus, pleniq́ue cadi, plenæq́ue lagenæ,
Horrea plena, greges læti, grauis ære crumena.
Tunc iuuat hybernos noctu vigilare Decembres

Ante focum,& cineri ludos inarare bacillo;
Torrere,& tepidis toſtas operire fauillis
Caſteneas,plenoque ſitim reſtinguere vitro,
Fabellasque inter nentes ridere puellas.
Tityrus(vt fama eſt)ſub Mecœnate vetuſto
Rura,boues,& agros,& Martia bella canebat
Altius,& magno pulſabat ſydera cantu.
Eloquium fortuna dabat,nos debile vulgus,
Pannoſos,macie affectos,farragine paſtos,
Aoniæ fugiunt Muſæ,contemnit Apollo.

Sidera iungamus)id eſt Iouem cum Mercurio,id eſt,communica mihi dona Iouis, & communicabo tecum dona Mercurÿ. Faxo) id eſt,faciã vt Mercurius noſter,id eſt,poëtarum pater,& ingenÿ largitor. Det tibi pileolum)id eſt, galerum, qui Mercurio aſſignatur, quod ſemper ferè radys ſolaribus quaſi galero tectus ſit. Virgam, id eſt) caduceum. Vnde Maro Aene. 4. Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco Pallantes,alias ſub triſtia Tartara mittit. Dat ſomnos adimitq́, & lumina morte reſignat. Illa fretus, agit ventos,& turbida tranat Nubila. Id autem ex vltimo Iliados ſumptũ videtur, qui locus ſic verſus eſt: Tum virgam capit,hac oculos deus excitat ipſe. Hac dulces ſuadet ſomnos, & lumina claudit. Macrob. liber. 1. Satur. dicit caduceum duobus draconibus ornatum fuiſſe,mare,& fœmina,in nodum obligatis inuicem parte media voluminũ ſui. Vnde Martialis liber. 7. Cyllenes,cœliq́e decus,facunde miniſter, Aurea cui torto virga dracone viret. Citharas)quia tetrachordum inuenit,id eſt, quatuor chordarum, quum Appollo ſeptem chordarum inuenisſet. Vnde Hora. liber. 1 Carminum. Curæq́ lyræ parentem. Nodum Herculis) i.inextricabilem,qualem Hercules inuenit,qui,nec principium, nec initium habere videbatur,qui tamen diſſoluerit,diues erat, hunc in caduceo iam ex draconibus conſertum diximus. Alÿ Herculanum nodum dicunt non ab Hercule inuentum

Faxo.
Pileolum.
Citharа.
Nodus Herculis.

ſed

sed à Mercurio. Verùm ab Hercule dissolutum, non quidem arte, sed vi, quod, & Alexandrum Magnum fecisse dicunt. Verùm tamen, & Mercurius mercium, ac mercatorum deus, & Hercules diuitias, quibus fauent conferre dicuntur. Vnde Horatius, Dines amico Hercule. Et Persius: O si sub rastro crepet argenti mihi seria, dextro Hercule. Antiquitas enim (vt scribit Diodorus) fabulata est Herculem dixisse, postquam ad deos translatus erat qui sibi decimam bonorum dicarent, vitam fœlicem ducturos, quod Lucullus ditissimus, & alij Romanorum plurimi fecerunt, vsque adeo vt ex decimis illi templum egregium trans Tiberim ædificarint. Per nodum ergo intelligam difficultatem acquirendarum diuitiarum, quas verò confert? Mercurius quidem vaframento, & ingenio cato: Hercules vi, qua aurea mala abstulit. Alas) quibus à dijs ornatus mittitur, vt Aeneid. 4. Hic primùm paribus nitens Cyllenius alis, Cõstitit. &c. Vult hilares animos.) Vnde Ouid. Carmina prouexiunt animo deducta Sereno. Squarrosa cutis.) Squarrosi dicuntur quorum cutis exurgit ob assiduum illuuiem. Lucilius: Verorum ac rapidũ squarrosa incondita rostra. Prompti versus. i. ad versum. Videri potest datiuus antiquus. Plena domus) scilicet diuitiarum, curas abigit) quod tamen multũ contra euenit. Nã vt dicit Iuue. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit, Horrea plena.) Legã melius, hordea plena. Greges læti) i. pingues. qui lætitiam afferunt dominis, aut bene curati, & ita reuera læti. Grauis ære crumena) i. marsupium, vt quidam dicunt. ære) pecunia, quia ærea primum fuit. Vnde ærarium. quem fiscum nunc appellant Ludos inarare) id securi faciunt rustici, diuinare facientes quem sulcum tetigerint. Bacillo) paruo baculo, & dicitur in nominatiuo hæc bacillum. Tityrus. i. Virgilius, Farragine, pulmentario ex farre facta. Aoniæ) quæ in Phocidis mõtibus, quos Aones olim habitauerunt, frequentes sunt.

Lucullus

Squarrosi.

Crumena. Aerarium

Bacillum. Farrago. Aoniæ.

Ry. Si sperata mihi dederit fortuna, quod opto,

Candide, præsenti te solicitudine soluam,
Cand. O vtinam Syluane foret tibi tanta voluntas,
Quanta est hac etiam tibi tempestate facultas.
Non ego diuitias Cosmi, non serica posco
Pallia, non Tyrias clamydes, non prandia regum,
Non patinam AEsopi fameo, clypeumne Mineruæ.
Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen
Tradidit, aut si mens non fallitur, ænea barba.
Hæc me iam pridem memini didicisse sub Vmbro
Postulo vestitum, peto victum sub lare paruo,
Certior istud opis toti non defore vitæ.
Sint mihi Pythagoræ mensæ. Codrique supellex.
Sæpe alios, qui spem dederint, iuuenimus ore
Magnificos, sed re modicos. tibi fidimus vni.
Tu mihi si fueris mendax, præciditur omnis
Spes, vt solsticio fiam philomena reuerso,
Mutus, & elinguis. suspendere postibus arma
Tempus erit, clausoque abigi spectacula circo.

Si scelerata, &c) Graphicè ostendit quod Ouidius dicit, quia pollicitis diues quilibet esse potest. Non ego diuitias Cosmi) Alij Cosmæ legunt, illius Florentini ditissimi. Sed, & Cosmi multi fuerunt diuites, congruumq; est diuitibus nomen. Nã Cosmos, dicitur ornamentũ, & mundus. Cosmeo idem quod orno. Vnde, & Latini mundum pro ornamento accipiunt, dicentes mundum muliebrem, quæcunque ad mulieris ornatum faciunt. Non serica posco pallia) Seres populi sunt circa Indiam, apud quos sunt arbores lanigeræ sine vermibus, quarum frondibus canitiem de pectũt aqua perfusa, ex quo vellere vestimenta conficiuntur, quæ serica appellantur, vt auctor est Plinius. Vnde, et Mar. Velleraq; vt foljs depectũt tenuia Seres. Errat autem Seruius, qui serica à bombycibus confici vult, quum bombyces non apud Seres, sed in Arabia, & insula Co peculiariter proueniant: Qui quidem bombyces vermiculi sunt, telasq; aranearum

Seres.
Serica.
Bombyces.

modo

modo texunt, ad vestem luxumq; fœminarum, quæ bombycina appellantur. Iuue. Quarum delicias parnus bombycinus vrit. Non Tyrias chlamydes) id est, vestes ex purpura dibapha. i. bis tincta, vt apud Tyrum fiebat, & idcirco in magno erat pretio. Non prandia regum) i. prædiuitum. Persius: In luxum, & prandia regum. Non patinam Aesopi) id est, qualem procurauit Aesopus, non fabulator ille Phrygius, sed Rom. histrio, qui filijs ex quæstu histrionico ducenties sestertium reliqnit, quas opes filij absumpserum. Vnde Horatius secundo Sermonum, filius Aesopi detractam ex aure Metellæ, scilicet vt decies solidum exsorberet, aceto Diluit insignem baccam, id est, margaritam seu vnionem pretio decies sestertium, aceto liquefecit, & absorpsit. Et sta filius hic notaretur, qui etiam Aesopus dici potuit. Literæ enim omnes diffamant patinam Aesopi. Vnde, & Beroaldus: Iam patina Aesopi cedant, iam luxus Apici. Et Ptolemæorum prodiga luxuries. Clypeumue Minervæ) i. quanti æstimata est ægis in pectore Mineruæ, quæ prudentiam denotat, qua pectora sapientium muniuntur. Nil opus est regis laribus) i. domibus, aut ædibus. cui ferrea, &c.) Quidam Pyrrum intelligerent, qui (vt Seruius tradit) quum à patre vocaretur Neoptolemus, postea dictus est Pyrrhus, à colore pilorum, quia subrufus erat. Ego autem intelligo de Nerone, aut maioribus eius, qui æneam dicti sunt habere barbam, atq; Aenobarbi vocati. De qua re sic dicit Sipontinus Aenobarbus, hoc est, rutilam quasi æneam barbam habens, fuit cognomen Domitiorum, ex qua familia Nero fuit. Auctorem autem originis pariterque cognominis habuerunt L. Domitium, cui rure quondam reuertenti iuuenes gemini augustiore forma apparuerunt, iusseruntq; nuntiari senatui ac populo Romano victoriam, de qua adhuc incertum erat, atq; in fidem maiestatis adeò permulsisse malas, vt è nigro rutillũ æriq; assimilem capillum redderent, quod insigne manfit, & in posteris eius, ac magna pars rutilia barba fuerunt.

Bombycina.

Dibapha.

Aesopi patina.

Pyrrhus.

Aenobarbus.

G.q̃.

runt. Vnde C. Domitium Neronis atauũ, qui tribunatu ſuo pontificibus offenſior fuerat, quòd aliuem quam ſe in patris ſui locum coopta ſſet, ius ſacerdotum ſurrogandorũ à collegiis ad populũ tranſtulerat, ac in conſulatu Allebrogibus Aluernisq; ſuperatis, elephanto vectus fuerat, turba militũ, quaſi inter ſolemnia ſacrificij proſequente, Lucius Craſſus orator dixit, non eſſe mirandum, quòd æneam barbam haberet, cui os ferreum, cor plumbeum eſſet. Hæc ille. Quia ergo Neronem conſtat palatium ſumptuoſiſſimum extruxiſſe, eſt & de Aenobarborum familia, de illo intelligendum putem. Vnde dicit Suetonius in eius vita, quod non in alia re damnoſior, quam in ædificando, fuit. Nam domum à palatio Exquilias vſque fecit, quam primo tranſitoriam, mox incendio abſumptam reſtitutamque, auream nominauit: De cuius ſpatio atque cultu ſufficeret hæc retuliſſe: Veſtibulum eius fuit, in quo Coloſſus ducenterum viginti pedum ſtaret. Ipſi effigiei tanta luxitas, vt porticus triplices miliarias haberet, item ſtagnum maris inſter circumſeptum ædificijs, ad vrbium ſpeciem. Et reliqua quæ proſequitur Tranquillus ibidem. Dubitat autem an ferrea barba illi nomen dederit, vel quod ferreus .i. duriſſimus eſſet, vel quòd os ferreum dictus eſt habuiſſe Domitius vel quòd ruſtico congruit de nominis cauſa dubitare, ſicut ille: In medio duo ſigna Conon, & quis fuit alter? Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem. hæc me iampridem memini didiciſſe Valla diceret, non eſſe dicendum, iampridem didiciſſe, quia perſiſtentem actionem, & præſens tempus efflagitant, iam pridem, iamdudum, iamolim, aut oliniam. Verum, licet durius, poſſet dici: Iampridem memini. At Agretius negabit rectè dictum. Memini didiciſſe. Vult enim memini cum præſenti conſtruendum, ſed Valla contrà ſentit in Raudem. Vnde, & Perſius: Nec me in bicipiti ſomniaſſe Parnaſo memini. Sub vmbro) de quo prius dictum eſt. Id autem addit, ne contra decorum peritior haberetur paſtor, aut vt præce-

tore suo ingratus non sit, quem nescio an Sipontinum dicam, à quo plurima sumpsisse videtur. Sint mihi Pythagoræ mensæ) qui carnibus abstinuit, & ventri indulsit non omne legumen, quia etiam fabis abstinuit, sed herbis vescebatur crescentibus in hortis, vade epulum possis centum dare Pythagoræ. Codruq; supellex) pauperis Poëtæ ac philosophi de quo Iuuen. Sat. 3. Lectus erat Codro procula minor urceoli sex, Ornamentum abaci, necnon, & paruulus infra Cantharus, & recubans sub eodem marmore Chiron.

Pythagoras. Codrus.

Iamq; vetus græcos seruabit cista libellos,
Et diuina opici rodebant carmina mures.

Nil habuit Codrus, quis enim negat) & tamen illud: Perdidit infœlix totum nil. Hæc ille. Ore) id est, pollicitationibus: Magnificos, sed re, id est, exhibitione pollicitorum, modicus, Tibi fidimus) i. confidimus. Ego fiam philomena reuerso solstitio, quia mutus, & elinguis. id est, nihil, canam sicut nec philomona, quæ in vere præcipuè canit. Suspendere postibus arma tempus erit.) Arma. i. fistulam, et plectra, & cætera instrumenta muficalia: alludit tamen ad arma pugilū qui ad postem Herculis figebant arma sua, quando essent emeriti, aut amplius exercere nollent, sicut et cæterorum officiorum dijs sua, quicunque amplius vti nollent, suspendebat arma. Et tempus erit abigi spectacula, id est, spectatores Circo) id est, theatro clauso.

Arma. Circus.

Sylu. Candide, vidisti Romam, sanctiq; senatus
Pontifices? vbi tot vates, vbi copia rerum
Tantarum, facile est illis ditescere campis.
Cand. Deciperis, me velle putans ditescere. vesci
Et lupus omne animal crudis existimat escis.
Tuq; putas alios, quo tu pede, claudere passum.
Non ego ditari cupio, sed viuere paruo,
Fac habeam tenuem sine solicitudine victum,
Hoc contentus eam, Romana palatia vidi,
Sed quid Roma putas mihi proderit, ô Syluane?

Occidit Augustus, nunquam rediturus ab Orco,
Si quid Roma dabit, nugas dabit. accipit aurum,
Verba dat, heu Romæ nunc sola pecunia regnat.
Exilium virtus patitur, sperare iubemur
Vndique, & in toto vates spe pascitur orbe.
Syl. Dic pugnas, dic gesta virûm, dic prælia regum,
Vertere ad hos qui sceptra tenent, qui regna gubernant,
Inuenies qui te de sordibus eruat istis.
Cand, Inueniam qui me derideat, & subsannet,
Tempestate ista reuerentia tanta poëti,
Quanta lupanari. quid me Syluane lacessis?
Syl. Non decet obscœnis vatem prorumpere verbis,
Cand. Non possum non vera loqui, si vera tacere
Xerxes. Fortè velis, leuibus me parce lacessere dictis.
Syl. Vtile consilium præstare, lacessere non est.

Candide vidisti Romam?) Diserte describit morem auarorum, qui ne iuuent, aliò mittunt opem implorantes. Sanctiq; Senatus pontifices) id est, cardinales, sicut canitur clarè: senatus apostolorum, quem cardinales repræsentant. Facile est illis ditescere campis) vbi scilicet tot diuites sunt. Deciperis, me velle putans ditescere. Non enim quæro ditescere, sed victum, & vestitum, quibus contentus quis sit? vesci.) Ordo est: Et lupus existimat. i. censet, & iudicat omne animal vesci crudis. i. incoctis esca, scilicet carnibus, quibus ipse vescitur. Tuque) i. & tu putas alios claudere passum. i. ingredi eo pede. quo tu. i. moueri ea affectione, qua tu. Per pedes enim sæpe intelliguntur affectiones, hoc est, quia tu cupis ditescere, censes omnes id cupere. Tenuem sine sollicitudine victum) Non ergo affluentiam petit, sed securitatem, quam tamen Saluator sine solicitudine à se sperandam docet, vetans ne soliciti simus quid bibamus, & comedamus. O Syluane.) Spondaicus versus non ineptus, quia, & languorem animi loquentis, & pondus rerum habens. Augustus) i. beneficus in poëtis. Virgilium Horatium

Sion.

Rompi

Purpur.

Tuccam,

Tuccam. Varũ, cæterosq; principes. Nugas) pollicitationes inanes. Sola pecunia regnat. Horatius: Et genus & formã regina pecunia donat) Ouidius: Dat census honores, Census amicitias, pauper vbiq; iacet. Iuuenalis. Quantum quisque sua nummorum seruat in arca Tantum habet & fidei. Et rursus Horatius: Hos solos aiũt sapere & bene viuere, quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis. Et iterum Iuuenalis de Romanis loquens:

Quandoquidem inter nos sanctissima diuitiarum
Maiestas, etsi funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullasq; numorum ereximus aras. Vt colitur pax atq;, &c. Exiliũ virtus patitur) Idem Iuuenal. Aude aliquis breuibus Gyaris et carcere dignum, Si vis esse aliquid, probitas laudatur & alget, Criminibus debetur honos, &c. Vates spe pascuntur omnes) qua nihil recipimus. Dic pugnas, dic gesta virũm,) Aliud subterfugium auari Vertere) Imperatiuè à vertor, id est, sis conuersus & verte te ad hos, id est, ad eos qui tenent sceptra, id est, ad reges. & subsannet) Iterum spondaicus Versus consimili ratione compositus. Quanta lupanari) id est, prostibulo, aut prostitutis. Lupas vocabant olim prostitutas, vnde & prostibula lupanaria, Hinc fictum volunt Romulum à lupa nutritum. Non decet) per alium se castigat leuibus dictis, id est, non paruis, aut modicis, sed vanis, aut contumeliosis, sicut mulieres leues, quibus prostituta est pudicitia, dicuntur, & mores leues, qui inconstantes. Me parce lacessere) Parce, i. abstine, vt Aeneid. 1. Parce metu Cytherea.

Can. Consilij locuples ego, sed pauperrimus auri,
Qui pugnas, qui gesta virũm, qui prælia regum
Dicet inops vates, cui nec quo fistula possit
Aptius incidi, fieriq; foramina, culter?
Aspice, vt excussis laxata manubria clauis,
Vt dentata acies, veteriq; simillima serræ.
Hoc leue, sed mensæ graue & intolerabile damnum.

Vtile

Vtile consilium firmat, sed inutile mentem
Frangit, & extenuat vireis, animumq; retundit.
Magnates dare parua pudet, dare magna recusant,
Adde quod & nostri curant ita carmina reges,
Vt frondeis aquilo, mare libs, vineta pruinæ.
Ipsi ad delicias reges & ad otia versi,
Quod celebrant, laudari optant, hinc carmina manant
Perdita de studio Veneris, de scurrilitate,
De ganea, de segnitie, de infamibus actis,
Quæ castum, capitale nefas, celebrare poetam.

Consilij locuples ego, sed pauperrimus auri.) Horatius etiam genitiuo construxit, dicens: Horum Sæper ego optarem pauperrimus esse bonorum. Qui, id est, quomodo, aut quo, id est quare dicet inops vates pugnas, &c. Cui nec) s. est culter quo fistula possit aptius incidi, & s. quo foramina possint fieri. Aspice vt manubria) s. cultrorum, id est, capuli quibus capiantur, & tenentur in manibus s sint. Laxata, id est, laxa. & dissoluta. Clauis, id est, clauiculis quibus compinguntur. Excussis, hoc dicens ostendit cultrum suum. Et aspice vt, id est, qualiter. Acies) scilicet cultri, id est acuta eius pars. Sit dentata, id est, in modum serræ in dentes effecta. Vnde addit: veteriq; simillima serræ, quam Dædalum inuenisse quidam volunt, ad similitudinem maxillæ serpentinæ. Hoc damnum) scilicet de iuramentis & vestitu Est leue, id est, tolerabile. Sed mensæ. i. victus, est graue & intolerabile. Magnates dare parua pudet) quia vt dicit Horatius: Magnos magna decent. Sed hoc vaframento scimus nonnullos vsos, dicentes petentibus magna, indignos esse qui magna recipiant, & exiguum quiddam orantibus se non decere tam exigua munera conferre. Vt frondes Aquilo) qui eas nihil facit. vt Libs) ventus libycus curat mare, in quod sæpe fæuit. Et vt pruinæ, id est, vos congelatis, aut gelu matutinum. curat vineta, id est, vites, quod etiam nihil est, quia etiam congelantur. Ipsi ad diuitias.) Orado est

Manubria laxata.

Serræ inuentio.

Libs.

Ipsi

Ipſi reges.i.prapotentes. Verſi ad delicias.i.delectationes & illecebras carnis. Et ad otia, id eſt, deſidiam. Optant laudari quod celebrant,id eſt, oblectamenta ſua. Studio Veneris,id eſt,amoribus impudicis. De ſcurrilitate,id eſt,inhoneſta dicacitate. De ganea, id eſt,caupona, & guloſitate. De ſegnitie,id eſt, deſidia. Dicuntur enim ſegnes ſeorſum ab igne, qui actiuiſſimus eſt, tepidi & ignaui. De infamibus actis,id eſt,priuatis,quum geſta ferè ſint publica. Melius autem (auctore Valla) acta, quam actus in hac ſignificatione dicimus. Quæ caſtum,capitale nefas,celebrare poetam) Idē ſanctè & catholicè ſentit in opuſculo contra impudicè ſcribentes,vnde explodenda eſt Catulliana ſententia:Nam caſtum eſſe decet pium poetam Ipſum : verſiculos,nihil neceſſe eſt,qui tum denique habenti ſalem & leporem. Si ſunt molliculi ac parum pudici. Cui tamen multi gentilium ſubſcripſerūt. Vnde ad voconiam poetam Adrianus imp. Laſciuus verſu,mente pudicus eras. Et Ouid.de ſe:Crede mihi mores diſtant à carmine noſtro. Vita verecunda eſt, muſa iocoſa. Et Mart. Laſciua eſt nobis pagina,vita proba.

Ganea.
Segnes.
Acta.

At qui dura manu geſſerunt bella potenti,
Fortiter vtentes ferro,non molliter auro,
Dilexere graues muſas,heroica facta
Qui faciunt reges heroica carmina laudant.
Vt ceſſēre viri fortes, & maſcula virtus,
Dicendum altiloqui nihil inuenēre poëtæ,
Occidit ingenium vatum,ruit alta poëſis,
At ſi fortè aliquis regum gerit aſpera bella,
Et decus armorum ſtudiis belloq; parauit,
Nil genus externum,venturaq; ſæcula curat.
Laude ſua gentis fatur,& præſentibus annis
Barbarus eſt,neque carmen amat,vel auarus in auro
Mergitur,atq; Midæ cunis flagrantibus ardet.
Eſt & apud reges rudis,inuida,ruſtica turba,
Mimus,adulator,leno,aſſentator,adulter,

Hiſtrio,

Histrio, scurra, quibus virtus odiosa, poëtas
Mille modis abigunt, vt quando cadauera corui
Inuenêre, fugant alias volucresq;, ferasq;.

At qui dura, &c.) At particula aduersatiua, locum habet vbi contraria nectimus iam dictis, vt dicto de Aenea in fine tertij, Factoq; hic fine quieuit, subdit de Didone in principio quarti: At regina graui iamdudum saucia cura. Pulcre ornat carmen epithetis, quæ sic construuntur. At qui gesserunt potenti manu dura bella fort. &c. Dilexere graueis musas reges) qui faciunt heroica facta, laudant heroica carmina. Vt) i. postquam. viri fortes cessere. i. è medio sublati sunt, quia fortes cedere nesciunt. Et mascula) i. virilis virtus. At si fortè) bene occurrit argumento, quod iam cuiuis in promptu est: Nam si heroica gerentes, heroicis gaudent carminibus, quæras cur ad illos non abeat, illosq; canat Candidus. Ad quod respondet, raros quidem esse qui heroicè viuant, & si qui sint, eos non habere curam de æterno nomine. Midæ curis) i. auaritia, qua ductus petiit à diis, Midæ. *vt quidquid contingeret, aurum fieret, quo impetrato, inedia absumptus est. Nã & cibus et potus in aurum versus est. Est & apud reges, &c.) Alia caussa cur apud reges non sit poetis locus, quia illic sunt literarum & probitatis hostes, vtpote rudis & rustica turba, cum poetæ sint pauci, vrbani, & eruditi. Minus, id est, gestu corporis morum imitator, cum Poeta grauis rem more philosophorum seuerè narret. Adulator) cum Poeta sit seuerus. Leno) cum verus Poeta, sit turpitudinis omnis hostis & expulsor. Assentator) cum Poeta sit virtutis laudator. Adulter) cum nihil musis sit magis contrarium, quàm adulterium, tum quæcunq; Poetis aptantur casta sunt, vt Pierides, Minerua, Daphne, fontes. Histrio) cùm poetæ suæ dignitati consulant. Quibus) scilicet omnibus virtus est odiosa. Poetas mille modis abigunt) quasi à præda inuenta, vt quando cadauera corui inuenere. Aptior esset similitudo, si honesti à rebus*

honestis

honestis abigantur per inhonestos, vt apes à floribus per aranea.

Sunt etiam vates quidam sine lege petulci,
Qui sine lege aliti, sine præceptoribus audent,
Quidquid amant reges, & amanti infamia solum
Scribere. Nam vates etiam dementia vexat.
Hi se nescio qua mentis leuitate poëtas
Esse volunt, postquam triuialibus ora cicutis
Applicuere, sibi applaudunt, sua carmina iactant,
Insulsi, illepidi, indociles, improuidi, inepti.
Qui solet his vacuas præbere ambagibus aures,
Id vitium commune putat, doctisq; resistit
Vatibus, à verò indoctus discernere falsum.
Syl. Candide per superos, per olympica numina iuro,
Me tibi (si venti veniant ad vela secundi)
Laturum auxilium, meliora in tempora viue.
Nec paulisper adhuc mecum sperare recusa.
Cand. Si mihi sic optas, tibi sit Syluane, quod optas.
Syl. Opto equidem, dictumq; fides non sera loquetur.
Cand. Vade malis auibus, nunquam rediturus auare.
Et facias subitò, quidquid tractaueris, aurum
More Midæ, quando virtus tibi vilior auro.

Sunt etiam vates) Docet tertiam causam, cur poetis nô sit apud reges locus, quæ est, quia multi versiculorum ineptorum factores, & turpes vitæ homunciones, sacrum poetarum nomen indignissimè sibi vsurpant, quod ægerrimè patitur Horat. dicens in arte: Descriptas seruare vices operumq; colores. Cur ego, si nequeo ignoroq;. Poeta salutor? Petulci) id est, petulantes, audentes quæ non possunt. Nam Vates etiam demẽtia vexat) Non equidem graues, sed leues & futiles. Triuialibus ora cicutis) Cicuta est herba pfluosa, qua pastores canere solebant. Maro: Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula. Idẽ: Non tu te in triuiis imdocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen.

quod

Petulci. Trivialis Cicuta.

quod in compitis, & triuiis ab indocta rusticorum pube in compitalibus, & ambaruualibus cantari solebat. Sibi applaudunt (sibi placentes, sua carmina iactant existentes insulsi. i. sine salibus sermonis. Illepidi. i. sine lepôre, ac venustate sermonis. Indociles) quia discere nolunt, & ita incorrigibiles. Improuidi) quia non videntes se ad interitum tendere, & alios ducere. Inepti, id est, amusi, & ab omni aptitudine tum verborum, tum factorum abhorrentes. Ambagibus. i. verborum inculcationibus, cum artem veram non habeant. Id vitium cõmune putat) & ita reuicit bonos propter malos, à vero indoctus. i. nesciens discernere falsum. Candide per superos) Videns Syluanus Candidum virtutis amatorem, verumq; poetam pollicetur operam cum iuramento, nihil tamen confert in eum. Per olympica. i. per cœlestia. Nam prouerbiale, id est, si res prospere mihi succedant, & eueniant mihi quæ opto. Meliora in tempora viue) Virg. Aeneid. 1. Durate, & vosmet rebus seruate secundis. Pauli sper) per paululum temporis. Fides non sera. i. non tarde faciens quòd dixi. Nam fides videtur, auctore Cicerone. dicta, eò quòd fiet dictum, siue quod dictum, & conuentum est. Candidus autem non contentus pollicitationibus, imprecatur in abeuntem omnia mala, dicens: Vade malis auibus) i. malo auspicio: quasi dicat in rem malam, nunquam redituras. auare) hoc autem videtur dicere in absentem quasi obmurmurando, postquam se nihil receptarum speraxit. Et facias subito quicquid tractaueris. rurũ More Midæ de quo iam diximus. Quando) id est, quandoquidem. virtus tibi vilior auro) scilicet est, cum tamen Horatius in epistolis contradicat: Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Olympica. Fides.

EGLO-

ECLOGA, SEXTA, DE CIvium & rusticorum disceptatione, inscripta Cornix.

Ioannis Murmellij Argumentum.

Cornix enarrat discrimina ruris & vrbis,
Et pergit varios stultorum carpere mores.

CORNIX, ET FVLICA.

NIngit hyems, mugit boreas, à culmine pendet
Stiria, depositis bobus requiescit arator.
Dormit humus, clauso pastor tunicatus ouili,
Cessat iners, sedet ante focum fumosa Neæra,
Atq; polenta coquit, prius intolerabilis æstas,
Nunc laudatur, hyems æstu læuata molesto,
Displicet, optatum damnat præsentia frigus.
Fulica. Omne bonum præsens, minus est, sperata videtur,
Magna, velut, maius reddit distantia lumen.
Cor. Delicias habet omne suas, & gaudia tempus.
Aspice vt impexi, tritaq; in veste ligati.
Cæde suum pueri exultant, instruitur in vtrem,
Immissis vesica fabis. sonat & micat, acta
Nunc pede, nunc cubito, stricto nunc obuia pugno,
Si cadit, attollunt, cursu labor atque recursu
Brumam abigit, glaciale gelu pila rustica vincit:
Nos tamen hic melius tepido sub stramine foci
Transigimus tempus, dum lac coit igne recoctum.
Ful Pauperiem declarat hyems, improuida certè
Turba fumus iuuenes, securi æstate vagamur
Immemores hyemis: nostrum æs tubicinis omne est,
Vt redit è Scytia Boreas, nidosq; volucrum
Frondibus ostendit nudata cadentibus arbor,

Frondi

Frigemus nudi ſcapulas, dorſum, ilia, plantas,
Stulti tiam declarat hyems, ſapientius vibes
Congerie nummûm accumulant, & ad ilia vulpes
Melotasq; trahunt, maculoſaq; tergora lyncis.

Ningit hyems) Contentio eſt inter Cornicem paſtorem qui parteis ruſticorum agit, & Fulicam qui vrbanorum, de præſtantia fortunæ vtrorumq, occaſione cuius multa quaſi ſatyricè dicuntur in mores potius ciuium quàm ruſticorum. Videntur autem tam Cornix quã Fulica, paſtorum nomina. Vterq enim ſe ruſticum profitetur, & maſculino genere nominat. Hiems) id eſt, tempeſtas pluuioſa & nuoſa. Boreas) ventus frigidus à ſeptemtrionali plaga, quæ frigida eſt, flans. Mugit) mugitum imitatur flatu alto. Stiria) id eſt, glacies concreta. A culmine) à tecto, Dormit humus) ſopitur niue & non exercetur. Paſtor tunicatus) quia otioſus, vnde dictum eſt à Poeta: Nudus ara, ſere nudus, hyems
Neæra. ignaua colonis. Neæra) coniunx ruſtica, fumoſa) quia ferè ligna viridia aut male ficca inurunt. Atque polẽta coquit)
Polenta. Ouid. Quod coxerat aut polenta. Reperitur tamen & fœminimum, cum hoc ſolum inter latina primæ declinationis reperiatur neutrum. Omne bonum præſens minus eſt) id eſt, minoris æſtimatur, quia nemo contentus ſua ſorte, vnde Hor. in principio Ser. Qui fit Mœcenas, vt nemo, quã ſibi ſortem Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illa Contentus viuat, laudet diuerſa ſequentes? Veruntamen id contra vſum venit, vbi minime opus, quia bona terrena eò quod præſentia ſunt, plus nos delectant, quam cœleſtia quæ futura ſperantur. Aſpice vt impexi) Docet exemplo non rerum, ſed animorum eſſe diſcrimen. Nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur variis. vt cæde ſuum) i. porcorum, vt veſicam habeant, cuius agitatione brumale frigus ſuperant, & ruſtici pilam magnam vento inflatam manibus pedibusq; agitantes, glaciale genu non curant. Paupertatem declarat hyems) i. paupertatem. Eſt tamen interdum

damnum

dammum vt: Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Nos iuuenes sumus turba improuida) quia securi ætate vagamur. Nostrum æs) i. pecunia nostra, est tibicinis) scilicet canentis ad choream instituendam. Congeriem nummum) id est, nummorum per syncopam, & ad illa) scilicet fouenda, & cooperienda, trahunt) id est, contrahunt. Vulpes) i. pelles vulpinas, & Melotas) id est, pelles ouinas, grecum est. Cætera nota sunt. Meloses.

Cor. Desipiunt omnes, nec nos in crimine soli,
Imò ipsos vexat grauior dementia ciues.
Verùm illis mater, nobis fortuna nouerca.
Nos premit, infelix sors est dementia, fac sim
Fortunatus, ero locuples, ero primus in vrbe
Audiar, assurgent omnes, me vertice nudo
Vulgus adorabit, me plebes, me consulet omnis
Turba, magistratus etiam, populusque, patresque,
Ful. O Cornix Cornix, non est fortuna, sed ipse
Quo sapiunt homines, animus. fortuna potentem
Non facit, imò deus, causlam recitabat Amyntas,
Cor. Est fortuna deus, sed quid recitarit Amyntas,
Dic precor, in causis erat ingeniosus, & acer.
Ante tamen paulum pecus, & præsepia vise.
Vade, redi, calor est post frigora dulcior, ito,
Ful. Attingit nix alta genu, vix tecta resistunt
Tanto onere, sublimis apex in vertice furni
Pyramidem fecit, metaque assurgit acuta.
Cor. Da pecori cordum, stipulisque foramina claude,
Si paries hiat, & rediens, læmine muni
Limina: nulla gregi grauior, quàm frigora, pestis.
Iam ne ades? oh quænam hoc solito properantia maior?
Ful. Solicitum me reddet hyems, in frigore, & igni
Maxima strenuitas, fœno recubare calenti:
Absconditque cauo accubitu post frigora, dulce est.
Cor. Incipe, & enarra discrima ruris, & vrbis

Desipiunt omnes) id graphicè docet Horatius. 2. Ser. nec mirum, quia stultorum infinitus est numerus. *Nos*) scilicet rustici, vnde se rusticos asserunt. *Verum illis mater*) id lepidè, quod Plinius de natura dicit, quæ nobis multa contulit magna, & sæua mercede, ita vt non sit facile existimare, parens me melior, an sæuior nouerca fuerit. *Infœlix sors est paupertas, & tenuis fortuna est dementia*) i. reputatur dementis quicunque pauper, vnde Horatius in Epist. Hos solos aiunt sapere, & bene viuere, quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis. *Assurgent*) id est, reuerentiam, & honorem assurgentes impendent. *Vulgus adorabit*) i. corporis gestu honorabit. Nã adoramus etiam statuas ac crucem domini, sed oramus tantum rationem habentes, & sensum. *Consulet*) id est, consilium poscet. *Non est fortuna*) id verè, Iuuenalis. Sed nos Te facimus fortuna deam. *Est fortuna deus*) id ex falsa opinione, & rusticè. Nam cum deam neget nostra fides, etiam fortunam deum dicit. At id facit poëta, quod numina putabantur vtriusque sexus. Vnde de Venere Aeneid. 2. Descende, ac ducente deo. Et de Alecto aut Ionone. 8. Nec dextræ deus erranti abfuit, vnde in Cypro erat barbaræ Veneris simulachrum, vnde dictum est: Pollentemq; deum Venerum. Videtur autem Cornix dominus aut saltem maior quàm Fulica, quem mittit ad caulas qui abiturus dicit: Attingit nix alta genu. In vertice furni vbi minime consistere posse videtur propter ignem, quod panis in eo coqui solet. *Pyramidem*) i. cumulum nius in pyramidis formam. Est autem pyramis structura, ex lapidibus in morem ignis ascendentis, cuius vertex acutus est exstructus, quales in Aegypto leguntur miræ altitudinis fuisse, de quibus Martialis in principio. Barbara pyramidum sileat miracula Memphis. Addit autem Cornix. Da pecori cordum) id autem dicitur fœnum quod autumno secatur, sicut corda frumenta vocantur, quæ serò matureſcunt. Lætamine muni. i. fimo. Iam ne ades) intelligendum est aliquã-

Demens quis.

Adorate.

Orare.

Fortuna.

Pyramis.

Cordum.

tulum

tulum moræ interfuisse, & interea tacuisse Cornicem. Omnia autem faciliora sunt quàm vt expositionis egeant.

Ful. Hoc igitur tantum ruris discrimen, & vibis,
Taliter exortum noster recitabat Amyntas:
Principio rerum, primaque ab origine mundi,
Cum muliere marem sociali fœdere iungens
Cœli opifex (sic namque deum aqpellabat Amyntus,
Nomen adhuc teneo) natos producere iussit,
Atque modum docuit, fieri quo pignora possent,
Accinxere operi, mandata fideliter implent,
Sicque vtinam de pomi esu seruata fuissent.
Fœmina sit mater puerum parit, atque puellam,
Atque puerperio simili fœcunda quotannis,
Auxit in immensum generis primordia nostri.
Post tria lustra Deus redijt, dum pignora pectit
Fœmina, prospiciens, venientem à limine vidit.
Adam aberat, securus oues pascebat, adulter
Nullus adhuc suspectus erat, sed multiplicatis
Connubijs, fraudata fides, sine cornibus hirci
Facti, & zelotypo coniunx suspecta marito:
Nam quæ quisque facit, fieri sibi furta veretur.
Erubuit mater, nimiaque libidinis ingens
Indicium rata tot natos, abscondere quosdam
Accelerat, fœno sepelit, paleisque recondit.
Iamque lares Deus ingressus, saluere penates
Iussit, & huc dixit, mulier tua pignora profer.
Fœmina maiores natu producere mandat.
His deus arrisit, velut arridere solemus
Exiguis auium pullis, paruisque catellis.
Et primo lætatus (ait) cape regia sceptra.
Rex eris, at ferrum, & belli dedit arma secundo,
Et dux, inquit: eris. fasces, populique secures
Protulit, & vites, & pila insignia Romæ.
Iamque magistratus celebrer partitur in omnem

Progeniem, humanos tacitus voluebat honores.
Interea mater rebus gauisa secundis,
Euolat ad caulas, & quos absconderat, vltrò
Protulit, hæc dicens, nostri quoque pignora ventris
Hos aliquo pater omnipotens dignabere dono.
Setosum albebat paleis caput, hærerat armis
Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tectis.
Non arrisit eis, sed tristi turbidus ore.
Vos fœnum, terram, & stipulas (deus inquit) oletis.
Vester erit stimulus, vester ligo, pastina vestra
Vester erit vomer, iuga vestra, agrestia vestra
Omnia, aratores eritis, pecorumque magistri,
Fœnisecæ, soli fossores, nautæ, atque bubulci.
Sed tamen ex vobis quosdam donabimus vrbe,
Qui sint sartores, lanij, lixæ, artocopique,
Et genus hoc alij, soliti sordescere, semper
Suadere, & toto seruire prioribus æuo.
Taliter omnipotens fatus repetiuit olympum,
Sic factum seruile genus, sic ruris, & vmbris
Inductum discrimen ait Mantous Amyntis.

Hoc igitur) Apologo rusticano discrimen vrbanorum, & rusticorum commemorat à Deo factum, sicut, & mercedum nonnulli sic dicunt institutam differentiam. Nam quum mechanici à deo quantum mercedis exigerent, exquisissent: assignasset q; sutoribus, crepidarijs, & pluribus aliis quotidiana mercede conducendis denarios binos, latomis autem & fabris lignarijs, ac carpentarijs senos, disquisierunt priores, quantum possessionis ex tantula mercede compararent, respondit quantum satis esset ipsis, & liberis quotannis ingerum. At reliquis quantum compararent petentibus, respõdit quotidie tantum terræ posse comparare, quantum per crura retrorsum bipenni proijcerent. Conati autem præ auaritia in longum proijcere, in podicem proiecerunt. Præterea dicunt ranas, & similes sic effectas, cum mulierecula,

scilicet Eua aut alia nimis fœcunda vereretur venienti deo omnes liberos prodere, occuluit quosdam in furno, & quosdã sub vase elixorio. Reliquis autem beneficio donatis, & negante plures habere, iussit Deus qui in furno essent, in simias conuerti, qui sub vase, in ranas ac buffones. Talem igitur apologum ac fabellam anilem hic prosequitur auctor. Modum docuit) dicens, Crescite, & multiplicamini per coitum scilicet. Accinxêre operi) id est, operam dederunt diligenter liberis procreandis. Mandata fideliter implent) Iucunda narratio, quia hodie quoque ad illud præceptum plus æquo inclinamur. Post tria lustra) id est, quindecim annos. Nemo autem sit mihi tam ineptus, vt historiã putet à Poëta narrari. Hirci sine cornibus) id est fœdi adulteri. Nã quæ quisque. &c.) prouerbialiter, & disertius quàm illud: Qui fuit in furno, socium sibi quærit in illo. Saluere penates) id est familiares, & omnes in domo habitantes. Tua pignora) id est, natos. Nam pignora natorum dicuntur, pignora rerum. His Deus arrisit) id est, annuit, & blandus atque affabilis fuit) Catellus) id est, canis fœtus, & primo scilicet omnium. vnde ad primæ genituræ iura alludit. Fasces) qui erant ex virgis, in quibus securis erat colligata, ferebantur à lictoribus post eos magistratus, qui in corpus, & sanguinem animaduertere poterat. Securis) à secando dicta, quòd interfecat, vt collum nocentium, & vites) quibus centuriones & cæteri duces milities cadebant. Nam ex vite erat baculus, non ex alia arbore, ne seueriores haberentur, saltem in conciues, nam alios virgis cædere licebat. Iuuenalis Satyra octaua: Nodosam post hæc frangebat vertice vitem. Si lentus pigra muniret castra dolabra. Et pila) quæ sunt Romanorum tela. Lucanus: Signa, pares aquilas, et pila minantia pilis. Hæserat armis) id est, humeris. Stimulus) quo boues instigantur. Ligo) instrumentum rusticorum, vt pastinum, quod bifurcum est ferramentum, quo pastinatio, & repastinatio vinearum fit. Fœnisecæ) id est secantes fœnum. Per-

Pignora.

Fasces.

Securis.

Vites.

Pila.

Stimulus.

Ligo.

Pastinum.

Fœnisecæ.

sius: Fœnisecæ pingui vitiarunt vnguine pultes. Solifossores) fodientes terram. Est autem vna pars. Nam si duæ essent, soli secundam produceret, quam composita corripiunt in medijs syllabis, dummodo etiam in nominatiuo i habent, vt fœniseca, soli fossores: quid dico, quia quanticunq; à nominatiuo quantuscunque aut quantumcunq; producitur, vt qualicunque à qualiscunque. Fartores) qui farcimen faciunt, Lanij .i. carnifices. Lixæ) aquam ferentes. Artocopi) panifices aut panē incidentes. Et genus hoc alij) sicut dicimus, id genus, pro eius generis: sic ponit hoc genus, pro huius generis. Mantous) id est. Mantuanus, sed Mantous dicitur à Manto nympha, matre Ocni, qui Mantuam à matre denominauit. De quo maro: Fatidicæ Mantus, & Thusci filius amnis. Amyntas autem, is est de quo in Amynta visum est.

Soli fossores.

Fartores. Lanij.

Cor. Mirabar, si quid recti dixisset Amyntas.
Ciuis erat, semper nobis vrbana iuuentus,
Cui nihil est præter stulta hæc commenta negoti,
Ludit, in agrestes semper iaculatur: & vrbis
Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit.
At neque de superis pudet has componere nugas.
Iste iocus manifesta gerit conuitia secum.
Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaso,
Vt neque perpendas isto te scommate carpi?
Nos quoque paulisper mentem extendamus ad vrbis
Stultitiam, ne fortè putes sapientius illos,
Viuere, qui splendent auro, qui murice fulgent.
His oculis vidi tunicis plerosque superbis
Vestiri, atque foro regali incedere gressu:
Quos secreta fames premit, atque domestica egestas,
Stultius hic certè nihil est: opulentia ficta,
Paupertas. & segnities, & inertia vitæ
Vera, quid est aliud quàm desipientia vera?
Vidi etiam patres, (ô rem indignam atque ne fandam)
Dum segnes dormire volunt, & viuere lautè,

Prostituisse

Prostituisse suas vulgò cum coniuge natas.
Quid pcius.quid perfidius,quid stultius vnquam?
Ful. Quid,si vitam alio nequennt traducere pacto?
Cor. Cùm totidem,quot nos,habeant animasq́;,manusq́;
Dic cur vitam alio nequeant traducere pacto?

Mirabar,si quid recti dixisset Amyntas) *Quasi dicat,iuuenis ille insanus amore, & rusticos odio habens. Cui nihil negoti*)*pro negotij,id est,otiosa. Iuuentus, id est, multitudo iuuenum vrbanorum. Conutia*)*contumelias. Omaso*) *id est, intestino pingui, tarditatem ingenij afferenti, vt Horat, & Persius attestantur. Isto scommate, id est, irrisorio dictario. Te*) *qui rusticus es. Carpi,id est, reprehendi. Nos quoque,id est, vicissim. Qui murice,id est,purpura. Prostituisset,id est,ad turpem quæstum in lupanaribus, & prostibulis,stetuisse quasi pro foribus, vbi luxuria perditos expectant. Quid*)*scilicet dicas, aut quid faciant, & est maior desidiosorum purgatio,quàm vt refellatur. Vnde dicit Cornix: Habent ciues vrbani manus, & pedes, vt nos: cur non queruut sibi victum laboribus, & parsimonia, vt nos.*

Est etiam,cuius vecors industria vanas
Quærat opes,vbi nullus opus inuenit ab æuo.
AEs lauat herbarum succis,& vertere in aurum
AEstimat,ac nigra semper fuligine pallet.
Est,qui dum tellure latens desiderat aurum
Dat magicis operam studijs,& tempora perdit.
Quid leuius,quid futilius,quid inanius vnquam?
Omnia,ne veniant ad opus telluris,& agri,
Omnia pertentant,vt agant nihil, omnia versant,
Semper agunt,nunquam peragunt,ex fœnore victum
Infumem extorquent.vi,fraude,dolisque laborant:
Mille vijs opibus,mille insidiantur honori.
Nos capras,& oues armentaque pascimus,illi
Accipitres,catulos,& equos,& cercopithecos.
Rusticus,est qxium pastor,volucrumque,canumque,

Ciuis, vitum melius, te iudice, nobilibusque?
O Fulica, vtilitas vnde, & opulentia maior?
Ful. Si venit ex noſtris operis opulentia maior,
Ciuibus vnde igitur tentarum copia rerum?
Cor. Ex vi, fraude, dolis, vi, fraude, doliſque labore.
Nónne vides inſane, vt nos crudeliter vrgent,
Quo capiunt aſtu? nos irretire loquendo,
Sacrum offere putant, & opus ſublime, piumque.
Huc aures oculoſque adigunt, huc ora manuſque.

Vecors. *Eſt etiam) Adfert alia vrbanorum vitia, & fere oppoſita ſegnitiei, dicens: Eſt etiam, ſcilicet ciuis, cuius vecors) i. peruerſi cordis, induſtria quærit opes vanas) id eſt, vltrà quàm ſatis ſit, & non iuſta ratione, vt qui per artem vt (dicunt) alchimiæ) id eſt, adiuuaminis, adiuuando naturam, ſperant æs aut argentum vertere in aurum: qua via nullus inquit, hactenus inuenit opes, certum eſt multos inueniſſe pauperiem, dicunt tamen eius rei ſtudioſi, inuentos qui ad intentum peruenerint. Fuligine nigra) quia vapore fumeo: ſed quomodo pallet? niſi hoc ad anxietatem referamus, non conſtat. Eſt qui, &c.) Alius error eorum qui magicis artibus, & characteribus neſcio quibus, ſperat poſſe inueniri theſauros abſconditos. Omnia, ne ventant ad opus telluris, & agri, omnia inquam pertentant) id eſt experiuntur ne fiant agricolæ, quo nihil honeſtius, nec iuſtius. Semper agunt nunquam peragunt) id eſt, perficiunt nihil eorum quæ incæptant. Ex fœnore) id eſt, vſura. Accipitres) aues ad præ-*
Alchimia. *dam. catulos) ad venationem, & equos) ad venandum, aut auibus, aut canibus cercopithecos) id eſt, caudatas ſimias. Nam* Cercos *dicitur cauda,* Pythecos *ſimius aut ſimia. Sus ergo quos catos marinos quidam vocant, capite (vt dicit Plinius) ſubnigro, & pilo aſinino, quibus deformitas decori eſt, ſimtq; ob cautum ingenium diuitibus in deliciis. Ciuis)*
Aſtu. *eſt paſtor volucrum, & canum, quia eos paſcit. Quo aſtu) id*
Iretire. *eſt, qua calliditate; ab* Aſtu *i. ab vrbe, vbi aſtutiores ſunt.*

Irretire,

Irretire)id est,in laqueos & retia illigare, hoc est circumuenire & decipere verbis putant. Sacrum offerre)id est,arbitrantur se obsequium præstare deo, quando nos decipiunt. Huc)i.ad hanc operam,vt nos decipiat. Adigum)i.applicat ora,id est,omnia quæ dicunt,& manus.i.omnia quæ faciunt.

Ful. Vnde vrbanarum tibi tanta peritia rerum?

COR. Hæc didici quondam, ductis in mœnia capris,
Quum lac vociferans ibam venale per vrbem,
Mansi apud artocopum, sapiens, & ad omnia promptus
Furta erat,& crudum ferro subradere panem.
Ipse vt erat mores vrbis doctissimus,ista
Tradidit affirmans nihil esse nocentius vrbe:
Se quoque furari didicisse aiebat ab vrbe.
Sunt etiam qui parta ab auis patrimonia fundunt
In meretricum vsus,quid fœdius,improbiusq; ?
Dic,vbi mœchandi ars,homicidia,seditiones:
Nónne inter ciues,atq; intra mœnia regnant?
Quid reges,qui regna hominum per vulnera quærunt?
In mortemq; suos adigunt?quid pectora miles
Obiiciens telis, per mille pericula vadens?
Pro stipe dat vitam,nulla est insania maior.
Gloria præfertur vitæ,quid gloria ? quid laus ?
Quid fama est ? quid honor ? voces, & opinio vulgi?
Omnia longa dies abolet, quum viuere cessas,
Omnia sic abeunt,vt lux cum sole recedit.
In patria,stultus ventis qui credit & vndis,
Stultus, qui vt natis cumulet patrimonia,partis
Abstinet,& genium fraudat,stultissimus, & qui,
Quæ facere ipse potest, natis faciunda relinquit.

Vnde vrbanarum.) Bona interrogatio, vt decorum seruetur, & verisimilis narratio. Artocopum, vt videtur, accipit pro panifice, seu (vt dicitur) pistore, qui Græcè dicitur artocopos, *id est, artopœus, quia* artos *dicitur panis, et poico facio. Sed artocopus dicitur, quasi labor panis: nam* Artocopus

copos

Iuuenalis autem videtur accipere pro pane, dicens Satyræ quinta: Salua sit artocopi reuerentia: Vbi tamen pro pistore accipi potest, vt sic maneat discretio panis, qualem artocopus fecerit, & ita obseruando eius iussum, sit ei reuerentia. Sed ad poetam nostrũ. Ipse vt erat mores vrbis doctissimus.) Hoc exemplo conuincere possumus, participia comparari. Nam si nomen sit, doctissimus, non regeret accusatiuum: quocirca ego quidem morem potius dicerem. Hic tamen versus mores potius docet legendum. Neque tamen omnino inauditum si superlatiua à participijs accusatiuum regentibus deducta, accusatiuum regunt, quum aduerbia à propositionibus orta id faciant: vt proximè Hispaniam Mauri sunt inquit Sallustius. Sunt etiã.) Aliam affert vrbanorum stultitiam, qui patrimonia ab auis parta cum meretricibus absumunt. Qui reges,) Docet & reges & cæteros bella pro dominio aut inani gloriag erentes, vrbes ferè incolere: stipendiarios autem, qui inuocati nomina sua dant etiam vrbanos esse & maximè insanire, quum pro modica stipe periculum vitæ subeunt: quod rustici non nisi coacti faciunt, pro libertate patriæ & coniuge ac liberis. Qui mare sollicitant.) Rursus aliud genus stultitiæ (quod Persius quoq; prosequitur) eorum, qui quã satis habeant, naufragant tamen cum periculo vitæ. Item stultus est, diuitiæ cui sunt

Auarus. *& negligit vti, vt auarus. Nam vt dicit Seneca: tam deest auaro quod habet, quàm quod nõ habet. Vnde de sene auaro. Horatius: Quærit, & inuentis miser abstinet, & timet vti. Et primo Serm. Congestis vndiq; saxis indormis inhians & tanquam parcere sacris Congeris, aut pictis tanquã gaudere tabellis. Stultus, qui vt natis cumulet, &c.) quia sæpe malè absumunt. Vnde Persius: vt tuus iste nepos olim satur anseris extis, &c. Vide satyram vltimam, vbi totum est*

Genius. *hoc argumentum. Et genium), i. naturam. Est enim genius deus naturæ & loci natiui, quem qui alimentum naturæ debitum subtrahunt, defraudare dicuntur. Terentius in*

Pherm.

Pherm. Suum defraudans genium. Quæ facere ipse potest)
Quod per fabellam seu apologum de cassita, pulcrè recitat
Gellius.

Qui numerant stellas,& se comprehendere fata
Posse putant,stulti.verum dementior istis,
Naturam quicunq; Dei scrutatur, & audet
Figere in immensam lucem tam debile lumen.
Nostra fides melior,cuius ratione coactus,
Difficile assentit. nudis nos omnia verbis
Credimus,& plures faculas accendimus aris.
Cuibus est infida fides,inquirere nunquam
Mente sinunt arcana dei,si numina scire
Esset opus,poterant nobis se ostendere: verum
Quando latere volunt,quid vestigare necesse est,
Quæ nos scire negant ipsi qui cuncta gubernant?
Nostra etiam pietas pietate potentior vtbis.
Naniq; viri qui sacra canunt,templisq; ministrant,
Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?
Vidi ego quæsitas ex rure,in mœnia plenis
Puppibus inferri (pietas ea rustica) fruges.
Stultorum est aliud genus immedicabile quoddam,
Causidici,latratores,rabulæq; forenses.
Nummorum aucupium docti,legumq; tyranni,
Aere patrocinium vendunt, producere causlas
Et lites pendere diu vindemia quædam est,
Sunt & equestre genus medici,qui tangere venas
Nonnunquam illicitas audent,& ponere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His,& si tenebras palpant,est facta potestas
Excruciandi ægros,hominesq; impunè necandi.
Qui verò populis præsunt,hominesq; gubernant,
Quò plus iuris habent,quantoq; licentia maior,
Insanire solent tantò amplius,ô vbi sancti
Rectores,& iustitiæ & pietatis amici,

Quos

Quos patres ferò ante focum memorare solebant?
Omnia nunc abeunt pessum, spoliata queruntur
Templa, gemunt inopes, viduæ lacrymantur, & huius
Quænam causſa mali? quia ſtat pro lege libido.

Qui numerant ſtellas) vt *Aſtronomi*. *& ſe comprehendere fata*) vt *Aſtrologi, genethliaci & mathematici. Naturam quicunque dei ſcrutatur. Vnde ille: Mitte arcana dei. Et alius: Altiora te ne quæſieris, & vtroq; maior: Noli nimis ſapere, ſed ad ſobrietatem docens. Noſtra*) i. ruſticorum ciuis ratione coactus) *id eſt, rationibus innitens. Plures faculas*) *id eſt, tædas & cæreos tortos. Mente ſinunt*) *id eſt, deſinunt. Poterant nobis ſe oſtendere.*) *Argumentum quo vero ſimile ſit, deum non velle à nobis noſci, quum ſe non præbeat nocendum. Quid veſtigare*) *id eſt, inquirere, neceſſe eſt ea quæ ipſi qui gubernant cuncta*) *ſcilicet ſuperi. negant*) *id eſt, prohibent nos ſcire? Quaſi dicat: Nihil. Quando*) *id eſt, quãdoquidem. Noſtra etiam pietas*) *id eſt, charitatis* (vt aiunt) *exhibitio in eleemoſynis erogandis. Legunt*) *id eſt, colligunt. Stultorum eſt aliud.*) *In pragmaticos & cauſidicos inuehitur quaſi ſatyricè. Vnde apte perſonam Cornicis aſſumpſit. Rabulæq; forenſes*) *id eſt, forum iudiciale ſeu cauſarum ſectantes. Rabula ſecundum Feſtum dicitur multis intentus negotiis, paratusq; ad radendum quid aut auferendũ, vel quia eſt in negotijs agẽdis acrior quaſi rabioſus. Secundum Marcellum autem, rabula à rabie dictus eſt, quem nunc aduocatum vel cauſarum patronum dicimus. Cicero non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, ſed doctiſſimum atque perfectiſſimum quærimus. Sunt ergo rabulæ* (*Vt iterũ Nonius atteſtatur*) *litigioſi. Aucupium id eſt, captionem ab auibus capiendis. Comicus*) *hoc nouum eſt aucupium. Legumq; tyranni*) *quia ſummum ius, ſumma malitia eſt. Aere patroc.*) *Enumerat cauſidicorũ vitia.*

Facula. *Rabula.* *Aucupiũ.* *Vindemia.* *Vindemia quædam*) *id eſt, lucrum, vt in vindemia, quæ eſt vini collectio; vt meſſis frugum. Sunt equeſtre genus medi-*

ci.) *Et*

ci. Et hoc quoq; satyricè. Equestres sunt, quia mulis ferè vehuntur medici. Venus illicitas) ad fœmora mulierũ. Nomina temeraria)id est,rebus non conuenientia,quæ fingunt, ne ignari deprehendãtur. Et si tenebras palpant)id est, cæci & ignari sunt. est facta potestas) à legibus, quæ medicis permittunt interficere, vt curẽt. Qui verò populis præsunt) In primores, & optimates,ac magistratus tuchitur. Insanire solent tanto amplius)quum tamen vel leue in aliis scelus, in illis maximum sit. Vnde Iuuenalis : Omne animi vitium tantò conspectius in se Crimẽ habet,quantò,qui peccat maior habetur. Abeunt pessum)id est,pessundantur & pereunt spoliata querũtur)id est,comburuntur templa. Pessum.

FVL. Ista tua ô cornix excandescentia fines
Transit honestatis,scelus omnibus obiicis omne.
Innocuos habitare homines & in vrbe memento.
COR. Non habitant colubri quædam Balearibus arua
Proxima,non memini nomen, neq; noctua Cretam,
Nec nemus Aegeriæ sonipes,nec vir bonus vrbem.
FVL. Vir bonus est animal rarum,paucasque per vrbeis,
Et per rura locos habet,est rarissima virtus.
COR. Insanis Fulica,insanis,tot in vrbibus hostes
Sunt tibi, quot ciues, hi nos tondentq; , pilantque,
Non habita nostri capitis ratione,coarctant
Nos ad furta,ipsi mox ad suspendia mittunt.
Fas igitur,si quid nostris sese vnguibus offert,
Radere,& insidiis ac nostra indagine captos.
Deplumare leui tactu sensim , & pedepressim.
Si videt excusa , si sunt secreta,negaro
Furta quod occultum est,non est iniuria,furtum.
Quidquid habent,noster labor est,industria nostra est.

Ista tua ô Cornix excandescentia) id est , vehemens ira, fines)id est, limites transit honestatis. Baleares insulæ sunt Hispaniæ, Græcis dictæ à fundarum iactu. Nam Ballo significat iacio, tollitur autem nunc l. Balearicos autem con- Fines. Baleares. Ballo.

tra

tra glires à ſenatu auxilium petiiſſe conſtat, quum in quibuſdam aruis vicinus nunc poſſint viuere ſerpentes: ea autem arua ſunt in Eboſo, quæ eſt inſula inter Ophiuſam & Pythiuſam. Eboſi enim terra ſerpẽtes fugat, omnium venenoſorum animalium expers: eadem cuniculos gignit populantes meſſes Balearium. Dicit autem ſe nominis immemorem, vt decorum ſeruetur. Nam non congruit ruſtico longinquarum inſularum nomina ſcire, ſicut Maronianus ruſticus oblitus erat nominis geometræ, dicens: In medio duo ſigna Conon, & quis fuit alter? Deſcripſit radio totum, qui gentibus orbem. Neg noctua Cretam) ſcilicet habitat, cuius nomen non ignorat, quia ſub Venetorum ditione eſt.

Eboſo.

Noctuas Athenas.

Aegeriæ.

Noctua autem, quæ in Creta negatur, plurima Athenis eſt vſque adeò vt in prouerbio ſit, glaucas es athenas, id eſt, noctuas Athenas aut in Athenas. ſ. fert, qui merces eò vbi abũdant inutiliter trãſuehit, ac ſi aquas in mare vehat. Aegeriæ aut ẽ nemus eſt, vbi Numa Põpilius ſecũdus Romanorex, colloquium cum Aegeria nympha vxore ſua de rebus religioſis habuit, vbi ſonipes negatur viuere. Eſt aũt equus à ſono pedum ſic dictus. Aeneid. 4. Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit. Nec vir bonus vrbem) ſcilicet habitat, ſicut nec Albionẽ, ſeu Britãniam maiorẽ lupus. Vir bonus eſt animal rarum.) Maro: Vir bonus & ſapiens, qualem vix repperit vllum Millibus è cunctis hominum conſultus Apollo, Iudex ipſe ſui. Iuuenalis. Rari quippe boni, &c. Habet, id eſt, habitat, reſidet, Sunt tibi. ſ. ruſtico, pilũq;.) Horatius cõpilo ſecunda longa poſuit: Ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilaſſe putes, verbũ non amplius addã. Eſt autem notum Gallis vocabulum: quod ſi tractum eſt à pilis, natura primã corripit. Inde aũt tractum voluit per apologũ Aeſopi, quo qui duas vxores habuit, alteram iuuenculam, quæ canos decerpſit radicitus, alteram grandem natu, qua vt ſibi conformem haberet maritum, nigros capillos ſuſtulit, caluus & depilatus manſit, atq; ita nudatus & priuatus

Sonipes.

Compilo.

intelligitur

intelligitur suis, quod efficere pilare est. Coarctant).i.compellunt nos ad furta) quia exigunt quod sine furto nos habere non posse sciunt, & mittunt mox ad suspendia.) Potuit nosse Candidus, quem alij ex agro Parmensi, alij ex Mãtuano oriundũ dicũt. Nostrus vngubus.) Argutè, quia cornices et fulicæ vnguib⁹ præripiũt).i.imperceptibiliter, hoc est. pauis latim, & pedepressim).i quasi presso pedo sine strepitu. Deplumare) quia aues).i.auibus faciunt. Si videt) scilicet quis pũ furta excusat) dicẽs videlicet te iocari voluisse. Si sint secreta, negato. Furtum quod occultũ est, nõ est iniuria: quia quidquid habent) scilicet ciues. est noster labor & industria nostra.) Hæc autem Cornici potius quàm bono pastori conueniũt dicere. quia furta nulli licita sunt, nec sua sibi vẽdicare sine superioris auctoritate permissũ. Vnde dicit Fulica.

Ful. Iam longè egrederis metam rationis & æqui.
Cor O Fulica, improbitas vbana coinquinat orbem,
Vnde tot in terras veniunt æstare procellæ,
Fulmina, venti, amnes, grando? vidisse recordor
Tellurem tremere, ac postes & tecta labare,
Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam,
Cur segeti lolium, messi dominantur auenæ,
Vua in caprcolos transit, caligine verni
Depereunt flores? mala parturit omnia nobis
Hæc ciuile nefas, pariet quoque plurima deinceps.
Vnde venit furor armorum, bellíq; tumultus,
Qui genus omne malum vehit? omnibus vrbs est
Fons & origo malis: descendit ab vrbe Lycaon,
Deucalion Pyrrha cum coniuge rusticus ille
Intulit illuuiem terris, hic abstulit: ille
Abstulit humanum terris genus, intulit iste.
Si terra (vt perhibent) flammis adolebitur vnquam
Istud grande nefas vlla descendet ab vrbe.
Ful. O Cornix, iam pone modum sermonibus istis
Audio iamdudum pueros de pulte loquentes.

Cæteza

Cætera, si quidquam supereſt, poſt prandia dices.
Pulti indulgendum monet vrbibus hora relictis.

Iam longe egrederis metam rationis & æqui) quia vrbanos deplumare, ſi clàm fore ſperetur, conſulis. Coinquinat) contaminat, polluit. orbem, id eſt, vniuerſum mundũ. Vnde tot in terras) dicit omnem tempeſtatem importunam, omnemq; calamitatem propter vrbanorum ſcelera à deo dimitti. Cur ſegeti.) Virg. Grandia ſæpe quibus mandauimus hordea ſulcis, infelix lolium & ſteriles dominantur auenæ. Eſt autem lolium de quo ſaluator. Nonne bonum ſeminaſti? Vnde ergo habet zizania) Inimicus homo ſuperſeminauit. Vua in capreolos) id eſt, acidas quaſi chordulas, quibus ſeſe vites palis & ramis alligant, quibus etiam veſci ſolent diuites. Caligine) i. aere nebuloſo & obſcuro, atq; tta infecto. Parturit) pro parit, id eſt, prouocat ciuile nefas, id eſt, nefandũ ciuium ſcelus. Deſcendit ab vrbe Lycaon) quem ob perfidiam Iuppiter in lycon, id eſt, lupum transformauit, & occaſione cuius ſceleris diluuium ſecundum Ouidium ſuperinduxit. Deucalion Pyrrha cum coniuge) id eſt, vxore ruſticus. ſ. fuit, quia in montibus Theſſaliæ habitauit, vbi inter ſaxa degens, ad ſeſe profugientes tempore particularis diluuij benignè recepit, quocirca humanum genus iactis poſt terga lapidibus ſeruaſſe fingitur. Ille) ſ. Lycaon, hoc eſt, ſcelus eius. Intulit illuuiẽ, id eſt, inundationem aquarum, hoc eſt, diluuium, terris, id eſt, in terras. vt Inſeretq; deos Latio. Hic. ſ. Deucalion cum Pyrrha. abſtulit. ſ. illuuiem. Ille. ſ. Lycaon abſtulit) genus humanũ terris. Iſte. ſ. Deucalion. intulit. ſ. in terras genus humanũ, quod ſecundum fabulas perierat: aut ſecundum hiſtoriam illic peruſſet, ſi non ſeruaſſet. Si terra, vt perhibent.) Id dubitat ruſticus: aut ex ethnicis ſumptum, quibus non eſt fides habenda, niſi eadem in ſanctis quoque literis habeantur. Nos autem credimus ignem conflagrationis diem iudicij præceſſurum. Sed & Ouidius aliquando mundum igne peturum

riturũ asserit Metamorph. 1. Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus. Quo mare, quo tellus, correptaq; regia cœli Ardeat, & mundi moles operosa laboret, &c. Istud grande nefas. s. propterea. quod mundus ardebit, descendet ab vlla) i. à quauis vna vrbe, & non ab agro. O Cornix, iam pone modum) id est, finem sermonibus istis. s. tuis improbis, & contumeliosis. Audio iamdudum pueros) id est, minores famulos aut liberos, loquentes de pulte) id est, instare horam prandij. Si quicquam superesse, supra id quod satis est, esse Horat. s. prandendi. monet indulgendum, id est operam dandam esse, aut inuigilandum, pulti, id est, cibo illi rustico, quo Romani diu vixerunt, vt bobus, id est, consumelijs de vrbibus relictis.

ECLOGA SEPTIMA, DE Coniunctione Iuuenum ad religionem, quum iam auctor ad religionem assiraret, inscripta Pollux.

Ioannis Murmelij Argumentum,

Galbula pastores ad sydera laudibus effert,
Et canit, vt viso versus sit numine Pollux.

ALPHVS, ET GALBVLA.

GAlbula, quid sentis? Pollux doctissimus olim
Fistulicen, subitò quodam quasi numine tactus
Destituit calamos, tunicas, armenta, sodales:
Bardocucullatus caput, vt campestris alauda,
Quatuor ante dies in religiosa recessit
Claustra, ferunt illum, pecudes dum solus in agris
Pasceret, effigiem quandam vidisse deorum:
Cætera non memini, sed tu quid Galbula sentis?

Galbula.) Si friuolam non fit, dicam non sine ratione in hac septima ecloga agi de conuersione iuuenum. Nam septenarium numerum, qui ex primo impari, & proxime illum subsequente pari conficitur, constat habere nescio quid mysterij non solum in sanctis literis, sed etiam apud poetas: vnde est illud: O terq; quaterq; beati. &c. Nã te iam septima portat. Omnibus errantem terris, ac fluctibus astas. Dicunt præterea, septimo quoque anno immutari nobis ætatem, vt primis septem annis simus infantes, proximis pueri, tertijs adolescentes, quartis iuuenes: qua ætate constituendũ est nobis genus vitæ, quos, & quales nos esse velimus, in quo genere vitæ. Bene ergo (vt de cæteris ætatibus, quæ pari ordine subsequuntur, taceam) in hac septima Ecloga agitur de iuuenum ad religionem conuersione, vnde hactenus adolescentiam suam (sic enim inscripsit opus) poëta cecinisse putatur, deinceps canturus iuuentam, virilem ætatem, in duobus videlicet vltimis carminibus, quæ in religione composuit. Sed linquamus hæc argutioribus. Per Pollucem hoc loco intelligo poëtam. Fistulicen, id est canens fistula, vt nostra ætate: sicut tibicen, canens tibia gruis, vt olim factitabant, & nunc quoq; nonnunquam. Quodã quasi numine tactus) quia spiritus vbi vult spirat, Bardocucullatus caput, id est habens caput capiti tegendo apta. Bardi item dicebantur olim stulti apud bardocucullatum. Bardocucullus, vestis est Gallica grossioris villi, facta compositione ex bardis qui poëtæ erant Gallicani, et cucullus. Cucullus enim vestis est grossior, apud Gallos, vt possis accipere bardocucullũ vestem fuisse Gallicam stultorum, & vilium hominum. Vnde Martialis in distichis. Gallia Santonico vestri bardocucullo. Cercopithecorum penula nuper erat. Bardus ad hoc, auctore Festo. stultus à tarditate ingenij appellatur: Græcè aũt berdos dicitur. Præterea, vt idẽ inquit, bardus Gallicè cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit, à gente bardorũ De quib⁹ Lucanus: Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Fistulicen.
Tibicen,
Bardocucullatus.
Bardi.
Bardus.
Bardum.

Nonius

Nonius autem dicit bardū esse propria vi, et ingenio tardū. Nā Græci bardos, tardos dicebant. Plaut. in Persa: Nimis ea quidē pro barda, & rustica reor habitā esse. Ex his, & alijs multis, vt de alpibus patet Gallicam quoq; linguam immutatam esse. Nam multa nunc aliter, quàm olim dicebātur, à Gallis dicuntur. Vt campestris) i. in cāpis versari solita. Alauda. i. auis cuculiata, & plumeā cristam habens. Effigiem quadā vidisse deorū (vt in processu patebit. Videtur autem diuinā virginē intelligere, aut quæ Herculi occurrisse à Cicerone memoratur, de qua suo loco dicam. Cætera nō memini.) Id enim, & rustico cōuenit, vt iā sæpe diximus, & œconomiæ atq; argumento huius eclogæ. Nam intendit narrando duo facere, colligere videlicet laudes pastorum, & perfectionem religionis, potissimum Carmelitanæ, quæ prima est.

Alauda.

Gal. Vt dixêre patres, faciens primordia rerum
(Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Vmber)
Instituit deus agricolas, decorisqùe magistros:
Primus agri cultor rudis, immansuetus, & asper,
Qualis humus segnis, lapidosa, rebellis aratro.
Ast ouium primus pastor mitissima proles
Instar ouis, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
Mitis erat, nullis vnquam pastoribus asper.
De grege sæpe suo sacrum ponebat ad aras.
Nunc oue, nunc pingui vitula faciebat, & agno
Sæpius, & magna diuos ambibat honore.
Sic profecit apud superos, sic numina fecit,
Vt fuerit primo mundi nascentis ab ortu
Tempus ad hoc, cœlo pecoris gratissima cura,
Assyrios quosdam (sed nescio nomina, curæ
Diminuunt animum) deus ex pastoribus olim
Constituit reges, qui postea murice, & auro
Conspicui, gentes bello domuêre superbas.
Quam Paris Iliaca tria numina vidit in Ida,
Aut Paris, aut alius, puerum qui obtruncat ad aram,

Pastor erat quando cœlesti exteritus igne,
Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis.
Pastor erat Moses, Moses à flumine tractus.
Exul apud Graios Amphrysia pastor Apollo
Rura peragrauit, posito deitatis honore.
Cœlestes animi Christo ad præsepia nato,
In caulis cecinêre deum pastoribus ortum.
Et noua diuini partus miracula docti
Pastores primi natum videre tonantem.
Et sua pastores infans regnator Olympi.
Ante magos, regesque dedit cunabula scire.
Se quoque pastorem deus appellauit, oueisque
Mitibus ingenijs homines, & mentibus æquis.
Et ne vana putes hæc somnia, nuper ab vrbe
Rus veniens, picto parlegi hæc omnia templo.
Sunt pecudes pictæ, parui sub matribus agni.
In tellure cubant, ingens equitatus ab alto
Monte venit, radiant auro diademata diuûm,
Et suspensa tenent vaga lumina prætereuntem:
Non igitur mirum, noster si numina Pollux
Vidit, amans villas, & oueis, & ouilia diui.
Simplicibus præsens deus est, ostenditur astu.

Vt dixere patres.) Vt probet vero simile esse, pastori nomen visum, altius orditur laudes pastorum, docetq; quod verum est. Abelem primum iustum fuisse pastorem multosque reges, vt Abraham, Dauid, & similes fuisse pastores. Christum ad hoc se appellasse pastorem dicentem: Ego sum pastor bonus. Et recens natum primo à pastoribus agnitum atq; visum, & multa id genus alia, qua legendo patebunt. Vt dixere patres) Virg. Arunci meminêre senes. Rustici enim non ex libris, sed ex maiorum relatu historias sciunt. Deus faciens primordia rerum) i. in prima hominum genesi instituit agricolas, vt Adam, & primogenitum Cain. pecorisque magistros) vt Abelem, quia autem dicendo primordia rerum

visus

visus est altius ordiri bonam facit parenthesim, dicens. Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Vmber, cui totam doctrinam suam vbiq; acceptam fert. Primus agri cultor) scilicet Cain ac ouium primus pastor) id est, Abel, instar) i. in statum, & morem, ac similitudinem, quod Valla negat, quæ bile .i. cholera amaritiem animo adferente. Sacrum ponebat ad aras. Historia patet in principio Geneseos. Vitulo faciebat) scilicet rem sacram. Sed Facio, & Operior per se posita, de rebus sacris intelliguntur. Nec dicens: Faciam vitulam, quia id tauri est, sed vitula, aut vitulo, subaudiendo rem diuinam, vt in Bucolicis Maro: Quum faciam vitula pro frugibus ipse venito. Diuos ambibat, id est, ambientium more venerabundus adorabat. Sic) id est, vsque adeo, numina flexit, vt cura pecoris fuerit à primo ortu mundi nascentis scilicet vsq; ad hoc) id est, nostrum tempus, gratissima, .i. acceptissima. cœlo) id est, cœlestibus. Assyrios) vt Abraham. Loth, Iacob, & cæteros patriarchas. Quum Paris) Alexander, qui & Paris, pastor fuit. Nã cum Hecuba ipsa grauida visa esset gestasse catellum facem gestantem, qua tota Troia incendebatur. idq; ad Prianum retulisset, & ille ad somniorum, & phantasmatum interpretes, responsum accepit filium gestare qui Troiæ cremandæ occasionem daret quo circa pater quicquid pareret, interfici iussit. Mater autem non interfecit, sed exponendum feris dedit, vbi à pastoribus inuentus, ab illis quoq; educatus, in virum creuit atq; ab Oenone nympha adamatus, indicium; inter tres deas dedisse fertur. Quum verò optimus esset athleta, & cũ Hector congressus eum vicisset, ab eo interemptus fuisset, nisi frater agnitus. tandem pro Helena promissa in Graciam profectus, fatalem attulit prædam. Vnde Statius in Achilleide: Soluerat Oebalio pastor de littore classem Dardanus. Paris ergo aut alius, quia de nomine, vt rusticus dubitat, cùm vidit tria numina. s. Iunonem, Palladem, & Venerem, de præstantia formæ concertantes, in Ida) i. sylua sic

Bilis.

Facio. Operior.

Paris. Hecuba.

Iliaca. dicta, Iliaca)i. Troiana. Quod additur, ad discretionem Idæ Cretensis. erat pastor, puerum qui obtrimsat ad aram). s.

Moses. Abraham, qui id facere voluit, erat pastor. Pastor erat Moses, quando cælesti exterritus igne,) scilicet in rubo, qui non comburebatur. venit ad ostentum)i. miraculum aliud portendens, vt virginitatem diuæ genitricis CHRISTI. Pedibus nudus) quia iussus est calceamenta exuere Moysès in quam, à flumine tractus). s. à filia Pharaonis regis Aegypti, quũ esset in fiscella super aquas natans, vnde nomen accepit, Apollo spoliatus diuinitate pauit Admeti regis armenta nouem annis, vnde Nomius .i. pastoralis, est dictus: pauit aũt apud Amphrysum fluuium Thessaliæ Spoliatus dico diuinitate propter interfectos Cyclopas vnde in principio. 4. Geor. dicit Virg. Et te memorande canemus Pastor

Nomius. ab Amphryso. Ideo hæc secundum Macro. lib. 1. Stat. fingãtur, quia Apollo ipse est sol, qui omnia pascit. Deitatis) Latinius diceretur diuinitatis, sed carmen id non accepit. Cælestis animi .i. spiritus. Vnde: Qui fecit angelos suos spiritus. In caulis, id est, septis pastorum, vbi faciebant vigilias super gregem suum, vt Lucas præclarè memorat. Ante magos, id est, sapientes Persarum, et Iudeorum: quia eadem nocte qua natus est, quum ipsis ad minimum decimotertio die primum visus sit. Dico, ad minimum, quia controuersia est, an eodem anno, an alio. Ante magos, regesq;. Vnde magos pro regibus accipimus, propter illud. Reges Tharsis, &c. Se quoq; pastorem deus appellauit) dicens. Ego sum pastor bonus. Ouesq;) addens: Agnosco oues meas, & cognoscunt me meæ, id est, miti ingenio præditi homines. Picto legi hæc omnia templo. i. in parietibus fani. Vbi pictura est rudium scriptura, & ideo dicit, perlegi Maro in. 6. Qui protinus omnem perlegeret. Magna enim est conueniemia pictoris, & scriptoris. Vnde eos Flaccus æquiparat, dicens: Pictoribus atq; poetis Quidlibet ardendi semper fuit æqua potestas. Sunt pecudes) s. pastorum qui Christum viserunt. Ingens equitatus, scilicet

trium regũ. Diademata diuum)aut regum,aut angelorum Christi,& parentum eius,hoc est matris veræ, & patris legalis,ac nutritij,& naturalis à quibus dã putati. Et suspensa tenent vaga lumina)id est,oculos prætereuntium, hoc est cogunt præterire volentes immorari,donec picturam perspexerint. Amant villas)id est domos rusticas, & oues, & ouilia diui. Simplicibus præsens deus est) Id sanctè, & morabitur.

Alph. Vera refers,pecori si sint innoxia nostro
Pascua,vidi asinum,vidi præsepe,bouemque,
Iam memini turbæ venientis,& ora videre
Indica iam videor, regum sua dona ferentum,
Vnum oro.quæ nam Polluci occurrit imago
Gabula,si nosti,ne sit labor omnia fari.
Galbula. Et noui,& memorare libet,res digna relatu,
Res digna auditu,pia,sancta,imitabile factum.
Durus,& immitis pater,atque superba nouerca,
Pollucem grauiore iugo presserè iuuentæ
Tempore, quum dulces animos noua suggerit ætas.
Et quum iam inualidæ,longo sub pondere vires
Deficerent,nullaque odium mansuesceret arte,
Constituit tentare fugam,res vna volentem
Ire diu tenuit,nimis impatienter amabat.
Error enim communis amor iuuenilibus annis.
Res est fortis amor,violentia fortior,iuit:
Et tales abiens(mihi namque solebat amores
Enarrare suos) mœsto dedit ore querelas:
O virgo,lachrymæne tuis soluentur ocellis,
Quum te tam charo cernas ab amante relictam?
Vlláne discessu duces suspiria nostro?
Túne mei crudelis eris fortè im memor vnquam?
Vsque adeóne tuum poterit frigescere pectus,
Pectus,quod toties tot lumina fluctibus implet?
Túne trahes crebros gemitus,& pallida fies?
Cerno oculos,cerno lachrymas,cerno anxia corda

Virginis, heu tantum qua dissimulare dolorem
Fas erit arte? dolor duplex mea pectora torquet,
Illius atque meus, sed fas mihi flere, quod illi
Non licet: occultus longè magis æstuat ignis.
Incolumem mihi vos diui seruabitis illam,
Vt quando exilio repetam mea rura peracto,
Fiat amor fœlix saltem semel ante senectam,

Vera refers) Approbat Alphus, vidi asinum, & bouem, & præsepe, scilicet domini, qui in eo ante asinum, & bouem est positus. Vidi, inquit, de pictura intelligens. Iam memini turbæ venientis, & ego videor mihi nunc videre ora Indica, id est, Indorum regnum, ab India venientium, & videor vedere ora regum ferentum, id est, offerentium dona, scilicet, aurum, thus, & myrrham. Et noui, et memorare libet, quia res est digna relatu) i. vt referatur, & recensetur, & factum) scilicet Pollucis, est imitabile. Durus, & immitis pater) Est mihi namque domi pater, est iniusta nouerca. Videtur autem hæc vera vitæ ipsius poètæ descriptio. Grauior re iugo) quia nimis rigidi, & seueri erant, vt in prima ecloga docuimus, Et quum inualidæ,) Est enim ea ætas imbecillis, & inops consilij. Nullaq; odium) scilicet parentum. arte) scilicet filij. Constituit tentare fugam) id est, discedere clam à parentibus tam duris. Error enim communis) Vnde prius: Semel insaniuimus omnes. Res est fortis amor, violentia) fortior scilicet. O Virgo.) Querulosa discessio ab amica. crudelis) quæ amantem non redamas. Mar. Ah crudelis Alexi nihil mea carmina curas, &c. Quod lumina) Legendum videtur tot, vt fit, pectus, inquam, quod implet toties lumina tot fluctibus. Dolor duplex, illius atq; meus) illius scilicet virginis quam occulto æstuantem putat amore, & se qui manifesto absumitur igne. Exilio peracto) quia in exilium voluntarium, vt patris fœnitiam, & nouercale odium deuiter, abscedere destinauit. Fiat amor felix, vt potiatur amica saltem semel. Id amatorie, & modeste

Talis

Talia pergebat memorans, voluitq; reuerti:
Tantus amor iuuenum, vis tanta furoris agebat.
Sed iam iacta fuga cunctis erat alea nota.
Fronde sub Herculea fessus mœrore sedebat,
Ecce puellari virgo stipata corona,
Ora, manus, oculos, habitumq; simillima Nymphæ,
Et tali affata est puerum sermone dolentem:
Chare puer, quò tendis iter? vestigia verte.
Nescis, heu nescis, quò te via ducat, & audes
Ignotis errare locis, nihil insidiarum
Per campos ratus herbosos, nihil esse pericli?
Omnia tuta putas, & quod placet, vtile credis
More iuuentutis stolidæ, collectus in orbem
Sæpe latet molli coluber sub graminis vmbra.
Est facile incautos offendere, paruulus infans
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem:
Nec nisi iam læsus, viteis intelligit ignis:
Hæc regio intrantes aditu consueuit amœno
Fallere, delicias offert, & gaudia. verum
Ingressis, quum triste nihil superesse putatur,
Millie parat laqueos, & mille pericula profert.
Trames hic, vt collem gressu superaueris illum,
Ducit in vmbrosam syluam, crudele ferarum
Hospitium, loca tetra, situ, & caligine opaca.
Quisquis eò deceptus abit remeare veterur,
Et piceis primum velatur lumina vittis,
Deinde per omne nemus dumeta per aspera tractus
Transit in effigiem monstri, dum voluere linguam,
Atq; loqui tentat, mugit: dum attollere sese
Credit, humi graditur quadrupes, neq; suspicit astra.
Ima, tenebrosæ vallis lacus æquore nigro
Occupat, & nigris mons plurimus imminet vndis.
Huc tracti in Stygios latices, altumq; barathrum,
Præcipites dantur, rapidaq; voragine mersi,

In Syga,

In Styga,& æternas Erebi rapiuntur in vmbras.
Heu quot pastores istis ambagibus acti,
Cum gregibus periere suis, ego sedula semper
Monstro iter,hic ad opem vigilo indefessa ferendam.

Talia pergebat memorans.) Cõmemorat quæ virgo visa sit polluci, quũ iam fugam facere decreuerat. Eam autẽ, quia in Carmelum ire suadet, & virginium coronam secũ duxit, nõ ineptè putaueris diuam virginẽ Mariã, cuius protectione & numine insignitur nunc Carmelita religio, quã auctor noster professus est. Quin adeò eclog. 8. id manifestè docet. Alludit tamen ad eã quæ Herculi apparuisse dicitur vnde dicit apparuisse iacenti Fronde sub Herculea, respicit quoq; ad biuiũ Pythagoricæ literæ, de quo in opusculo Maroniano abũdè diximus. Vt verò sciamus quæ Herculi apparuerit audiamus Ciceronẽ. 1. officiorum ita differentem? In primis cõstituẽdum est, quos nos & quales esse velimus, & in quo genere vitæ, quæ deliberatio est omniũ difficillima. Ineunte enim adolescentia, cui inest maxima imbecillitas cõsilij, tunc id sibi quisq; genus ætatis degendæ constituit, quod maximè adamauit. Itaq; ante implicatur aliquo certo genere cursuq; viuendi, quã potuit, quid optimũ esset iudicare. Nam Herculẽ Prodicus dicit, vt est apud Xenophõtem, dũ primũ pubescceret, quod tẽpus à natura ad deligendum, quã quisq; viam viuẽdi sit ingressurus, datũ est, exisse in solitudinem, atq; ibi sedentem, dũ secum multũq; dubitasse, quũ duas cerneret vias, vnã voluptatis, alteram virtutis, vtram ingredi melius esset, hoc Herculi ioius fata edito, potuit fortasse contingere, nobis nõ itidẽ. &c. Hæc Cicero. Aiunt aũt inter dubitandũ duas accessisse matronas, Virtutẽ & Voluptatẽ, quarum Voluptas prius ingressa, accuratissimè erat ornata, & omnes delitias post se trahebat respectans aliquando, cum fastuq; omnia ostẽtans, & multa etiam plura pollicens, secum trahere Herculẽ tentauit.

At vir-

At virtus aſpera & dura. Seuereq́ intuens cõtra: Nõ polli-
ceor, inquit, aliquã voluptatem aut quietẽ, ſed laborẽ, peri-
cula, ſudores infinitos terra mariq́ tolerandos, ſed horum
præmiũ erit te dcũ fieri. Quod audiens Hercules, grauibus
verbis voluptatẽ repellens, virtutem ſequutus eſt. Cuius,
vt inquit Maro, primus ingreſſus difficilis videtur. Nã via
virtutis dextrũ petit ardua callẽ, Difficilẽq́ aditũ primum
ſpectantibus offert. Sed requiẽ præbet feſſis in vertice ſum-
mo. Sed ad auctorẽ. Voluitq́ reuerti. ſ. ad virginẽ quã con-
ſtituerat deſerere, quia nihil inconſtantius amante. Sed alea
erat iacta. i. iam perfricauerat frontẽ, hoc eſt, periculum in-
famiæ nõ amplius timuerat, & ita erat extra aleã, per quã
ſignificatur omnis incertus euentus & omne periculum, vt
alea belli, &c. Erat aũt iacta fuga. i. per fugam quam pa-
rauerat. nota cunctis). i. omnes ſciebant quod fugere conſti-
tuerat, & hoc animo ſedebat feſſus mœrore) amore lãguens
& mœrore cõfectus. ſub fronde Herculea). i. ſub populo, quæ
plurima creſcit in ripis Padi. Vnde Ouid. Populiferq́ Pa-
dus, &c. Ea aũt arbor dicatur Herculi, vnde in Buc. Popu-
lus alcidæ gratiſſima, qui eius fronde coronatus, ad inferos
deſcendit, ac rediit. Significat autẽ virtutẽ, quæ intrinſecus
viret & extrinſecus pallet, vt ipſa frons populea. Ora, ma-
nus &c. ſynecdoche eſt, vt Aeneid. 4. Omnia Mercurio ſi-
milis, vocemq́, coloremq́, &c. Per campos herboſos, id eſt,
virides & ita adoleſcentiam notat. Sæpe latet.) Maro: Fri-
gidus, ô pueri fugite hinc, latet anguis in herba. Paruulus in-
fans.) Alludit ad Moſen, qui relicto auro, carbonem arden-
tem in os ſuum intulit, quo ſe innocentem adhuc declarauit.
Aditu, id eſt, introitu. amœno) delectabili & voluptuoſo. Aditus.
Trames hic) ſcilicet tã amœnus. Pronomen hic, anceps eſt
vnde hoc loco corripitur, aduerbium autem, ſemper pro-
duci vult. Crudele hoſpitium) appoſitorie, ſicut Aeneid. 6.
Itur in antiquam ſyluam ſtabula alta ferarum. Situ) id eſt
mucore, et lanugine immunda. Remeare vetatur) Maro: Fa-

ſtis

tilis descensus auerni. Noctes atq; dies patet atri ianua ditis. Sed reuocare gradū, superasq; euadere ad auras, Hoc opus. hic labor est, pauci, quos æquus amauit Iuppiter, aut ardens quos vexit ad æthera virtus. Diis geniti potuere. Piceus (virtus). i. caligine ignorātiæ & desperationis, velatur lumina) i. habet oculos velatos: Est enim Græca locutio. vittis) fascijs quibus ligari solent decollandorum oculi. Trāsit). i. transformatur in effigiem monstri. Docet quid metamorphoses poetarū sibi volūt, quibus Vlyssis socij in feras & pecudes versi fingūtur; quia homo voluptati deditus. fit bestialis, animalis aūt homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, vnde neque suspicit). i. sursum inspicit astra, ima occupat) semper versatur in ltmo carnalium desyderiorū. Mons plurimus). i. difficultates, & pericula, quæ in luxuriosa vita sunt, lati-ces stygios). i. obscœnas aquas tristitiæ infernalis, altumq;). i. profundum barathrum) i. voraginē in Styga). i. locū infernalē, à tristitia dictum: Declinatur autem, hæc Styx, huius Stygos: Vnde hanc Styga accusatiuus. Erebus ferè à de Elis sine h scribitur, dicitur q; lacus obscurus. Nā Ereuennos obscurus dicitur. Ego scilicet virtus aut bona inspiratio, indefessa) id est, inde fatigalis. Multa prætereo, quia nota sunt etiam pueris.

Vitta.

Stygius.

Barathrū.

Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinquæ
Atria, secreti tutam pete litoris oram.
Qua contra Idalios fluctus mihi tollit in altum
Aëra Carmelus viridi caput arbore cinctum.
Primus hic antiquis patribus spelæa, domosq;
Præbuit arboreas intra nemus illicę densum.
Ex hoc in vestros deducta cacumina montes
Relligio venit, sicut de fonte perenni
Flumina, & ex vno multi genitore nepotes,
Illius in syluis, abies vbi plurima surgit,
Pinguis vbi piceæ sudat liber & terebinthi,
Inuocuum postquàm feliciter egeris æuum?

Mox

Mox tua mutatis ætas renouabitur annis.
In loca te tollam meliora virentia semper.
Immortalis eris, diuûm comes ire per astra
Inter Hamadryades & Oreadas atq; Napæas,
Flore coronatas caput & redolentibus herbis.
Fas erit, ac super, & subter cognoscere cœlos.

Tolle moras.) Prosequitur verba virginis quæ Pollucī apparuit. blanda atria montis propinquæ) quia ducunt in bonis dies suos, & in puncto descendunt ad inferna. Et alibi: Stulte, hac nocte rapient animā tuam. tutā oram. s. mōtis Carmeli, qui contra Idalios fluctus) id est, Cyprū protenditur. mihi) aut diuæ virgini, aut sanctæ inspirationi. Nam omnis religiosa professio Heliā & Heliseum, cæterosq; filios prophetarum habet auctores, etiam Hieronymo censore. Hic. s. Carmelus, præbuit primus antiquis patribus s. iam dictis. Spelea) .i. speluncas, & domos arboreas) .i. sub arboribus intra nemus densum ilice) .i. in nemore ilicibus pleno. vnde dixit: caput eius cinctum viridi arbore. Religio venit deducta ex hoc cacumine, id est, ex hoc vertice Carmeli in vestros montes) qui scilicet in Europa sunt. Nam duce diuo Ludouico, primum in Galliam trāslati sunt. sicut flumina. s. deducuntur, de fonte perenni) .i. per totum annū, & in perpetuum fluente. Flumina enim ferè in montibus fontē habent pro capite. Illius in syluis.) Ordo est: Postquàm egerit feliciter æuum innocuū in syluis illius s. Carmeli. vbi .i. in quibus surgit plurima abies, & liber, id est, cortex interior piceæ, scilicet arboris pinguis, qui picem exudat. & liber terebinthi sudat, scilicet resinam & picem. Allegoricos vult illic tranquillā, & sine penuria esse vitā, quia qui omnia de relinquunt, Christum sequentes, cētuplum recipient & vitam æternam possidebūt. Mutatis annis. s. in æternitatem qui erant transitorij. Ire per astra inter Hamadryades. .i. nymphas arborum, & Oreadas. .i. nymphas montiū: & Napæas, id est, nymphas florum, id est, inter cœtus virginum. Spelæa. Liber.

fas

fas erit quia & ipsa virgo. Hi sunt qui sequuntur agnum quocũque ierit. &c. Ac super & subter) quia in medio erit.

Sic effata, leues virgo discessit in auras.
Tum sua iurauit Pollux mutata repente
Pectora, & exemplò victum expirasse furorem:
Non aliter quàm flamma cadit, si ardentius agris
AEstuet, & totas præceps Padus euomat vndas.
Sic abiit crudelis amor, qui sæpe pharetram
In iuuenem, dum principiis obstaret amandi,
Dum tener ac timidè insanit, consumpserat omnem,
Sic igitur Pollux in claustra silentia venit.
A L. Sunt quibus aspirent etiam nolentibus vltro,
Sunt quibus infensi sine caussa & crimine dij sint.
Galbula. Quod nos in pecudes, in nos id iuris habent Dij.
Hoc rus scire sat est, sapiant sublimius vrbes.
Sic decuit rediens aliquando ex vrbe sacerdos
Ianus, & in magno dixit sibi codice lectum.
Alphus. Sol cadit, & Baldi vix summa cacumina tangit.
Nos quoq; iam serò cum sole recedere tempus,
Galbula sarcinulas ne sit tibi ferre molestum,
Pera leuis, leuis est & cantharus, omnia paruus
Ferre labor serò, graue manè, sed vtile pondus.
Ipse pecus ducam, mihi pars erit ista laboris.

Sic effata) Bene effata, quia sic dicuntur oracula. Virgo) aut virtus, aut diua virgo. discessit in leues auras) i. euanuit. Tum sua iurauit Pollux) Ideo iurauit, quia difficile creditu. Simile diuo Thomæ Aquinati contigisse dicunt, quia accinctus lumbos, postea Venereum ardorem non sensit.

Extemplo *Et extemplo, id est, illicò, è vestigio. Tractum ab auguribus volunt, qui designato templo, dicebant extemplo: quo dicto subitò abscesserant. Furorem) id est, amores. Non aliter. s. vt aqua extinguit ignem. Qui consumpserat in iuuene omnem pharetram) id est, omnes vireis suas. dum principiis obstaret) id est, obstare vellet, aut deberet iuxta illud: Principiis*

cipiis obsta, &c. Dum tepet). i. dum animus in dubio est, facili momento huc aut illuc impellitur. Ac timide insanit). i. adhuc timore, & pudore afficitur, & nondum consentit in illecebras. Sic etiam Pollux in claustra silentia venit.) Vbi impeditam habet veniam, ne liberè canat. Sunt quibus aspirent) quia spiritus vbi vult spirat. Sunt quibus infensi sine caussa & crimine dij sunt) Id impiè, nisi rusticè, quia consilia Dei sæpè occulta sunt, nunquam autem iniusta. Videntur autem dij infensi bonis & insontibus, quando maximè amici sunt, hoc est, quando eis tribulationem vt meliores euadant, immittunt. Nam virtus infirmitate perficitur. Quia ergo rustici id non animaduertunt, videntes bonos affligi, dicunt Deum eis infensum, quum minimè sit. Verùtamen si sit, non tamen iniustus est, quia non habet præscriptam legem. Vnde dicit Galbula: Quod nos in pecudes.) Ordo est. Dij habent id iuris in nos, quod nos, sc. habemus in pecudes. Hoc rus scire sat est) scilicet rusticos. sapiant sublimium vrbes) id est, vrbani. Sic docuit rediens, id est, veniès quam illic habitant fere prædicatores. & Ianus dixit sibi lectum in magno codice) scilicet decretorum aut Bibliorum. Sol cadit.) Pro more suo finem parat eclogæ, docens esse discedendi tempus. Galbula sarcinulas,) Ordo est O Galbula, ne sit tibi molestum, id est, graue ferre, id est, inferre & colligere. sarcinulas, id est, paruas rerum pastoralium sarcinas. Sarcinula pera) scilicet nostra, in qua panis, & cætera edulia ferri solent, est leuis. Vnde dicitur Aesopum cum aliis accinctum ad iter libenter subiisse reticulum panis, licet ponderosus esset, quia nouit in itinere imminitum iri. Cătharus) id est, poculum quo Silenus vti dicitur in Buc. Virgilij: Et grauis attrita pendebat cătharus ansa. Cantharus ergo leuis, quia exhaustus. Paruus labor est ferre omnia) scilicet cibi & potus repositoria. Serò) id est, vesperi, & graue pondus, sed vsile ea omnia ferre manè, Ipse) scilicet ego, ducam pecus) id est, gregem nostrum.

ECLO-

ECLOGA, OCTAVA, DE RE-
ligione, Rusticorum inscripta Religio.

Ioannis Murmellij Argumentum.

Ille canit monteis, rura hic campestria, nympha
Polluci visa laudes & festa canuntur.

CANDIDVS, ET ALPHVS.

HOrrida solstitio tellus sitit Alphe reuerso:
Ad solitos montes, vbi ros in gramine, & æstas
Mitior, hęc armenta monet deducere tempus.
AL. Aërios montes, & summa cacumina lõgè
Prospicio, quid sint montes (tibi vera fatebor)
Nescio. Semper enim campestria rura, lacusq;
Incolui. Montanus ager qua fruge redundat?
Can. O rude, & illepidum igenium, prope flumina semper
Versatus, fulicæ in morem, limosa per arua,
Halat vbi cum ex stygiæ excrementa lacunæ,
Sunt vbi ranarum, culicum, pulicum, cimicúmque
Lustra, inter salices, vluas, viridésque papyros,
Irridere audes, & nauci pendere monteis?
Vnde fluunt amnes, templis vbi tanta locandis
Marmora cæduntur, fulgens vbi nascitur aurum?
Quæ parit antennas tellus? medicamen ab herbis
Dic quibus est nisi montanis de vertice Baldi
Sæpe melampodion legi: medicina capellis
Nulla magis præsens quondam Valsasinus Aegon
Tradidit hoc, dum vere sues castraret, & agnos.
Tradidit, & dixit: solus medicamen habeto.
Dic vbi castaneæ plures? vbi copia maior
Glandis? in excelsis fontes, & pascua vidi
Montibus, artocreas & pingue polenta comedi.

Sum

Sunt populi fortes, illic robusta iuuentus,
Lata pedes, callosa humeros, neruosa lacertos,
Hispida, dura manus, moli indefessa ferendæ.

Horrida solsticio tellus sitit. In hac ecloga, quæ inscribitur de religione pastorum, habentur primo laudes montium, quas Candidus, nactus occasionem ex calore solstitiali, quo vrgente montes petere suadet, accumulat, non immemor (si recte sentio) Carmeli sui, quem incolere iam animo constituerat, & cuius laudes prosequi intendit. Solstitio) scilicet æstiuali, non brumali. Est enim duplex: alterum quo solstare dicitur, quod altius assurgere in epicychlo suo nequit: alterum, quia profundius descendere non potest, vt in bruma. Ad solitos) scilicet Candido, & gregi eius. Nam Alphus montes ignorat. Ordo est. Tempus monet deducere, diceret, perducere, aut producere. Nam deducere in altum inusitatum est. hæc armenta ad montes solitos, vbi ros est in gramine, & æstas mitior) id est, temperatior, quia in summis montibus tẽpore æstiuo frigus opacum est. Mõtanus ager qua fruge redũdat) Ex hac quæstione nãciscitur occasionẽ montiũ describendorũ. O rude ingeniũ, versatus.) Constructio ad rem respiciens, non ad vocem, sicut apud Comicum. Scelus qui me perdidit. Pulicum) primam communem habet hæc vox. Cimicum.) Cimices sunt vermes fœtidi, parietibus, & lectis inhærentes, & vbicunq; vapor est aquarũ frequentes, vt culices, pulices, muscæ, & id genus bestiolæ. Lustra) potius ferarum sunt. Inter salices) quæ in locis humidis nascuntur. vluas) i. herbas palustres, & papyros) id est, arundines, quæ in AEgypto tantæ nascuntur, vt ex singulis internodijs faciant nauiculas. Habet autem membranam tenuem, in qua olim scriptitabant: Vnde nunc abutuntur vocabulo, papyrum pro chartis dicentes. Et nauci pendere), d est, non pluris facere, quàm nauci, quod aut putamen est nucis. vt Priscianus, & Tortellius sentiunt: aut granum

Solstitio duo.

Deducere.

Cimex.

Lustra.

Vlua.

Papyrus.

Nauci.

fabæ quum se aperit, vt Seruius vult: aut nonnulli, mucor nucis priusquam condensatur in nucleum. Ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretij, et valoris. Vnde fluunt amnes) quia ferè in montibus ortum habent. vbi tanta marmora cæduntur locandis, id est, cõstituendis templis, id est, ad constituenda templa. attennas, id est, malos transuersas. Sæpe melampodion.) Melampodion genus nigri ellebori à Melampode quodam, qui eo vti in diuinationibus solebat, dictũ autem à pastore eiusdem nominis, qui primus hãc herbã inuenisse dicitur, dum capras eo purgari animaduertit, datoq; eorũ lacte furẽtes Prætidas sanari. Vnde Maro dicit Geor. 3. Inuentæque nocent artes, cessêre magistri, Phillirides Chiron, Amythaoniusq; Melampus. Interpretatur autem melampus, nigri pedis. Vocant enim Melan nigrũ, & Pous dicitur pes. Fuit, & alius Mantes. i. vates insignis. Medicina capellis nulla magis præsens) i. præsentius, & citius sanans, Quandam Valsasinus Aegon.) Ni contra decorum medicinæ peritus censeatur, dicit se accepisse ab Aegone pastore, quem Valsasinum à loco nominat. Dic vbi castaneæ plures) videlicet quã in montibus. q.d. nusquam. Artocreas) i. panẽ cui caro includitur. Pastillum vulgo vocant, Artos enim dicitur panis, & Creas caro. Lata pede .i. habens latos pedes calloſa humeros) habens humeros callosos ex labore, aut puposos. Neruosa lacertos, id est, habens lacertos neruos. Hispida id est, pilosa, molli ferendæ, id est ad molem ferendam, id est, quoduis onus portãdum, indefessa, id est, indefatigabilis.

Atteunæ.
Melampodion.
Melamp
Mantes.
Artocreas
Pastillum
Artos.

Vallibus ex illis, onera vt naualia curet
Confluit huc, nullum est hominum genus aptius vrbi,
Siue velis castrare pecus, seu scindere fagos,
Siue fimum ferri è stabulis, haurire cloacas,
Latrinas curare, viamque aperire coactis
Sordibus, & scalis puteos descendere in altos.
Ingenio callent, & duro robore pollent,
Sed quid opus multis? subeunt opus omne, popinis

Inseruit

Inſeruire, focos lignis cumulare, veruque
Artifici verſare manu, dare libera fumo
Spiramenta, boum ventres ad flumina ferre.
Verrere humum immundam ſcopis doctiſsima gens eſt,
Quodque magis miror, ſemper ſub pondere currunt.
Cotibus in duris oriuntur, & ardua viuunt
Per iuga, cum capreis habitant ſpelæa ferarum.
Adde quod in cœlum breuis eſt è montibus altis
Tranſitus, erectum caput vſque ad nubila tollunt.
Nubila tranſcendunt aliqui, puto ſydera tangunt.
Eſſe locum memorat, vbi ſurgit ab æquore Titan,
Qui (niſi dedidici) contingit vertice lunam,
Et vixiſſe illic hominem, ſed poſtea abactum
Improbitate gulæ, quod ſcilicet omnia poma
Manderet, & magno ſeruaret nulla tonanti.
Hinc diui, ſanctique patres in montibus altis
Delegêre domos tacitas. Carthuſia teſtis,
Carmelus, Garganus, Athos, Laureta, Lauerna,
Et Sina, & Soractis apex, vmbroſaque vallis,
Et iuga Nurſini fato ſenis inclyta, & altis
Abietibus turrita caput Gamaldula ſanctum.
Cætera prætereo, nec enim ſermonibus iſtis
Omnia complecti ſtatuo, montana frequentant
Culmina cœlicolæ, ſed anas, & mergus, & anſer,
Ibis, onocrotalus, milui, fulicæque paludes.

Vallibus ex illis) id eſt, inter montes ſitis, aut loquitur de planitie quæ eſt in montibus. Enumerat autem ſordida miniſteria, ad quæ ferè aptiores ſunt in montibus orti, ſicut ad omnem laborem. Vnde Iuuenalis Satyra ſecunda. Et illud Audiret poſitis montanum vulgus aratris, poſſet tamen videri loqui de implantiis, & conuallibus natis, vt illis det honeſta miniſteria, his ſordidiora: ſed de his qui in montibus naſcuntur, totus eſt ſermo, quia dicit: Colibus in duris oriuntur. Credam de illis loqui, qui in Franciam veniunt

purgaturi cloacas, & fumaria, idq; quasi satyrico morsu, vt nescias an laudet, an verius irrideat eos, nisi quia rustico dat partes laudandi, cui etiam vile ministerium dū strenuè fit, laudabile videtur. Ex illis igitur vallibus) quæ sunt sub vertice montium, inter montes tamen. Confluat huc) id est, ad hæc plana loca, subauditur, ex superioribus robusta iuuentus, vt curet opera naualia, id est, nauticum expleat munus. Castrare, id est, emasculare aut excolare, seu scindere, id est, incidere, & amputare fagos) arbores Glandiferas, à Phagin id est, commedēdo, dictas. Non autem intelligo, vt toreumata faciant aut celaturas, ad quas fagus apta, vnde est. Tibi pocula ponam Fagina cœlatum diuini opus Alcimedontis.

Cloacæ. Cloacæ sunt cryptæ subterraneæ, per quas sordes in fluuium demittuntur. Sordibus coactis) id est, congregatis, & compactis vt aquæ ductus claudantur. In altos puteos) eorum purgandi gratia. Popinis. i. culinis. Dare libera fumo spiramenta) id est, purgare fumaria, vulgus caminos vocat. Ventres ad flumina ferre) aut sordes aluorum, aut intestina pecorum mactatorum, semper sub pondere currunt) quod in vallibus ortis non congruit, & multo minus quod sequitur: cotibus in duris oriuntur, id est, inter cautes, et saxa aspera. Speluncas) id est, spelæa, sed Græcum est. Adde quòd in cœlum.) Id scommate non caret, aut rusticana simplicitate, quasi verò animæ spatio ferantur in cœlum. Nubila transcendunt aliqui.) Athos enim est vltra mediam regionem aëris, vsque adeo, vt in eo neque Nubes neque venti sint, sed cineres ex sacrificijs derelicti, reperiantur anno peracto indispersi. Esse locum memorant) scilicet paradisum terrestrem, quem quidam sub lunari globo ponunt. Quòd scilicet omnia poma. Id quoque pastorali ioco non caret. Hinc diui sanctique patres) Hoc videtur principaliter intendisse, vt tādem Carmelum laudet. Carthusia) non longe à Gratianopoli, in Delphinatu prima domus Carthusianorum, virorum profectò cœlestium, quibus, vt solidis tibicinis Christiana fulcitur religio.

Popinis.

Spelæa.

Carmelus

Carmelus antiquitate omnes excellens, & obseruatione candidæ religionis, cæteris non inferior. Garganus) diuo Michaële mons insignis. Athos) mons Thraciæ in confinibus Macedoniæ, miræ altitudinis, in quo est Potidea religione insignis, quia cineres in aris derelicti, illic disturbari negantur. Laureta) vbi diua virgo habet ædem excellentissimam, & miraculis ac donariis clarissimam. Lauerna) dea quæ à furibus colebatur, cui ædes erat iuxta Lauernalem portam, quæ in Christianum conuersa est vsum. Et Sina) mons est vt dicitur Galaad. 3. in Arabia, sepulchro diuæ Catharinæ religiosus, & præceptis Moysi datis olim iam illustris. Apex Soractis) Apollinis obseruatione olim præclarus. Vir. Summe deum, sancti custos Soractis Apollo. Nunc quoq; quod illic sub Constantino nondum conuerso, delituit Syluester Romanorum pontifex insignis, & vallis dicitur vmbrosa, in qua ille delituit. Et iuga Nursini fato senis inclyta) à Nursis oppido in montibus posito. Aeneidos. Sept. Et te montosæ misere in prelia Nursæ. Vfnes, insignem fama, & fœlicibus arua. Et Gamaldula turrita caput sanctũ, id est, habens sanctum caput. Turritum) id est, quasi turribus insignitum. Abietibus) quæ arbores in montibus nascuntur, suntq; quos sappinos vocant: Est autem non longè à Florentia. Cœlicolæ) vt Michaël, & cæteri angeli in Sina auditi, Anas) auis immunditia aquarum gaudens, & mergus) ad limum tendens, & anser) etiam illuuie aquarum pastus. & ibis) vt ciconia, cui similis est, serpentibus nutrita. Onocratalus etiã obscœnitatem amans, ea ab Onoo quod est inquino, deduci videtur. Milui) aues rapaces, & obscœnis viuentes. Fulicæ) aues circa litora turpem victum quæritantes. Frequentant) scilicet paludes.

Athos

Alph. Inter montanæ tantos religionis honores,
Cur de messe nihil, est de palmite, dictum?
Hæc tamen humanæ duo sustentacula vitæ

Maxima, monticolæ veniunt è rupibus ad nos
Hordea mercatum, torui, fuligine tincti,
Setosi, & macie affecti, laceri, ac situosi.
Indigenæ ostendunt, quæ sit natura locorum.
Sed quod montanis de religionibus inquis:
Retulit in mentem, quæ de Polluce feruntur.
Quæ dea, si nosti, visa est, quæ Candide nympha?
Dic age, nam cœptum certamen inutile nobis,
Vtilior sermo de relligione tenendus.
Cand. Galbula, qui solitus pecudes in pascua tecum
Ducere, te satis hoc potuit docuisse, quod optas.
Al. Plura quidem Pollucē super narrata, sed ipsam
Nec docuit nympham, nec me quæsisse recordor.
Nunc subijt mentem, quum relligionis oborta est
Mentio, & illarum visa est mihi maxima laudum.
Ca. Non erat illa Dryas, neque Libethris, nec Oreas,
Venerat è cœlo superûm regina, tonantis
Mater, anhelanti pacem latura iuuentæ.
Huic Tethys, huic alma Ceres famulantur, & ipse
AEolus, æquoreis ventos qui frenat in antris.
Hanc Deus astrorum flammas super, atque volantes
Solis equos, supra fulgentem Cassiopeiam
Extulit, & sacram bisseno sydere frontem
Cinxit, & adiecit subter vestigia lunam.

Inter montanæ.) Obijcit Alphus nullam esse mentionem factam de frugibus, quas vberiores in æquore seu planitie nasci contendit. De messe, id est, de frugibus, de palmite, id est, vitibus. Mercatum) supinum à mercor, id est emptum.

Mercor.

torui) quia immiti fere sunt fronte vsque adeò, vt immites dicantur in cotibus orti. Vnde Maro in Bucolicis. Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illum Ismarus, Aut Rhodope, aut extremi Garamantes. Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt. Fuligine) Id est, pingui fumo, Setosi, id est,

Setosi.

hirsuti

hirsuti. Iuuen. Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ, Promittunt atrocem animum. Situosi) Valla docet situosum esse in usu. Licenter autẽ hic usurpatur situosi, quia per regulam fieret sitosus. Indigenæ) inde geniti, hoc est, vt hic accipitur, incolæ. Sed quod tendit ad principale quod est, declarare diuam virginem esse visam Polluci, hoc est, poëtæ, eiusq; laudes accumulare, & poëtæ in religione vitam paucis significare. Galbula, de quo in Polluce satis dictum est, videtur per diminutionem dici à Galba, de quo Iuuenalis: Nec vilis Galba tulisset. Polluce super, id est, de Polluce. Est enim anastrophe. Super autem accipitur cum ablatiuo pro de, vt Aenidos primo. Multa super Priamo, rogitans super Hectore multa. Nunc subijt mentem, id est, venit in mentem. Non erat illa Dryas, id est, dea arborum, & præcipuè quercuũ, vt diximus. Neq; Libethris, id est, vna Musarum quæ Libethrum incoluit, nec oreas, id est, dea montium. Nã Oros mons dicitur. Tonantis, id est, veri Iouis, cuius est tonare, hoc est, IESV CHRISTI filij dei, mater) scilicet Maria. Iuuentæ anhelanti, id est, laboranti in periculo vitæ, pacem, id est, tranquillitatem mentis. Tethys, id est, magna dea maris, vxor Oceani, facitq; Tethyos in genitiuo, & vtramq; producere potest, vt in Georgicis: Teq; sibi generum Tethys emat omnibus vndis. Ceres) dea frugum dicta regina Siciliæ, alma) quia nos suo inuento alit. Et ipse Aeolus, rex ventorum dictus, quod illorum visum mari fecit abscissa sylua, quæ impedimento erat. In antris æquoreis, id est vicinis æquori. Aeneidos primo: Aecoliam venit loca fœta furẽtibus Austris. &c. Frenat. ibidem: Illa se iactet in aula Aeolus, & clauso ventorum carcere regnet. Deus extulit hanc) scilicet diuam virginem super flammas astrorũ. Vnde canitur. O gloriosa Domina excelsa super sydera, quia assumpta es Maria ad æthereum thalamum. Atq; volantes, id est, pernices: equos solis) quos Ouid. in principio secundi

Indigenæ.

Galbula.

Dryas. Libethris. Oreas.

Tethys.

Ceres.

Aeolus.

Metamorph. ponit, vt alibi diximus. Supra fingentem Cassiopeiam) quæ est in circulo artico, effigies tamen corporis ad æstiuum circulum peruenit, quam capite, & dextra manu tangit, quam prope mediam diuidit circulus lacteus, non longè à Cephei circulo locatam, vbi occidit cum scorpione, exoritur cum sagittario. Hanc Euripides, & Sophocles, & alij multi scripserunt gloriatã olim fuisse, quod Nereidas corporis pulchritudine superaret, propter quod in filiquastro cõspicitur sedens, et vertente se mundo resupinato capite ferri videtur. Bisseno sydere) vt Apocalypsis duodecimo. Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius.

Alphus. Candide mira canis, nullis pastoribus vnquam
Cognita. quid Tethys? quid fulgens Cassiopeia?
AEolus æquoreis ventos quis frenat in antris?
Qui sunt solis equi? magna atque ignota recense.
Candi. Sydera sunt partim, partim sunt nomina prisca,
Omnia quæ Pollux mihi quum narrasset, in ædem
Duxit, & ista sacer paries, ait, omnia monstrat.
Pictus erat paries signis, & imagine multa.
Omnia non memini, mens est mihi debilis, ista
Vix tenui, dum sæpe animo voluo, atque reuoluo,
Sæpe recordari, medicamine fortius omni.
Ista potest nigro depellere nubila cœlo,
Ista potest siccis fluuios dare frugibus imbres,
Quum volet, ista nouos duris emittere campis,
Quum volet, emissos poterit restingere, fontes:
Qui modo sunt steriles, & nudi gramine campi,
Si volet in pingues poterit conuertere glebas.
Frigida Saturni quum sydera suscipit atro
Scorpius hospitio, non aufert hordea grando,
Nec domus ardebit. Nam nunc hæc omnia cœlum
Dicitur iratis in terram effundere ab astris.
Si volet, hæc nobis custodiet omnia virgo:

Si fauet hæc nobis complebunt horrea meſſes,
Adiicietq́; gregi ſemper fœtura gemellos.
Si pecus infelix erit,& ſine vellere,ſolo
Ipſa poteſt nutu dare lac,dare vellera, & agnos.
Et curare greges,omnemq́; auertere morbum.
Nil opus eſt modò Pana ſequi,neq; cætera ruris
Numina,quæ veteres fruſtrà coluiſſe feruntur,
Vidi circum aram nymphæ pendere capellas,
Plauſtra,boues,& oues : hic Iani vidimus hircum.
Et memini inſcriptam verſu hoc legiſſe tabellam:
Votum pro ſaluo Ianus breue reddidit hirco.

Candide mira canis) Ne contra decorum maiora quàm quæ paſtoribus conueniant, ceciniſſe putetur, caſtigat Poeta dicens ſe à Polluce didiciſſe. Sydera ſunt partim) vt Caſſiopeia,& iſta ſacer paries)ſcilicet qui erat in æde ſacra. Sæpe recordari) ſubaudi eſt fortius omni medicamine. Fluuios imbres) id eſt,effluentes & abundantes. Nouos fontes emittere) quod vſu veniſſe varia loca prædicant. Frigida Saturni) Id enim prognoſticon eſt futuræ calamitatis i. culmorum per grandinem deiectionis. Vnde dicit Maro Georg. 1. Hoc metuẽs cœli menſes & ſydera ſerua, Frigida Saturni ſeſe quo ſtella receptet. Quia vt auctor noſter interpretatur, dũ in ſcorpium venit, grandinem generat Saturni ſydus:ſed diua virgine intercedente, nõ aufert hordeæ grando, nec domus ardebit,id eſt, comburetur fulmine. Fœtura) id eſt,fœcunda productio fœtus. Maro: Si fœtura gregem ſuppleuerit,aureus eſto. Adiicite) ſcilicet ad gregem,gemellos)id eſt,geminos fœtus. Si pecus infelix,id eſt,morbidum & miſerabile fuerit : bene autem conuertit ſermonem ad rem paſtoralem. Solo nutu)ſolo indicio capitis. Pana) Deum paſtorum. De quo Maro: Pan curat oues,ouiumq́ magiſtros. Pan. *Cætera numina)vt Palem, Apollinem, Faunos, Syluanos, Aegipanas, Satyros, Cererem, Baccum, &c. Nymphæ)id eſt,* Nymphæ diuæ

Capella. *diuæ virgines, æterni patris sponsæ. Capellas, id est, capras cereas, hircum Iani, quem Ianus putàrat amissum, quum à puero in vepribus alligatus esset, vt prius vidimus. Est autem artificiosè hoc dictum. Nam sic prius dictam veram historiam asserit. Erat autẽ hircus cereus, aut depictus, vt patet ex carmine. Moris est autem Italorum, in tabellis votiuis depingere casus suos, & miraculosas liberationes, aut recuperationes. Vnde & Amasius poeta:*

Nunc dea, nunc succurre mihi: te posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Dumq; ea perlegerem, Pollux hæc carmina supplex
Ante aram genibus positis in marmore, dixit:
O Dea, quæ seruas vrbeis, & rura, precamur,
Ne padus exundet, ne strix nocturna per vmbras
Hauriat infantes, nec eant per compita laruæ.
Diua, faue agricolis, talpas occide, malignam
Aggeribus pestem, gelidis fata læta pruinis,
Quando bruma venit, conspergere diua memento,
Ne tineæ rodant anno frumenta sequenti.
A Boreæ flatu pingues defende mariscas.
A gruis ore fabas, & ab ansere farra Pallustri,
A serpente boues, à vulpe & fure cohortem,
A brucho erucas, à bruma, & grandine vites,
A vi & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,
A rabie catulos, à flamma, & fulmine villas,
A murum insidiis petasonem, à milite pernas,
A campe, & pigris, pigris, heu cetera nescit
Mens oblita sequi, numerus me in verba reduxit
Sæpius: in numerum rediens, obliuia forsan
Mente abigam, retrò gradior numerumq; recurro:
A murum insidis petasonem, à milite pernas.
A campe & pigris virides limacibus hortos.
Alphe, viden' quæ vis numeri? iam cætera cerno.

A toni-

A tonitru roboante cados, à frigore fœtas,
A grauibus vitulos œstris, à gutture porcos
Anginoso, operas pubes ne rustica perdat.
Adsis ô Dea, nec lædant examina fuci,
Neu milium furentur aues, neu vellera sentes
Succida, neu lappas apprendat lana sequentes.
Diua gubernatrix hominum, custodia vatum,
Diua laborantum requies, medicina dolentum,
Et tutela gregum, nostris precor annue votis.
Talibus orabat Pollux, ego postibus hærens,
In baculum pede porrecto, recitata notabam,
Altius, ac memori condebam singula mente.

Dumq; ea perlegerem) Ostendit Pollucem in religione memorem pastorum, atque orare pro rerum rusticarum conseruatione. Vnde carmen eius deprecatorium recenset Perlegerem. s. oculis, non ore, nam, vt dixi, picturæ sunt indoctorum libri: ea. s. quæ depicta dixit, in marmore) super marmor pauimentitium. Ne padus exundet) quia sæpe vt Maro dicit, fluuiorum rex Eridanus camposq; per omnes Cum stabulis armenta trahit. ne strix nocturna.) id ex rusticorum superstitione, qui putant striges & lamias noctu volare, quæ infantes auferant edendos: quod dictum est ad terrorem puerorum, ne noctu vagentur. Auctor est Porphyrio ad illud Horat. in arte poetica: Lamiæ.

Ne quandocunq; velit, poscat sibi, fabula credi,
Ne pransæ lamiæ viuum puerum extrahat aluo

Perottus autem dicit de strigibus sic: Striges nō à stringendis infantiū corporibus, vt quidā falsò existimāt, sed à stridore nomen habent, fabulosumq; est, quod eas tradunt vbera infantia labris immulgere, aues sunt nocturnæ. Lucan. Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur. Constat tamē et in male dictis ita esse, & etiam apud vetustissimos fuisse, accipiq; pro maleficis mulieribus, quæ noctu gyantes,

dientes, infantiũ corpora ſanguinẽ ſugendo exhauriũt. Hæc ille. Hauriat igitur, id eſt, exhauriat ſanguinẽ ſugendo. nec

Larua. laruæ) id eſt, cacodæmones, ac lemures, hoc eſt, nequam ſpiritus qui vagari putantur: & dũ innocui ſunt, lares dici, talpas) appoſitorie malignã peſtem. aggeribus) i. cumulis terræ. Ne timeæ) ſcilicet niuales, aut alij vermiculi, vt limaces,

Mariſca. bruchi. tineæ, blattæ, mariſcas) id eſt, ficus. anſere paluſtri) id eſt, indomito, in paludibus verſari ſolito, à ſerpente boues)

Bruchus. quia in aluũ immitti ſolent. cohortem) id eſt, gregem, à bru-

Bruma. cho, id eſt, vermiculo caules, & erucas, quæ ſalaces ſunt herbæ, depaſcere ſolito. à bruma) id eſt, brumali frigore. à rubi-

Petaſo. gine) infeſta pluuia quia rubiginẽ inducit. catulos) id eſt, catellos. villas) id eſt, domos in agro. petaſonẽ) id eſt, anteriora crura ſuum: à milite) id eſt, ſtipendiario. Franci arcitenentem francũ appellant. à campe) id eſt, vermiculo illo, hortenſes maximè herbas, & arborum frondes erodere ſolito.

Campe. Vnde Columella: Nec ſolum teneras audent erodere frondes, Implicitus conchæ limax, hirſutáque campe. Fingit autem ruſticum) oblitũ carminis, vt decorum ſeruet Quæ vis id eſt, virtus. numeri). i. rythmi & metri, quia metra iuuãt animos) id eſt, memoriam. Vnde ille: Numeros memini ſi

Cadus. verba tenerem: à tonitru reboante cados) id eſt, vaſa vinaria, in quibus per vehemens tonitru vina obuerti ſolent, &

Fæta. in vappam mutari. fœtas). i. grauidas oues. æſtris) quos Latini aſilos vocant. Maro Georg. 3. Cui nomen aſilo Romanũ

Oeſtrum. eſt, æſtrum Graij vertere vocantes. Vitulos ardente ſole nimium excruciant, & in fugã quaſi furentes vertunt. à gu-

Angina. ture anginoſo.) Is enim ſuibus peculiarius eſt morbus. ope-

Opera. ras). i. labores diurnos, fuci) veſpæ ſunt inutiles, apes autem muſcæ non mellificantes, ſed mella furantes. Vnde dicit Maro de apibus: Ignauum fucos pecus à præſepibus arcẽt. Ex-

Examen. anima autem ſunt apum ſeu apium fœturæ. Iuu. Examẽ

Milium. apium longa conſederat vua. Milium) legumen (vt quidam volunt)

volunt) à mille dictum, quod milleſimum reddat: tamen primam corripit, vt Georg. 1. Et milio venit annua cura. Sentes. vellera ſuccida, id eſt, cum lana nondum lota. Sentes) id eſt ſpinæ, & vepres hirſuti. lappas) id eſt, nodulos hirſutos in lappa herba creſcētes. Memori mēte) vt vero ſimile faciat.

Alph. Candide, Polluci pro ſollicitudine tanta,
Pro precis officio, pro religione putáſne
Dandum aliquid? nobis pietate peculia creſcunt,
Cand. Quid ni aliquid dandum eſt: opus eſt perſoluere crates.
A L. Ruſticus es, crates etenim pro gratibus inquis.
Can. Crates, & grates paruo diſcrimine diſtant,
Dandum aliquid, ne his detur, ſine paſcha reuerti,
Quando ſacerdotes commiſſa piacula ſoluunt.
Alphus. Quid dabimus? vituli grauis eſt iactura, vel agnū,
Vel leporem, pietas etiam laudabilis anſer.
Cand. Dona docet tempus, lepores brumalia dona,
Quando niue hyberna currendi erepta facultas.
Anſer ad autumni finem, nonaſq; Kalendas
Pertinet æſtatis, coryli, noua poma, racemi.
Munera, lactentes hœdi ſunt veris & agni.
Tunc ſi de cordis aliquem conſpexeris ægrum
Ac tenuem, qui nec vendi, nec viuere poſsit,
(Munus erit ſolenne ſatis) donabimus agnum.
Ipſe mihi, quum iam regredi poſt prandia vellem,
Carmina de nymphæ ſolennibus eruta faſtis
Tradidit, & dixit: ſi quando grauabere curis,
Hæc cane: pro mentis medicamine carmen habeto. *Peculia*

Candide, Polluci) Oſtendit poeta hoc figmento paſtorum animum ad gratitudinem: vt ad eam inuitet, nō immemor profeſſionis ſuæ, pietate) id eſt, eleemoſynis piè exhibitis, peculia) .i. poſſeſſiones. Opus eſt perſoluere crates) vt riſum excitet, facit ruſticum crates gro grates dicere. Dandum aliquid

quid, sed nobis detur, sine) i. permitte pascha reuerti. Piacula, id est, peccata expiatione digna. soluunt, id est, absoluunt.
iactura, id est, amissio, etiam anser est pietatis, id est, eleemosyna laudabilis. dona docet tempus, id est, pro tempore danda sunt dona, quia habent & obsonia sua tempora. Vnde lepores etiam debent dari in media hyeme, quando nix alta impedit aufugere. Anser ad autumnum, & Kalendas Nouembris pertinet.

Coryli. *Coryli, id est, auellanæ & noua poma, & racemi sunt munera æstatis. Hædi & agni lactentes, id est, adhuc lac sugentes, sunt munera veris, id est, verni temporis. De cordis, id est, fœno autumnali, qui nec vendi, &c. Morem rusticorum satyricè describit, qui donant quod retinere non possunt. Carmina) scilicet frequentia, de nymphæ solennibus. eruta fastis, id est, fastorum libris.*

Fasti.

Quando Molorchæo titan descendit ab astro,
Pronus & astrææ iam limina virginis intrat,
Virgine lætetur pubes, & cana senectus,
Transiit ad superos, & olympica regna petiuit.
Ogdoas vt toto iam tertia fluxerit orbe,
Festa dies iterum, natalia virginis aras
Ignibus illustrant, offert noua liba sacerdos.
Libra redit, noctes properans æquare diebus.
Exultat Picenus ager, vehit Adria puppes
Illyricas, & Chaonias, cum mercibus adsunt
Thusci, Vmbri, Veneti, Siculi, Lauretica templa,
Cum donis turmatim adeunt: votisq; solutis,
In sublime iugum læti, ad commercia tendunt.
Et quum Thessalicas cursu breuiore sagittas
Sol subit, & frigent vrentibus arua pruinis,
Clausa gynæcæi sacris penetralibus, hausit
Corde deum toto, propios oblita parentes.
Et quum semiferi fugiens Chironis ab arcu,
Languet ad hyberni glacialia limina capri,

Induat

Induat ornatas & mas & fœmina veſtes,
Lætitiaq; diem celebret, quò ſemine ſacro
Coniugis annoſus grauidam pater imbuit aluum.
Illa dies etenim ſanctæ primordia nymphæ
Fecit, & in noſtras vetuit deſcendere ſordes.

Quando Molorchæo.) Docet quibus temporibus agantur ſolennia feſta diuæ virginis, vt feſtum aſſumptionis in medio Auguſti, quando ſol dereliquit leonem, & ingreditur virginem. Vnde idem in Parthenice Mariana: Terga fera titan Nemæe extrema tenebat. Fulgẽtem cratera inter, claramque coronam. Sequitur autem in hac re opinionem Nigidij qui hunc leonẽ tradidit à Luna iuſſu Iunonis in terra Arcadica, & regione Nemææ educatũ, & deinde in extiũ Herculis demiſſum, quẽ Hercules iuſſu Euriſthei clana, quã à Molorcho hoſpite acceperat, interfecit. Itaque poſtea clana pro gladio, pelle pro ſcuto vſum Herculẽ fuiſſe. Leonem verò à Iunone inter ſydera relatum, qui ad occaſum ſpectans, ſupra caput hydræ conſtitutus eſt. Quando igitur titan) id eſt, ſol. deſcendit pronus ab aſtro Molorchæo) .i. à leone clana Molorchi interempto. Eſt autem longè peti- Molorchus
tum epithetum. & intrat iam limina virginis Aſtrææ).i. iuſtitiæ virginis, quæ Aſtræa dicta cælum petiit, ſed vt dicit Virg. Vltima cæleſtum terras Aſtræa reliquit, tunc ſcilicet pubes).i. iuuenes pubeſcentes, & ſenectus cana).i. ſenes caneſcentes, lætetur virgine. ſ. Maria, quia ſcilicet tunc trãſijt ad ſuperos, & petiuit regna olympica) id eſt, cæleſtia. Ogdoas) deſcribit feſtum natiuitatis D. virginis, dicens: Vt, id eſt, poſtquam, tertia ogdoas, id eſt, octaua aut tertius octonarius numerus. Eſt enim Ogdoas octo numerus octonarius, quo ter replicato poſt aſſumptionem, habetur natalis virginis. fluxerit iam toto orbe.) iterum ſcilicet, eſt feſta dies, quia natalia virginis illuſtrãt aras virginis, ignibus ſluminibus. Sacerdos offert noua liba).i. libamina. Libra)

ſcilicet

ſcilicet ſignum redit properans) id eſt, feſtinans, æquare noctes diebus) quia paulò poſt eſt æquinoctiũ autumnale. Maro: Libra die noctiſq; pares vbi fecerit horas, ager Picenus exultat) ſcilicet feſto ſolenni. Adria) id eſt, mare Adriaticũ vehit puppes Illyricas & Chaonias) id eſt Epiroticas, id eſt, vehentes Illyricos & Chaones, ſeu Epirotas Lauretum viſentes. Thuſci adſunt cum mercibus) id eſt, rebus venalibus Vmbri, &c. In ſublime iugum) vbi ædes eſt diuæ virginis. Et quum Theſſalicas) Deſcribit feſtum præſentationis eiuſdem virginis, quod celebratur quum ſol ſubit curſu breuiori, quia tunc bruma eſt, ſagittas Theſſalicas) id eſt, ſagittarium ſignum: quod Chiron Theſſalicus conſtituere dicitur:

Gynaceũ. *quia tunc clauſa ſacris penetralibus, ſcilicet templi gynæcei) id eſt, ſecreti virginum. Eſt enim* gynaceon, *id eſt, gynæceum, locus vbi mulieres verſantur, vbi clauſa, hauſit deũ toto corde, oblita proprios parentes, quia contemplationi diuinæ vocabat, nil terrenum ſapiens. Hoc autem feſtum celebratur vndecimo Kalendas Decembres. Et quum ſemiferi fugiens Chironis, &c.) Deſcribit feſtum conceptionis eiuſdem diuæ virginis, ſequens ordinẽ Kalendarij, non rei geſtæ: quia prius concepta, quàm præſentata fuit. Et quum ſol fugiens ab arcu Chironis, ſcilicet ſagittarij, ſemiferi).i. centauri. Centauri enim ſunt populi Theſſaliæ, qui primi*

Centatur. *equos illic aſcenderunt, vnde procul viſi, crediti ſunt vmbilico tenus equi. Vnde fabula orta, vt infernè equi, ſupernè homines dicantur. Lãguet) quia parum habet caloris ad limina glacialia).i. ad ingreſſum frigidi capri).i. capricorni hiberni).i. hiemalis ſigni, tum ſcilicet & mas & femina induat ornatas veſtes).i. ornent ſe & celebrent, lætitia) ſcilicet quum lætentur. diem quo pater) ſcilicet Ioachim, vt potior eſt ſententia, annoſus) .i. vetulus. Imbuit ſemine ſacro).i. præuento ab originali macula. Aluum coniugis) ſcilicet Annæ grauidam. Etenim illa dies fecit primordia).i. conceptũ*

Sanctæ

ſanctæ nymphæ)id eſt,ſponſæ altiſſimi patris:& voluit deſcendere in noſtras ſordes) ſcilicet originalis peccati,in quod omnes de viri ſemine nati deſcendunt.

Quum volat imbrifera lampas phœbea ſub vrna,
Ad vernos reditura dies iam proxima veri,
Ite nurus omnes, ſacros altaribus ignes,
Thura focis,faculas manibus date,ducite pompam
Attulit in templum noua dona puerpera virgo.
Quando gregis princeps aurato vellere fulgens,
Incepit zephyris aperire tepentibus annum,
Et dare maiores luci quàm noctibus horas,
Aliger occultam redeat paranymphus in ædem,
Et noua miranti referat mandata puellæ,
Feſta dies Thuſcis populos de collibus omnes
Cogit,& Arnicolas vocat ad Florentia templa.
Tum quoque,ſed tenui virgo prius interuallo
Nupſit,& hæc teneris lux eſt celebranda puellis.
Quando ſub extrema cancri teſtudine Phœbus
Voluitur,& reuehit vicina canicula morbos.
Thure piam celebrate diem: redit hoſpita mater
In proprios à matre lares. altaria circum
Primitias Cereris geminæ ſuſpendite matri.
Iſta dedit Pollux,vigilans quæ in montibus olim
Fecerat ad pecudum caulas,dum nocte ſerena,
Militiam cæli,ſparſoſque examinat ignes.
His quoque plura dedit,ſed carmina plura referri.
Non ſinit extremum deponens veſpera ſolem,

Quum volat) Docet quando celebrandum eſt feſtum purificationis, aut verius preſentationis, & apparitionis Chriſti,quo præſentatus eſt à diua virgine in templo. Ordo eſt. Quum lampas Phœbea, id eſt,ſol,volat ſub vrna imbrifera,id eſt,ſub aquario adhuc exiſtens reditura ad dies vernos) qui incipiunt in Martio, iam proxima veri. O

nurus) i. nuptæ omnes, ite, date sacris altaribus ignes, date
focis thura, date manibus vestris faculas. ducite pompam, id
est, lætas supplicationes seu processiones, quia virgo puerpe-
ra) id est, quæ virgo permanens, puerum pepererat, attulit in
templum noua dona) quia puerum qui datus est nobis, hoc
est, Deum incarnatum, & de virgine natum, quæ duo ma-
xima sunt noua, nec prius visa, nec deinceps videnda Quã-
do gregis princeps) Describit festum Annuntiationis, & in-
carnationis dominicæ, quod in Martio celebratur, sole exi-
stente in principe gregis) id est, ariete. Paranymphus, id est,
pronubus Gabriel archangelus, aliger) quia alati pinguntur
angeli, Mirant:) quia turbata est in sermone eius, Lucæ pri-
mo. Noua mandata) quia Ecce concipies in vtero, & paries
filium. Arnicolas, id est, Arnum annem colentes, cuius acco-
las quidam fluentinos volunt appellandos: Vnde non semel
pro Florentia Fluentia, & pro Florentinis Fluentini legun-
tur. Id autem festum Florentini præcipuè celebrant. Non est
autem legendum aruicolæ, quasi arua colentes, quia illi vbi-
que sunt, Arnicolæ in Thuscia tantum. Tum quoq;) Tangit
festum nuptiarum, quia prius nupserat. Nam quum esset
desponsata, missus est angelus, &c. tenui, id est, modico. inter-
uallo, id est, spatio temporis. Est autem spondaicus versus, &
hæc lux) scilicet nuptiarum: puellis teneris) nubere sperã-
tibus. Quando sub extrema cancri) Diserte docet festũ quod
visitationis nomine celebratur sexto nonas Iulias potius di-
cendum reuersionis: quia statim vt concepit abijt cum festi-
natione in montana, et mansit illic menses tres, vtq; post na-
tiuitatem diui Ioannis præcursoris Domini. Quando igitur
Phœbus, id est, sol. voluitur sub extrema testudine cancri) id
est, extrema parte quæ testudinata videtur, & caniculã) scili-
cet cœlestis. Vicina, id est, mox oritura reuehit morbos, cele-
brate diem piam. id est, pij officij thure, quia mater, id est,
prægnans virgo, quæ etiam ab Elizabeth mater vocata est,

Paraym-
phus.
Aliger.

Arnicola.

quia

quia dixit: Vnde mihi hoc, vt mater Domini mei, &c. quod de ea potius quàm de alia prægnante dicitur: qui per eum quem gestabat, certa erat etiam partu futura mater. Hospita) scilicet Maria, redit à matre) scilicet Anna in proprios lares, id est, suas ædes. Suspenáite ergo circum altaria geminæ matri) scilicet Mariæ, & Elizabet, quia à quibusdam vocatur festum Elizabeth. Primitias Cereris, id est, nouas fruges, quæ nunc maturæ sunt. Ista dedit Pollux, &c. dum examinat ignes. id est, dum virtutem scrutatur astrorum) vespera, id est, vesperus, aut vesper, & hesperas, & vesperugo, stella illa vespertina, quæ manè Lucifer dicitur.

ECLOGA NONA, DE MORIbus Curiæ Romanæ, post religionis ingressum edita, inscriptaque Falco.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Faustulus expertus Romani frigida tractus
Pascua, pastorum mores exponit iniquos.

FAVSTVLVS, ET CANDIDVS.

CAndide, quo casu patrijs procul actus ab oris
Hæc in rura venis? hic pascua nulla, nec amnes,
Nec liquidi fontes, nec ouilia tuta, nec vmbræ,
Et tamen assiduos gregis hæc pascuntur in vsus.

CANDIDVS. Faustule, me noster Corydon, qui plurima quondam
His armenta locis habuit, magnamque peculi
Congeriem fecit, pecori me credere adegit,
Esse salutares istis in montibus herbas.
At postquam segnes agros, & inartia saxa

Vidimus,& ſiccis arentem fontibus vndam,
Pœnituit longæque viæ,patriæque relictæ.
Fau. Poſtquam te incolumem ſaltus intrare Latinos
Contigit,antiqui potes hæc mea tecta ſubire
Iure ſodalitij.ſunt hic mihi pauperis agri
Iugera pauca,meæ vix ſufficientia vitæ.
Quidquid,id eſt,commune puta. tibi forſitan vlla
Proſpera ſors aderit,fortuna ſimillima vento eſt.
Cariceæ ſuccede caſæ,dum præterit æſtus,
Dum grex in gelida procumbens ruminat vmbra.
Pone pedum,diſcumbe parum,recreabere potu.
Potu opus eſt,potu iſte grauis compeſcitur æſtus:
Pocula prende,fluet melius poſt pocula ſermo.
Cand. Pocula quis tanta demens æſtate recuſet?
Fau. Vina ſitim minuunt, animique doloribus obſtant,
Vina vt amicitias,vireis ita corporis augent.
Can. Hæc parit ora bonos(ſi patria vina) racemos
Fau. Funde iterum: potate ſemel, guſtare: ſecundus
Colluit os potus: calefacta refrigerat ora
Tertius: arma ſiti,bellumque indicere quartus
Aggreditur: quintus pugnat: victoria ſexti eſt.
Septimus(oenophili ſenis hæc doctrina)triumphat.

*Candide)inſcribitur hæc * quod compoſita eſt in gratiam Falconis Sinibaldi patritij Romani,protonotarij, apoſtolicique fiſci cuſtodis, de quo in epigrammatis mentio frequens, eſtq; de moribus curiæ Romanæ. Inducitur autem Candidus perſuaſus à Corydone cum pecore Romam proficiſci,relictis patrijs paſcuis,cuius incepti eum ferò pœnitet. Occaſione cuius multa dicuntur in deteſtationem auaritiæ Romanæ curiæ. Hæc in iura)id eſt. Romana. Præteribo enim quæ nota ſunt. Iure antiqui ſodalitij) id eſt ſodalitatis,& hoſpitalitatis. Fortuna ſimillima vento eſt,id eſt maxime incerta, & inconſtans. Caricea caſæ,id eſt,tectæ carice quæ eſt herba*

acuta

acuta. Maro: Et carice pastus acuta. Pone i. repone aut de- Carex.
pone, vt quiescas. Pedum, id est, virgam pastoralem, qua pe-
des ouium capiunt, et dirigunt. Inuitat autē ad potandum, Pedum.
nec abnuit Candidus: vt si qua petulantius in curiam Ro-
manam dicta sint, à potis dicta consecentur. Animis dolori-
bus obstant) Vnde Bacchus Lyæus quod cura soluat, & Li-
ber, quod ab eis liberet, dictus est. Vina vt amicitias) quia
compotando trahitur magna familiaritas. Comicus: Quia
compotrix eius est. Salomon, & Cicero comparant vina, & Bacchus.
amicitias in hoc, quòd vtraq; quò veteriora, eò meliora pu-
tentur. Hæc ora, id est, regio, parit bonos racemos, si hæc vina
sunt patria, id est, in hac patria nata. Vnde Faustulus potus
magis quàm verbis intentus, inquit: Funde igitur) quia po-
tare semel est gustare) id est, pitissare duntaxat. Secundus
potus) id est haustus. colluit. i. irrigat penitus os. Tertius refe-
rat ora calefacta. Quartus aggreditur indicere siti adhuc
prædominanti bellum. Quintus pugnat. Victoria est sexti,
scilicet haustus. Septimus triumphat. s. desiti. Hæc doctrina
est senis Oenophili) id est, amatoris vini, vt prius diximus.

Can. Res est consilij secura fidelibus vti:
Vtile, doctrinis præbere senilibus aures.
Victa sitis, mens ægra manet, curæque supersunt.
Fau. Vt sedata sitis, sic mens sedabitur ægra.
Funde merum, bibe, cardiaco medicina dolori hæc,
Vtitur ad curas isto medicamine Roma.
Can. Omne opus atque labor vult interualla, quiescat
Obba parum, contra muscas impone tabellam.
Non madet imbre dies, nec habet nox humida rorem,
Crescere nec duris possunt in cotibus herbæ,
Importuna fames, labor improbus, aëris ardor
Confecere gregem macie, vix debile corpus
Spiritus æger egit, vacua cute porrigit ossa
Clunis, & exilis cana contrahit ilia venter.

Hic aries, qui fronte lupos, cornuque petebat,
Nunc oue debilior, pauidoque fugacior agno est:
Hæc mihi, sed nimium me ardentia vota ferebant.
Omnia diuino prædixerat omnia cornix:
Vix egressus eram limen, cum tristia portans
Auguria à dextra venit, tegetisque sinistræ
Culmine consedit, pressoque minaciter ore
Vociferans, iter auspicio prohibebat aperto.
Heu pecus infœlix, quod lacte, & prole solebas
Affluere, in nostris licuit dum pascere campis:
Gramina dum quæris, succi plus perdis eundo,
Quàm referas pastu: simul hic tabescimus ambo,
Tu tenui victu, curis ego victus amaris.

Res est consilijs) Graphicè docet quid curæ valeant, quia victa sitis) .s. est mens ægra manet, curæque superfunt. Ad quod. Faustulus: Sedata vt sitis est, sic mens sedabitur ægra Cardiaco medicina dolori hæc) Hæc medicina, scilicet frequens potus, est medicina dolori cardiaco, id est, cordis, quem qui patiuntur, nimium sitiunt. Vnde Iuuenalis. Cardiaco nunquam cyathum missurus amico. Dicitur autem Apotes Cordias, *quæ Græce dicitur cor. Quiescat obba. i. lata fundo. Vnde à Persio dicitur sessilis obba. Impone tabellam contra muscas) tege ne à muscis inquietur. Importuna fames) quæ importuna est de via fessis. Labor improbus, id est, assiduus, & ita improbandus. Maro: Labor omnia vincit. Improbus. Et ardor aëris confecêre gregem macie) id est, emacerauerunt: sed plus est confici macie, quàm emacerari: quia quod conficitur, deficit. Venter exilis) quia vacuus Diuino omine, id est, à dijs portento, aut diuinandi vim habente. Maro: Sæpe malum hoc nobis, si mens non læua fuisset, De cœlo tactas memini prædicere quercus. Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix. A dextera venit) Cicero tamen lib. 1. de diuin. scribit coruum à dextra. à sinistra corniceni facere*

Cardiacus

Obba.

facere ratum. Vnde hic potius videtur dicendum, à læua. verum addit, tegetisq́ sinistræ Culmine consedit) vbi scilicet visa est: Et quia sola. infausti est augurij. vt Plin. docet: Teges dicitur tugurium. Vociferans) est enim infœlicis garrulitatis auis. Auspicio aperto, id est, manifesto. prohibebat iter. i. profectionem. In nostris) scilicet Mantuanis, quam referas pastu, id est, è pascendo, est enim nomen. Simul hic tabescimus ambo tu) scilicet infœlix pecus tabescis, scilicet tenui victu, id est, pœnuria victus, & inedia. ego) scilicet tabesco, victus curis amaris.

O nostræ regionis opes, ô florida prata,
O campi virides, ô pascua læta, feraxque,
Et nunquàm sine fruge solum, currentia passim
Flumina per villas, riui per rura, per hortos.
Hinc pecus, hinc agri pingues, sub sydere cancri,
Cùm tritura sonat passim, cùm Iulius ardet,
Arua virent, textæ lento de vimine sepes
Poma ferunt, redolent ipsis in vepribus herbæ.
O nemorum dulces vmbræ, mollesq́ue susurri,
Quos tecum memini gelidis carpsisse sub vmbris.
Turturis ad gemitus, ad hirundinis, ac philomenæ
Carmina, cùm primis resonant arbusta cicadis.
Aura strepens folijs nemorum veniebat ab Euro,
Et baccata super tendebat brachia cornus.
Ipse solo recubans, pecudes gestire videbam,
Atque alacres teneris luctari cornibus agnos.
Post somnos, per gramen humi nunc ore supino,
Aut flatu implebam calamos, aut voce canebam
Pectore nunc prono rutilantia fraga legebam.
Fau. Viuere tum fœlix poteras, diciq́ue beatus,
Sed bona, quòd nondum fueras expertus acerbam,
Vilis erat tibi, teq́ue ideo fortuna reliquit.
Quando iterùm veniet, (veniet si forsitan vnquam)

Sicut capreolis rursum nitentibus hærent
Stipitibus vites, stringuntque tenacitet vlmos:
Sic illam tu prende manu, neu desere prensam.
It, redit, effigiem mutat, nec imagine constat
Par lamijs, quas nocte ferunt errare per vmbras.
Mobilis vt facies, ita mens deludere gaudens,
Quod dederat, tollit: pensi nihil, omnia casu.
Qui minimum metuunt, sapiúntve, repellit, & odit.

O nostræ) Continua sunt verba Candidi. nam Faustulus se latinum significauit, atque in sua patria esse. Omnia autem vsqueadeo facilia sunt, vt vel minima expositio videatur inanis: nihil tamen est abiectius dictum, quàm huic stylo congruat. Arua virent) Virg.

Vt quantum longis carpent armenta diebus:
Exiguus tantum gelida ros nocte reponat.

Sepes poma ferunt) Miram narrat fertilitatem, sed non raram Italiæ, vbi in vnis hortis, poma, vitem, fruges, & legumina non semel vno anno colligas. redolent ipsis in vepribus herbæ) id quoq; verum, quia rosæ nascuntur. Mollesque susurri) scilicet fontium, & apum. Maro: Sæpè leui somnũ suadebit inire susurro. Est autem susurrus raucum, & lene murmur. gelidis sub vmbris) Idem: Hic inter flumina nota. Et fontes sacros frigus captabis opacum. Turtutis ad gemitus) quia eius cantus est gemitus. Idem: Nec gemere aëria cessabit turtur ab vlmo, ad hirundinis ac philomenæ Carmina) Hæ enim auiculæ dulciter canunt. Maro: Hinc alta sub rupe canet frõdator ad auras, quod de philomena intelligi posse docet Seruius. Cum primis) Idem: Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis. Ab euro. i. oriente, cornus baccata, aut brachia baccata. i. baccis ornata, hoc est, cornis, Idem: Victum infœlicem baccas, lapidosaq; corna dant rami. Et in eodẽ. 3. Aene. Baccatamq; iugis Naxõ. Sole recubãs) Idem: Recubant sub tegmine fagi. gestiri, i. gestis alacritatẽ proderi

Susurrus.

Baccatus.

aut voce. Idem: Nec calamis solū æquiparas, sed voce magistrum. Rutilantia) quia matura fraga. Viuere tum fælix poteras, dicíq; beatus, sed bona fortuna erat tibi tum vilis, q; nondum fueras expertus acerbā. Id vero verius est, vnde dici solet: Dulcia non meruit, qui non gustauit amara, & sic: Dulcia non sapiunt cui non gustantur amara. Et ideo quia despecta tibi fuit fortuna, reliquit te. Id quoq; moraliter, quo suadet præsenti vti fortuna, quia mulis dilatio nocuit. Vnde Lucan. Tolle moras, nocuit semper differre paratis. Quādo iterū veniet) scilicet fortuna, veniet si forsitan vnquā) bona parenthesis, qua incertitudinē fortunæ significat. Sicut vites hærent stipitibus). i. passi: hoc est, ad palos. capreoli). i. chordulis quibusdā ad hoc natis. nitentibus) i. tendentibus sursum. Sic prende manu illā). s. fortunā neu). i. neue. desere prensam) i. semel comprehensam. Fortuna, it & redit, & mutat effigiem, nec constat imagine). i. nec seruat semper eandem imaginem. par). i. similis, lamiis. mulieribus quæ se trāsfigurare dicuntur. pensi. i. excogitati & deliberati. nihil) scilicet habens, omnia, casu) scilicet faciens, repellit & odit qui nimium metuunt) vnde dictum à Marone: Audaces fortuna iuuat, aut vt alij legūt, audentes. ve) pro vel, qui minimū sapiūt) quia vt Philosophus docet, quanto plus est sapientiæ, tanto minus fortunæ: quia sapientes sunt prudentes, omnia prospicientes priusquàm eueniant, & ita pauca eis à casu & fortunā obueniunt.

Capreolus.

Par.

Pensi.

CAN. Delitias patrij quoties reminiscimur agri,
Ferre tot ærumnas animo non possumus æquo.
Sed quò mente feror, casu afflictatus acerbo?
Vnde magis crucier, fœliciſsima tempora volno?
Maius adest, florent vites, humilesq; genistæ,
Iam spicata seges, malus iam punica multo
Flore rubet, redolent sepes albente sabuco
In patria, per rura Padi, per pascua Minci.

Mic

Hic vero nedum incipiunt pubescere montes.
Quòd si vere solum torpet, quid frigora brumæ,
Solstitiumq; feret, gelidis quum terra pruinis
Albicat, & rapido cum cœlum incanduit æstu?
Sunt tamen hic armenta, quibus cutis vuida, ceruix
Non signata iugis, gemino frons ardua cornu.
Luxuriansq; toris pectus, nisi pabula carpant.
Non erit hæc tanta humectum pinguedine corpus.
Fa. Hæc armenta quibus caput à tellure leuatur
Altius, & cui sunt longa internodia crurum,
Cuncta vorant, herbas primum, mox ore supino
Arboreas frondes, summæq; cacumina syluæ.
Hoc imbelle pecus, quod humi nascentia tantum
Gramina decerpit, vacuis ieiunat in aruis.
C A. Quid verbis opus est? cunctis animantibus vna est
Conditio semper, maiora minoribus obsunt,
Agnã lupo, mites aquilis sunt præda columbæ.
Innecuos delphin venatur in æquore pisces.
Vnde fit hoc? certè res prodigiosa videtur.
Hæc loci, si procul hinc videas è rupibus altis,
Pingue solum, & multo vestitum gramine dicas,
Quò magis appropias, tanto magis omnia sordent.
Fa. Hoc est Roma viris, auibus quod noctua: trunco
Insidet, & tanquam volucrum regina superbis
Nutibus à longe plebem vocat: inscia fraudis
Turba coit, grandes oculos mirantur, & aures,
Turpe caput, rostriq; minacis acumen aduncum.
Dumque super virgulta agili leuitate feruntur
Nunc huc, nunc illuc, alijs vestigia fixum
Illaqueat, retinent alias lita vimina visco.
Prædaq; sunt omnes venibus torrenda salignis.

Deliuias patrij) Permanet querulus Candidus, vt tandem perueniat ad mores curiæ notandos. Vnde magis crucier) quia

quia summū infœlicitatis genus est, fuisse fœlicem. Maius) scilicet *mensis floribus. Iam spicata) .i. in spicas formata. Malus Punica, id est, quæ aurea mala fert. Albēte sambuco)* scilicet *floribus, cum acinos nigerrimos habeat. Per pascua Minci) pro Mincij per apocopen aut synæresin. Pubescere, id est, frondescere. Quòd si vere) id est, verno tempore, de quo dictum est: Nunc omnis parturit arbos. Torpet) constrictum frigore iacet, quod frigora brumæ* scilicet *ferent? quid solstitium) scilicet æstiuale feret? Bruma, inquam, gelidis quum terra pruinis albicat, solstitio autē, rabido quum* Vuida. *cælum incanduit æstu. cutis vuida) id est, glabra & nitida. Horat. Me pinguē & nitidū & bene curata cute vises. ceruix non signata iugis) id est, quæ nondum portauerat iugum. Luxurianſq; toris pectus) quod indicium bonum indicat Virgilius Maro. Allegoricōs autem vult diuites omnia ingurgitare, vt docet manifestè Faustulus, vnde addit Candidus: Sēper Maiora minoribus obsunt, agna est lupo præda. mites columbæ sunt præda aquilæ. Delphin) qui balenas & cete alere dicitur, quia intrat eorū ora & egreditur, cum sequentes pisciculi in aluum balenæ demittantur. Vnde quidem latronem appellant, venatur). i. insidiis capit, quia nihil est pernicius eo. Multa autem per allegoriam dicuntur. Hoc est Roma viris) .i. captatrix. Ostentat enim se placidam & opulentam, & aduentantes inedia confici finit.*

Quod noctua auibus) quæ admirationi est eis, & ita circumuolantes capiuntur aut visco, aut reti. Lita, id est, illita, à lino) vimina. i. id est, virgulæ, aut perticæ paruæ) sunt præda torrēda veribus, alij verubus legunt. sed & Maro veribus dixit: Pars in frusta secant, veribusq; trementia figunt. Salignis autem) .i. ex salicibus, qui talibus vtuntur rustici. Saligneis.

Cand. O bellum hoc, poterit dici nihil aptius vnquam
Sed procul en coluber tortos in puluere gressus
Flectit, & exertis sitiens ferit aëra linguis.

Eā.

Fa. Candide, quę moneo memori ſub pectore ſerua,
Quando inter ſyluas graderis, defende galero
Lumina. namq; rubi prætendunt ſpicula longis
Dentibus, & curuus diſcerpit pallia mucro.
Nec depone pedum, multaq; armare memento
Cote ſinum, ne te ſubitò nouus opprimat hoſtis.
Et perone pedem tegito. ſpineta colubris
Plena, hominum vitæ morſu inſidiantur amaro,
Et nunc longa dies æſtu facit acre venenum
Mille lupi, totidem vulpes in vallibus iſtis.
Luſtra tenent, & quod dirum ac mirabile dictu eſt,
Ipſi homines (huius tanta eſt violentia cœli)
Sæpè lupi effigiem moresq; aſſumere vidi,
Inq; ſuum ſæuire gregem, multaq; madere
Cæde ſui pecoris: factum vicinia ridet.
Nec ſcelus exhorret, nec talibus obuiat auſis.
Sæpè etiam miris apparent monſtra figuris,
Quæ tellus affecta malis influxibus edit:
Sæpè canes tantam in rabiem vertuntur, vt ipſos
Vincant cæde lupos: & qui tutela fuerunt,
Hoſtiles ineunt animos, & oulia mactant.

O bellum hoc) Aſſentatorum more, vt Perſius indicat, laudat dictum Fauſtuli, quod tamen hic amicè fieri poteſt, verũ oſtendit colubrum inſidiari cantantibus. Exertũ linguis) ab ex & ſero. Maro: & linguis micat ore triſulcis. Defende galero. i. largo pileo ruſtico. Curuus mucro. i. pugio ſpinarum. Ne depone pedum. i. bacul'ũ paſtoralem. Multa cote, id eſt, duris lapidibus. Nouus hoſtis, id eſt, improuiſus, & inexpectatus ſerpens. Et perone. i. calciamento ruſtico, crudo corio crura ambire ſolito. Spineta, id eſt, loca ſpinis & vepribus conſita. Maro: Nunc virides etiam occultant ſpineta lacertos. Sæpè lupi effig.) Maro in pharmaceutria: Hũ ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſyluis Mœrin. &c.

Galerus.
Pedum.
Pero.
Spinetum

Id ali-

Id autem Arcadibus dictum est euenire solitum, sed sic intelligo lupos fieri, vt socij Vlyssis facti sunt & vrsi, & leones, ac porci, quod eorum mores assumpserunt: vnde furaces, & rapaces significat, sed ad fabulam quoque respicit, nam effigiem dicit & mores. Augustinus docet in Italia visum esse quibusdam quòd in asinos essent versi, & ita subire onera à coniugibus imposita more asinorum. Malis influxibus) id est, malis influentiis. Acri profectò aceto conspergit Romanos, quasi vero cælum id faciat. Canes oiulia mactãs) Nota allegoria in prælatos qui subditos spoliant.

Fama est Aegyptum coluisse animalia quædam,
Et pro numinibus multas habuisse ferarum,
Ista superstitio minor est, quàm nostra ferarum
Hic aras habet omne genus, contraria certè
Naturæ res atque Deo, qui dicitur olim
Præposuisse hominem cunctis animantibus. atqui
Sæpè etiam morbosa æstas, & pestifer annus
Ingruit, & passim languens pecus omne per arua
Sternitur, extinctæ dum balat ad vbera matris
Agnus, obit: moritur duro sub pondere taurus,
Nec modus est morbo, non est medicina veneno,
Sed vicina domus vicino à limite mortem
Haurit, & assiduè sumunt contagia vires.
Ista feras raro pestis rapit, vtile semper
Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci
Dente lupi, nostraq; feræ iactura opulescunt.
CA. Heu heu quã præceps miserum me insania traxit,
Credere fallaci grauis est dementia famæ,
Romuleos colles, Tiberim, Romanaq; tecta
Audieram, & studio mens est accensa videndi,
Ducendiq; bonis in tot præstantibus æuum.
Accessi cum parte gregis: tentoria demens,
Totum penè larem cum pastoralibus armis,

Trans

Trans iuga, summa tuli, mulctralia, cymbia, ahena,
Et cacabos, & quo formatur caseus, orbem
Fagineum, impensam, atq; operas amisimus omnes.

Fama est Aegyptum) Docet omne genus ferarū habere aras suas Romæ). *i. omne genus vitiosorū esse in honore, & pretio. Quod* Iuuen. Satyra. 1. graphicè docet asserens, non *nisi flagitiosis exilio & carcere dignos sublimari, & ideo inquit: Aude aliquid breuibus Gyaris aut carcere dignū. Si vis esse aliquid. Fama est Aegyptū)* Idem docet Iuuen. Sat. 14. *Quis nescit Volusi Bithynice, qualia demens Aegyptus portenta colat? crocodilon adorat Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus ibin, &c. Multas ferarū). i. multas feras Ista scilicet Aegyptiorum superstitio. Superstitiosorum & delirantium religio minor est quàm nostra, id est, Romana: quia ferarum hic aras habet omne genus. Præposuisse)* vt in paradiso. Gen. 1. *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terrā. Sæpè etiā morbosa æstas)* hoc quoq; verū. *pecus omne)* id quia pastor dicit, sed et homines plurimi pestilētia absumi illic quotannis solent. *Dū balat)* id propriū est ouis, vt boare bouis, & mugire tauri, moritur duro sub pōdere taurus) Hæc omnia nimis graphicè habentur Geor. 3. Ecce autem duro fumās sub vomere taurus, Concidit, &c. Nec modus). *i. finis est morbo. non est medicina veneno, id est, infectioni venenosæ. Ibidem:* Quæsitæq; nocent artes, cessere magistri Phillyrides Chiron, Amythaoniusque Melampus. *Ista feras rarò pestis rapit, id quidem verum, & tamen non ita multiplicantur, vt pecuaes. Opulescunt. i. opolētæ & diuites fiunt, vt feræ sit nomen: nam si fera scribitur, refertur ad lupos. Credere fallaci grauis est dementia famæ)* Prouerbiale, sensus autem est, se tractum fama, quæ erat, omnes qui Romā accederent ditari, illuc cū pecore commigrasse, & cū armis pastoralibus, quæ graphicè enumerat.

Balare.
Boare.
Mugire.

Mulctra-

Mulctralia) vasa in quæ lac trahitur & mulgetur. Cymbia vasa in morem cymbarũ, in quæ transfunditur. Ahena, id est, lebetes ex ære factos, & cacabos) aliud genus vasis, quidam caldaria vocant, Et quo formatur caseus orbem) id est, vas rotundum quo imprimitur. Vnde à forma formaginẽ vocat Apuleius, vnde Gallicum vocabulũ, hunc vt charũ ostendit, fagineum) .i. ex fago commemorat tornatũ. Impensam) scilicet pecuniam, atq; operam amisimus omnes, quæ erat vox corui aliquando Romæ venum expositi.

Quid faciam? quo me vertam? sperata negantur
Pabula, tot casus, tot vbiq; pericula, cogor
In veteres remeare casas, & cœpta fateri
Consiliis egressa malis, iterumq; per æstus,
Et montana pati longos per saxa labores,
Heu pecus infœlix, ô læuo sydere pastor
Huc auecte: sunt multo præstantius, istud
Ignorasse solum, patrioq; in limine tutos
Consumpsisse dies, gelidis senuisse sub antris,
Atq; Padi circum ripas, Athesisue per agros,
Aut vbi per virides campos, & pascua nota
Mincius it, vel quà vitreo natat Abdua cursu
Consedisse, gregem pauisse salubribus herbis.
Fau. Te tua credulitas, & me mea fallit in horas:
Vidi ego supremæ qui prosperitatis habebant
Culmina, dum laudata petunt, cecidisse, nec vnquam
Emersisse malis, facit experientia cautos.
Hi prius explorant, & non laudata sequuntur.
Omnia laude carent, quæ sunt: meliora, fuerunt
(Non nego) quæ famam retinent, ac nomina seruant:
Cuncta suis pollent vicibus. Luna. Adria, Troia,
Saluia, quas nobis memorabat sæpius Vmber,
Nomine sunt solo: deleuit cætera tempus.
Si minor est patriæ forsan modo gloria nostræ,

Res

Res tamen est melior: laudatæ gloria Romæ
Quanta sit; in toto non est qui nesciat orbe.
Fama quidem manet, vtilitas antiqua recessit.
Illi, prisca quibus maduerunt pascua, fontes
Nunc humore carent, venis aqua defuit haustis,
Nulla pluit nubes, Tiberis non irrigat agros.
Tempus aquæ ductus veteres contriuit, & arcus.
Et castella ruunt, procul hinc, procul ite capellæ.
Hic ieiuna fames, & languida regnat egestas.

Quid faciam) Desperantis vox, & cœpta fateri Consilia egressa malis) quod summè dolendum innuit Virgiliana Iuno Aeneid. 1. Me ne incœptis desistere victam. ô læuo). i. sinistro & inimico sydere. pastor huc auecte) potius quàm aduecte dicit quia à bonis pascuis ad sterilia migrasse dolet istum, scilicet sterile et sceleratum. Patrioq; in limine tutos cõsumpsisse dies) repetere, fuit multo tutius. Athesisúe per agros) qui fluit ex Tridentinis alpibus, Tridentum alluit, & Veronam diuidit. Mincius) fluuius Mantuanus, non longè à Mantua in Padum fluens, sæpe commemoratus. Abdua) qui à Strabone Adua dicitur, fluuius ex Vrbano lacu ortus, in Padum quoq; incidit. Vrbanus autem, vt Larius, & Benacus, ex alpibus ortũ habet atque incrementum. Consedisse) à cõsido. i, locũ habitationis cepisse, vt Aeneid. 1. Vultis & his mecum pariter considere regnis? gregem pauisse repete, vt dixi, fuit multò salubrius. Te tua credulitas) docet non facile credendum esse, in horas, & non in oras, legendum: sed secundum Vallam, quia non ponitur nota excrementi, potius diceret in horam. Vidi ego) à certitudine argumentatur: quia plus valet oculatus testis vnus quàm auriti decem. Ordo est: Ego vidi eos qui habebãt culmina. i. summitatem supremæ, id est, summæ prosperitatis. Alludit ad rotam fortunæ. Cecidisse dum petunt laudata) quia sæpè quæ bona & læta vertuntur in peius. Vnde dici

Leuus.

Athesis.

Mincius.

Mincius.

Abdua.

solet;

solet: Dij bene vertant.

Nec vnquam)scilicet postquam semel inciderant. emersisse malis. i. caput extulisse è malis quibus obruti erant. Facit experientia cautos) & ideo senes difficulter inducuntur ad credendum, quia multam experientiam fraudis habent. Hi)scilicet cauti. Explorant)i. exquirunt, & examinãt prius, & non sequuntur omnia laudata, sed quæ comperierint bona: quia sæpe laude carent quæ sunt meliora)scilicet laudatis. Non nego. i. fateor. Fuerunt)scilicet multa, quæ retinent famam ac seruãt nomina, quum nihil habeant rei. Sed cuncta pollent suis vicibus. i. vicissitudinibus. vnde Comicus: Omnium rerum vicissitudo est. Luna, Adria, Troia, Saluia)he vrbes quas vmber. s. ductus ille, cuius sæpe meminit, memorabat nobis. hoc semper ne contra decorum plus quàm vt pastori competat, sapere dicatur. Sũt)scilicet nunc solo nomine, quia tempus deleuit cætera, quia omnia senescunt, & labascunt in tempore. Vnde: Tempus edax rerum, &c. Luna ciuitas olim Hetruriæ ad macram fluuiũ, de qua Lucanus: Hoc propter placuit Thuscos de more vetusto Acciri vates, quorum qui maximus ævo Arons, incoluit desertæ mœnia Lunæ. Interyt enim nunc, sed regio adhuc Lunensis nominatur. Adria quoque, vrbs Italiæ fuit, quæ mari cui vicina est, nomen dedit, quod Adrianum seu Adriaticũ dicitur, & interdum etiam Adria genere masculino, mare ipsum quod superum vocant, quia orientem versus, in qua ora Venetiæ sunt. Troia notior est, quã vt de ea quidquã dicendũ sit. Deleta est Saluia, vt aliæ multæ, vt Saguntus in Hispania. Carthago in Africa. Corinth⁹ in Peloponeso, &c. Si minor est patriæ forsan modo gloria nostræ) Ergo, et Faustulus se Mantuanum indicat, quia ait: Res tamen est melior. Illi priscæ, &c.) Per fontes, beneficos in poetas intelligit. Vt Mecænatem, Augustum. Messalã, Pollionem. & similes aquæ ductus veteres) manifesta allegoria. Hic ieiuna fames

Luna.

Adria.

Troia.

& languida regnat egeſtas)ſelecta, et apta epitheta.nã ideo fames,quia ieiunia,et ideo languidus quis ferè,quia egenus; egeſtas enim languorem parit,ſicut,& inedia,vt patet in apolo,quẽ Liui⁹ recitat de mẽbris quæ in vẽtrẽ cõiurauerũt.

Hic tamen,vt fama eſt,& nos quoque vidimus ipſi,
Paſtor adeſt,quadam ducens ex alite nomen,
Lanigeri pecoris diues,ditiſsimus agri,
Carmine qui priſcos vates atque Orphea vincit,
Orphea,qui traxit ſyluas,& ſaxa canendo.
Hic alios omni tantum virtute Latinos
Exuperat,quantum Tiberim Padus,Abdua Macram,
Lenta ſalix iuncum,tribulos roſa,populus algam.
Credimus hunc illi ſimilem,cui Tityrus olim
Bis ſenos fumare dies altaria fecit.
Hic ouium cuſtos, ipſo vigilantior Argo.
Daphnide nec ſolum,ſed eo,qui dicitur olim
Admeti pauiſſe greges per Theſſalia rura,
Doctior,omne pecus Solymi curare magiſtri
Dignus,& antiquo dignus ſuccedere patri,
Qui fuit Aſſirij pecoris poſt retia paſtor,
Ipſe poteſt ſeruare gregem,depellere morbos,
Humectare ſolum,dare paſcua,ſoluere fontes,
Conciliare Iouem,fures arcere,luposque
Si fauet iſte,mane,quòd ſi negat iſte fauorem,
Candide coge pecus,melioraque paſcua quære.

Hic tamen vt fama.) Huc tendit principale inſtitutum, vt videlicet Falconem Sinibaldum à largitate laudet, aut ad eã inuitet:cuius gratia videtur tota ecloga compoſita:vt fama eſt) quæ ſæpe mendax.Vnde Maro: Tam ficti pranig tenax.quàm nuntia veri.Ideo addit.Et nos quoq; vidimus ipſi.Paſtor adeſt. Aut quia etiam imperatores vocant paſtores,vt ſermo paſtoralis: aut quia datarius,& vt dicunt eleemoſinarius eſt,& ita multorum paſtor.Quadam ducens

ex alite

ex alite nomen.) Dicitur enim Falco, quod & auis notæ nomen. Lanigeri pecoris diues.) Maro in Bucolicis: Quam diues niuei pecoris, quàm lactis abundans. Ditissimus agri) Idem Aeneidos primo: Huic coniunx Sichæus erat ditissimus agri Phœnicum. Carmine qui priscos vates atque Orphea vincat) More Maroniano principem ab exercitu seperat, vt egregium significet. Nam Orpheus vnus priscorum est vatum, sicut Aeneidos primo: Reliquias Danaum, atq; immitis Achillis: vbi Achilles non excluditur à Danais sed excellere atque egregius esse significatur. Orpheaque in medio posuit, syluasq; sequentes, Et saxa) quod Amphioni asscribit Horatius, dicens in arte poëtica: Syluestres homines, sacer interpresq; deorum, Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus, Dictus ab hoc lenire tygres rabidosque leones. Dictus, & Amphion Thebanæ conditor vrbis, Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda, Ducere quo vellet, &c. Tiberim Padus) Est enim Padus lõgè maximus fluuiorum Italiæ, quinque ostijs in mare Adriaticum prorumpens Vnde Geor. 1. Fluuiorum rex Eridanus, &c. Abdua) fluuius latus, de quo iam dixi. Macram) fluuium exiguum, cuius meminit. Luc. dicẽs: Nullasq; vado qui Macra moratus Alnos Macri aũt campi sunt in medio Lononiæ, & Rauennæ, & aliarum ciuitatum, per quas itur Romam. Lenta salix tuncum superat. Populus) arbor frequens ad padum, Algam herbam quam proijcit aqua, quæ ad populum sæpe iacitur. Maro proiecta vilior alga. Credimus hunc illi. s. Augusto Cæsari. Cui Tityrus. i. Maro Bis senos) vt in prima Eclogæ: Hic illum vidi iuuenem Mœlibœe quotannis Bis senos cui nostra dies altaria fumant. Ipso. vigilantior Argo) cui tamen centum erant oculi, quorum bini duntaxat somnum acceperunt. Verum falco quoque peruigil est auis. Vnde in Epigrammatis alludit de eo ad summum pontificem: Ducere sopitis pastos potes otia curis. Falco tuas Agri more

Orpheus. Padus. Abdua. Macra. Alga. Argo.

gubernat oues Daphnide) quem tamen Theocritus, et Maro doctissimum, & diuinandi peritum inducunt. Nec solum .s. Daphnide doctior, sed eo scilicet Apolline Nomio, qui ob interfectos Cyclopes nouem annis spoliatus diuinitate, pauit armenta Admeti regis Thessaliæ iuxta Amphrysum, vt alibi diximus, per rura ergo Thessala) i. per Amphrysum. Omne pecus, id est, totam ecclesiam catholicam. Magistri Solymi. i. Hierosolymitani, videlicet Petri, & dignus succedere patri. s. Petro Papæ, qui pater dicitur, qui .s. pater fuit pastor pecoris Assyrij. i. Iudaici, & totius ecclesiæ, quæ prima fuit in Assyria, Post retia, id est relictis retibus factus est piscator hominum. Conciliare Iouem) aut deum, aut summum pontificem. Si fauet iste, mane.) Omnem ergo spem in Falcone collocandam censet, quod vt significet. hoc argumentum excogitauit.

ECLOGA DECIMA, DE FRATRVM obseuantium, & non obseruantium controuersia, post religionis ingressum, inscripta Bembus.

Ioannis Murmellij Argumentum..

Nunc veræ, & falsæ discrimina religionis.
Narrat, ouesq; pias Carmeli seperat hædis.

CANDIDVS, BEMBVS, BATRACHVS, ET MYRMIX.

MAxima pastores agitat discordia Bembe,
Qui Solymos colles, Galilæaque rura colebant.
Batrachus hinc, Myrmix illinc certare parati,
Iudice te, paucis si non audire recusas,
Et nisi te reuocant maiora negotia, dicent.
Tu pater es vatum, tu scis componere lites,

Iurgaque

Iurgiaque,& blandis conuitia tollere verbis.
Te quoque Pierios fama est potasse liquores,
Et vidisse deas,quibus est custodia sacri
Fontis, & Eurotæ campos, ac Phocidis arua,
Ipse vbi fronde sua tibi tempora cinxit Apollo,
Dona dedit,citharam,neruos,& eburnea plectra.
Bembus. Dicite,quandoquidem tepidos admouit ad ignes
Nos hiberna dies,dum non finit ire per agros
Bruma gregem,flatu Boreas dum sæuit acuto,
Dum riget omne solum,tectis dum plurima pendet
Stiria,dum torpent sub aquis glacialibus amnes.
Otia damnantur,quæ nulla negotia tractant.

Maxima pastores) Hac vltima ecloga,quam vt superiorem in religione composuit, agitur Carmelitarum fratrum obseruantium,quorum partes Batrachus agit,& non obseruantium,quos Myrmix defendit,controuersia, fictis non abre contendentium vocabulis. Nam Batrachos *rana dicitur cui ferè similem habent Carmelitæ de obseruatione interiorem tunicam,quia piceam,aut vt dicunt,griseam. Myrmix autem formica, quæ nigra est, vt non obseruantium tunica,Mar. It nigrum campis agmen. Preterea,vt in fabulis est,ranæ elegerunt regem, vt obseruantes sub vno comiter viuunt patre. Formicæ autem in vna quidē domo multos habent magistratus, vt non obseruantes diuersas habent culinas. Litem proponit Candidus, per quem fere auctorem intelligo. Pastores,id est, Carmelicolas, aut fratres de Carmelo profectos, Solymos, id est, Hierosolymitanos. Tu pater es vatum.) Fortè Generalem ordinis hoc nomine appellat,qui pater est vatum, quia Carmelitarum, qui filij olim erant prophetarum,& prophetæ,qui,et vates dicuntur. Tu scis componere .i. finire, vt: Ante diem clauso componet vesper olympo. Et in Bucolicis: Non nostrum inter vos tantas componere lites. Vnde qui pacto litem terminant, se com-*

Batrachus

Myrmix.

Solymi.

posuisse, aut compositionem fecisse dicunt. Pierios liquores .i. haustus musicos, quibus poëta euaserit. Et vidisse deas id est, Musas, quibus visus, et ab eis ad Hippocrenen ductus Hesiodus, poëta euasit. Vnde Ouidius.

Ecce deas vidi, non quas præceptor arandi
Viderat, Ascræas quum sequeretur oues.

Neutro autem modo dicit se Persius euasisse poëtam in principio sic: Nec fonte labra prolui caballino, Nec me in bicipiti somniasse Parnasso Memini vt repentè sic poëta prodirem.

Eurotas. *Et Eurotæ campos.) Eurotas fluuius est Laconiæ laurifer. Vnde illic Phœbus fingitur docuisse lauros. In Bucolicis Maro: Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus Audijt Eurotas, iussitq; ediscere lauros, Ille canit.*

Ac Phocidis arua) in quibus Parnassus est mons, totus Musis consecratus. Ouidius: Seperat Aonios Actæis Phocis ab aruis Terra ferax. Et paulò pòst.

Mons vbi verticibus petit arduus astra duobus:
Nomine Parnassus, superatq; cacumine nubes.

Fronde sua, id est, lauro. Maro in Bucolicis: Phœbo sua semper apud me Munera sunt lauri) dona dedit scilicet suam citharam, quam à se inuentam Orpheo dedit. neruos, id est, chordas. et eburnea plectra. i. lyrã heptachorden, quã inuenit, cum tetrachordis Mercurij dicatur, Horatius in arte: Ne fortè pudori: Sit tibi musa lyræ solers, & cantor Apollo. Dicite.) Sic Palæmon Maronianus: Dicite, quandoquidem in molli consedimus herba, Et nunc omnis ager, nũc omnis parturit arbos. Quod hic ex industria mutat, quasi per legem amebæi carminis contrarium dicens, Tepidos admouit.) Persius: Admouit iam bruma focos te Basse Sabino. Boreas ventus septentrionalis, dictus rex Thraciæ, quòd illinc vbi regnat, ad nos veniat: flatus est acuti. Vnde Maro: Et borea penetrabile frigus adurit. Dum riget) scilicet gelu. Stiria) gutta in longum congelata. Torpent) stagnantium moxo,

Otia

Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant. Vnde Cicero, principio tertij Officiorum. Publium Scipionem dicere solitum scripsit Cato, nunquam se minus otiosum esse, quàm quum otiosus, nec minus solum, quàm quum solus esset. Magnifica verò vox, et magno viro, ac sapiente digna, quæ declarat illum, & in ocio de negotijs cogitare, & in solitudine secum loqui solitum. Vbi scies otiosum dici, qui muneribus publicis vacuus, operam dat rerum cognitioni. Vnde poëtica studia otia vocantur. Non ergo otiosus nihil agit, sicut cessator.

Myr. Pastores genus infœlix, æstate vagamur
Pro grege soliciti, sed nos quum frigidus imber
Continet in stabulis, lites, & iurgia surgunt.
Bi. Qui veteres audent ritus mutare, suoque
Arbitrio, & nullis ducunt sub legibus æuum,
Hi sunt ô Myrmix, qui bella domestica gignunt.
Bem. De veteri ritu, de consuetudine patrum,
Rixa agitur vobis? leges, moresque parentum
Batrache dic, cur nostrum venistis in orbem
Ex Phœnice. solo, nos pascua vidimus illa:
Vidimus herbosos felici vligine campos,
Vertice Carmeli vitreis vberrimus vndis
Fons cadit, & rauco densum nemus irrigat amne:
Vidimus, & Iordanis aquas, vbi maximus olim
Pastor oues mergens, scabiem resecauit auitam,
Amnis hic à Libano veniens, Galilæa per arua
Transit, & ampla lacu consurgit in æquora magno,
Vnde coit rursum, rursum mare fundit apertum,
Vrbs vbi Romani de nomine dicta Tiberi,
Vnde coit rursum, tandem Ierichunte relicta,
Intrat in infames Asphalti gurgitis vndas.
Hinc satis est, nos eram omnem vidisse probatam,
Dicite, & hinc tandem vestras demergite lites.

Myr. Batrachus audaci semper sese ingerit ore,
Et mihi se præfert magno temerarius ausu.
Bat. Non ego me ingessi, processi à iudice iussus.

Pastores genus infelix.) Proponit Myrmix litem detestans, eò quod qui de obseruatione non sunt, quia molliorem ducunt vitam, vellent in suo statu sine controuersia, & molestia permanere, contrà de obseruatione, vellent omnes sui similes esse. Aestate vagamur progrege soliciti) allegoricôs pro victu. Sed quum nos frigidus imber Continet in stabulis.) Maro Georg. primo. Frigidus agricolam si quando continet imber. Non exire autem stabulis tunc dicit ibidem sic: Quum proprius stabulis armenta tenerent, Lites, & iurgia surgunt. Arguta quasi in odium iurgiorum litem refugit. Vnde Batrachus: Qui veteres audent ritus mutare, &c) Hi sunt ô Myrmix, qui bella domestica gignunt,) Quasi dicat, non nos sumus in culpa, qui velimus in pace sine iniuria viuere, sed qui ordini, & professioni nostræ iniuriam inferunt per nouos ritus. Interloquitur autē Bēbus, significans se peritum locorum, & obseruationis veteris, vt idoneus comprobetur iudex arbitrarius. Leges moresq; parentum, id est, patrum, & maiorum tuorum ad quos reuocare vis. Dic cur nostrum venistis in orbem, id est, Europam. Ex Phœnice solo, id est, ex Galilæa, quam Phœnices secundū Strabonem habitant, & quæ est in Phœnicia, Nos pascua vidimus illa.) Vt pastoralem dicere rem videantur, & non impertinentem ad Bucolicum carmen, dicit pascua, non clausa. Fœlici vligine.) Vligo, inquit Seruius, est naturalis terræ humor, ab ea nunquam discedens: vnde vliginosus ager semper humidus est: humidus, aliquando siccatur. Vertice Carmeli vitreis vberrimus vndis Fons cadit, id est, defluit. Vbi maximus olim pastor.) Non tam de Heliseo, qui illic Naaman Syrum à lepra mundauit, quàm de diuo Ioanne Baptista loqui videtur, qui scabiem animæ, id est, originalē maculam

maculam resecauit baptizando. Amnis hic) id est, Iordanis à Libano veniens per duos fontes, qui dicũtur Ior, & Dan, vnde Iordanis nomen. Rursum mari e fundit apertum) scilicet Tiberiadis. De quo Ioannis sexto. Abiit Iesus trans mare Galileæ, quod est Tiberiadis. De nomine dicta Tiberi) pro Tiberij, scilicet Tiberias, tandem Ierichunte relicta) Declinatur, hæc Ierichus, huius Ierichuntis, sicut Amathus Amathuntis, et multa alia. Intrat in infames Asphalti gurgitis vndas.) Asphaltus est quod mare mortuum vocat, in quod vrbes illa quinque infames absorptæ sunt igni & sulphure propter abominabile crimen, quod ab illarum vna Sodomiticum vocant. Hinc) id est, ex his quæ dixi, satis probatum est nos vidisse omnem oram) id est, regionem illam, Dicite ergo & demergite) id est, obruite & sopite, hoc est, sinite tandem hinc) id est, de hac re vestras lites. Et mihi se præfert magno tem.) Volunt enim de obseruatione, vt sunt, præstantiores haberi. Processi à iudice iussus) dixerat enim iudex Bembus, Batrache dic, &c. Asphaltus

BEM. Pone pedum Myrmix, & tu quoq; Batrache, nõ est
Orandum armatis manibus, sed mentibus æquis.
Batrache dic, Myrmix animi compesce furorem
Interea, vt venias magis ad responsa paratus.
Qui furit, insanit, qui verò insanit, amaro
Impatiens animo, nec corda, nec ora gubernat.
Quidquid ait, vanum est: quidquid molitur, ineptum.
BA. Bembe, genus nostrum, generisq; exordia dicam:
Venimus Assyriis, vt Candidus inquit, ab oris:
Et pater Helias nobis, qui sustulit armis
Pastorum genus omne malum, qui traxit Olympo
Flammigeros ignes, qui ascendit in æthera curru.
BE. Nobile, & antiquum genus hoc, & clara progago.
BAT. Pastores alij quotquot per rura vagantur
Omnia, sunt riui nostris à fontibus orti.

Not

Nos dedimus leges, pascendi ostendimus artem.
Quò magis hi peccant, qui quum sint ordine primi,
Primatum amittunt, studia inconsulta sequendo.
Nos radix, alij rami: sed nos quoq; rami
Averteri radice patrum iam ætate caduci.
Tradidit Helias certam pastoribus artem,
Qua curare greges, qua noxia pabula fas est
Discere, & occultos imbres, ventosq; latentes:
Quiue salutaris foret, & qui pestifer annus,
Signa dedit, nihil omisit quod ouilia tangat:
Sed fons ille fluens Carmeli è rupibus altis,
Tam nitidus quondam, tam dulci lympidus vnda,
Tramite mutato (patet id) modo currit in Austrum
Sed prius (extat adhuc vetus alueus) ibat ad ortum,
Hi cursus fecêre nouos, liquêre priores,
Quos dederat riuo veterum prudentia patrum.

Pone pedum Myrmix) Quia acris lis est, ne ex verbis ad verbera prorumpant, monet tæla deponi, pro quibus pastores pedū habent. & tu quoq; Batrache.) Bona phantasia priorem compellat eum, qui de obseruatione non est, quasi ardentior sit ad arma. Non est orandum) id est, causſæ non sunt ab oratoribus dicendæ coram iudice armatis manibus.) Id enim vetāt leges, sed mentibus æquis. Quia disturbatus animis, facile veritas læditur. Batrache dic.) Repetit, & confirmat quod supra dixit, vt venias magis ad responsa paratus) Bona admonitio, quia ardentes ira, rarò se purgant vt decet, intenti ad ingerenda potius conuitia, vt patet apud Virgilium Maronem in Palemone, nec corda nec eos gubernat.) Vnde Horatius. Ira, furor breuis est, animum rege, qui nisi paret, Imperat. quidquid molitur, id est, cū molimine & difficultate conatur attentare. Bembe, genus nostrum.) Vt gratiam, & beneuolentiam iudicis captet, compellat eum proprio nomine, polliceturq; exequi ipsius iussa.

Venimus

Venimus Assyriis, vt Candidus inquit, aborsus.) Dixerat enim, Qui solymos colles, Galilæaq́ rura colebant, Iudæa enim in Assyria est, cuius caput olim Babylonia. Est pater Helias nobis) Thesbites, de quo. 3. & .4. Regum abundans mentio fit: qui sustulit armis) Nescio an legendū sit, arus. Quòd si legendum est armis, intelligam de armis zeli, aut de ignibus cæli, quibus armatus, duas quinquagenas sustulit qui traxit Olympo flammigeros ignes) vt .4. Regum primo: Si homo Dei ego sum, descēdat ignis de cælo, & deuoret te & quinquaginta tuos. Idem) .1. Regum. 18. Inuocauit ignem, qui deuorauit holocaustum. qui ascendit in æthera curru) vt habetur .4. Regum secundo. Nobile & antiquum genus hoc, & clara propago.) quia monasticæ vitæ princeps est Helias, & sanctis literis perquàm illustris. Propago autem quando progeniem significat, primam corripit: quando vitem producit. Pastores alij.) Id, vt dixi, diuus Hieronymus quoq; sentit. Nos dedimus leges) quia primi fuerunt qui religiosorum more simul viuerent & monasticā vitam in Carmelo agerent, pascendi ostendimus artem) .i. normā simul viuendi. Quo magis hi) scilicet qui noua instituta appetunt, & vetera quæ digniora & meliora sunt, immutare volunt, primatum amittunt) quia dicunt se vltimos mendicantium approbatos, quum primi sint, quia iussi sunt in solido statu permanere sequendo studia inconsulta, id est, inconsultorū quibus nouitas placet, sed nos quoq; rami à veteri radice, .i. pullulauimus à patribus nostris: sed alij qua si per imitationem collateraliter, nos per propagationem ex vera radice, caduci state, id est antiquitate à prima professione decidentis: quod dicit, propter non obseruantes. Tradidit Helias certam pastoribus artem, id est, formam recte viuendi exemplo vitæ suæ reliquit. Qua curare greges.) Vt rem pastoriam, vt dixi, agere censeatur, omnia ad pastores refert, ostendens officia pastorum omnium, quum al-

greges

legoricos intelligat animorum. Pastorum enim est curare greges, vitare pabula noxia, quia certis diebus saltem abstinent carnibus. & occultos imbres) id est, infectiones, & ventos latentes) murmura, ni fallor, intelligit. Maro autem in Georgic. 1. dat verorum ventorum prognostica, nihil obmisit) More suo positione in obmisit primam producit, quis Horatius & ferè alij omisit prima breui scribant. Sed fons ille fluens) allegoricos vita religiosa. tam lympidus) id est, purus & clarus. Tramite mutato) patet id) modo currit in austrum) id est, meridiem qui animantibus in Italia praesertim est pestifer, quia corrumpit etiam obsonia. Iuuenalis: Tamen hic properat velut vrgeat auster. Horatius: Praesentes austri coquite horum obsona, & cætera) Allegoricos vult bona instituta esse inuersa atque deprauata, sed prius ibat ad ortum) scilicet solis, id est, ad orientem, quia Eurus & Boreas salubres sunt venti. Allegoricos intelligit ad cælum. Exstat adhuc vetus alueus per quem) s. fons ille fluere solebat, id est adhuc reperiuntur reliquiæ veteris religionis. Exstare enim est, superstitem esse, aut superstare, dum reliqua ceciderint. Hi) s noui, qui non obseruant.

Lympidus

Exstare.

Myr. Quid tibi, siue nouo currat, seu tramite prisco,
Dummodo fœcundis humectet pascua lymphis?
Et quid de cæli quereris regione? per austrum
Solis iter, melior vitis, quæ respicit austrum,
Et melior legitur Lybicis de collibus vua.
Bat. Et melior taxus boream quæ respicit, ergo
In boream melius poterat decurrere riuus?
Pastor es, & cura pecoris male sane relicta,
Sermonem de vite facis, quasi legibus iisdem
Grex & vitis eant, nec quod discrimen in vndis,
Gramineq; , & ventis, nosti, & quàm noxius Auster
Si pecori, disce à Roma, si innoxius Auster,
Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fusco?

Cur Clitumnus habet niueas, cur Mantua molli
Lanicio excellit, Veronaq; proxima Manto?
Vnde hæc multiplici rerum variantia forma?
Non aliunde nisi à cælis, à gramine, & vnda.
Bemb. Cãdide vtrũq; pedũ procul hinc (rogo) ptinus aufer.
Inter eos hodie video bellum acre futurum.
Clàm cape, & auferto, subter sarmenta reconde.

Quid tibi.) Rusticè respondet Myrmix, vt doceat, non ob seruantes ferè indoctos esse, & non literis, sed perditis studiis vacare. Quid tibi, id est: ad te, sicut in Euangelio: Quid tibi & mihi mulier? Dummodo fœcundis.) Id quidem verum, si eam fœcunditatem pariat quam Batrachus desyderat, per austrum solis iter) quia semper est in zodiaco, melior vitis). S. est, quæ respicit ad Austrum, quia respicit solem incumbentem Vnde dictum est: Denique apertos Bacchus amat colles. Et melior legitur Lybicis de collibus, id est, Libyam, hoc est, meridiem respicientibus: aut reuera de Lybycis intelligit, ob eandem rem. Est melior taxus.) Docet Batrachus non esse responsum ad rem: quia licet ad Austrũ versa vitis sit melior, non tamen continuò melior est pecori Auster, quàm Eurus, sicut licet taxus quæ frigora secundum Maronem amat: dicit autem. 2. Georgicorum: apertos Bacchus amat colles aquilonem & frigora taxi) præstantior est ad boream non statim tamen, ad boream est melius pecus. Sermonem de vite.) Argute taxat eos ebriositatis, & vitiositatis, quia ex abundantia cordis os loquitur, quasi legibus iisdem) aut potius pascuis iisdem grex & vitis erant, quod esse negat quia sæpe vbi maior vini copia, minor est pecoris, innuens per hoc vini copiam officere castitati religiosorum. Nam venter mero æstuans, facile despumat in libidinem, vt auctor est Hieronymus, nec quod discrimen, id est, quæ differentia. S. sit. & quàm noxius, id est, noxius auster sit pecori, disce à Roma, si innocuus auster, &c. Id quidem manifestum

nifestum, quia eo flante varij generantur morbi. Cur Mutinensis agri pecudes sint vellere fusco? Cur Clitumnus habet niueas) scilicet pecudes, sed & iuuencos ac tauros, quibus in triumphis vtebantur. Vnde Maro Georgicorum secundo:

Hinc alibi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro,
Romanos ad templa deum duxêre triumphos.

Clitumnus autem fluuius est in Menapia, quæ pars est Vmbriæ partis Thusciæ, de quo fluuio dicit Plinius in naturali historia, quòd animalia quæ cum potauerunt, albos fœtus procreant. Cur Mantua molli lanicio excellit) Est tamen in Euganeis mollior, sed vicini sunt. Veronæq; proxima Manto, id est, Mantuæ vrbi. Vsurpatiuè dixit Manto, quia non vtimur nisi nominatiuo, accusatiuo, & vocatiuo in o, & genitiuo in vs, à Græcis in o longum exeuntibus, vt Manto Mantus Candide vtrumq; pedum, quia deposuerant pedum, id est, baculum pastoralem, sed non longè à se reiecerant, ne à verbis ad verbera peruenirent, monet sedulus pastor Bembus secretè Candidum, vt vtriusque pedum subter sarmenta recondat. Sarmenta autem, quia non omnes Gallicum nosciui, sunt putamina & resectamenta vitium.

Batrachus. Bembe, mihi tecum sermo est, dum viximus vnà,
Dum commune pecus nobis fuit, heu mihi quantum
Dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passæ
Nec mersare gregem fluuio, nec vellera certis
Temporibus (sicut mos est) tondere licebat.
Nudabant spineta pecus, nudata secabant
Terga rubi, scabie curis aspera, tabidus humor
Pestis, & in totum serpebant hulcera corpus.
Multum igitur refert, pecudes quæ pascua carpant,

Flumi-

Flumina quæ potent,& qua regione morentur.
Dic mihi,dic Myrmix,priſcum cur lana colorem
Perdidit? hic, gregibus quidnam noua vellera fecit?
Cur pecus eſt nigrum,quod erat melioribus annis
Clarum?imminutârunt mutati vellera mores,
Bembe,ad te redeo,paucis abſoluere nitar.
Sed quò digna omni tua ſit ſententia laude,
Vera loquar:tu iura tenes,ego facta docebo:
Iudicium reddit verum enarratio vera.
His animaduerſis,ægrè tot damna ferentes,
Venimus ad fontem,riuumq; à vertice ſummo
Scrutari mihi cura fuit: tu prouide Myrmix
Interea nidos auium,vel dorcada paruam
Venabare,tuæ quæ dona darentur amatæ.
My. Bembe,vides vt aperta in me conuitia torquent?
Auguror, iſta manu lis eſt,non ore agitanda.
Mos mihi,non lingua,maledicta refellere dextra.
CAN. Batrache,ne verum taceam,linguoſior æquo es.
Iurgia bilem acuunt,conuitia pectus acerbant.
Non tibi cum puero res eſt,nec homuncio Myrmix,
Res malè tuta, viros lingua iritare proterua.
BAT. Da veniam Myrmix,amitam proferre volenti,
Neſcio quis mihi miſit in os malus error amatam.
Myr. Do veniam,caue ne rurſum me voce laceſſas.

Bembe,mihi tecum ſermo eſt) Quaſi dicat: In hoc homine nihil video rationis, dum viximus vnà,id eſt,priuſquam per reformationem(vt aiunt) à non obſeruantibus ſeuerè ſumus. Heu mihi quantum dedecus, heu quot ſunt pecudes incommoda paſſæ.) Quaſi dicat,maxima,& innumera Nec merſare gregem fluuio, id eſt, debitam curam animis adhibere. Nudabant ſpineta pecus,id eſt, mundanæ cogitationes & conuerſationes:nam litera, vt dicunt,aperta eſt. Tabidus humor) vitium carnis. Multum igitur refert,id eſt,diſtat &

ad rem

ad rem facit. quæ pabula) De ſpiritualibus intelligit. Priſcum cur lana colorem perdidit?) quia prius, vt ex aulæis comprobauerunt obſeruantes, vſi ſunt veſtibus piceis ſeu griſeis, qualibus adhuc in nonnullis vtuntur fratres illiterati, quos conuerſos vocant. Noua vellera) quia nunc nigra ſunt intrinſecus indumenta, quod factum dicunt, vt vniuſ videantur gregis, quia enim piceus color (vt in fratribus D. Franciſci videmus) tam varius eſt, concluſerunt in nigrum immutare, quem de obſeruatione Italica reſpuunt, putãtes natalem, & ſine fuco factum, magis cõgruum religioni, quod & Maro cenſuit, dicens: Nec varios diſcet mentiri lana colores. Veritas enim præſtat mendacio. quod erat melioribus annis clarum.) Si de exteriore loquitur, nõ videtur precedere, quia omnes adhuc candidam ſeruent chlamidem. Dicamus ergo clarum, id eſt, ſubnigrum, qui reſpectu planè nigri clarus eſt. Vellera) vulgo gemino ll ſcribitur, quia tamen à Velando venit, poteſt ſimplici ſcribi. Vera loquor.) Oratoriè iuxta rhetorum præcepta præ ſe fert fiduciam.

His animaduerſis) ſcilicet malis, quæ pecori obuenerant. Venimus ad fontem) ſcilicet religionis. vel dorcada.) Dorcas Græcè dicitur Latinè caprea, id eſt, caprea ſylueſtris. Tu prouide) Ironicôs id refert. tuæ quæ dona darentur amatæ.) Id amare, ſed vtinã non verè. Vnde Myrmix: Bembe vides, &c) Mos mihi, nõ lingua maledicta refellere dexra. Id autem acerbius contra ſe fatetur Myrmix, id eſt, non obſeruans vt ſe longe à Dominico conſilio abhorrere ſignificet, qui auferenti pallium docet potius tunicam addere, quàm in pugnam procedere aut litem inutilem fouere. Verũ quia neutrum decẽt conuitia, accedit Candidus bene fungens officio ſuo. quia Candidus dicitur omnis luoris expers. linguocior). i. verboſior, æquo). i. quam æquum & honeſtum eſt. Iurgia bilem) id eſt, choleram, quæ ſtomachum mouet. quia ſermo durus ſuſcitat furorem. Nec homuncio Myrmix) id

iucun-

iucundè quia, Myrmix, vt dixi, formica interpretatur, cui robur pro modulo corporis maximum ineſt, quia grana maiora ſe infert, interdum, et oua ſua ſe quoque maiora transfert. Viros) quaſi dicat animoſos, & mares animos. Amitam proferre volenti. Amita patris eſt ſoror, vt matertera matris, cui honeſtius quam amatæ mittentur munera. Cætera nota, vt hæc fere nota putem.

Ba. Alueus excelſa ſaliens de rupe, lacunam
Foderat, & clauſis ripas æquauerat vndis.
Gurges erat textu ſyluarum vmbroſus opaco,
Denſaque ſepierant triſtem ſpineta lacunam.
Mille ventorum ſpecies in gurgite vidi,
Mille ſecus ripas in opaco margine, mille
Per nemus ad lymphas ſinuoſo ſerpere greſſu.
Obſtipui, & rapido rediens ad ouilia curſu,
Incipio paleas furca verſare tricorni.
Ecce caput tollit coluber, linguaque triſulca
Sibilat, inflantur fauces, nepa liuida tendit
Brachia, ventroſus profert veſtigia buſo,
Vipera per ſtipulam ingrediens ſtrepit. ô loca, dixi,
Non pecori tantum, verùm, & paſtoribus ipſis
Noxia: mox grege diuiſo, de ſedibus illis
Paſcua quæſitum triſtis meliora receſſi.
Perque iter antiquum fontis noua flumina duxi
In campos, vbi prima ſuos aurora colores
Explicat, & croceos Phœbi redeuntis ad ortus.
Hic mihi fœcunde pecudes, hic paſcua læta,
Et ſine labe liquor, dulces ſine crimine lymphæ.
Hæc loca primæui ſunt quos coluere parentes.
Signa caſæ ſuperant, puteus, cariolaque ligna
Fixa ſolo, ſeiuncta pedum diſcrimine ſeptem.
Et focus, & lacera quæ cingitur area ſepe.

Aluem excelſa) Docet Batrachus quid in fonte videries

dicens, Alueus.i.riuus, saliens de excelsa rupe. foderat) scilicet præcipiti casu. lacunam).i. receptaculū aquarum, & sordium. Gurges.i. vortex aquarum. spineta.i. spinæ dense. sepierant).i. sepimento quodam clauserat. Ego vidi mille species venenorū.i. prauarum traditionum, & malorum morum. ad.i. iuxta, lymphas.i. aquas .i. vidi fontem primæ religionis penitus infectum. Obstupui &c. furca tricorni, id est, tria cornua habenti. Nepa liuida, id est, scorpius habens venenum liuidum sub cauda, sed hic dicit, liuida brachia, id est, chelis liuentes, ventrosus, id est, habens magnum ventrem, bufo, id est, rana venenosa. Vipera, id est, aspidum pessima, sic dicta, quòd vi pariat, quia non potest edere fœtus suos quos ore concipit, & patrē conspiciendo necat: sed ipsi vicini partui, aut iam maturi ad partū dentibus secant ventrem maternum, & ita vipera, neq; patrem neq; matrem vidit vnquam incolumem, quod benignitate naturæ in eos afficitur, ne tam noxia pestis multiplicetur. Pascua quæsitum tristis meliora recessi) Quæsitum, supinum, id est, vt quæram, aut quæsiturus meliora pascua. Vnde docet obseruantes discessisse propter prauos non obseruantium mores. Perqùe iter antiquum, id est, iuxta traditionem primorum patrum. In campos vbi prima suos, id est, orientem versus, sicut prius dictum est, ad ortum. Croceos ortus Phœbi) scilicet solis. Hæc loca primæui sunt quæ coluere parentes) Manifesta est, ergo allegoria. Nam per orientem eorum puram, & salubrem significat vitam, per meridionalem plagam, & austrū vapidam, & mollem, vt ventus ille plumbeus, & tepidus est. Signa casæ, scilicet pastoralis, carioſaq; ligna fixa solo seiuncta pedum discrimine septem) Tantum enim spatij celis singulis congruit, & focus) scilicet communis quo ignis fouetur, & area, id est, locus spatiosus in medio clausiri, circum quem porticum, & deambulacra faciunt, cingitur sepe lacera) allegoricôs significat clausirorum muros dirutos, &

pernio

peruios à non obseruantibus factos.

Myr. Cura viris leuibus rerum solet esse nouarum,
Propterea certè noua pascua quæris,& amnes
Fingis inauditos,& vis nouus auctor haberi.
Bat. Cura viris grauibus rerum solet esse suarum.
propterea Myrmix nimis à grauitate recedis.
Hæc nouitas non est nouitas,sed vera vetustas.
Relligio, & pietas patrum instaurata resurgit,
Quam tua corrupit leuitas,& nota tuorum
Segnities,igitur si quis labentia tecta
Erigat,& sterilem qui mansuefecerit agrum,
Iudice te damnandus erit. non ponitur arbor
Altera,sed veteri inseritur bona virgula trunco
Segne prius lignum,nostro fit fertile cultu.
My. Quamuis pingue tuo pecori sit gramen,& vnda
Dæfecata,tamen multæ cum matribus agnæ
Interiere. lupi,& pastæ meminere volucres.
Bat. Hæc fateor,quæ dira tuæ contagia pestis
Accepêre,etiam procul aspicientibus obsunt,
Tantum virus inest,vestri vis tanta veneni.
Propterea magis,atque magis discedere semper
Est animus,patitur pecus hæc incommoda nostrum
Sola,quod in vastam nondum discessit eremum,
Nec satis à vobis procul in deserta recessit.
My. Bathrache,de gregibus mentiris plurima nostris,
Certè alienarum tibi cura superflua rerum,
Et temerè assumis partes censoris iniqui.
Cur mihi,qui pasco cuium pecus,iste tueri
Non licuit? solis ne domus mea cognita vobis?

Cura viris leuibus) Quanquam id strenuè canet Batrachus,ne res nouas dicatur moliius, tamen quam aliud non posset,id falsò obijcit Myrmix. Et vis nouus auctor haberi) Hoc eis obijcitur, qui ad reformationem alios vocant, aut

compellunt. Cura viris grauibus) Subtilis responsio, diuerbium diuerbio retundens, Hæc nouitas non est nouitas, id est, quam dicis esse nouitatem, non est nouitas, sed vera, vetustas. Vnde manifestè dicit. Religio, & pietas patrum instaurata, id est, in statum, & formam priorem reducta (vnde verius dicitur instauro, quàm restauro. resurgit Et nota tuorum) scilicet cōfratrum. qui mansuefecerit agrum) Redit ad translationem præter sæpè dictam causam, ne videlicet non pastoralis agatur res. Segne, id est, tardum, & infœcundum, quamuis pingue. Docet etiam inter eos, qui se obseruantes dicunt, adhuc esse morbidos, & multos interysse. Ad quod Batrachus: Hæ fateor, id est, fateor quod hæ oues interîre, quæ dira tuæ contagia pestis accepêre, id est, quæ infectæ ad vos venerunt, nec se purgari permiserunt. tantum virus, id est, venenum. quod in vastam nondum discessit eremum, id est, quòd nondum penitus à communione vestra discessit. Dicitur autem eremus sine aspiratione genere femmino. & media longa, quæ tria inuerti solent. De gregibus mentiris plurima nostris) Quum aliter se purgare nequeat, ad conuitia resurgit. Cur mihi qui pasco cuium) Dictum id puto pro cuium, id est, cuiuscunque pecus, ista tueri, id est, prospicere quæ tu mihi obijcis, solis ne domus mea cognita vobis) id est videtis vósne soli infectionem, vt dicitis domus meæ, quam nos ignoramus.

Ba. AEthiopes vna quoniam nigredine sordent,
Ille color nulli vitio datur: omnibus idem
Vultus, & alterius si quis reprenderet ora,
Et sua damnaret, pecorisque magistris
Fœx eadem, scabies eadem, cutis, & color idem.
BE. Parcite, iam satis est lis intellecta, dieique
Inclinata cadit, iam post iuga summa ruit sol,
Audite ô magni generis longæua propago,
Lite super vestra quæ sit sententia nostra.

Myrmix.

M. Batrache, me audaci toties sermone lacessis.
BA. Non ego, sed non æqua magis te causa lacessit,
Iudiciumq; timet sibi mens male conscia iustum.
CAN. Quando inimicitias tempus deponere, rursum
Vestra nouas lites vercordia suscitat, ergo
Perpetuis hæc rixa odiis æterna manebit.
Quæ vos debilitas capitis, quæ insania vexat?
Non pudet his vti tanto sub iudice nugis?
Ergo animis audite æquis, odiisq; sepultis,
Vltima doctiloqui quæ sit sententia Bembi.
BEM. Ferte per antiquos patrum vestigia gressus,
Et veteres seruate vias, reuocate vagantes
Per valles, & saxa greges, per lustra ferarum:
Figite in antiquis iterum magalia campis.

Aethiopes vna) Graphicè docet, quare illi non videant suam deformitatem, suaq; vitia, quia omnes tales sunt. Ille color, id est, niger. fex eadem) eedem infectio. Qua verò ad manifesta vsq; conuitia processum est, ne vltra progressio fiat, dicit Bębus Parcite, id est, abstinete cōuitiis, quia lis est iam satis intellecta. Diesq; inclinata cadit. Audite ò magni generis longæua propago) quia eos ab antiquitate laudat. Timet iamdudum Myrmix causſæ suæ, vnde nō attendit ad iudicem, sed ad conuitia dicta, dicens: Batrache, me audaci toties sermone lacessis, id est, prouocas ad iram. Non ego) scilicet te lacesso, sed magis, id est, potius, lacessit te causa) scilicet tua, non æqua, id est, iniqua. Iudiciumq; timet sibi mens male conscia iustum) Multæ, & egregiæ vbiq; sunt sententiæ, quas memoriæ commendasse profuerit. Interloquitur Canaidus, qui director videtur vtrorumq; litigantium, quia pro eis iudicem delegit. Quando, ordo est, quando tempus) scilicet est deponere inimicitias: tunc scilicet vestra vecordia, id est, peruersitas cordis, suscitat rursum nouas

tes. Ego) indignanter id dicit. Non pudet his vti tanto sub iudice nugis:) Magni facit auctoritatem iudicis, vt sententiæ ab eo datæ maius fit pondus. Ergo) quia id decentius & honestius est, quàm ordiis progredi, animis audite æquis o-diisq; sepultis. i. sopitis, & oppressis. Vltima, id est, vt dicũt, diffinitiua sententia. Est autem hæc: Ferte per antiquos, &c.) incedite more maiorum vestrorum. Reuocate vagantes per valles, id est, qui oberrant à Carmelo qui mons est, id est, à vera religione in Carmelo instituta. intelligere autem potes molliter viuentes. Et per saxa, id est, dura & aspera mundanarum curarum, & per lustra ferarum) id est, per lupanaria, quia meretrices. lupæ quæ fere sunt, dicuntur, & lustra ob id etiam lupanaria, Secluſa autem allegoria remotiore, manifestè vult errantes in perniciosis institutis, & moribus ad rectam reduci religionem, quæ antiqua est vnde cocludit,

Figite in antiquis iterum magalia campis. Magalia (vt dixi) & mapalia, Pœnorum lingua sunt tuguria et quasi pastorales casæ.

Vult ergo præstare, in antiqua viuere paupertate, dummodo sancta maiorum suorum seruent vestigia.

FINIS.

[illegible]
[illegible]c.c. Adm[illegible]. ¶ Sexto ꝙ iura ecclesie pro
[illegible]e petet ⁊ defēdet vtilia ei ꝓcurabit: ⁊ nociua
[illegible]abit. ar. xvj. q. i. qui v̄e. ¶ Septimo iurabit ꝙ
nihil dedit vl̄ dabit nec aliquod pactū faciet nec
aliquod illicitum cōmisit ꝑ se vel ꝑ aliuz ꝓ adipi
scenda dignitate scia vel ecclesia. extra de pac. c. i
Et ꝙ si hoc vitiū ad eum ꝑuenerit annunciabit
⁊ [illegible] luntatem eius renūciabit ex illo vitio.
Octauo ꝙ ordines suo tēpore recipiet si nōdum
recepit. extra de eta. ⁊ quali. c. Queris. ¶ Nono
ꝙ in ecclesia ꝑsonaliter residebit ⁊ deseruiet ī or
dine suo de cleri. nō residen. c. relatum. ¶ Decio
ꝙ nō soluet ꝟltra antiquā ⁊ solitam pensionem
seu censum: vt in. c. tua nos. eo. ti. Et hoc ītellige
de clerico beneficiato. Naz alij clerici. s. nō bene
ficiati nō tenētur iurare ep̄o nisi sint administra
tores rerꝝ ecclesiasticarꝝ vt dicit̄ in. c. Nullus. eo.
ti. Cum dicta autem forma transeunt cōiter doc.
ī tali mā. Sz dicit Nico. sy. ꝙ lz ad omīa supius
contenta obligetur ꝓmotus: tamen iure non pro
batur ꝙ ad omnia hec clericus debeat obligari:
Et ad hoc allego tex. ⁊ glo. vbi ponit̄ directe for
mā huius iuramenti: nec inserunt̄ tanta sicut hic